

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1953

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 2

20—21 januari.

Debatter m. m.

Tisdagen den 20 januari.

Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. 3

Tisdagen den 20 januari förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 13 och den 15 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av närslutna läkarintyg an- håller jag härmed vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 20—24 januari 1953.

Karlskoga den 17 januari 1953.

Eric Ericson.

Att borgmästare *Eric Ericson*, f. 27 augusti 1888, Karlskoga, på grund av sjukdom (övre luftvägsinfektion med feber samt hjärtbesvär) är oförmögen att delta i riksdagsarbetet under tiden 20 januari—24 januari 1953 intygas härmed.

Karlskoga den 17 januari 1953.

Gösta Wannstedt,
provinsialläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Statsverkspropositionen m. m.

Föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1953/54, samt nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53.

Herr OHLON (fp): Herr talman! Dubbelmoral är något, som förföljt människan såsom hennes skugga. Den har framträtt i alla tider och i alla länder. I början av förra århundradet framstod den tyske diktaren Heinrich Heine såsom den oförtrutne gisslaren av denna mänsk-

liga svaghet. Han skrev en gång en dikt som ofta citeras i olika sammanhang, även politiska. Jag har, herr talman, försökt att göra en översättning till modern svenska av den och kommit till följande resultat:

Känn inte mig, min röde vän!
Och kyss mig ej öppet på kinden!
Vi träffas snart hos mig igen;
Allt groll då väck med vinden!

Heines epigram i sin försvenskade form fick en plötslig och överraskande aktualitet vid omvalet i Jämtlands län före jul. Det var inte nog med att man på socialdemokratiskt håll där uppe med välbehag anammade den kommunistiska rösthjälpen; man etablerade rent av ett organisatoriskt samarbete med det parti, som socialdemokratisk press brukar kalla för spionpartiet, och verkställande direktören för detta samarbete placerades såsom socialdemokratisk riksdagsman i andra kammaren. Samtidigt förklarade man sig inom socialdemokratien vara den förnämsta kämpan mot kommunistisk infiltration i samhället. Detta är en dubbelbottnad politik, som inte är ägnad att inge förtroende.

Men det var ju den nya budgeten som i dag främst skulle utgöra föremål för våra överläggningar. I början av december månad föregående år fälldes av två av våra främsta statsmän yttranden, vilka båda var ägnade att framkalla bävan hos oss andra. Det ena uttalandet gjordes av statsminister Erlander i Hälsingfors. Det gick ut på att koalitionen insatser varit lyckosamma, inte bara för de samverkande parterna i och med att deras inflytande reducerats, utan också för landet. Men de verkliga följderna av koalitionen, fortsatte herr statsministern, skulle visa sig i all sin prydno först i år. Vilka de verkliga följderna kommer att bli, återstår nu att se. Bli det en ytterligare stegring av margarinpriset med mera sådant?

Statsverkspropositionen m. m.

Det andra uttalandet kom från jordbruksministern, och det var nästan värre. Han påstod nämligen, att vi höll på att klara krisen. Vi vet ju alla, hur farliga dylika påståenden brukar vara. Varje gång vi enligt regeringen klarar krisen eller är på väg att göra det, har något obehagligt stått på språng att falla över detta tålmodiga folk. Det liksom går troll i vissa ord, och detta tycks ha en hög grad av tillämpning på talet om klarade kriser. Jag skall inte gå in på den psykologiska bakgrunden här till, om jag inte blir tvingad under debatten.

Man har sagt, att finansplanen i år, liksom finansministerns uttalanden i samband därmed, präglas av ovisshet, och det är möjligt att ovissheten i år är större än vanligt, men förhåller det sig inte på det sättet, herr talman, att osäkerheten inför framtiden är beständig vare sig vi arbetar med så kallad planhushållning, som enligt erfarenheten visat sig vara ingenting annat än en hägring, eller med mera utpräglad marknadshushållning? Vi är beroende av väder och vind, och vi är beroende av inflytelserna utifrån, vad för sorts ekonomiskt system vi än må tillämpa, ty vi kan inte avskärma oss från yttervärlden, om vi vill att folket skall leva vidare.

Nationalbudgeten söker betrakta hela folkhushållet som en enhet. Men det är ett hushåll, som mera påminner om den enskilde företagarens än om tjänstemannens eller löntagarens. Liksom den enskilde företagaren måste ta risker och handla därefter samt tvingas att rätta mun efter matsäcken, gäller detsamma om folkhushållet i dess helhet. Det finns inga indexklausuler, som tillförsäkrar ett helt folk en viss levnadsstandard inom världsekonomin. Folkets levnadsstandard beror på vilka naturliga resurser landet har och hur dessa resurser utnyttjas, den beror på folkets arbetsvilja och förmåga att följa med i den tekniska utvecklingen. Det är förunderligt hur ofta människor vägrar att inse detta. De tvingar sig i stället större förmåner än vad folkhushållet kan bära. Sparandet eftersättes eller placeras i stryckklass. Folk-

hushållet lever över sina tillgångar, och resultatet blir den form av växelförfalskning som inflationen utgör.

Finansministern förmenar, att det internationella ekonomiska läget under följande budgetår blir präglad av en relativt hög produktion och handel men med fortsatt tendens till skärpt konkurrens och måttligt fallande priser. En liten brasklapp bifogas dock uttalandet för säkerhets skull. Läget är så ovisst att man också måste ta med i beräkningen antingen de depressiva tendenser eller inflationistiska impulser. Och härmed är möjligheterna uttömda. Det blir antingen så eller så eller någonting mitt emellan. Jag vill, herr talman, inte vara elak, inte kritisera. Jag tror tvärtom att det är alldeles riktigt att, som finansministern gör, fånga in alla eventualiteter i blickfältet. Det gör också den enskilde företagaren, om han är framsynt och försiktig.

Finansministern understryker mycket riktigt nödvändigheten av en ytterligare förstärkning av landets valuta-reserv. Detta är en ofrånkomlig förutsättning för att vår handel skall kunna manövrera fritt på världsmarknaden. En svag valuta-reserv innebär i och för sig en tendens till en ytterligare försvagning därav och nödgar ofta köparen att göra sina affärer på oförmånliga marknader med höga priser. Den förstärkning av valuta-reserven på i runt tal en miljard kronor, som ägde rum under det för oss gynnsamma exportåret 1951, har inte fortsatt föregående år. För i år räknar man med en tömning av valuta-reserven med bortåt en halv miljard kronor. Med denna dystra profetia som bakgrund är det att beklaga att vi genom ryssavtalet avhänt oss drygt en halv miljard kronor i kurant valuta till ingen synbar nytta. Till tack tycks vi i stället bara bli utskällda av den mäktige grannen i öster.

En röd tråd i finansministerns och nationalbudgetdelegationens skildring av den s. k. samhällsekonomiska balansen är det svenska näringslivets höga kostnadsnivå. Denna utgör ett latent hot mot vår konkurrensförmåga gentemot utlandet. Funnes inte dessa kostnader,

Statsverkspropositionen m. m.

skulle vi ha helt andra möjligheter, säger finansministern, att hävda oss på världsmarknaden. Vi kanske då skulle kunna hålla vår valutareserv intakt eller rent av kunna förstärka den, med lägre importpriser och prissänkningar över lag som följd. Det är glädjande att detta klart uttalas i inkomstbilagan. Utrikes-handelns gestaltning är av avgörande betydelse för hela produktions- och sysselsättningsutvecklingen inom landet, sägs det. För inte många år sedan hörde jag en tongivande politiker här i landet utveckla samma tema, men på ett annat sätt. Han försökte göra gällande att det där pratet om export bara var Bosch. Vad skulle det tjäna till att exportera maskiner och importera livsmedel? Nej, låt oss avgränsa oss gentemot utlandet, det var hans statsmannamässiga paroll. Nu får vi veta att fjolårets utveckling gett åskådliga vittnesbörd om exportens strategiska betydelse för landets näringsliv och allmänna ekonomiska läge.

En ökning av exporten ernår man emellertid inte i en handvändning. Det är en fråga om tålmodigt, uthålligt arbete på lång sikt. Det är också en fråga om psykologiska faktorer om vilka det gäller att landets politiska ledare inte genom nyckfulla uttalanden framkallar farhågor och förvirring inom exportindustrierna eller eventuella åtgärder utomlands som hindrar vår export. Våra exportproblem har ofta här hemma behandlats på ett lättsinnigt sätt.

Under tidigare efterkrigsår fick våra företagare i ganska kärv ton besked om att deras primära plikt var att tillgodose hemmamarknadens behov. Exporten fick komma i andra hand. Det dröjde emellertid inte länge förrän resultatet visade sig. Den stora valutareserven i slutet av år 1945 var ett par tre år senare nere i bottenläge. Nu blev situationen omkastad. Det var ingen hejd på den välvilja och det tillmötesgående varmed exportnäringarna, åtminstone talemässigt, behandlades. Vi fick i gång en exportdrive, och valutareserven började fyllas på. Men då vände sig bladet. Den industri, som i exportdrivens tid

uppsatt att forcera sin utbyggnad, fick nu veta att den varit lättsinnig och byggt ut för mycket. Man såg sig därför nödsakad att medelst investeringsavgifter av olika slag dämpa dess expansionslusta. Och så till sist började man i slutet av år 1951, det goda valutaåret, leka med tanken på exportavgifter för all export, inte bara för de näringar som otvivelaktigt haft en lysande konjunktur, utan också för dem som förde en seg kamp om utrymmet på världsmarknaden.

Nå, det där talet om generella exportavgifter blev, som väl var, ingenting annat än en tankelek. Hade vi genomfört den, hade otvivelaktigt våra svenska varor satts i strykclass på många marknader. Vi hade råkat i handelskrig, och ingen vet hur äventyret hade slutat. Och nu befinner vi oss, som sagt, i en exportnäringarnas smekmånad igen. Hur länge, återstår att se. Om man i dag skulle vilja uttala ett önskemål, så skulle det vara, att den offentliga svenska exportpolitikens vartannatårsfrossa måtte genom lämpliga injektioner dämpas ner en smula.

En exportökning är påkallad, inte bara med hänsyn till betalningsbalansen. Den utgör, såsom framhålles i inkomstbilagan, ett ofrånkomligt villkor för bibehållen full sysselsättning, ej att förglömma också för fortsatt framåtskridande på grundval av en stigande produktion. Exporten möter i dag betydande svårigheter. De många permitteringarna och driftinställelserna är en följd därav. I inkomstbilagan diskuteras utförligt orsaken till att vi kommit in i detta läge. Jag hänvisar till vad som där sägs. Vi måste försöka nå fram till en gynnsammare relation mellan de svenska och utländska kostnadsnivåerna än vad som för närvarande är fallet. Kan vi hoppas på att de utländska produktionskostnaderna skall stegras, medan de svenska ligger stilla? Är det inte en alltför tvivelaktig förhoppning? Vad som däremot inte är tvivelaktigt är att ytterligare kostnadsstegringar ofelbart leder till ytterligare avsättningssvårigheter för våra exportartiklar och medför

Statsverkspropositionen m. m.

ökad konkurrens på hemmamarknaden från importsidan, varigenom produktionen ytterligare går nedåt. Det är givet, att vi kan försöka oss på en ny nedskrivning av den svenska kronans värde, såsom skedde år 1949, med en ny dosis inflation såsom påbröd. Sannolikt vågar sig ingen regering in på ett sådant vågsamt experiment, vilket i själva verket skulle utgöra ett löftesbrott. Erfarenheten visar att varje dylikt fifflande med kronvärdet är en ganska förgänglig manöver. Jag vill minnas att t. o. m. finansministern i något sammanhang påpekade, hurusom vinsten med 1949 års devalvering redan förskingrats.

Dollarproblemet är alltjämt den stora frågan. Från ledande amerikanskt håll har vid flera tillfällen uttalats, att detta problem aldrig kan lösas, så länge Amerikas handelspartner ej gör slut på den inre ekonomiska osäkerheten. De icke-amerikanska länderna måste hålla dollarimporten inom ramen för sina egna resurser, även om importvolymen för en tid skulle sjunka. Den största faran för Sverige liksom för många andra länder är att vi inte följt spelreglerna i det internationella samarbetet genom att i tid strama åt den inre ekonomien. En räntehöjning skulle troligen bättre än nu framtvunga en prövning av kreditbehov hos såväl enskilda som det allmänna, men fortsatt frivillig återhållsamhet är också i fortsättningen av nöden. Bristen på inre balans har alltid en tendens att försvaga valutaläget. I en situation, där konkurrensen skärpes och tar sig nya former, synes det vara särskild anledning att slå vakt om valutareserven.

Gustav Sundbärg, den idérike ehuru emellanåt bisarre statistikern, yttrade i sin bok »Det svenska folklynnnet» ungefär följande: Ekonomiens lagar vill svensken aldrig underkasta sig, med dem för han ett evigt krig. Därest först i våra dagar nationalekonomerna upptäckt lagen om tillgång och efterfrågan, så skulle ofelbart genast någon svensk riksdagsman väckt motion om en utredning, hur vi för Sveriges del skulle kunna göra oss oberoende av den lagen.

Gustav Sundbärg hade ju det felet,

som många har, att han ofta tillskrev svenska folket säregenskaper, som i själva verket är allmänmänskliga eller bottande i en viss tradition. Men den här gången träffade han nog prick. Hur förvirrad den ekonomiska diskussionen stundom kan bli i detta land, fick vi ett kuriöst vittnesbörd om i somras. Det hade då som förut klagats över att inflationen framför allt drabbade småspararna. Nu kom det fram en ny synpunkt. Penningvärdeförsämringen inbar inte bara förluster för småfolket. Detta fick också del av ett vinstkonto. Vinsten tas hem av dem som köper på avbetalning. Själva Morgon-Tidningen, som mig veterligt aldrig uttalat en åsikt som ej är regeringens, utlät sig på följande sätt: »För diskussionen om inflationens debet och kredit betyder det, att den som sparar i denna form» — d. v. s. köper på avbetalning — »betalar av i ett successivt minskat penningvärde, sålunda i denna del av sin ekonomi gör en vinst.» Inför denna överraskande synpunkt må man fråga sig, varför regeringen i dagarna avlätit en proposition, där man säger sig syfta till att motverka de ekonomiska och sociala olägenheter, som visat sig vara förbundna med avbetalningssystemet. Ja, man syftar väl ytterst till en inskränkning av denna form av affärsverksamhet. Och ändå har avbetalningsaffärerna under den inflationistiska skördetiden gått med vinst för köparen, liksom fallet varit med transaktionerna hos hypoteksgruppens spekulanter, som har en inrotad motvilja mot att hellre dra in på staten än att sätta sig i skuld. Helst bör man ju se till att skulden får några år på sig. En tioårig skuld på 10 000 kronor är i dag inte mycket mera värd än vad 5 000 var för tio år sedan. Ja t. o. m. en ett års skräddareräkning har kunnat visa sig ge en vinst på en hundralapp.

I själva verket vill vi ju alla ha full sysselsättning, och det stora flertalet — inte alla — vill också ha ett stabilt penningvärde. Vi vill också förhindra en avtappning av valutareserven; helst vill vi ha en påfyllnad på den. Vi har nog också alla klart för oss, att det är inte

Statsverkspropositionen m. m.

lätt att uppnå detta idealtillstånd i ett samhälle, som på grund av organisationernas stora makt håller på att utveckla sig i korporativ riktning. Fjolårets löneförhandlingar utgjorde ett histert vittnesbörd härom och bör nog vara ett mento för de svenska statsmakterna.

Penningvärdet håller sig f. n. konstant — hur länge återstår att se. Värre är det med den fulla sysselsättningen, kanske inte så mycket i dag som i framtiden. Vi har svårt att konkurrera och måste på ett eller annat sätt förbilliga produktionen. Det kan ske genom en fortsatt mekanisering och modernisering av produktionsapparaten. Men härför krävs dyrbara investeringar, vilket är lättare sagt än gjort i denna kreditrestriktionernas tid. Och så tillkommer investeringsavgiften såsom en extra belastning. Eftersom vi inom folkpartiet redan motionerat om dess avskaffande, skall jag inte gå närmare in på det problemet. Vi bör emellertid komma ihåg att det område av vår samhällsekonomi, där arbetslösheten är som mest hotande, är verkstadsindustrien, inklusive maskinindustrien. En rationaliseringsprocess inom industrien över huvud med nya investeringar betyder i viss mån ombyggnader, men framför allt nya, modernare maskiner. Genom att bibehålla investeringsavgiften hindrar man inte bara företagens rationalisering, utan man sätter också en spår för fortsatt sysselsättning inom verkstadsindustrien. Folkhushållet får på det sättet mindre inkomster, och kanske t. o. m. samhället får en mindre skatteintäkt, även om investeringsavgiften bibehålles.

När det i statsverkspropositionen göres gällande, att det finns »avsevärt» utrymme för kostnadsänkande rationaliseringar, även om investeringarna begränsas, gör man sig sannolikt skyldig till ett önsketänkande, men det kan ju hända att den långa högkonjunkturen under de sistförflutna 15 åren medfört ett minskat intresse, eller om man så vill, ett minskat tvång att vidtaga sneringsåtgärder. Utvecklingen får visa, huruvida budgetdelegationens uttalanden har fog för sig.

Finansministern understryker, att en fortsatt restriktiv kreditpolitik får en alltmera ökad vikt för att dämpa efterfrågan i samma mån som budgetens roll som balanseringsfaktor försvagas. Vi inom oppositionen instämmer och tillägger: Budgetens överbalansering, finanspolitiken, har nog aldrig haft den avgörande betydelse som regeringen tilltrott den. Penningpolitiska medel borde tidigare och mera generellt ha tillgripits, men därom skall vi inte tvista i dag. Mera betänkligt är, att finansministern inför de ovissa framtidsutsikterna tills vidare vill upprätthålla alla dessa konjunkturdämpande åtgärder, som vi andra kallar regleringar.

På det socialdemokratiska bokförlaget Tiden utkom strax före kriget ett verk, betitlat »Europas historia från det romerska rikets upplösning till våra dagar». Det heter där om den medeltida ekonomien:

»Medeltidsmänniskan hade ingen tilltro till ekonomiska lagar om tillgång och efterfrågan såsom orsaker till prissbildningen, och ej heller till principen om den fria konkurrensen såsom den bästa sporen för det ekonomiska livet. Om hon över huvud ägnade dem någon uppmärksamhet, så syntes de henne omoraliska. I stället ansåg hon att det för varje vara fanns ett 'rättvist pris' som borde vara detsamma i tider av knapphet och överflöd. Detta rättvisa pris bestämdes av seden och byggde på råmaterialets normala pris plus den 'skäligen vinst', som var nödvändig för att tillförsäkra hantverkaren och köpmannen den levnadsstandard, som allmänna opinionen ansåg motsvara hans stånd. Det var i stor utsträckning kyrkan som utvecklade denna teori och förskaffade den giltighet, men de världsliga myndigheterna antogo den, såsom den självklara förutsättningen för all lagstiftning rörande priser.» Naturligtvis fyllde denna lagstiftning icke alltid sitt syfte. Teorien om det rättvisa priset var alltför tånjbar. »Förkastelsesdomen över 'ocker' — varmed menades att taga ränta på utlånta pengar — hade sin grund i en liknande teori. Man ansåg icke penningen som

Statsverkspropositionen m. m.

någon aktiv kraft, och att fordra ett pris för att någon använde den ansåg man vara att tillskansa sig oskäligen fördelar på nästans nödställda belägenhet. Men denna princip iaktogs i praktiken ännu mindre än principen om det rättvisa priset. Trots allt vad kyrkan och den världsliga makten sökte göra för att motverka det, fortför man att låna ut mot en ränta, som endast var svagt maskerad.»

I hela denna historieförställning går såsom en underton tron på den liberala ekonomiens överlägsenhet över den medeltida ekonomien, som vi numera kalla regleringsekonomi. Må det tillåtas att vid detta tillfälle ge uttryck för den förhoppningen, att regeringen i fortsättningen släpper medeltiden ur hågen och ansluter sig till historieskrivarna på Tidens förslag med deras moderna liberala inställning till de ekonomiska företeelserna.

Bland de regleringar, som uppges bibehållna tills vidare, må nämnas byggnadsregleringen för bostäder. Samtidigt vill man öka tillståndsgivningen för bostäder år 1953, motsvarande 53 000 lägenheter. Med nuvarande knapphet på penningmarknaden är det tveivelaktigt, om medel kan anskaffas för denna byggnadsverksamhet. Vore det inte då lika så bra att släppa hela denna reglering och ge möjligast fullständiga frihet för byggnadsverksamheten? Kanske skulle man då också få en bättre och säkrare försörjning för byggnadsarbetarna? Från auktoritativt håll har nämligen under de senaste dagarna deklarerats, att anledningen till den arbetslöshet, som skymtar i byggnadsfacket, är att söka i felaktig planläggning från statsmakternas sida.

Vi är alla eniga om kreditrestriktionernas forlbestånd i någon form. De nuvarande restriktionerna syftar ju också till att leda över kreditströmmen till byggnadsverksamheten. Det är då av vikt, att restriktionerna tillämpas på ett intelligent sätt och att kreditinstitut med lång erfarenhet på fastighetsmarknaden och med möjlighet att arbeta med en betydligt mindre räntemarginal än flertalet andra inte hindras eller stäckes i sin verksamhet. Regleringsåtgärder

med en från början förnuftig uppläggning kan med en oskicklig centraldirigering leda till rena absurditeter.

De svenska nationalbudgetsberäkningarna har under det sista året varit utsatta för hård kritik. Sålunda har det påståtts, att vår nationalinkomst inte alls växt i den takt som beräkningarna angivit. Jag skall inte gå närmare in på den frågan; för en icke initierad är det svårt att fälla något omdöme, huruvida kritiken haft rätt eller är överdriven. Det vore emellertid intressant att få frågan belyst från sakkunnigt håll, från regeringens sida.

Hur det än må förhålla sig med dessa invändningar rörande nationalbudgetsberäkningarna, ger deras horoskop för innevarande år ett ganska ogynnsamt utslag. Industriproduktionen beräknas inte stiga, och totalproduktionen väntas kunna öka med en halv procent. Med hänsyn tagen till felgränserna i beräkningarna innebär detta i stort sett en stagnerande totalproduktion, jämfört med en ökning på 4 å 5 procent under vissa efterkrigsår och omkring 3 procent i genomsnitt under mellankrigsperioden. Det ankommer alltså på regeringen att utveckla all sin inneboende styrka, om vi inte skall rutscha ner för en ny inflationsbana på grund av ökade anspråk från de enskilda på folkhushållet.

Årets budget är formellt balanserad, med 8 168 miljoner på såväl inkomst- som utgiftssidan, och kan inte tas som utgångspunkt för några mera vidlyftiga partipolitiska piruetter. Det är också för tidigt att redan vid riksdagsarbetets början göra några bestämda uttalanden angående budgetens hållfasthet eller möjligheten av skattesänkningar, i år mindre än tillförne eftersom inga överskott redovisas. En del inkomstposter förefaller att vara tilltagna i underkant, och en del reserver har smusslats undan. Bedömningen av det hela må emellertid uppskjutas till längre fram under vårsessionen; i slutet av den skall ju uttagningsprocenten fastställas.

Finansministern betonar, att då driftbudgeten blott är balanserad, kan redan en måttlig försämring av det ekonomiska

Statsverkspropositionen m. m.

läget ha till följd, att den blir underbalanserad. Även kapitalutgifterna i årets budgetförslag företer en stegring, liksom fallet är med driftbudgeten. Kapitalutgifternas stegring hänför sig framför allt till affärsverken. I huvudsak är emellertid denna ökning avsedd att tas i anspråk vid vikande tendens för den privata investeringsverksamheten. Kapitalbudgeten visar på så sätt ett lånemedelsbehov på 1 140 miljoner eller inklusive rörlig kredit och beräknad äldre förbrukning av äldre anslag någonting bortåt 1½ miljard.

En avgörande skillnad mellan årets riksstatsförslag och de närmast föregående årens är att enligt finansministern något överskott på driftbudgeten denna gång icke står till förfogande för finansiering av utgifter på kapitalbudgeten. Men jag vill då erinra om de avskrivningar som göres på vissa punkter, vilka i själva verket utgör stora dolda reserver.

Finansministern anser emellertid att man bör kunna hysa förtroende till kapitalmarknadens förmåga att tillgodose det ökade statliga upplåningsbehov, som kan inträda redan under innevarande och i än högre grad under nästkommande budgetår.

»Kreditföretagen», säger finansministern, »har redan visat vilja till samarbete för att en lösning skall komma till stånd av de frågor, som uppkommer i samband med det nya läget på kapitalmarknaden.» Han fortsätter: »Med den stramare finanspolitik som förts har staten under de senaste åren i betydande utsträckning kunnat avhålla sig från att anlita kreditmarknaden för att finansiera den offentliga investeringsverksamheten. Härigenom har investeringsverksamheten inom det enskilda näringslivet kunnat beredas ett större utrymme. När nu denna verksamhet till följd av den bistrare framtidsbedömningen och åtstramningen av den ekonomiska politiken visar tecken att gå tillbaka ökar givetvis möjligheterna för det allmänna att anlita lånemarknaden för sina behov.»

Jag har ingen annan kommentar till

detta än att man nog måste säga att skildringen av läget på lånemarknaden är alltför optimistisk.

På tal om inflationen framhåller finansministern att ett tillskott till den allmänna efterfrågan i samhället måste uppkomma genom övergången från en överbalanserad till en balanserad driftbudget. Denna tendens kommer också att förstärkas under nästkommande budgetår på grund av de ökade skattutbetalningarna till kommunerna. En fortsatt restriktiv kreditpolitik får därigenom ökad betydelse.

Särskilt en post, den sistnämnda, har under de senaste åren visat sig vara svår att beräkna, nämligen statens innehav av kommunalskattemedel. Som alla vet, svarar staten numera för indrivningen både av statsskatt och kommunalskatt, även om vissa magistratsstäder har egna skattemyndigheter. Mellan statsverket och kommunerna sker en årlig avräkning, varvid kommunerna erhåller den dem tillkommande utdebiteringen. Staten tar förlusten för restantier å såväl kronoutskylder som kommunalutskylder. Här möter vi den första osäkerhetsfaktorn. Då källskattesystemet från och med år 1947 infördes, beslöt riksdagen att vid avräkningen med kommunerna hänsyn skulle tagas till en eventuell höjning i det kommunala skatteunderlaget från den tidpunkt, då utdebiteringen fastställdes, fram till den tidpunkt, då taxering ägt rum av debiteringsårets inkomster. Här möter vi den andra och den mycket stora osäkerhetsfaktorn. De senaste åren har nämligen det kommunala skatteunderlaget ökat betydligt. Staten har sålunda legat inne med betydande, kommunerna tillkommande skattebelopp, vilka tidigare oavkortade inräknats på statens tillgångs sida.

I fjol bragte herr Ohlin i andra kammaren denna fråga på tal, och det hade till resultat att i fjolårets budget avsattes 500 miljoner kronor till en ny fond för kommunalskattemedel. Samma belopp beräknas skola avsättas under detta budgetår. Det blir tillsammans 1 miljard kronor. Men samtidigt tänker sig

Statsverkspropositionen m. m.

Kungl. Maj:t att i år 150 miljoner kronor skall uttagas. För nästa budgetår skulle alltså återstå 850 miljoner kronor. Vidare tänker man sig att ingen avsättning skall ske till fonden för sistnämnda budgetår, men däremot skulle 500 miljoner kronor uttagas ur fonden. Resultatet blir alltså att av denna fond vid utgången av budgetåret 1953/54 skulle återstå endast 350 miljoner kronor. Spörsmålet är nu, huruvida de 350 miljoner kronorna förslår för att täcka kommunerna för deras merinkomst på grund av ökat skatteunderlag i framtiden. Det är möjligt att beloppet räcker. Jag har icke någon egen mening härom, utan jag har endast velat ställa frågan under diskussion, och jag har velat belysa att här föreligger på grund av källskattesystemet en källa till osäkerhet i statens affärsställning.

Vad beträffar utgifterna gäller det samma som om inkomsterna, att det är för tidigt att i dag fälla något slutligt omdöme. Det är med detta vi skall arbeta under riksdagens lopp.

De ökade försvarsutgifterna är väl ingenting att göra åt. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att försvarsfrågan såsom fallet var i fjol måtte kunna lyftas ovan partigränserna. Det blir tydligen dyrt att stå ensam i denna hårda tid. Om de ökade folkpensionerna tycks enighet föreligga. Vi inom folkpartiet vill i varje fall uttala vår glädje och uppskattning över att regeringen anammat det förslag, som vi vågade resa i fjol under stort motstånd från koalitions sida. Man må endast glädja sig varje gång som en syndare sig omvänder och bättrar.

Inom övriga huvudtitlar kan väl en del småjusteringar verkställas. Jag vill lyckönska ecklesiastikministern till att han på så många punkter kunnat göra sina synpunkter gällande. Åttonde huvudtiteln har ju varit eftersatt i många avseenden, och det är klart att alla fortfarande inte är nöjda. Sannolikt har man för den skull att här möta ytterligare anslagskrav eller krav på minskad belastning inom denna huvudtitel på de enskilda från statsverkets sida. Men

i stort sett måste man säga, att ecklesiastikministern har lyckats överraskande väl att rykta sitt värv.

Det heter någonstans i finansplanen eller dess bihang, att sikten är oklar. Man tänker väl då närmast på den ovissa konjunkturutvecklingen. Men även sikten på den inrikespolitiska fronten är långtifrån klar.

Under den amerikanska presidentkampanjen karakteriserade den demokratiska kandidaten Stevenson general Eisenhowers belägenhet gentemot Taft-falangen med att citera den gamla limericken om den där unga lady'n från Niger, som log, mens hon red på en tiger. »De kom hem från sin ritt. Hon i vilddjurets mitt. Den som log det var nu hennes tiger.»

Mätte det inte gå med bondeförbundet som med den där flickan från Niger! Mätte det alltså förunnas partiet att få le — med vita tänder och läppars röda glans!

Med denna förhoppning, herr talman, ber jag att få yrka remiss av föreliggande proposition till vederbörande utskott.

Herr EWERLÖF (h): Herr talman! Det intryck man får av årets statsverksproposition blir mycket olika, beroende på om man läser den på eller mellan raderna. På raderna får vi veta, att vi befinner oss i ett läge av inre balans, som inte längre kräver en överbalanserad budget, varefter en på öret balanserad budget presenteras. Mellan raderna kan det konstateras, att vi nu nått den allvarliga punkt, där de av inflationen ansvallda utgifterna alltjämt ökar, medan statens inflationsinkomster stagnerar och tenderar att minska. Hela produktionsökningen beräknas för nästa budgetår komma att stanna vid en halv procent, därvid industriproduktionen beräknas helt stagnera.

Förändringen har ju givit sig till känna redan i den löpande budgeten. Enligt riksstaten beräknades den skola ge ett överskott på över en miljard, under det att enligt nu gjorda beräkningar överskottet skulle uppgå till endast 268 mil-

Statsverkspropositionen m. m.

joner. Det sägs emellertid att man kan vänta ett ökat inkomstbortfall och nya utgiftsstegringar, varför det är tveksamt, om över huvud taget något överskott kommer att föreligga, när budgetåret gått till ända.

Alltså, hela raden av omstridda s. k. tillfälliga skatter och avgifter, som skulle tjäna syftet att överbalansera budgeten och dämpa överkonjunkturen och icke fick användas för utgifter på driftbudgeten, tycks nu helt och hållet komma att gå åt för detta förbjudna ändamål.

För att försvara detta har finansministern fört ett sofistiskt resonemang om att de tillfälliga inkomsterna kan få användas för att bestrida utgifter av tillfällig art eller engångsnatur på driftbudgeten, och därvid skulle allting vara gott och väl.

Inser man inte det ologiska i denna konstruktion? Om pålagor, som motive-rats uteslutande av icke fiskaliska, allmänt ekonomiska överväganden och som hade till syfte att hindra köpkraftsbildningen, användes för utgifter — låt vara tillfälliga sådana — av konsumtionsnatur, så är syftet helt förfelat. Samtidigt som man beklagar sig över den sjunkande aktiviteten inom näringslivet, vidmakthåller man pålagor som har till syfte just att dämpa denna aktivitet.

När det nu talas om att man för nästa år kan nöja sig med en balanserad budget, borde det väl ha inneburit, att alla de tillfälliga inkomster, som tillkommit för att möjliggöra överbalansering, inte längre skulle behöva tagas i anspråk. Men så är inte förhållandet. Hela raden av pålagor och avgifter med undantag av den till ett år begränsade famösa konjunkturskatten återfinns i det nu framlagda budgetförslaget för att de skall hjälpa till att ge balans åt driftbudgeten. I fråga om konjunkturskatten konstaterar vi, att den nu har smält ned från beräknade 150 miljoner till 50 miljoner kronor; det bör sättas i relation till allt det rabalder, som stått kring denna skatt, och allt som man på olika håll menade skulle få sin lösning genom

den skatten. Nu har den äntligen kommit i sitt rätta perspektiv eller med andra ord i det perspektiv, som vi redan vid skattens tillkomst tillät oss att ställa den i.

När finansministern nu överger sin omhuldade överbalanseringssidé, torde det endast innebära att han gör en dygd av en hård nödvändighet. Känner jag honom rätt, skulle han inte minst inför kapitalbudgetens högt uppdrivna krav på lånemedel gärna sett, att budgeten överbalanseras, om det över huvud taget varit möjligt. Men nu får det karaktären av bara en rent naturlig utveckling, där budgeten övergår från att vara överbalanserad till att vara balanserad på grund av ett, som man skulle kunna tro, förbättrat ekonomiskt läge. Men så är ingalunda förhållandet. Fråga är, om man ens kan tala om en balanserad budget även för det fall att konjunkturen inte skulle bli sämre än vad den är för närvarande.

Inkomsterna finner jag — till skillnad från herr Ohlon — vara tämligen optimistiskt beräknade. Jag har svårt att se att där finns — som det nu ser ut — någon marginal för oförutsedda eller ens för förutsedda ytterligare utgifter. Eller är måhända meningen att vi i och med denna budget, om ingenting inträffar i konjunkturförsämrande riktning, inte förrän nästa budgetår har att motse någon som helst tilläggsstat. På tilläggsstat har ju brukat presenteras hundratals miljoner kronor om året, men här finns inte så mycket som ett öre, som avser några utgifter på tilläggsstat. Allt, som på den vägen kan komma till, kommer således att föranleda en underbalansering, för att inte tala om att varje konjunkturförsämring måste utlösa underbalansering.

På mig gör budgeten intryck av att vara utomordentligt ansträngd. Det har därför åtminstone överraskat mig att i trontalet finna att det sociala reformarbetet kommer att stå i främsta rummet just vid denna riksdag. Alla är vi nog i och för sig lika intresserade av detta arbete, men en förutsättning för framgång är att det vilar på hållbar ekono-

Statsverkspropositionen m. m.

misk grundval. De på senare år gjorda erfarenheterna om redan genomförda socialförmånernas urholkning genom penningvärdeförsämring borde ha givit oss alla värdefulla lärdomar. Den bild man får i statsverkspropositionen av läget för en närmare framtid synes snarare anvisa oss att tålmodigt arbeta på att lägga en sådan ekonomisk grundval än att börja bygga stolta hus på den osäkra grund, som nu finns. I vilket fall som helst måste vi väl kunna förvänta, att regeringen, när förslagen lägges fram, kommer att prestera en ekonomisk långtidsplan, som visar, hur man från regeringens sida menar att denna ekvation skall kunna gå ihop.

Jag vill tillägga att jag i detta sammanhang tänker mindre på förbättringen av folkpensionerna, om vilken tämligen enighet torde råda och som ju också enligt förslaget till väsentlig del är avsedd att täckas genom en höjning av folkpensionsavgifterna, än jag tänker på andra signalerade förslag.

Den främsta orsaken till vårt försämrade läge härflyter ur vår minskade konkurrenskraft på världsmarknaden till följd av att våra produktionskostnader stigit kraftigare än utomlands. Vi kan i detta läge inte längre skylla på utlandet, som ju alltid har varit busen i våra diskussioner om våra svårigheter, utan nu måste vi helt och hållet ge oss själva skulden för den konjunktur vi tillskapat. Det är helt enkelt den inflation, som släpptes lös från och med 1951, som nu allttjämt håller på att värka ut. Om denna inflation fick allmänheten i valrörelsen veta, att regeringen valde inflationen för att säkra full sysselsättning. Meningen var väl att inge den föreställningen, att den fulla sysselsättningen var regeringens förtjänst och inflationen det nödvändiga priset härför. Det gick ju inte gärna att gå ut till svenska folket och säga att målet för den ekonomiska politiken varit att bevara vårt penningvärde. Det hade varit att alltför eklatant visa upp ett misslyckande. Men full sysselsättning hade vi faktiskt, och det är något som vi alla värderar. Då föredrog regeringen att säga

att det är den fulla sysselsättningen den satt i främsta rummet, och så har inflationen fått bli priset.

Men detta går inte riktigt bra ihop med de diskussioner, som vi här i riksdagen under de gångna åren har fört. Vid varje tillfälle har då stått i centrum för diskussionen: Vad är det som krävs för att vi skall kunna bevara vårt penningvärde? De planer, som presenterats från finansministerns sida i så och så många punkter, har avsett att ange vad han ansett erforderligt för penningvärdets bevarande, och vi å vår sida har kritiserat detta och sagt att vi inte trott att dessa medel skulle hjälpa, utan att man borde välja andra medel. Men åtminstone här i riksdagen har vi haft anledning utgå ifrån att vi var överens om ändamålet: penningvärdets bevarande såsom främsta mål för vår politik. Vi vidhåller, att om man tidigare hållit överkonjunkturen borta med de medel, som vi då anvisade, framför allt kreditåtsamlingen, skulle inflationen ha kunnat hållas inom väsentligt trängre gränser med mindre risk för att inte kunna upprätthålla full sysselsättning än den risk vi nu löper. Nu fick vi kreditåtsamlingen först från och med år 1952, då konjunkturen var på nedgång. Erfarenheten torde ha visat att detta medel var just vad som ytterligare krävdes för att få penningvärdet under kontroll.

Varför fick vi inte denna åtsamling tidigare? Man kan väl inte på allvar göra gällande, att ett insättande av en kreditåtsamling i överkonjunktrens tid skulle erbjudit större risker för arbetslöshet än vad det gör genom att sätta in detta medel på det sena stadium, då konjunkturen håller på att vika. Snarare skulle man väl anse att i det läget risken för att skapa arbetslöshet vore större än vad den skulle ha varit om detta hade skett på det tidigare stadiet. Nu härflyter det verkliga hotet mot sysselsättningen ur den inflation, som regeringen säger sig ha valt. En sysselsättningspolitik, som skapar ett så högt kostnads läge att vi inte blir konkurrenskraftiga på utlandsmarknaderna, motverkar i längden sitt eget syfte.

Jag kanske rent parentetiskt får omnämna en sak. Jag såg i någon tidning ett uttalande av vår ärade förste vice talman, tillika Landsorganisationens ordförande, om vad han menade att man hade åstadkommit i den fulla sysselsättningens intresse genom den tidigare förda politiken. Han säger där: Jag är inte övertygad om att någonting i den ekonomiska politiken egentligen gjorts för att främja den fulla sysselsättningen under dessa år. Mycket talar för att vi fått den låt oss säga till skänks under krigsåren på grund av de säregna förhållandena då och under efterkrigsåren på grund av verkningarna från dessa krigsår.

Är det möjligt att den förmenta uppoffring i form av inflation, som har gjorts för den fulla sysselsättningen, inte har haft det värdet, så är det onekligen icke minst för alla dem, som har fått bidra till denna inflation med en minskad förmögenhetsställning i olika avseenden, ganska dystert att behöva konstatera en sådan utgång.

Jag delar uppfattningen, att läget alltså kräver en kreditåstramande penningpolitik, men jag beklagar att finansministern i höstas, då marknaden på grund av åstramningen klart indicerade behovet av en räntehöjning, i stället valde att gå fram på de hårda regleringarnas väg genom de s. k. frivilliga överenskommelserna med kreditinstitutet. Genom dessa konstlade ingrepp riskerar man att desorganisera kreditmarknaden med alla de vådor som därav följer. — Jag återkommer något senare till den frågan.

Vad jag nu har sagt leder mig över till att något granska budgetförslaget ur synpunkten av de krav det ställer på kreditmarknaden. Det gäller att till varje pris undvika fortsatt inflation. För det ändamålet fordras balans mellan investeringar och sparande. Kan sådan balans väntas med ett lånebehov av den storleksordning budgeten förutsätter?

Det synes icke osannolikt, att vi för kalenderåret 1953 har att räkna med ett statligt upplåningsbehov på bortåt 1 500 miljoner, eller ca 125 miljoner kronor i

Statsverkspropositionen m. m.

månaden. Vi har ett kommunalt upplåningsbehov för samma tid på ca 400 miljoner. Bostadsbyggandets anspråk direkt på kapitalmarknaden vid sidan om den statliga budgeten torde röra sig om storleksordningen 1 miljard. Könen av kraftverks- och industrilån hos riksbanken torde röra sig om ca 300 miljoner. Om man summerar dessa anspråk för det nu innevarande kalenderåret kommer man upp i en siffra på över 3 miljarder.

Jag är medveten om att en sådan summering blir i någon mån missvisande, eftersom de medel, som lånas upp, i viss utsträckning flyter tillbaka till marknaden. Men även med denna reservation är det uppenbart, att anspråken vida överstiger marknadens kapacitet. Denna kapacitet torde väl kunna uppskattas för ett kalenderår till högst 1 1/2 miljard under förutsättning att riksbanken och affärsbankerna underlåta att vidta expansiva åtgärder.

Hur reagerar då finansplanen för denna mycket allvarliga prognos på kapitalmarknadsutvecklingen? »Enligt min uppfattning», säger finansministern, »bör man kunna hysa förtroende till kapitalmarknadens förmåga att tillgodose det statliga upplåningsbehov, som kan komma att inträda under innevarande och i än högre grad under nästkommande budgetår.»

Ja, det skulle vara mycket intressant att under loppet av denna debatt från finansministern få någon förklaring på hur han kan mena sig förvänta, att kapitalmarknaden skall ha den förmåga som detta skulle förutsätta. Det är ju tacknämligt att få konstatera förtroendet, men det finns en »latinsk» sentens, som heter: »Ultra posse can ingen gosse!» Och det är samma förhållande med kapitalmarknaden i detta fall. Man resonerar i viss mån så, att genom att vi nu under en rad av år har haft ett budgetöverskott, så har vid därmed liksom skapat en reserv för att nu kunna anlita lånemarknaden i denna ökade omfattning.

Ja, jag förnekar inte att detta budgetöverskott på längre sikt självfallet har

Statsverkspropositionen m. m.

en fördelaktig inverkan på statsskuldens utveckling. Men vi måste ju ha klart för oss, att detta överskott, som minskat underskottet i budgetutjämningsfonden, inte längre finns kvar i form av pengar. Jag föreställer mig att ingen här i riksdagen är offer för en sådan missuppfattning, men det finns faktiskt människor, som föreställer sig att det överskott man på det sättet under tidigare år åstadkommit är pengar, som man nu kan taga fram och använda i detta sammanhang, att det är en reserv i denna mening, vilket ingalunda är förhållandet.

Finansministern tillfogar, att när den enskilda investeringsverksamheten visar tendens att gå tillbaka till följd av den bistrare framtidsbedömningen och åtstramningen, så ökas givetvis möjligheterna för det allmänna att anlita låne marknaden för sina behov. Vilket siffermässigt belägg finns det för denna optimism? I själva verket inget alls! De privata investeringarna kan enligt nationalbudgeten väntas krympa med 30 miljoner kronor; statens investeringar däremot ökas med 350 och kommunens investeringar med 180 miljoner. Redan detta visar ju, att det inte finns någon proportion mellan bortfallet inom den enskilda sektorn och tillväxten inom den allmänna. Men härtil kommer de ökade anspråk på kapitalmarknaden som ställs genom att budgeten inte längre kan finansieras genom tvångslån via budgetöverskottet och från exportindustrien i form av prisutjämningsavgifter och att de s. k. tillfälliga skatterna i stället för att gå till kapitalbudgeten väntas bli använda för löpande konsumtion.

Allt detta pekar på behovet av en översyn av de statliga investeringarna för att dessa skall anpassas efter våra tillgängliga sparmedel. Det får inte gå så, att staten genom extra pålagor på exportindustrien, genom en allmänekonomisk politik som ytterligare driver upp kostnadsnivån, skärper svårigheterna för exportindustrien och i stället skapar en artificiell konjunktur på hemmamarknaden. De produktiva investeringarna måste få företräde; räntabiliteten måste bli ledstjärnan för investeringarna. Det är

orimligt att dra arbetskraft från verkstadsindustrien och i stället sysselsätta den med byggande av simbassänger och samlingslokaler.

En sådan politik skulle ställa oss vid sidan om den samtidigt utvecklingen i de ledande länderna på världsmarknaden, där ansträngningarna i stället just nu koncentreras på att bringa den interna ekonomin i balans, att åstadkomma överskott i utlandsbetalningarna och att finansiera dessa överskott med äkta sparande. Om man i den internationella sfären lyckas i sina strävanden att nå fram till någon form av konvertibilitet, så är det av en utomordentlig betydelse för oss här hemma, att vi har fört en sådan inre politik, att vi har möjligheter att delta i en sådan utveckling. Skulle vi komma att ställas utanför den utvecklingen, skulle detta komma att medföra mycket allvarliga konsekvenser för det svenska folkhushållet.

Vilken roll tillämnas nu riksbanken inför de utomordentliga låneanspråk som ställs? Tvingas inte riksbanken att ånyo föra en expansiv politik? Finns det någon möjlighet att realisera den presenterade kapitalbudgeten utan att pengarna i avgörande mån måste hämtas från riksbankens sedelpressar med de konsekvenser som vi här tidigare haft tillfälle att konstatera?

Inte ens under år 1952 mäktade riksbanken med att avhålla sig från påspädning av marknaden. Detta framgår av bankofullmäktiges nyss angivna redogörelse, som är utdelad till kammarens ledamöter. Enligt denna redogörelse slutade fjolåret med ett likviditetstillskott på 524 miljoner, medan motsvarande ökning under 1951 var 768 miljoner. Detta kan synas vara en förbättring, i all synnerhet om man tar hänsyn till att affärsbankerna ökade sina depositioner i riksbanken med 100 à 200 miljoner, varigenom expansionens verkliga omfattning i motsvarande grad reducerades. Men i själva verket är resultatet av fjolåret sämre än 1951. Då ökades nämligen valutareserven med en dryg miljard, medan den 1952 tillväxte med endast ett mindre belopp — jag tror det är 70 miljoner som

är den sista siffran. Det är faktiskt ett betydligt sämre resultat att öka likviditeten med 524 miljoner och valutareserven med 70 miljoner, som skedde i fjol, än att höja likviditeten med 768 miljoner och valutareserven med en miljard, som fallet var 1951. Riksbanksfullmäktige framhåller också uttryckligen, att dessa siffror, som jag nu relaterat, avspeglar de svårigheter som ett ökat statligt upplåningsbehov kan komma att aktualisera. Detta är tydligen avsett att vara en varningssignal i samma riktning som den jag här velat ge.

Å andra sidan var det psykologiskt betydelsefullt att man med kreditinstitutens hjälp i fjol åstadkom en restriktiv mentalitet under så gott som hela året. Frågan är bara om inte denna hälsosamma inställning nu betänkligt håller på att uppluckras genom den upplåning direkt i riksbanken som riksgäldskontoret vidtog i fjolårets elfte timme och som är orsaken till det likviditetsöverskott som jag nyss redogjorde för.

Vårt försämrade konkurrensläge beräknas nu för år 1953 leda till ett underskott i vår handelsbalans av storleken av en halv miljard kronor. Detta måste betraktas som ett mycket allvarligt drag i den allmänna bilden. I förra årets statsverksproposition pläderade man förhoppningsfullt för en ekonomisk politik som skulle leda till den angelägna ökningen av valutareserven som man menade var erforderlig. Även bankoutskottet underströk kraftigt samma sak. Nu vet vi ju att det gick ungefär jämnt ihop i stället för att bli någon ökning, och för detta år är som sagt en minskning på en halv miljard att motse.

Detta föranleder finansministern närmast till det uttalandet, att det är ytterst angeläget att näringslivet genom fortsatt rationaliseringsverksamhet söker sänka sina kostnader och därigenom öka vårt lands konkurrensförmåga. Ja, det är fortfarande ett uttryck för ett mycket stort förtroende, då man nu vill överlämna till näringslivet att ombesörja denna rationaliseringsverksamhet, med bevarande av alla de band på dess rörelsefrihet som den ekonomiska politi-

ken innebär. Man skulle ju vilja fråga sig, hur staten motsvarar det förtroende som näringslivet borde kunna hysa.

Låt mig bara nämna de olika avgifterna, investeringsavgiften m. fl., inskränkingen i avskrivningsrätten och de olika pålagorna, som har kommit till för att dämpa konjunkturen. De har, som jag tidigare har sagt här, tillkommit för att skapa överbalansering av budgeten och icke av fiskaliskt intresse. De har redan under detta budgetår blivit i allt väsentligt använda för rent budgetära ändamål, och i den mån de står kvar kommer de för nästa budgetår också att användas för rent budgetärt ändamål. Hur förhåller det sig med prisutjämningsavgifterna om vilka man sade att de skulle steriliseras helt och hållet? Detta ingick i överenskommelsen. Jag bestrider inte att man formellt har genomfört det genom att för dessa pengar köpa upp statsobligationer i riksbanken. Men samtidigt som man med ena handen har tagit emot detta, har man ju med den andra handen givit ut nya statsobligationer och skattkammarväxlar i en omfattning som inte bara motsvarar allt vad som steriliserats genom prisutjämningsavgifterna utan dessutom motsvarar så mycket att, såsom jag nyss förklarade, det hela har slutat med ett likviditetsöverskott på 524 miljoner kronor. Hur har det varit med kreditstramningen, som ju har drabbat näringslivet mycket hårt? Svaret blir detsamma som det jag gav nyss. Det blev en ökning av likviditeten på marknaden.

Det måste betonas att nedpressningen av vårt kostnadsläge icke kan ske utan stöd av den allmänna ekonomiska politiken och att staten måste ta på sig sitt ansvar och stå för det. En dylik politik kan väl tänkas påverka sysselsättningen ogynnsamt under ett övergångsskede, medan den omställnings- och anpassningsprocedur pågår, som erfordras för att mönstra ut mindre effektiv företagsamhet och bygga ut och rationalisera annan konkurrens- och bärkraftig produktion. Men sannolikt behöver man icke befara några svårare syssel-

Statsverkspropositionen m. m.

sättningsproblem om denna stramare ekonomiska politik genomförs med erforderlig smidighet och med anlitande av riktiga medel. Om anpassningen till det nya internationella konkurrensläget uppskjuts, ökas risken för ännu svårare följder för sysselsättningen vid en framdeles ofrånkomlig anpassningsprocess.

Den ekonomiska politiken bör inriktas på att få till stånd ett ökat enskilt sparande, i första hand för att finansiera projekt som ger snabb utdelning i form av export. De nuvarande överenskomsterna mellan riksbanken och finansinstituterna i kreditbegränsande syfte kan väl knappast anses uppmuntra vare sig till ökat sparande eller till riskbetonade investeringar. En aktiv räntepolitik i kombination med lättnader på investeringsområdet synes för sådana syften böra ges företräde. Riskvillighet och ekonomisk bärkraft blir då i första hand bestämmande för investeringsurvalet, och något annat har vi helt enkelt inte råd till.

Vi vidhåller alltså de olika alternativ i fråga om den ekonomiska politiken, som vi motionsledes och på annat sätt tidigare framfört i riksdagen. Vi önskar ett omedelbart avskaffande av investeringsavgiften samt inskränkningarna i den fria avskrivningsrätten, som direkt motverkar syftet att åstadkomma kostnadsänkningar inom produktionen. Vi anser tiden mogen för avskaffande av byggnadsregleringen och priskontrollen — motiveringen har vi lämnat i motioner. Vi finner en sanering av bostadspolitiken utgöra en oundgänglig förutsättning för sundheten i vår samhällsekonomi. Vi påyrkar en fri kreditmarknad med rörlig ränta under bevarad kreditstramning. Vi finner en väsentlig begränsning av statsutgifterna påkallad på sätt närmare framförts i en motion av oss vid föregående års riksdag, som blev avslagen i höstas. Sedan dess har visserligen den av oss påyrkade utredningen om de automatiska utgiftstegringarna satts i gång, men vi syftar till mera genomgripande åtgärder. Vi anser det enskilda sparandet vara en av hörnstenarna i samhällsekonomien.

Det måste uppmuntras i stället för att motverkas.

Och slutligen: Vi kommer att sätta som mål för vår strävan vid ställningstagandet till äskandena i den nu framlagda budgeten att trots de till synes oöverkomliga svårigheter som vi möter söka finna underlag för en sänkning av skatteuttaget till 100 procent i enlighet med 1949 års skatteutrednings enhälliga förslag. Jag skall inte nu upprepa alla de skäl som talar för en sådan åtgärd. Det är vår övertygelse att vi aldrig kan räkna med en normalisering av våra förhållanden, så länge vi har ett direkt skattetryck, om vilket enhälligt intygas att det är till skada för produktivitet, arbetslust, sparande och deklarationsmoral.

Det förblir vårt *praeterea censeo*, herr talman!

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Folkpartiets företrädare inledde debatten här i dag med att tala om dubbelmoral. Det var en mycket bra inledning, men det hade ju inte varit nödvändigt att anknyta den reflexionen till det för folkpartiet mindre angenäma omvalet i Jämtland. Han kunde lika bra ha applicerat den på folkpartiets egen agitation — på olikheterna mellan agitationen i städerna, där man skall konkurrera med socialdemokraterna, och agitationen på landsbygden, där man skall konkurrera med bondeförbundet. Han hade till och med kunnat anknyta till en av sina egna reflexioner strax efteråt, när han yttrade sig om ryssavtalet — folkpartichefen var ju handelsminister i samlingsregeringen under de avgörande underhandlingarna om ryssavtalet.

När man i årets statsverksproposition tar del av budgetläget, frågar man sig, vad fjolårets diskussioner om statens inkomster och utgifter samt om skatteuttaget egentligen grundade sig på. Man trodde i fjol, att budgetöverskottet skulle bli något som närmade sig 1 200 miljoner kronor. Nu får vi veta, att det kassamässiga överskottet på driftbudgeten belöper sig till endast 268 miljoner kro-

nor. Med hänsyn till möjligheten av ytterligare inkomstbortfall och nya utgiftstegringar är det dessutom tveksamt, om över huvud något överskott kommer att föreligga, när budgetåret gått till ända.

Vi bondeförbundare fick lida mycken smälek under valstriden för att vi hade stött regeringens förslag om en skattesänkning med bara 360 miljoner, medan högern och folkpartiet yrkat på 630 miljoner. Det visar sig nu, att de 360 miljonerna har blivit 410. Hur mycket de 630 miljonerna skulle ha vuxit i proportion härtill vet jag inte, men det är tydligt att det skulle ha blivit ett avsevärt budgetunderskott, om det längre gående skattesänkingsförslaget bifallits av riksdagen. Eftersom budgetöverskottet med därpå byggda spekulationer i skattefrågan spelade den kanske största rollen i fjolårets valstrid, förefaller det nu efteråt, som om valstriden utspelades under falska förutsättningar.

Den »kärva» ekonomiska politiken är inte populär hos Sveriges folk. År 1948 led högern ett stort nederlag på denna linje — 16 mandatförluster i andra kammaren. Eftersom varken herr Ewerlöf eller jag var närvarande vid höstens remissdebatt, kan jag väl få passa på tillfället att nu gratulera högerpartiet till att det vid fjolårets val lyckades ta tillbaka 8 av dessa 16 förlorade mandat. Vid 1952 års val förlorade både socialdemokrater och bondeförbundare — vi mest — röster och mandat på samma politiska linje. Skillnaden var visserligen att regeringspartierna ansåg sig skyldiga att ta sin risk i kampen mot inflationen, medan högern trodde att det skulle vara taktiskt fördelaktigt att företräda den kärva linjen. Folkpartiet höll på rätt häst bägge gångerna och tog inga risker.

Inflationen tycks emellertid nu ha fått knäcken. Index har varit stillastående sedan juni 1952, och nu har för första gången på mycket länge till och med förekommit blänkare om att det skulle kunna bli fråga om en sänkning i stället för de ständiga höjningarna, sedan överkonjunkturen brutits och prisstegringarna hejdat.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är mycket möjligt att vi till någon del hade kunnat slippa inflationen, om kraftiga åtgärder vidtagits tidigare — dit räknar jag dock inte den så mycket reklamerade s. k. måttliga räntehöjningen — men det är lätt att vara efterklok. Jag skall inte säga mer om den saken. Jag måste även erkänna, att vårt parti inte har så mycket att berömma sig av framför de andra partierna när det gäller den frågan.

Att klimatförändringen på det ekonomiska området kommer att prägla det nya årets politiska liv är väl självklart. Det framgick ju också i hög grad av herr Ohlons inledningsanförande här i dag. I folkpartipressen har redan med bekymmer konstaterats att oppositionspartierna står inför uppgiften att välja nya angreppsfronter. Miljardöverskottet i budgeten, som utgjort den tacksamma utgångspunkten för det populära skattesänkingskravet, försvinner, men de statliga utgifterna växer oavbrutet. Var skall man pruta? Ingen utom kommunisterna vågar yrka nedsättning av försvarsanslagen. De cirka 2 miljarderna till försvaret torde därför få betraktas som låsta. Och vem skall yrka på nedsättning av utgifterna på det sociala området efter alla vallöften? Inte gärna folkpartiet som var så frikostigt under valrörelsen förra året. Med den hårda konkurrens som råder vågar väl inte heller högern slå in på någon sparsamhetslinje. Herr Ewerlöf gjorde några försiktiga uttalanden nyss som kanske skulle kunna tyda på motsatsen, men vi får nog vänta med att uttala något omdöme därom tills vi har sett vad det blir av den saken. För min del vill jag i detta sammanhang uttrycka en särskild tillfredsställelse över att regeringen lägger fram förslag om den mycket goda förstärkning av folkpensionerna som redan har annonserats.

Det blir nog ingen annan råd än att svälja utgifterna och vara tacksam, om man undgår en höjning av skatterna — någon sänkning kan det säkert inte bli fråga om. Herr Ewerlöf var mycket modig, tycker jag, när han nyss deklarerade att högerpartiet i den nuvarande

Statsverkspropositionen m. m.

budgetsituationen skulle yrka på ned-sättning av uttagningsprocenten till 100. Lyckligtvis är, som en folkpartitidning nyligen skrev, 1953 inte något valår, vil- ket bör möjliggöra ett lugnare övervä- gande av den nya situationens innebörd. Från samma källa kommer också följande som jag helt kan instämma i: »Vad svenska folket framför allt begär av sina valda representanter är kloka och rik- tiga åtgärder för att möta lägesföränd- ringarna; sedan må det gå som det kan med prestigen för det ena eller andra partiet.» Det skulle vara nyttigt med sådana uttalanden även under valår!

De krisbetonade skatterna, som inte tillkommit för att täcka utgifterna på driftbudgeten, tror jag det är tid att nu börja avveckla i så snabb takt som om- ständigheterna tillåter. Om man t. ex. toge bort investeringsavgiften, skulle detta kännas som en betydande lättnad för näringslivet och kanske bidra till att hålla produktionskostnaderna nere. Bensinskatten föreslås höjd med en fem- öring, och detta är tydligen nödvändigt, om man skall kunna tillmötesgå de långt- gående krav på förbättrade vägar som bilismens företrädare ställer. Men höj- ningen skulle lättare accepteras, om re- geringen samtidigt kunde ställa i utsikt att den 10-procentiga accisen på nya bi- lar — som inte kommer vägväsendet till godo — skulle avvecklas i en snar fram- tid. Jag vill uttala min tillfredsställelse med att regeringen nu har lagt fram pro- position om restitution av bensinskatt för jordbruket. Jag tror att den åtgärden kommer att bli till betydande nytta.

Vad skogen beträffar är de goda kon- junkturerna bara ett minne. Man kan nu också i vissa siffror avläsa hur fantas- tiskt överdriven uppfattningen om de s. k. skogsvinsterna var för ett och ett kvarts år sedan. Vart tog skogsnäringsens oerhörda konjunkturvinst vägen? Den skulle uppgå till minst 2 000 miljoner kronor brutto talades det om i riksdagen vid slutet av år 1951. Konjunktur- vinsten hos samtliga skogsägare skulle påstods det, komma att uppgå till sam- manlagt många hundra miljoner, kanske ett tusental miljoner kronor. Som en

mätare på sannolikheten av sådana för- utsägelser har vi nu utfallet av konjunk- turskatten som dock inte enbart gällde skogsbruket. Denna skatt är i riksstaten för budgetåret 1952/53 upptagen till ett belopp av 150 miljoner kronor. Enligt uppgifter från länsstyrelserna samt mel- lankommunala prövningsnämnden kan skatten beräknas inflyta med cirka 45 miljoner kronor. Riksräkenskapsverket är optimistiskt men anser sig dock inte kunna räkna med mer än 50 miljoner kronor. I detta fall kan man sannerli- gen säga: mycket prutades ej, men hälften prutades genast. Och man kan gå ett stycke till, ty här måste vi gå ned ända till en tredjedel för att kom- ma fram till verkligheten. Så illa stäm- mer den med de förväntningar man hyste.

Från domänverket inlevererades un- der budgetåret 1951/52 91 miljoner kro- nor. Om man tar med i beräkningen att domänverket förvaltar en femtedel av Sveriges skogsareal och icke betalar skatt, förstår man vilken verklighets- grund som fanns i påståendet att kon- junkturvinsten för samtliga skogsägare »kanske» skulle uppgå till ett tusental miljoner kronor. För år 1952 beräknas domänverkets överskott till 80 miljoner kronor och för år 1953 uppskattas det till 35 miljoner kronor. Siffrorna stäl- ler också jämförelserna mellan den till- fälliga uppgången i skogsinkomsterna och löntagarnas varaktiga förbättring av sin ställning i deras rätta dager.

Skogsbeskattningen är ett alltjämt lika aktuellt kapitel. Ätminstone vad de mindre skogsägarna beträffar, och de är ju helt dominerande, kan uttagen inte göras kontinuerligt utan får i större eller mindre grad karaktären av kapitalrea- lisation. Men man får skatta för uttagen som om det gällde ordinarie inkomster, och kan inte ens utnyttja de i skattela- garna medgivna avdragen. Om en »ka- pitalist» vill reglera en skuld, kan han utan skatteförlust realisera aktier eller obligationer för att betala, men en skogs- ägare kan inte realisera hopsparat kapi- tal i form av skogstillväxt. Om hans års- inkomst plötsligt skjuter i höjden ge-

nom en för hans förhållanden stor försäljning av skog, avgår en oproportionerlig del till skatt. Gäller det en stor skogsägare, kan skatten gå till både 50 och 75 procent av försäljningssumman. Även i sådana fall kan det vara fråga om tvångssituationer, så att pengar helt enkelt måste anskaffas. Varför skall den som har sin förmögenhet placerad i skog behandlas sämre än en som har den placerad i aktier?

Bondeförbundet har sedan åtskilliga år i riksdagen sökt genomdriva en lagstiftning om investeringsfonder för skogsbruk, så att visst belopp av ett års inkomst från skogen skulle få avsättas skattefritt för framtida användning. Partiet har kunnat stödja sig på en enhällig uppfattning hos den teoretiska och praktiska skogligen sakkunskapen, därför att detta också är ett mycket betydelsefullt skogsvårdsintresse, men skattebyråkratien har trots sig vädra ett försök av bönderna att orättmätigt komma ifrån skatter och därför satt sig på tvären. Vid 1951 års höstriksdag genomfördes en lagstiftning om avsättning på investeringskonto för skog, men den blev av tvångsmässig natur och uppfattades därför som en ny påлага för skogsbruket. Nu har regeringen begagnat sin möjlighet att ge dispens från skyldigheten att sätta in medel på dessa spärrkonton. Om det belopp, som skall sättas in på sådant konto, uppgår till högst 2 000 kronor, är idkaren av skogsbruk befriad från insättningskyldighet. Eftersom denna skyldighet avser kalenderåret 1952, då skogsförsäljningarna inte var så stora, torde det stora flertalet slippa undan.

Jag återkommer emellertid till mitt gamla yrkande: gör en lagstiftning om frivillig avsättning till investeringsfonder eller spärrkonton för skogsinkomster. Jag har motionerat så ofta om denna sak, att jag tycker det är bäst att vända sig direkt till regeringen denna gång.

Ett par ord bör sägas om de uppmärksammade omvalen i höstas. Först och främst: om det visar sig att fel begåtts vid ett allmänt val, och om valet överklagas och blir upphävt, då är det varje demokratiskt partis skyldighet att

Statsverkspropositionen m. m. finna sig i obehaget av ett omval. Det är inte ett okynne utan en fundamental rättighet i ett demokratiskt land att överklaga ett val. Nu fick vi uppleva det groteska skådespelet att en massa tidningar kastade sig över bondeförbundet för att det ansågs ha förorsakat valmanskåren ett extra besvär. Utgången visade, att överklagandena inte var omotiverade. I den ena kretsen vann vi tillbaka det vid septembervallet förlorade mandatet. I båda fallen visade röstsiffrorna, att en väsentlig omsvängning i väljaropinionen ägt rum på de tre månader som flutit mellan de två valen.

Herr Ohlon slutade sitt anförande med en blomma till bondeförbundet, och han hoppades att vi inte skulle uppslukas av rovdjuret. Vi får vara tacksamma för att han har en sådan omtanke om vårt parti. Jag kan försäkra herr Ohlon, att vi har samarbetat förut med olika partier i olika repriser, och vi har alltid klarat oss. Folkpartiet skall inte ha några bekymmer; jag tror allt går bra!

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN STRAND (s): Herr talman! I likhet med herr Näsgård vill jag också för min del säga, att jag fäste mig vid början av herr Ohlons anförande. Jag fattade den närmast såsom någonting som liknade en djup suck: dubbelmoral!

Det var jämtlandsvalet i december herr Ohlon tänkte på, och för att närmare belysa vad han menade, citerade han en dikt av Heinrich Heine, i vilken nämndes både kyss på kind och andra lyriska ting. Kommunisterna deltog inte i valet i december med egen lista utan uppmanade sina medlemmar och sina väljare från tidigare val att rösta med socialdemokraterna. Folkpartiet förlorade valet i Jämtland, så jag förstår herr Ohlons bekymmer. Jag kan inte illustrera min förståelse med citat från någon namngiven författare, men vill ändå göra så gott jag kan genom att söka kläda herr Ohlons tankar i en gammal skämtares ord: »Kyss mig gärna, men kyss mig långsamt, för jag har sorg!»

Att remissdebatten 1953 skulle kom-

Statsverkspropositionen m. m.

ma att gå i något annorlunda banor i ekonomiskt avseende, hade vi väl alla väntat oss. Den måste präglas av den påtagliga avmattningen i den högkonjunktur, som under en följd av år kännetecknat det svenska näringslivet och den svenska arbetsmarknaden.

Vi har i den svenska riksdagen haft många tillfällen till meningsutbyten om hur land och folk borde utnyttja högkonjunkturers möjligheter till ökat västånd och de resurser, som ett folk i full systerställning kan skapa. Samtidigt har vi diskuterat bästa sättet att bekämpa alla de nackdelar, som otvivelaktigt följer i högkonjunkturers släptåg och som befarats kunna äventyra både vår möjlighet att nå ett gott resultat av den fulla systerställningen och den eftersträfvade välståndsökningen, vilken rimligen borde följa såsom en naturlig lön för de många arbetare. Vi har egentligen aldrig lyckats komma till någon enighet om vilken som var den rätta vägen, och vi kommer väl inte heller att göra det.

Förra årets remissdebatt återspeglade händelseutvecklingen under det för folklushållet osedvanligt gynnsamma året 1951. En kraftig ökning av produktionen och ett mycket gynnsamt utfall av handelsutbytet med främmande länder kunde konstateras. Konsumtionen visade tendenser till att stagnera och sparandet att öka. Valutareserven hade ökat betydligt, och lagerhållningen bedömdes likaledes ha ökat väsentligt.

Jag framhöll i debatten förra året att allt detta var glädjande men uttalade samtidigt att löntagarna icke fått sin rimliga andel i det mycket goda resultat, som bokslutet för året uppvisade. Visserligen hade lönehöjningarna, beräknade genomsnittligt för hela året, täckt de på samma sätt beräknade levnadskostnadsstegringarna, men vid årets slut förelåg en reallöneminskning av omkring 2 procent. Utrymmet för en reallönehöjning av storleksordningen 5 procent fanns emellertid på grund av den gynnsamma utvecklingen, men den höjningen uteblev.

För år 1952 synes bokslutet för folklushållet i dess helhet bli avsevärt säm-

re än närmast föregående år och även sämre än de försiktiga beräkningar, som gjordes vid årets början. Löntagarna synes emellertid ha fått ett bättre utbyte av året med en sannolik reallöneförbättring på 6 å 7 procent. För båda åren tillsammans förefaller det alltså som om utvecklingen själv rättat till vad som blev felaktigt under 1951.

I den diskussion, som nu dagligen förekommer i avtalsförhandlingar, i dagspressen och i andra sammanhang, spelar naturligt nog den konjunkturförändring, som inträtt, en avgörande roll. Både dagsläget och utsikterna för framtiden rymmer så mycket av osäkerhet, att bedömningen kan bli mycket varierande, beroende på såväl det utgångsläge man väljer som det intresse man kan ha av att anlägga pessimistiska eller optimistiska synpunkter såsom de mest framträdande. Jag erkänner utan vidare den gamla sentensen, att den som har de trånga skorna på sig också har de största möjligheterna att bedöma var de klämmer. Jag räknar också med att företagarna ha bättre möjligheter än deras anställda att bedöma, hur situationen ter sig i dag inom näringslivet. Den framtida utvecklingen är något vanskeligare att bedöma även för dem som har primärmaterialet för dagen att tillgå, så i det avseendet kanske vi är mera jämställda. Men om det nu är så, att vi har det eller får det trängre på fötterna än tidigare, så blir det nog de anställda, som i första hand får känna var skon klämmer.

Våra kostnader har blivit för höga, och möjligheterna att hävda oss i den ökade konkurrensen på utlandsmarknaden har därigenom försvårats. Att den dagen en gång skulle komma, då den gyllene tiden var förbi, har väl alla räknat med. Att en sådan tid, som vi haft under det senaste decenniet, icke skulle vara evigt bestående, då köparna överbjöd varandra i sin iver att snarast komma över begärliga varor, eller då beställningarna automatiskt flöt in och leverantören hade möjlighet att ganska fritt fastställa priset med hänsyn till förhållandena i leveranstillfallet, är det väl

ingen företagare som på allvar räknat med. Det kan ju vara beklagligt om detta idealtillstånd upphört, men det innebär knappast någon överraskning ur annan synpunkt än att omsvängningen kommit mycket snabbt, t. o. m. kanske alltför snabbt.

Att omsvängningen skulle komma och att klimatet skulle bli kärvare på utlandsmarknaden, om inte förr så när de krigshärjade länderna fått återuppygga sina raserade industrier, bör ha stått klart för alla, som arbetar på exportmarknaden. Efter en mer än decennierlång högkonjunktur och konsolideringsperiod av sällsynta mått hade i varje fall jag räknat med att våra företagare skulle vara väl rustade att möta de påfrestningar, som då otvivelaktigt skulle komma. Det verkar föga förtroendeingivande, om redan svaga moln på horisonten skulle vara tillräckliga för det fria näringslivet att söka efter sådana utvägar som lönenedpressning och sysselsättningsminskning. Det är väl dock i dag inte fråga om någon depression utan endast om skärpt internationell konkurrens och en återgång till en köparnas marknad, ett tillstånd som var normalt under tiden före andra världskriget.

Är det fråga om en normaliseringsprocess, bör den inte mötas med panikåtgärder och svartmålningar. Om den fria företagsamheten efter alla de goda åren icke känner sig vuxen uppgiften under mera normala förhållanden, kommer detta med rätta att uppfattas som en svaghet i själva systemet och kan ge anledning till nya överväganden om de former, i vilka ekonomisk verksamhet bör bedrivas.

Det bör väl också i detta sammanhang erinras om att den ekonomiska utveckling, som för 1952 redovisas, icke är speciellt särpräglad för vårt land. Förekommade rapporter utifrån omtalar liknande problem i ett flertal andra länder. Eftersom konkurrensen från Tyskland ofta nämnes såsom särskilt besvärande på grund av lägre lönenivå och fördelaktigare råvarupriser, har jag i rapporter därifrån observerat stigande arbetslöshetssiffror och ökande ekono-

Statsverkspropositionen m. m.

miska svårigheter. Förhållandena i Belgien är heller inte särskilt uppmuntrande. Avmattningstendenserna är sålunda icke lokaliserade till Sverige, utan synes ha betydligt större räckvidd. Den diagnos, som ställts för Sveriges industri, nämligen ett för högt kostnadsläge, är därför endast ett uttryck för en ytlig bedömning. Avsättningssvårigheterna är märkbara även i länder, som enligt uppgift har ett gynnsammare utgångsläge i angivna avseende.

Jag har med intresse tagit del av finansplanen i statsverkspropositionen och funnit, att den allmänna bedömningen av den ekonomiska situationen förefaller väl avvägd. Det är möjligt att det kunde ytterligare understrykas, att världen alltjämt befinner sig i en utpräglad högkonjunktur och att man på många håll utomlands räknar med förnyade prisstegringstendenser. Aktiekurserna i USA befann sig vid årsskiftet på toppnivå, och för 1953 väntar man en ytterligare ökning av den totala investeringsvolymen. Nyligen framkomna uppgifter visar vidare, att rustningsutgifterna i USA kommer att kulminera först 1954—1955.

Därav torde följa att de objektiva förutsättningarna för fortsatt högkonjunktur och full sysselsättning i Sverige borde vara ganska gynnsamma. Underlaget för näringslivets påtagliga pessimism synes på grund härav rätt svagt — vilket dock inte hindrar att denna pessimism börjar bli en stark ekonomisk realitet. Om företagen börjar förlora modet och denna inställning sprider sig, kan detta i och för sig bli tillräckligt för att skapa både köppanik och produktionspanik i negativ riktning.

I finansplanen bedömes situationen för dagen mer realistiskt, när det säges: »Vad det emellertid i dagens konjunkturläge och för den närmaste framtiden gäller är icke att ge ny sysselsättning åt friställd arbetskraft genom en generell konjunkturstimulans, utan detta bör i stället ske i form av speciella åtgärder i syfte att övervinna de begränsade rubbningar på arbetsmarknaden som kan föreligga.»

Statsverkspropositionen m. m.

Herr Ewerlöf efterlyste avskaffande med det snaraste av en del tidigare beslutade åtgärder, vilket väl skulle ha en sådan mer generell stimulerande verkan. Vad herr Ewerlöf därvid syftade på, nämligen avskaffande av investeringsavgiften och återställande av den fria avskrivningsrätten med mera sådant, avvisas i finansplanen som icke för dagen aktuellt. Man tror sig kunna klara de svårigheter, som just nu föreligger och som bedöms såsom engångssvårigheter, genom speciella åtgärder för att skapa arbetstillfällen åt dem som i den inträffade situationen är utan sysselsättning. Däremot säges det i finansplanen, att såsom ett led i planläggningen mot verklig depression bör de generellt verkande medlen ges en efterfrågestimulerande inriktning, medan specialåtgärderna för ökad sysselsättning kommer i andra hand. Här föreligger sålunda närmast ett avvägningsproblem: har man kommit så långt, att generellt verkande medel för konjunkturstimulans måste tillgripas? Finansplanens svar synes vara nekande. Vad man hittills känner till om situationen i landet ger, såvitt jag kan finna, goda skäl för en sådan ståndpunkt.

Sysselsättningsproblemet är just nu den centrala frågan i den ekonomiska politiken. Eftersom situationen icke bedömes såsom varande så allvarlig, att generella medel för bibehållande av den fulla sysselsättningen behöver tillgripas, är det så mycket nödvändigare att specialåtgärderna blir effektiva. Det är onekligen en mycket oroande företeelse, att just i den situation vari vi nu befinner oss är arbetslösheten bland byggnadsarbetarna större än på flera år. Materialtillgången är god och de otillfredsställda behoven mycket stora. Man frågar sig därför, om det är brister i planeringen eller den ogynnsamma väderleken under hösten, som bär skulden till att vi just nu måste dras med arbetslöshet på detta område, där det ju om på något område är angeläget att vi upprätthåller full sysselsättning. Föreligger det några brister i fråga om planeringen, kan det ju inte avhjälpas ome-

delbart och i snabb takt. Men det är väl ingenting som talar för annat än att då våren kommer, så kommer också arbetet inom byggnadsindustrien i gång igen, vilket i sin tur får återverkningar på andra områden. Det är dock beklagligt att vi just nu skall behöva ha arbetslöshet bland byggnadsarbetarna, när behovet av nya bostäder är så stort.

Det är inte bara inom byggnadsindustrien som det råder arbetslöshet. Tidningspressen har gjort mycket väsen av de s. k. helgpermitteringarna, som var dubbelt så stora vid den senaste jul- och nyårshelgen som ett år tidigare. Att permitteringarna var så stora kan bero på att den fulla sysselsättningen vid verkstäderna är mindre än tidigare, varför det inte är lika nödvändigt att driva på i samma takt. Förmodligen beror helgpermitteringarna emellertid mest på att helgdagarna under jul- och nyårshelgen denna gång kom så olämpligt, att det inte blev någon riktig ordning på arbetsdagarna mellan julafton och trettondagen. Praktiskt taget alla de s. k. helgpermitterade inom verkstadsindustrien har åter börjat arbeta. Detta var alltså någonting som hörde samman med de sönderbrutna arbetsveckorna. Däremot är det i dag enligt de rapporter, som jag har fått från förhandlingarna inom verkstadsindustrien, omkring 10 000 som arbetar med inskränkt arbetstid och nära 5 000 som är helt friställda inom samma industrier. Det är ju i och för sig ganska oroande siffror, eftersom vi icke är vana vid arbetslöshetstal, som går upp till de här nämnda. Det har gjorts en undersökning inom departementet — jag förmodar genom arbetsmarknadssyrelsen — rörande utsikterna för framtiden. Denna visar att läget inte är så oroande som de tal jag här nämnde kan ge ett intryck av.

Det har också i något sammanhang sagts att en hel del av dessa permitteringar skulle vara av taktisk natur, att de således skulle ha samband med avtalsförhandlingarna. Jag har för min del inte någon tanke åt det hållet. Det är knappast troligt att ett näringsliv i full sysselsättning skulle begagna sig av

ett sådant medel som att inskränka produktionen under den tid som förhandlingar pågår, i all synnerhet som det visat sig under ett flertal år att dessa förhandlingar inte är någonting som man klarar på en eller två veckor utan någonting som kan ta en månad och ibland upp till två månader.

Herr Ewerlöf citerade vad jag i ett annat sammanhang hade sagt om vad som gjorts för att bevara den fulla sysselsättningen. Jag hade närmast kommit till att man egentligen inte hade behövt göra någonting, eftersom vi ändå hade den fulla sysselsättningen och de åtgärder, som vidtogs från statsmakternas sida och som observerades ute bland medlemsmassorna, allesammans gick ut på att hålla igen en alltför stark översysselsättning. Men om det nu är riktigt för den tid som gått fram till innevarande årsskifte, så är det väl troligt att vi får vara litet mer aktiva i de tider som kommer. Om vi inte får den fulla sysselsättningen till skänks genom en stark efterfrågan på varor, som ger industrien full sysselsättning, är det väl nödvändigt att vi tänker på åtgärder från de offentliga myndigheternas sida att hålla den fulla sysselsättningen. Vad arbetarna sätter mest värde på är ändå att det finns arbete åt alla som vill och kan arbeta.

Med dessa ord, herr talman, har jag sagt vad jag har att säga vid detta tillfälle, och jag har ingenting att invända mot remiss till utskottet av föreliggande propositioner.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Under den debatt, som förts här i dag, har av flera talare angivits vissa synpunkter på arbetsmarknadssituationen, och framför allt den siste talaren yttrade ju därvidlag en del, som jag kanske har anledning, inte att polemisera mot men i varje fall kanske att dämpa ned litet grand. Jag tror inte, om man ser det hela i siffrornas kalla belysning, att läget är sådant att man på allvar kan göra gällande att situationen i något avseende är skrämmande.

Statsverkspropositionen m. m.

Den omständigheten att det så ofta i den allmänna debatten talas om den arbetslöshet, som i dag är för handen, är väl snarast ett uttryck för hur tanken på den fulla sysselsättningen gått oss allesammans i blodet. Så fort det uppstår en viss arbetslöshet, även under den årstid som är mest besvärande ur arbetsmarknadssynpunkt, märker vi skillnaden mot vad som gällt under de sista åren och drar då genast slutsatsen, att nu är kanske vissa faror för handen.

Jag skall försöka lämna en redogörelse för hur jag ser på arbetsmarknadsläget, och jag gör det i belysning av vissa jämförelser med förhållandena under denna vinter och under åren 1948 och 1949. Jag tar dessa år, därför att vi väl räknar åren 1948 och 1949 som relativt goda år, som präglats av sysselsättning och högkonjunktur. Om jag däremot skulle göra en jämförelse med åren 1950 och 1951, är det klart att resultatet för år 1952 visar en klar nedgång, men vi har å andra sidan alla den uppfattningen att 1950 och 1951 var år med en abnorm sysselsättningskonjunktur, som ju ibland brukar kallas för en överkonjunktur, och vi har väl kanske litet till mans haft en känsla av att atmosfären då inte i alla avseenden har varit den ur samhällsekonomisk synpunkt allra bästa.

Om jag skulle säga någonting om arbetsmarknadsläget för närvarande och under år 1952, vill jag tillåta mig att först konstatera, att årets början karakteriserades av vissa sysselsättnings svårigheter inom ett flertal konsumtionsindustrier, såsom textil-, beklädnads-, sko- och gummivaruindustrierna. Vid sommarens ingång hade läget inom dessa industrier emellertid stabiliserats, dock på en lägre sysselsättningsnivå än förut. Längre fram på sommaren började emellertid nyintagningar av arbetskraft, men samtidigt som läget inom konsumtionsvaruindustrierna började stabiliseras, rapporterades från skogsindustrierna ett ganska tryckt läge. Hela våren och sommaren syntes exporten av skogsindustriprodukter ha råkat praktiskt taget i död-läge, och detta ledde till permitteringar

Statsverkspropositionen m. m.

av arbetskraft och korttidsarbete fram på sommaren. Bilden förändrades emellertid, och under sensommarens och höstens lopp har avsättningsläget och sysselsättningen stabiliserats. Framför allt är detta mycket påtagligt inom sågverksindustrien — där vi väl för dagen inte kan tala om någon arbetslöshet — men även för trävaru- och massaindustrien i övrigt. Läget är väl egentligen labilt endast inom pappers- och wallboardsindustrierna.

Mot slutet av året har sysselsättningssvårigheterna däremot blivit mera pregnant inom metallindustrien, och det är väl detta som givit anledning till den just nu aktuella debatten om arbetslösheten. Självfallet är det avsättningssvårigheterna på exporten som där ligger i botten; jag skall be att få återkomma till detta litet längre fram. Inom byggnadsindustrien har också, såsom här har apostroferats, förekommit arbetslöshet under de sista två månaderna, visserligen inte av oroande omfattning, men dock i en utsträckning som i varje fall skiljer sig från siffrorna för de båda högkonjunkturåren 1950 och 1951.

Under åren 1948 och 1949 redovisade fackförbunden en medelarbetslöshet av 2,5 procent för årets första tio månader. För år 1952 är motsvarande siffra 2 procent, således lägre än 1948 och 1949. Man får i detta sammanhang komma ihåg att debatten om en hotande arbetslöshet varit mycket mera intensiv under 1952 än den var 1948 och 1949.

En annan möjlighet att analysera problemet erbjuder antalet hjälpsökande. Det visar sig att detta antal var lägre under sista halvåret 1952 än under motsvarande tid åren 1948, 1949 och 1950 samt obetydligt högre än 1951; jag gör i senare fallet undantag för november månad, då man märkte en viss förändring.

Det finns också en annan, ganska intressant jämförelsemöjlighet. Inom landets alla arbetsförmedlingskontor göres en viss dag i månaden ett slags test på arbetslösheten, och jag har här en så pass färsk siffra som för den 12 januari 1953. Man undersöker dels antalet anmälda arbetslösa och dels hur många av

de anmälda, som kommer att vara arbetslösa under de följande två veckorna. Här ingår således en bedömning av omplaceringsmöjligheterna, och den synpunkten är utomordentligt viktig, eftersom arbetslösheten under 1952 i allt väsentligt har kunnat bemästras genom arbetsförmedlingarnas överslussning av friställd arbetskraft till sådana områden där tillgången på personal inte varit tillfredsställande; det finns ännu i dag företag som ropar på arbetskraft. Detta prov den 12 januari 1953 utvisar den ganska respektingivande siffran av i runt tal 45 000 arbetslösa i hela landet. Den skall emellertid ses i belysning av uppgifterna om hur många som inom två veckor kan placeras i andra arbeten, och siffran för dessa är i runt tal 23 000. Den faktiska, anmälda arbetslösheten torde alltså just nu uppgå till ungefär 25 000 personer, d. v. s. ett par procent av den totala arbetsstyrkan i vårt land. Under den s. k. gamla goda tiden 1938 och 1939, då man som bekant räknade med att det var högkonjunktur, uppgick den totala arbetslösheten under vintermånaderna normalt till 8—10 procent, och det framgår härav att man är litet för tidigt ute, om man nu vill dra alltför dystra slutsatser av dagens arbetslöshetssiffror.

Såsom den siste talaren herr Strand anförde, innebar det ett glädjande hälsotecken att helgpermitteringarna var en relativt kortvarig och avgränsad företeelse. Under helgen permitterades inte mindre än 70 000 arbetare, och pressen gav ganska stor publicitet åt saken. På många håll hade man nog en viss obehaglig känsla, när man varje dag fick läsa dessa rapporter. Nu var ju julhelgen i år exceptionellt söndertrasad med helgdagar och vardagar om varandra, och man kan i en undersökning, som arbetsmarknadsstyrelsen gjort så sent som den 10 januari, konstatera att dessa 70 000 helgpermitterade arbetare är praktiskt taget till hundra procent tillbaka i sina anställningar. Jag tar det trots allt såsom ett hälsotecken på konjunkturen, och man bör se den uppgiften i samband med de övriga statistiska data som jag här föredragit. Man har lyckats i

Statsverkspropositionen m. m.

allra största omfattning omplacera den permitterade arbetskraften, och det är — såsom jag tidigare i andra kammaren framhållit — vår numera effektiva och funktionsdugliga arbetsförmedlingsorganisation som i allt väsentligt har för-tjänsten av detta.

Om jag i största korthet gör en liten summering av de olika industrigrenarna, finner jag först och främst att det inom jordbruket i vinter har rått en viss arbetslöshet, framför allt i de södra delarna av landet, men den är inte större än vanligt. Den är exakt lika stor som den vi haft även under de sista högkonjunkturåren. Man kan säga att det inom jordbruket har blivit en smula lättare att er-hålla nödvändig arbetskraft än vad det varit under de sista åren.

Inom skogsbruket arbetar bolagen med ungefär normala avverkningar. Staten, d. v. s. domänverket, har en väl så stor sysselsättning i år som under högkonjunkturåren; jag tror den ligger litet grand i överkant när det gäller domänverkets avverkningar. Reduktionen faller här på de privatägda skogarna, eller som man i allmänhet brukar säga bondeskogarna, och är naturligtvis ett utslag av den klara och bestämda konjunkturförändringen, framför allt i fråga om massaved.

Inom järn- och metallindustrin är arbetskraftssituationen vid järnbruken en ganska god mätare på konjunkturutvecklingen. Sedan några år tillbaka för man en mycket noggrann statistik över arbetskraftsbehovet inom de svenska järnbruken. Den visar en del intressanta siffersammanställningar. I november månad 1948 förelåg ett behov av 3 000 man vid järnbruken, och i november månad 1951 hade siffran reducerats till 2 100 man. Detta är en följd av vissa samhällseliga ansträngningar att stimulera överflyttningen av arbetskraft till denna nyckelindustri genom att dirigera bostadsbyggandet till dessa orter och genom liknande andra åtgärder. I november månad 1952 — den senast redovisade siffran — fattades det ännu 600 man vid järnbruken. Man har där börjat att komma i balans, men här har vi faktiskt fortfarande

ett område, där företagen frågar efter arbetskraft, visserligen yrkesutbildad och kunnig arbetskraft, men därest sådan står till förfogande föreligger det en icke utnyttjad möjlighet till sysselsättning.

Vid årsskiftet är det ju främst det labila läget inom verkstadsindustrin som har föranlett den oro på marknaden, som har kommit till uttryck även i inläggen i dagens debatter. Jag håller med om att utvecklingen under de allra sista månaderna i detta fall gått ganska snabbt. I början av år 1952 ansågs orderbeläggningen vara betryggande för lång tid framöver, och jag vill inte säga att orderbeläggningen är precis oroväckande nu heller. Den utredning, som industriens utredningsinstitut har verkställt, daterar sig visserligen från september månad 1952, men den visar följande jämförelsesiffror.

Under september månad 1951 hade järn- och metallverken en orderbeläggning för ungefär åtta månader. Ett år senare, d. v. s. i september 1952, hade den tiden reducerats till sex månader. Mekaniska verkstäder och gjuterier hade 1951 i september en orderbeläggning på 13 månader, i september 1952 en orderbeläggning för 11 månader. Elektriska verkstadsindustrin hade 1951 en orderbeläggning för 22 månader, 1952 för 17 månader. Varven hade 1951 en orderbeläggning för 33 månader och 1952 för 29 månader.

Det är klart att jag är beredd på den invändningen, att order kan annulleras. Är det så att en klar dämpning av konjunktoren fortsätter, kan dessa orderlistor och dessa tidsperioder jag här har refererat naturligtvis rätt snabbt på nytt förändras. Men sedd mot denna statistiska bakgrund är ju ändå orderbeläggningen relativt tillfredsställande — det tror jag ingen vågar protestera mot.

Jag övergår till byggnadsindustrin. Det är ju klart att det väcker en viss uppmärksamhet att det inom byggnadsindustrin råder arbetslöshet samtidigt som vi saknar bostäder, och just denna vår bostadsnöd är ett av de stora politiska problemen, ett problem som vi väl

Statsverkspropositionen m. m.

i stort sett allesammans är överens om att vi bör lösa och lösa på det sättet, att vi bygger fler bostäder. Man kan säga att det är en abnorm situation att ha arbetslösa byggnadsarbetare i detta bostadsläge, och vad är förklaringen därtill? Låt mig först kanske ge detta problem dess rätta proportioner och sätta det i dess rätta sammanhang! Vi har här en statistik för byggnadsarbetare som är — jag vågar påstå det — mycket noggrann och som dessutom föres fram så, att den har fördelen av att vara aktuell. Om vi ser på siffrorna för den 15—20 december redovisas 7,2 procent arbetslösa byggnadsarbetare. Det är totalsiffran för hela landet. Siffran för 1948 var 8,2 procent. Jag har tidigare gjort denna jämförelse.

Den arbetslöshet bland byggnadsarbetare, som vi har, är koncentrerad i första hand kan jag säga till storstaden Stockholm. Om jag ser på förhållandena i Malmö, så hade vi där den 15 december 1948 en arbetslöshet bland byggnadsarbetarna på 6,6 procent. Den 15 december 1952 var arbetslöshetssiffran i Malmö 1,5 procent.

Vad är det som har gjort att vi på vissa områden har fått arbetslöshet bland byggnadsarbetarna? Jag skall försöka förklara det i några korta drag. På sina håll här i landet har industrier byggt i en större omfattning än som motsvarar en normal utbyggnadstakt. Låt mig nämna sådana exempel som Borlänge och Hagfors. Det finns även andra platser, där industrien befunnit sig i en omstöpningsprocess, som gjort att man dragit till sig byggnadsarbetare och därigenom fått en byggnadsarbetarkår, som varit för stor med hänsyn till det mera permanenta behovet av byggnadsarbetare. När utbyggnaden av industrien på vissa speciella platser börjar bli färdig, kan man inte omedelbart överföra byggnadsarbetarna till andra orter, men vi arbetar medvetet på den linjen. Jag kan nämna att för närvarande slussas byggnadsarbetare från Luleå upp till Kiruna för att möta det byggnadsbehov, som föreligger där, och myndigheterna har vidtagit alldeles spe-

ciella åtgärder för att möjliggöra denna överflyttning. Men därför fordras en viss övergångstid, men förhållandet ger utslag i den statistik, som man under tiden för och där på vissa områden redovisas en hög arbetslöshetsprocent, som höjer hela rikssiffran.

Det är bekant för alla och envar att vi i Mellansverige, låt mig säga Stockholm, haft en höst som ur byggnadssynpunkt varit besvärligare än någon höst varit på, jag skulle tro, åtskilliga decennier. Man har helt enkelt inte kunnat komma i gång på arbetsplatserna av den anledningen att grundarbetena på grund av väderleken inte kunnat utföras. Det har naturligtvis tagit sig det uttrycket, att det blivit flera byggnadsarbetare som måst anmäla sig som arbetslösa.

Herr Ohlon ifrågasatte i sitt inlägg, om arbetslösheten bland byggnadsarbetarna var ett uttryck för bristande statlig planering. Han var tydligen osäker på sig själv, ty han slutade med att säga, att det *påstås* att arbetslösheten är ett uttryck för bristande statlig planering. Jag kan försäkra herr Ohlon, att så är inte fallet. Det har inte fattats byggnadstillstånd, och det är inte bristande statlig planering som är anledningen till att man nu har ett överskott på byggnadsarbetare på vissa särskilda platser i landet. Jag har redan nämnt en av anledningarna, när jag talade om industribyggnationerna, som på sina håll överstigit den byggnadsverksamhet som man har att räkna med för industriens mera normala investeringar. Jag har också nämnt den dåliga väderleken under hösten, och jag ber även att få understryka, att man bland företagarna märker en viss försiktigare bedömning vid planering av industribyggen än för några år sedan. Nu förekommer det att industriföretagare tackar nej till utfärdade byggnadstillstånd och säger, att det är så pass osäkert, att de vill lugna sig något år innan de bestämmer sig. Det finns några siffror även på detta. Arbetsmarknadsstyrelsen räknar med att i stort sett 15 procent av de tillstånd, som utfärdats till företagare för industribyggen, har annullerats på grund av att

Statsverkspropositionen m. m.

industriföretagarna avstått från att bygga just nu. Det betyder också att ett visst antal byggnadsarbetare friställts, och de kan inte omedelbart slussas över till bostadsbyggandet, som alltid har sina naturliga begränsningar i den kommunala planeringen och projekteringen, i vägbyggnationer och avloppsarbeten och annat.

Låt mig till detta lägga att vi ju i dag har en byggnadsarbetarkår, som på ett år ökats med 5 000 eller 6 000 man. Våra ansträngningar att avhjälpa bristen på byggnadsarbetare, som var flaskhalsen, har resulterat i att vi i dag har en större kår till förfogande. Det är naturligt att det för med sig risk för arbetslöshet under de besvärligaste vintermånaderna.

Inom arbetsmarknadsstyrelsen betraktar man arbetslösheten bland byggnadsarbetarna som en övergående historia. Benägenheten att bygga företrädesvis på somrarna har ju tidigare medfört vissa besvärligheter i vår sysselsättningspolitik, och denna benägenhet blir starkare accentuerad i dag, då vi har ett hårdare kostnadsläge och en stramare ekonomisk atmosfär råder, än den var för något år sedan. I det rådande läget är det ju inte så överraskande att finna dessa arbetslöshetssiffror bland byggnadsarbetarna, som alltid tidigare utgjort en grupp med markant säsongbetonat arbete. Jag tror att jag kan försäkra herr Ohlon och flera andra, att när vi kommer fram på vårkanten kommer byggnadsarbetarna att vara i arbete. Jag har ibland sagt mig, när jag har studerat den tillståndsgivning, som från arbetsmarknadsmyndigheterna och, det skall jag gärna säga, från socialdepartementet har släppts loss under den gångna hösten och vintern, att vi faktiskt får passa oss så att det inte blir en ny överansträngning på försommaren 1953 med alla därav följande negativa fenomen i fråga om resultatet av byggandet.

Jag har uppehållit mig rätt länge vid byggnadsindustrien, därför att jag har haft en känsla av att det är den frågan, som väl har oroat de flesta av talarna i denna remissdebatt. Låt mig nu sedan

ytterligare konstatera, när jag gjort denna lilla inventering över olika områden, att vi har en stabilisering inom sko-, textil- och beklädnadsindustrierna, att serviceområdena inte har nämnvärt drabbats av någon stigande arbetslöshet och någon åtstramad konjunktur. Om vi nu har, som den senaste statistiken visade, visserligen ungefär 45 000 anmälda arbetslösa men inom två veckor kan sysselsätta mer än hälften av dessa, och den kvarvarande arbetslöshetsprocenten således rör sig om 2 eller låt oss säga 2 $\frac{1}{2}$ procent, är detta fortfarande en bild av full sysselsättning och av ett livskraftigt näringsliv. Den arbetslöshetskår på 20 000, 25 000 man, som vi ändå har, utgöres och kommer naturligtvis att utgöras av arbetare, som i vissa fall är svårplacerade. En statistik visar, att det är fråga om rätt gamla arbetare, och vi kan väl aldrig komma dithän att vi inte kommer att få en enda man arbetslös under de mest besvärliga vintermånaderna här i landet. Om det kan ha något intresse, kan jag nämna att för närvarande hjälpes 3 300 man via arbetslinjen — det betyder arbeten, som drives på beredskapsstat, det betyder dessa egentliga sysselsättningsarbeten, som finansieras med 50-miljonersanslaget och det betyder de speciella ansträngningar som de statliga affärsdrivande verken gör för att sysselsätta sitt folk. Kontantunderstödda är i runt tal 1 500 man; det är framför allt sådan äldre arbetskraft, som med naturligt nödvändighet har svårt att få sysselsättning på arbetsmarknaden.

Jag kanske också, eftersom jag här har ganska utförligt uppehållit mig vid arbetslöshetssituationen, har ett behov av att för kammaren redovisa, att arbetet fortgår med att förstärka beredskapen efter olika linjer. Det är den traditionella beredskapen, som nu bygges ut. Den omfattar ökad planering av statliga byggnads- och anläggningsarbeten. Vidare intensifieras den kommunala beredskapen. Det är planer i gång på en utökning av yrkesutbildningsverksamheten, och det utarbetas planer för industribeställningar.

Statsverkspropositionen m. m.

Om jag således allra sist skulle tillåta mig att göra en jämförelse, hur vårt land ändå har bemästrat dessa problem i förhållande till andra länder, kan jag konstatera, att en sådan internationell jämförelse inte ger något nedslående resultat för vårt vidkommande. Man dras i Belgien med en arbetslöshet på 9 procent — det är oktobersiffran 1952 — man dras i Tyskland med en arbetslöshet på 6,2 procent — det är oktobersiffran 1952 — och man dras i Danmark med en arbetslöshet på 9,2 procent enligt oktobersiffran 1952. Vårt lands motsvarande oktobersiffran för 1952 är 1,5 procent.

Jag skulle utöver detta, herr talman, vilja vidare bemöta ett par av de synpunkter, som framför allt herr Ohlon gjorde sig till talesman för. Herr Ohlon sade bl. a.: Varför inte släppa hela byggnadsregleringen i ett sådant här läge?

Ja, det är alldeles uppenbart att den situationen allvarligt har övervägts inom kanslihuset och inom den byggnadsberedning, som har att behandla dessa frågor. Jag vet inte om det är någon överraskning för herr Ohlon, om jag säger, att i denna beredning, vari även näringslivets representanter deltog diskuterades frågan om byggnadsregleringens vara eller icke vara så sent som i slutet på november månad. Det var faktiskt ingen, som då ville ställa förslag på byggnadsregleringens slopande för 1952. Jag tror att det har framgått — det framgår ju ur finansplanen och ur de anföranden, som i dag har hållits — att ingen vågar gå upp och med bestämdhet säga att vi får en konjunkturutveckling åt ena eller åt det andra hållet. Det är så många osäkra faktorer, som kommer in i denna bedömning att det har varit en klok politik att i dagens läge säga sig: Låt oss vänta och se hur det utvecklar sig, och låt oss inte göra oss vapenlösa ifall utvecklingen går åt det håll som vi har erfarenhet av från de två senaste åren.

Om man säger: »Låt oss avveckla byggnadsregleringen», så är väl herr Ohlon och jag överens om att vi måste sätta något annat i stället. Vi skall inte ha till-

baka den situation som vi hade före 1940 med 30—40 procent arbetslösa byggnadsarbetare som en normal företeelse under fem eller sex månader varje år. Släpper vi byggnadsregleringen och lämnar allt fritt, får man ett starkare incitament för att flytta över byggandet till sommarhalvåret, då det onekligen är litet billigare att bygga, och då kommer man från den enskilda sidan att säga: Det får vara samhällets sak att försörja de arbetslösa under vintern. I varje fall säger man det i denna näring, som från början har varit inställd på en klart säsongbetonad verksamhet. Om man avvecklar byggnadsregleringen, måste man i stället skapa en annan möjlighet för statsmakterna att se till att arbetskraften blir något så när jämnt utnyttjad året om, en möjlighet för statsmakterna att i praktiken omsätta den meningen, att det är bättre att använda byggnadsarbetarna på byggnadsplatserna under vintern än att låta dem stå i kö och ta ut arbetslöshetsunderstöd. Vi har inte det vapnet nu. Vi har det i byggnadsregleringen, men vi har inte något annat att sätta i stället. Det finns en kommitté under ordförandeskap av universitetskansler Thomson som sysslar med saken, och den avlämnar ett betänkande i dagarna. Herr Ohlon och jag får väl se, när det kommer, om de har hittat på någon möjlighet att klara säsongutjämningsproblemet, men ännu så länge har vi bara byggnadsregleringen, och det menar jag är ett avgörande skäl för att vi inte utan vidare skall göra slut på den.

Herr Ohlon tillät sig vidare att på folkpartiets vägnar uttala sin glädje över att regeringen följt folkpartiet i fråga om förstärkningen av folkpensionerna, och herr Ohlon använde uttrycket, att det blir ju alltid glädje i himmelen, när en syndare sig omvänder och bättrar. Ja, skall vi ta upp den tråten herr Ohlon, i dag, eller skall vi spara den tills vi skall diskutera folkpensionsproblemet? Jag är medveten om att folkpartiet lade ned en viss energi och ambition för att redovisa sitt intresse för folkpensionärerna under 1952, dels i maj månad, när man

Statsverkspropositionen m. m.

bjöd över med ett extra tillägg utöver det som regeringen föreslog, och dels genom den julklapp som spelade en rätt stor roll bland annat under valdiskussionen. Efter valet blev jag däremot faktiskt litet tveksam beträffande herr Ohlon och hans partivänner. Jag alluderar då på den remissdebatt som fördes här i höstas, när vi från folkpartiet fick höra, att vad man i dagens läge behöver är den där planen för socialvården. Man inskränkte sig då till planen och var ytterst blygsam, när det var fråga om konkreta förslag till folkpensionernas förbättring. Jag trodde att jag skulle få gå till attack mot herr Ohlon och hans meningsfränder, när det nu gällde att verkligen göra någonting för folkpensionärerna, och jag blev litet tveksam, men om jag har förstått herr Ohlons anförande här i dag riktigt, kanske jag kan bespara mig det slagsmålet och hoppas på ett relativt litet besvär med att driva förslaget igenom i riksdagen.

Herr Ewerlöf varnade i sitt anförande för den sociala reformoffensiven. Han accepterade gärna folkpensionerna och deras finansiering, men fortsättningen förstod jag inte riktigt. Var det en varning för det övriga, eller var det en varning så där rent allmänt för vad som kunde komma efter det som nu presteras i femte huvudtiteln? Ty, märk väl, herr Ewerlöf, utöver de rent automatiska utgiftsökningarna, som är gemensamma för alla huvudtitlar, har socialdepartementet en uppräknings med ungefär 130 miljoner kronor, och av dem ligger cirka 100 miljoner på de direkta utgifterna för förstärkning av folkpensionerna, som staten får ta på lång sikt. I de övriga 30 miljonerna inryms en hel del. Där inryms de särskilda barnbidragens förstärkning för att ge chansen till ett barnbidrag på 50 kronor i månaden till ankornas och invalidernas barn. Har herr Ewerlöf någonting emot det? Där ligger vidare en förhöjning av maximibeloppet för den behovsprövade mödrhjälpen, så att de allra fattigaste mödrarna skulle få möjlighet att få litet mera just vid det tillfället. Herr Ewerlöf har ingenting

emot det, om jag fattade honom rätt. Där ligger vidare en förstärkning av bidragsförskotten. Är det någonting att invända emot det? Där ligger en förstärkning av arbetslöshetshjälpen, och där ligger ett statsbidrag till åldersdomshemmen, en tidigare utställd växel som riksdagen helt enkelt måste inlösa. När jag går igenom denna lista, så konsumerar den den uppräknings som kännetecknar femte huvudtiteln och sätter jag detta emot herr Ewerlöfs varning för den sociala reformoffensiven, då frågar jag mig: Vad menar herr Ewerlöf? Menar han att man får gå så långt som vi nu går och inte längre?

Är det någonting av det gamla högerpartiet som på nytt talar via herr Ewerlöf, så kan det ha sina fördelar. Det blir klarare och rejälare linjer än det varit under dessa sista år. Är det följaktligen så, att herr Ewerlöf varnar för det sociala reformarbete som kan ligga efter 1953 års riksdag, då kan man fråga: Vad skall denna varning gälla? Avser den sjukförsäkringen, den där restriktionsmörgåsen — för att tala med herr Ewerlöfs partiledare under valkampanjen 1952 — som åker ut och in på restaurangbordet och som aldrig konsumeras? När jag studerade herr Hjalmarsons anförande föregående höst måste jag få den uppfattningen att han önskade konsumera den. Vill herr Ewerlöf desavouera honom på den punkten, eller är herr Ewerlöf överens med herr Hjalmarson och mig om att den där restaurangsmörgåsen — ett litet vulgärt uttryck för sjukförsäkringen — som har åkt in och ut på krogbordet nu skall konsumeras? Vad är det då, som herr Ewerlöf varnar för i framtiden? Jag är ytterst intresserad av att få en upplysning om detta. Det sociala reformarbetet skall väl ändå tas för vad det är, reformerna skall tas i sin konkreta och adekvata form, och det skall inte bli en debatt mot väderkvarnar utan att vi vet vad det är fråga om.

Ja, herr talman, det var ett par kommentarer som jag haft anledning att göra på grund av de anföranden som hållits här tidigare i dag.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle: Jag skall genast be att få svara på socialministerns fråga. Såsom jag ser denna sak har jag med den s. k. varningen i främsta rummet åsyftat den annonserade propositionen angående sjukförsäkringen. Jag vill inte att den skall åka som en restriktionssmörgås, ut och in, men det kan ju undvikas genom att den inte presenteras förrän i ett sammanhang där man har möjlighet att också betala räkningen. Vi skall inte ännu en gång, menar jag, låta lura oss att binda oss för vittgående åtaganden därför att dessa åtaganden icke belastar den budget som vi nu diskuterar. Om jag inte minns fel är avsikten att realisera sjukförsäkringen först från och med 1 januari 1955. Jag kan inte tyda denna budget och den framtidsprognos som den tecknar på sådant sätt att våra möjligheter att ta på oss detta vid den tidpunkten skulle vara på något sätt bekräftade eller gjorda sannolika i föreliggande materialet. Jag tillät mig därför också säga att jag betraktade det såsom ett minimum av fordran från riksdagens sida att när denna proposition eller detta samlade program presenteras man också från regeringens sida får det inställt i ett ekonomiskt program som visar hur man menar att man kan påtaga sig detta nya åtagande från och med den tidpunkt, som här är tänkt. Detta har varit det väsentliga för mig, herr talman.

Herr ÖHMAN (k): Herr talman! När statsministern talade inför den socialdemokratiska riksdagsgruppen yttrade han att årets riksdag skulle komma att präglas av en ny offensiv på den sociala reformpolitikens område. Det var därför med en viss förväntan man tog del av statsverkspropositionen och började söka efter de nya, djärva socialpolitiska initiativ, som dels hade signalerats av statsministern, dels också finns angivna i trontalet. Jag måste säga att resultatet blev tämligen nedslående. Det är inte så att föreliggande budgetförslag präglas av socialt reformpatos. Tvärtom blir helhetsbilden, även om vissa reformer sig-

naleras, den att militariseringen av landet ytterligare skall öka, att skatterna inte skall sänkas utan i stället stegras och att arbetslösheten med all sannolikhet kommer att växa. Det sista vågar jag säga trots den optimistiska bild av arbetsmarknadsläget som socialministern nyss har målat. Den innehöll siffror och uppgifter, som huvudsakligen hänför sig till situationen i slutet av förra året, närmare bestämt oktober månad, men sedan dess har ju en väsentlig förändring inträffat.

En ljuspunkt är emellertid förslaget om förbättring av folkpensionerna. Folkpensionärernas ihärdiga opinion för en rimlig förbättring har regeringen tydligen inte längre kunnat nonchalera, en sak som jag med tillfredsställelse vill notera. Jag kan göra det så mycket mer som den höjning av pensionsbeloppen som nu föreslås i huvudsak sammanfaller med det förslag som vi ställde senast vid föregående års riksdag. Men inte heller den reformen saknar skönhetsfläckar. Höjningen av folkpensionerna beräknas kosta 240 miljoner kronor. Lejonparten av detta, inte mindre än 140 miljoner kronor, skall tas in genom att pensionsavgifterna i det närmaste fördubblas. Denna finansieringsmetod innebär att större delen av kostnaderna får betalas av de mindre inkomsttagarna. För många kommer denna höjning av avgifterna att uppväga den skattesänkning som fjolårets riksdag genomförde. Det är mot den sidan av saken som vi från vårt håll framför allt riktar kritiken av det föreliggande förslaget.

Vad sedan gäller finansplanen och funderingarna över det ekonomiska läget och framtidsutsikterna, vill jag säga att de innehåller ju egentligen ingenting nytt. Det är samma svävande resone-mang som vi är vana vid sedan många år, det är lika många »om» och »men» som alltid brukar förekomma i de s. k. ekonomiska planer som regeringen förelägger riksdagen. Men vid en fingranskning upptäcker man kanske ändå en liten nyansskillnad mellan årets finansplan och föregående års. Denna nyansskillnad är dock inte av uppmuntrande

art. Den består nämligen däri, att regeringen anser, att den ekonomiska konjunkturen i Sverige nu i ännu högre grad än för ett år sedan är beroende av att Koreakriget fortsätter, att den internationella spänningen hålles vid makt och att den amerikanska upprustningen fortsätter i ungefär samma takt som hittills eller i ännu raskare takt. Om freden återställs i världen, kapprustningarna upphör och vi kommer in i vad vanligt folk kallar normala tider, då kommer den ekonomiska krisen i Amerika och alla länder, vilkas styrande kretsar har förbundit sitt öde med det amerikanska monopolkapitalets. Ungefär så tecknar regeringen det ekonomiska läget och utsikterna för den överskådliga framtiden. Denna mörka men sannolikt riktiga bild av vad som är att vänta ger mig anledning till ett par reflexioner och en kort återblick.

Jag vill erinra om att när regeringen år 1948 beslöt sig för att frånga arbetarrörelsens efterkrigsprogram och inträda i Marshallblocket, ställde alla partier utom kommunisterna stora förhoppningar på framtiden. Låt mig i minnet återföra något av den debatt som förekom i denna kammare den 29 juni 1948.

Utrikesministern förklarade då: »Vi ha här ett försök till en internationell planeekonomi i väldig skala såsom en utväg att komma ut ur ett krisläge.» Litet längre fram i samma anförande yttrade han: »Själva ryggraden i organisationen» — alltså Marshallorganisationen — »är tills vidare den storstilade amerikanska hjälpen. Liksom Förenta staterna under kriget lämnade enorma bidrag till de angripna ländernas räddande och under de första efterkrigsåren utövade en jättelik välgörenhet i stora delar av den föröddna världen, på samma sätt erbjuder den amerikanska världsmakten nu sina outhärliga tjänster för att rädda en rad europeiska folk från ekonomiskt och därmed också socialt och politiskt kaos.»

Utrikesutskottets ordförande, herr Sandler, förklarade att kommunisterna önskade en eländets politik, och i polemik mot oss yttrade han: »Emot denna

Statsverkspropositionen m. m.
eländets politik är det som här ställes en annan, som syftar till att skapa stabilitet, åstadkomma ökad produktionskraft och en höjd levnadsstandard.» Andra talare här i kammaren prisade den amerikanska välgörenheten i om möjligt ännu mera högstämda ordalag och försäkrade, att valutasvårigheterna skulle övervinnas, att handelsvägarna skulle öppnas till dollarområdet, att det skulle bli ekonomisk stabilitet i Västeuropa och Sverige och att det allmänna välståndet i världen skulle komma att öka i mycket snabb takt.

Jag i min ringhet tillät mig att i samma debatt yttra följande om den här politiken: »Marshallplanen och den amerikanska hjälpen till den europeiska återuppbyggnaden är kanske när allt kommer omkring inte så storsint och generös som man i den vanliga propagandan vill göra gällande. — Vid ett närmare skärskådande av planen förefaller det i stället som om den vore en plan för att i första hand hjälpa Förenta staterna att skaffa detta land ett dominerande inflytande över de länder, som ansluta sig till Marshallorganisationen.»

Det har gått ungefär fyra och ett halvt år sedan denna debatt hölls, och nu bör ju erfarenheterna kunna tala sitt språk om Marshallpolitikens resultat. Då vill jag fråga: Hur blev det med den av regeringspartierna så prisade planeekonomin? Skildringen i finansplanen av det ekonomiska läget i den kapitalistiska världen visar ju, att planeekonomin alltjämt lyser med sin frånvaro. Hur blev det med välståndet, som herr Sandler siade om skulle komma i stället för eländet? Se på läget i sådana länder som Frankrike, Italien, England och Västtyskland, just de länder som har blivit mest utsatta för den amerikanska hjälpen och välgörenheten. Har folken i dessa länder fått ökat välstånd? Nej, alla vet ju, att motsatsen är fallet, och det är också omvittnat här i dagens debatt. Levnadsstandarden sjunker, arbetslösheten ökar, militariseringen tilltar, och den nationella friheten sättes på spel. Hur gick det sedan med den friare handeln och valutaproblemens lösande? Är

Statsverkspropositionen m. m.

det inte så att de kapitalistiska länderna i Europa har blivit alltmera beroende av Förenta staterna i fråga om utrikeshandel, ekonomisk politik och militarisering? Jag tror inte att någon kan förneka detta faktiska förhållande. Också här i landet måste man nu allmänt erkänna att de ekonomiska förbindelserna mellan Sverige och Amerika icke har varit så fördelaktiga för oss. Det s. k. dollarproblemet som skulle lösas är alljämt olöst, och det kommer också att förbli olösligt med de vägar som man nu går.

För två år sedan redovisade riksbanken en dollarreserv på omkring 500 miljoner. Nu är reserven nere i 300 miljoner. Exporten på Förenta staterna minskar, men importen stiger och valutaläget försämras i samma takt. Alla är nu eniga om att fastställa, att läget på den kapitalistiska världsmarknaden präglas av en allt vildare konkurrens, av allt större motsättningar och av ett allt bistrare klimat.

Det är så i denna världen, att mellan konkurrerande kapitalistiska grupper och länder kan det helt enkelt inte finnas någon varaktig vänskap. Umgänget dem emellan präglas av en allas strid mot alla. Tills vidare utspelas detta krig i den skärpta konkurrensens och handelskrigets form. De konkurrerande kapitalistiska monopolerna tar därvid ingen hänsyn till folkens intressen, till nationernas rätt till suveränitet och frihet. Allt detta är underordnade frågor. Över allt annat står intresset att få ut högsta möjliga vinst. Det är drivfjädern för de mäktiga finanskungarna i Förenta staterna, England och andra länder, liksom också för de, i jämförelse med dessa, små finansfurstar vi har här i Sverige.

Men resultatet av denna kamp på den hopskrumpna kapitalistiska världsmarknaden blir oundvikligen, att de starkaste kapitalsammanslutningarna vinner. Därvidlag tycker jag, att den svenska storfinansens skulle tänka på att den egentligen bara är småföretagare — eller, som man säger på stockholmska, »småskuttar» — i jämförelse med sina konkurrenter i Amerika, England, Väst-

tyskland, Japan och andra länder. Det går ganska lätt för de svenska monopolen att konkurrera ut småföretagan inom landet, i synnerhet som regeringen beredvilligt lämnar hjälp i form av kreditrestriktioner och investeringsavgift, men i den stora världen är det inte längre så lätt att klara sig. Vi har redan hört klagomål här i dag.

Nu talar man om nödvändigheten av att öka den svenska industriens konkurrenskraft på världsmarknaden. Produktionskostnaderna måste sänkas. Men på vilkas bekostnad? Vill de svenska monopolkapitalisterna krympa ihop vinstmarginalen? Nej, naturligtvis inte, men däremot inriktar man sig på att sänka arbetslönen, och den ökade konkurrenskraft, som man nu eftersträvar, vill man uppnå på bekostnad av svenska folkets levnadsstandard.

Om den planen på allvar sätts i verket, är jag övertygad om att den kommer att röna ett mycket bestämt och allvarligt motstånd ifrån de svenska arbetarnas sida. I den mån svenska industrien börjar få avsättningssvårigheter, får det inte drabba de anställda i företagen. Den inhemska marknaden är ändå den avgörande för svensk industri, och en höjning av folkets levnadsstandard och köpkraft är en av de viktigaste vägarna att bemästra en kommande depression.

Men här tillkommer en annan mycket väsentlig sak, nämligen att vi nu lever i en annan värld än för 10—15 år sedan. Vi har nu två världsmarknader, en kapitalistisk och en socialistisk, och den socialistiska världsmarknaden visar en helt annan bild och helt andra utvecklingslinjer och perspektiv än den kapitalistiska. Där finns verkligen planekonomi. där försiggår ett fantastiskt ekonomiskt uppsving. Där praktiseras ekonomisk samverkan mellan länderna i stället för handelskrig och konkurrenskamp. Det förefaller mig, som om regeringen inte upptäckt detta historiska faktum. När den i finansplanen behandlar den internationella konjunkturen, rör det sig uteslutande om den kapitalistiska delen av världen. Jag tror att denna inställning

i längden blir ohållbar. Man kan ju inte tåga sig förbi realiteter. Det hjälper inte heller att blunda. En regering måste se och handla utifrån de konkreta betingelser som finns. Annars kommer man fel och grundlägger sin egen politiska bankrutt.

Ett uttryck för kortsyntheten i regeringens politik på detta område, en politik som naturligtvis — det förutsätter jag — genomföres i samförstånd med finansministerns »torsdagsklubb», är inriktningen av de ansträngningar handelsministern och exportföreningen nu gör för att utvidga utrikeshandeln. På de konferenser, som regeringen hållit med exportörerna under de sista veckorna, har handelsministern beklagat, att den svenska exporten till det så kallade dollarområdet nu är drygt en tredjedel mindre än före kriget, och att höga tullar och tillkrånglade administrativa regler lägger stora hinder i vägen för svensk export till dessa områden.

Men likväl rekommenderar regeringen särskilda åtgärder för att övervinna detta amerikanska motstånd. Det är i förbigående sagt motstånd från det land som skulle hjälpa Sverige så generöst genom Marshallplanen. Nu visar det sig att »välgörarna» inte ens vill köpa svenska produkter i samma omfattning som förr. Och därför rekommenderar man nu från regeringens sida att göra nya marknadsundersökningar, att upprätta speciella exportkontor och att ställa finansieringsgarantier till förfogande av statsmedel för att i övermäktig konkurrens från Amerika, Kanada, Japan, Västtyskland och andra länder söka bryta in på marknaden i Kanada, i Texas och vid Golfkusten. Trots det starka stöd som regeringen utlovar åt exportkapitalisterna är de av förståeliga skäl ganska pessimistiska beträffande resultatet.

Därför vill jag ställa en blygsam fråga till regeringen i detta sammanhang. Hur vore det, om regeringen i stället för att lägga ned så mycken energi och så mycket kapital på den ovissa marknaden vid Golfkusten, som lär bebos av 25 miljoner människor, skulle ägna åtminstone hälften så stor uppmärksamhet åt

Statsverkspropositionen m. m.

exempelvis marknaden i Kina, som bebos av 500 miljoner människor? Där pågår som bekant en väldig ekonomisk utveckling. Ett omfattande industrialiseringsprogram skall genomföras och Kina omvandlas till ett modernt industriland. Vore det inte ett intresse för Sverige att där upparbeta en marknad, en marknad som blir krisfri och stabil?

Jag skulle vilja rekommendera regeringen och hugade kapitalistiska spekulanter att göra en marknadsundersökning i Kina i stället för i Texas. Det samma vill jag göra när det gäller folkdemokratierna i Europa och Sovjetunionen. Jag är ganska övertygad om att den svenska industrien på dessa marknader kan finna avsättning för praktiskt taget allt vårt land kan producera för export. Det finns också i dessa länder råvaror och andra produkter som Sverige kan få i utbyte. En handelspolitik inriktad på den socialistiska världsmarknaden skulle säkert ge resultat. Den skulle garantera full sysselsättning för lång tid framåt och hindra att vårt land dras in i den ekonomiska kris som redan är under uppsegling i Amerika.

Låt mig sedan med några ord uppehålla mig vid regeringens ekonomiska politik i övriga avseenden. Vad är det nu för perspektiv som regeringen ställer för den ekonomiska utvecklingen och vilken politik ämnar den genomföra?

Perspektivet i stort kan sammanfattas kort i orden: fortsatt upprustning ute i världen, krig eller ekonomisk kris. Och målsättningen för regeringens ekonomiska politik? Den är fortsatt konjunkturdämpning och återhållsamhet i fråga om lönekraven.

Det är nu inte bara regeringen som har detta program. Högern och folkpartiet har samma mening i själva huvudfrågan. Deras invändningar mot regeringen gäller medlen, inte målet för den ekonomiska politiken. Också de vill upprätthålla konjunkturdämpningen, begränsa investeringarna och krediterna och hålla lönerna nere. Skillnaden är bara den, att de vill använda räntehöjning som medel i stället för investeringsavgift och kreditrestriktioner, som

Statsverkspropositionen m. m.

regeringen förordar, och det är ju klart att en sådan väg är begärligare för ägarerna av storbanker och andra kreditinstitutioner. En hög ränta är alltid förmånlig för dem som har pengar att låna ut.

Men resultatet av båda metoderna blir detsamma. Det blir att de mindre företagen kläms åt. Många av dem tvingas slå igen, och monopolens maktställning stärks för varje konkurrent som dukar under. Efterfrågan på arbetskraft minskar, och arbetarna kommer i ett sämre läge. De får svårare att hävda sina lönekrav både vid avtalsförhandlingarna och på arbetsplatserna under avtalstiden. Löneglidningen, som under de senaste åren varit praktiskt taget den enda form som arbetarna haft för att tillkämpa sig en viss kompensation, har ju numera upphört. Lönerna pressas nedåt, och arbetsgivarna utnyttjar nu situationen till att kräva kraftiga lönesänkningar, exempelvis för metallarbetarna med inte mindre än 7 procent.

Detta är enligt mitt sätt att se resultatet av den ekonomiska politik som regeringen knåsatte hösten 1951 och vars konsekvenser skulle bli arbetslöshet, såsom statsministern också öppenjärtigt har medgivit. Vi kommunister är motståndare till den politiken, som vi anser gagna storfinansens intressen. I stället för att hjälpa de stora monopolerna att slå ihjäl småföretagen borde regering och riksdag slopa investeringsavgifterna och kreditspärren och vidtaga åtgärder för att ge kreditlättnader åt sådana företag, som nu håller på att strypas, så att de kan hålla hjulen i gång, bidra till produktionens utveckling och motverka arbetslösheten.

Däremot är vi för en hårdare beskattning av bolagens vinster. Jag erinrar om att de redovisade bolagsvinsterna det senaste taxeringsåret uppgick till den väldiga summan av 2 493 miljoner kronor. Sedan år 1948 har enligt riksräkenskapsverkets utredning vinstsumman ungefär fördubblats. En höjning av bolagsskatten med 10 procent skulle ge ett belopp som gott och väl motsvarar kostnaderna för den planerade höj-

ningen av folkpensionerna. Vi kommunister förordar en sådan politik i stället för den höjning av pensionsavgifterna som regeringen föreslår. Det är emellertid en fråga, som framför allt oroar arbetarna och som också socialministern nyss var inne på, och det är sysselsättningsfrågan. Jag vill påpeka att i finansplanen talas inte längre om att man skall bibehålla full sysselsättning. Nej, nu heter det i stället att man skall hålla en »hög sysselsättningsgrad». Vad menar regeringen med det? Var går gränsen? Går den vid 80 procent eller vid 90 procent, eller hur många arbetslösa menar regeringen att man kan ha inom ramen för en »hög sysselsättningsgrad»? Därom får vi inget besked i finansplanen, men de besked som nästan dagligen kommer om permitteringar, driftsinskränkningar och korttidsarbete visar tydligt, att den »hög sysselsättningsgraden» är mycket elastisk.

Det är inte bara inom exportindustrien, som arbetslösheten börjar bli ett faktum. Också inom byggnadsindustrien är förhållandet detsamma. Vi har, såsom alla känner till, en väldig brist på bostäder, och vi saknar skolor, gymnastiksalar och sjukhus. Det finns byggnadsmaterial och arbetskraft. Det finns också kapital, men regeringen håller tillbaka, konserverar bostadsbristen och tycks inte oroas det minsta av att tusentals byggnadsarbetare går arbetslösa. Enbart i Stockholm är det just nu icke mindre än 3 000 arbetslösa byggnadsarbetare, som går och stämplar, samtidigt som bostadskrisen dagligen förvärras.

Vi menar att det är en ansvarslös politik, som direkt strider mot de utfästelser, som regeringen tidigare gjort. I långtidsplaneringen förutsågs att det skulle byggas 60 000 bostadslägenheter om året fram till år 1955. Förra året byggdes något över 40 000, och i år planeras att bygga 50 000 lägenheter. Var finns de sakliga skälen för en så restriktiv byggnadspolitik? Vi menar för vår del, att man innevarande år mycket väl skall kunna bygga minst 60 000 nya bostadslägenheter. Några hinder i fråga om material eller arbetskraft för att genomföra ett så-

dant program kan inte påvisas. Det är endast fråga, om regeringen vill ta ett krafttag för att lösa den bostadskris, som sedan länge har varit ett av de största sociala problemen i vårt land. En sådan byggnadspolitik skulle också bidra till att mildra verkningarna av konjunkturdämpningen och hålla uppe sysselsättningen.

Under valrörelsen i fjol höst lovade socialdemokratien full sysselsättning. Vi minns de färggranna socialdemokratiska affischer, som lyste från anslagstavlor och på vilka det stod: »Arbetslöshet? Nej!» Dagens verklighet rimmar väl ändå ganska dåligt med denna utfästelse. På kort tid har den redovisade arbetslösheten fördubblats. Dessutom finns det en omfattande dold arbetslöshet och korttidsarbete blir alltmer vanligt. Någon förhoppning om en snabb förändring i läget torde väl inte ens regeringen på allvar kunna hysa. Det är för övrigt regeringens egen politik, som avsätter de resultat, vilka vi nu bevittnar. Men regeringen gav i senaste valrörelsen ett mycket bestämt löfte om full sysselsättning. Samma löfte har socialdemokratien givit en följd av år. Det har varit lätt att hålla, så länge läget kännetecknats av en enastående högkonjunktur. Men hur blir det nu i en vikande konjunktur? Det kommer till synes i de rapporter, som nästan dagligen kommer om permitteringar.

Jag vill därför ställa frågan: Vad har regeringen gjort för att skaffa sig möjligheter att hindra avskedanden? Absolut ingenting enligt min mening. Någon ökad trygghet i anställningsförhållandena har inte åstadkommits under socialdemokratiens tjuugoåriga regeringstid. Det är alltså jämt de privata företagen som bestämmer, om ett företag skall ha tio eller tusen arbetare anställda. De avgör fullkomligt egenmäktigt, hur många som skall permitteras eller avskedas, de frågar varken regeringen eller fackföreningen därom. Så kan det gå till, därför att regeringen inte skaffat sig några befogenheter att ingripa i privatföretagens självtagna rätt att bestämma, om det skall vara full sysselsättning eller arbetslöshet.

Statsverkspropositionen m. m.

Regeringen pratar om full sysselsättning, men det är kapitalisterna som bestämmer, om det skall bli det eller inte. Därför har arbetarna heller ingen anledning att ta regeringens löften på allvar i dessa frågor.

I Förenta Nationerna har emellertid Sverige godkänt deklarationen om de mänskliga rättigheterna, som innehåller det bestämda kravet på garanterad rätt till arbete för varje arbetsför medborgare. Den borde väl förplikta regeringen att åstadkomma en ordning, som förbjuder företag att avskeda arbetare i större omfattning utan samråd och överenskomelse med regeringen och dess organ.

Herr talman! Om regeringen saknar handlingskraft när det gäller att ta itu med monopolföretagens sysselsättningspolitik, så visar den så mycket större mod och styrka på andra områden, exempelvis i fråga om upprustningen och militariseringen av vårt samhälle. Jag skall inte här ingå på utrikespolitiska frågor, ty det blir ju en utrikesdebatt längre fram. Jag vill bara med några ord i anslutning till upprustningspolitiken knyta an till den utrikespolitiska kursen.

Sverige är officiellt ett alliansfritt land, som skall ha vänskapliga förbindelser åt alla håll och som inte — enligt de officiella deklarationerna — tar sikte på att delta i något krig. Men i utrikespolitiken liksom i fråga om kapprustningen synkroniserar regeringen sin politik med Atlantblocket.

De flesta av oss har säkerligen med beklagande konstaterat, hur vårt västra grannland, Norge, efter inträdet i Atlantpakten tvingats till en upprustning som blir allt mer pressande för det norska folket. Men hur många har egentligen tänkt på att vårt fredliga land, som inte tillhör något militärt paktsystem, upprustas och militariseras i minst samma takt som Atlantpaktens länder? Medan norrmännen i år anslår 25 procent av statsinkomsterna till militära ändamål, föreslår regeringen här en militärbudget som slukar 26,3 procent av de beräknade statsinkomsterna.

Under loppet av några år har utgif-

Statsverkspropositionen m. m.

terna för militära ändamål tredubblats. Vi är nu uppe i den för oss fantastiska summan av 2 150 miljoner till militarismen. Denna väldiga upprustning har både politiska och ekonomiska aspekter.

Ekonomiskt innebär det att ett maximalt skattetryck vidmakthålles, att socialpolitiken blir eftersatt, att den allmänna standarden hålles nere och att en rad kulturella uppgifter fullkomligt försummas.

2 150 miljoner är en aktningvärd summa. En enkel division visar, att vi varje dag satsar 6 miljoner kronor till militära ändamål, eller med andra ord att svenska folket varje timme av dygnet, dag som natt, får betala 250 000 kronor till militära ändamål. Bara sedan remissdebatten började klockan 11 har det väl gått åt ungefär 1 miljon. Om man fördelar militärutgifterna på hela folket, så motsvarar de mer än 1 400 kronor om året för varje tvåbarnsfamilj.

Man bör se denna generositet mot militärväsendet i belysning av att regeringens av statsfinansiella skäl, som det heter, inte ämnar föreslå ett enda öres förhöjning på de allmänna barnbidragen, att den blygsamma förbättringen för folkpensionärerna till större delen skall finansieras genom ökade pensionsavgifter och att värdet av en rad andra betydelsefulla sociala reformer får förfalla genom att ingen kompensation ges för penningvärdeförsämring.

Vilket syfte tjänar nu den väldiga upprustningen? Jo, säger man, vi måste vara beredda att försvara landet i händelse av angrepp. Allt det där låter ju bra, och knappast någon skulle göra invändningar mot de offer som får göras om det verkligen gällde att värna landets nationella frihet. Men uttalanden från dem som har högsta ansvaret för försvarsväsendet gör att jag finner det berättigat att hysa bestämda tvivel om att vår upprustning har det angivna syftet.

Men om syftet skulle vara det man säger, måste man först undersöka varifrån hotet kommer. Mot vilken tänkbar angripare är det som vi skall försvara vår nationella frihet? Då vill jag hän-

visa till våra erfarenheter från det senaste världskriget men också till erfarenheterna från det första världskriget.

Vi vet alla att under det andra världskriget hotades Sveriges fred från två håll, från Nazityskland och från västmakterna. Från England föreligger det numera officiellt bekräftelse på att man hade utarbetat planer på att besätta malmfälten i Norrbotten och Luleå i syfte att förvandla Sverige till skådeplats för uppgörelsen med Hitler-Tyskland. Det var endast tillfälligheter och en viss militär svaghet som gjorde att planerna inte sattes i verket. Jag hänvisar i sammanhanget endast till officiella brittiska dokument.

Att Tyskland hade liknande planer i april 1940 är allmänt känt. Det kan inte heller bestridas, att det var Sovjetunionens ingripande som korsade de tyska nazisternas planer, en sak som bekräftats genom den svenska regeringens officiella tack till Sovjetregeringen för denna insats.

Detta är de erfarenheter vi har att bygga på, när vi skall ta ståndpunkt till, varifrån hotet mot vår nationella frihet kommer och motivera behovet av den väldiga upprustningen.

Om malmfälten i Luleå var åtråvärda mål för västmakterna och krigsindustrin i Ruhr under det andra världskriget, måste man förutsätta att de är lika åtråvärda i ett kommande krig för samma makter.

Men är nu upprustningen ämnad för att skydda landet mot de makter som tidigare ägnat Sverige ett mycket stort strategiskt intresse? Av allt att döma inte. Den militära ledningen, vars ord kommer att tillmätas en mycket stor betydelse i en kritisk situation, betraktar de makter, som under det andra världskriget utarbetade planer på att besätta Sverige, såsom givna och naturliga bundsförvanter i det krig man räknar med.

Denna inriktning av de militära planerna kan få de mest ödesdigra konsekvenser. Den bygger nämligen på ett vanetänkande — eller kanske man om dessa kretsar skall säga ett önsketänkande

Statsverkspropositionen m. m.

— och inte på en riktig analys av den nuvarande situationen. Det är inte säkert att ett eventuellt kommande krig kommer att utspelas mellan väst och öst, såsom de flesta ännu tycks tro. Många tecken tyder på att det kanske blir de kapitalistiska staterna som drabbar ihop i första omgången, liksom det var när det andra världskriget bröt ut. Man får inte förbise sådana eventualiteter i politiken. Och under alla förhållanden anser jag det vara ansvarslost att på ansvariga poster tolerera sådana människor som förklarar att Sverige inte bör försvara sig vid ett eventuellt angrepp från en kapitalistisk stat.

Den inte utsagda, men klart förnimbara utgångspunkten vid planerandet av landets upprustning är, att Sovjetunionen skall gå till angrepp eller att Sverige skall delta i ett planerat krig mot Sovjetunionen. Jag tror det är ett svenskt intresse att denna moderniserade sågfilpropaganda måste bringas att upphöra. Det gagnar inte landet, utan är en fara för vår fred och säkerhet. Den är icke underbyggd av några som helst fakta och historiska erfarenheter.

Sovjetunionen har aldrig hotat vårt land och inte något annat land heller, som velat upprätthålla fredliga förhållanden. Detta har varit grundvalen för Sovjetunionens utrikespolitik i trettio år och är det alltiämt. Senast utformades grunderna för Sovjetunionens utrikespolitik på den 19 partikongressen i Moskva i bland annat följande ord av centralkommitténs föredragande Malenkov. Han anförde följande, som jag vill läsa in i protokollet: »Sovjetunionens politik för fred och säkerhet åt folken utgår från att kapitalismens och kommunismens fredliga samlevnad och samarbete är fullt möjlig, om en ömsesidig önskan till samarbete är för handen, om man är beredd att fullgöra åtagna förpliktelser och om principen om jämlikhet och icke-inblandning i andra staters inre angelägenheter respekteras.» Som bekant har Stalin givit uttryck för precis samma tanke i ett uttalande nyligen för en amerikansk journalist.

Jag har svårt att föreställa mig att

någon uppriktig fredsvän i Sverige, någon verklig svensk patriot kan ha någonting att invända mot den inriktning av utrikespolitiken som Sovjetunionen tillämpar och som är utformad i de satsen, som jag här föredragit. Ingen kan väl säga att denna inriktning av utrikespolitiken skulle utgöra ett hot mot Sveriges nationella frihet och fred.

Låt mig då till sist i detta stycke summera mina ståndpunkter till frågan om den nu föreslagna upprustningen!

Framstående svenska militärer förklarar att svenska vapen inte skall komma till användning mot kapitalistiska stater, inte ens om de angriper Sverige. Upprustningen kan således inte vara avsedd som ett skydd mot det hållet. Detta för det första.

För det andra: svenska vapen behöver inte användas mot Sovjetunionen och folkdemokraterna, då dessa länder aldrig hyst aggressiva planer mot vårt land eller mot andra länder som vill leva i fred.

Det återstår då två ändamål som upprustningen kan tjäna. Det ena är att den svenska krigsmakten, även om landet formellt står alliansfritt, skall utbyggas som ett komplement till Atlantpakten, och det andra är, vilket kan komplettera det första, att militärväsendet utbygges för att bli ett vapen i händerna på reaktionen mot det egna folket. Vi kan från vår sida inte godkänna någotdera av dessa motiv.

Utifrån dessa synpunkter går vi mot upprustningen, och vi har i en motion föreslagit att försvarskostnaderna bör kunna skäras ned till omkring hälften av vad regeringen föreslagit. Den miljard, som därigenom sparas, bör användas för en social och kulturell upprustning.

Låt mig till sist säga några ord om demokratin! Erfarenheten från alla länder har visat, att militariseringen av ett land leder till förstärkt reaktionärt inflytande på alla områden av samhällslivet. Det är inte nog med att skaffa vapen. De som skall sköta vapnen måste också prepareras i ideologiskt avseende, så att de blir lämpliga att fullgöra de

Statsverkspropositionen m. m.

reaktionära krafternas order. Så följer ovillkorligen med militariserigen en ideologisk krigsförberedelse, som siktar till att uppamma folkhat, undergräva de demokratiska fri- och rättigheterna och öppna vägen till åsiktsförföljelser och trakasserier mot människor som lyser uppfattningar, som är misshagliga ur de härskandes synpunkt.

Vi har här i landet tyvärr kommit ett stycke på denna väg. Krigsårens politiska polis är återinförd, de speciella fullmakter den fick under kriget har den nu fått tillbaka, anslagen till dess verksamhet är frikostiga och friheten för enskilda medborgare, som inte slår följe med reaktionens krafter, blir steg för steg beskuren.

Det blir säkert tillfälle att i andra manhang under denna riksdag återkomma till dessa frågor. För dagen skall jag därför inskränka mig till att endast ta upp en sak, som har direkt samband med militariseringen av samhället och uppluckringen av demokratien. Jag avser den katalogisering av svenska medborgares politiska uppfattningar som tydligen på regeringens order pågår i rätt stor omfattning.

Det har väckt ett berättigat uppseende bland fackföreningsfolk att tjänstemän inom Landsorganisationen i samarbete med arbetsgivare, politiska polisen och länsstyrelserna är i färd med att bygga upp en särskild organisation av tjuallare på arbetsplatserna.

För dem som tilläventyrs inte vet, hur det går till, kan jag berätta om saken. En av LO utsedd kontaktman får i uppdrag att till företagschefen lämna uppgift på ett visst antal arbetare, som han anser lämpliga för tjuallruppdraget i fråga. Men de utsedda kandidaterna får inte i förväg veta om att de tillhör de utvalda, ty först skall arbetsgivaren granska vederbörande, sedan skall hemliga polisen ge sitt utlåtande, därefter skall landshövdingen godkänna kandidaterna och så skall länsstyrelsen kalla till en konfidentiell konferens. Särskilda legitimationskort utställs och överlämnas av företagschefen personligen till den ännu så länge ovetande, men sorg-

fälligt granskade kandidaten till tjuallorganisationen.

Allt detta sker under den vilseledande beteckningen upplysningsverksamhet, bedriven av Folk och Försvar. Det är sannerligen en egendomlig upplysningsverksamhet, som måste bedrivas i så hemliga former. Ånej, det är inte fråga om upplysningsverksamhet, utan det rör sig om att organisera en politisk övervakning på arbetsplatserna. Det är en svensk variant av den beryktade oamerikanska kommittén som här håller på att växa fram, alltså den kommitté, vars chef nyligen yttrade, att han omedelbart efter presidentskiftet skulle kalla på Truman och anklaga honom för korruption och kommunistisk verksamhet. Syftet är att bygga upp en spion- och tjuallorganisation mot radikala arbetare och aktiva fackföreningsmän, under ledning av arbetsgivaren och polisen.

I det nutida föregångslandet för denna politiska åsiktsförföljelse har redan två tredjedelar av befolkningen registrerats, varvid man också i massor av fall på smygvägar skaffat fingeravtryck.

Hur långt man hunnit här i landet skulle kanske inrikesministern kunna upplysa om — d. v. s. om han har tillräckligt förtroende hos politiska polisen för att få sådana uppgifter. Att registreringen är omfattande torde ingen kunna bestrida, och den drabbar inte bara kommunister utan även socialdemokrater, partilösa och borgerligt tänkande människor, som verkligen vill göra någonting för freden och som därför bekämpar krigspolitik.

Jag kan inte underlåta att säga att det är en skam för regering och myndigheter att denna åsiktsregistrering pågår. Den strider också mot grunden för den lagstadgade valhemligheten, den strider mot demokratiska principer och mot elementär anständighet, som säger att en människa skall bedömas efter sina gärningar.

Det kan heller inte vara främmande för dem som anbefallt och sysslar med denna verksamhet, att kartoteket kan bli till gagn för en ockupationsmakt, som skulle få ett färdigt register över dem

Statsverkspropositionen m. m.

som kan tänkas bli aktivast i en svensk motståndsrörelse.

Vi protesterar mot denna registrering, som strider mot andan i § 16 regeringsformen och som är ett försök att sortera upp folket i — enligt vissa myndigheters syn — fullvärdiga och sekunda medborgare.

I dagens stora och avgörande fråga — fredens och den nationella frihetens försvar — går skiljelinjen i vårt folk mellan å ena sidan den stora majoriteten av svenskar, som vill försvara den nationella oavhängigheten mot varje angrepp, och å andra sidan den lilla men med många viktiga nyckelpositioner utrustade grupp, som vill inlemma vårt land i den USA-styrda krigsalliansen och som motsätter sig försvar mot ett angrepp från kapitalistiska makter.

Herr talman! Vi kommunister står tveklöst på fredens sida. Vi vill tillsammans med alla svenska patrioter försvara vårt lands frihet. Vi vill värna och utbygga vårt folks demokratiska fri- och rättigheter.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Fröken ANDERSSON (h): Herr talman! Det vore ganska frestande, anser jag, att göra några reflexioner med anledning av den föregående talarens patetiska avslutning. När herr Öhman talar om åsiktsförtryck och försvarskostnader och allt detta på det sätt han här gjorde, frågar man sig, om han inte inser det groteska i det framställningssättet när det gäller vårt land. Jag antar emellertid att det kommer bemötanden på den punkten från annat håll. Efter det att de föregående talarna har spämt över hela fältet, skall jag begränsa mig till ett av de viktigaste sociala och ekonomiska problemen vi har, och på den punkten kan jag ansluta mig till den föregående ärade talarens uppfattning, nämligen att det största sociala och ekonomiska problemet vi har är bostadsfrågan.

Jag väljer detta område, därför att

man här i eminent grad får en uppfattning om vart den sociala och ekonomiska politik, som föres i detta land, leder oss hän. Man är på det klara med, att bostadseländet — jag uttrycker mig på det sättet — säkerligen utan tvekan är ett allvarligt problem, och det är väl också därför som det i nationalbudgeten för 1953 räknas med en ökning av investeringar för bostadsbyggandet med en summa av 200 miljoner kronor. Men frågan är: Hjälper nu ens detta krafttag med den politik som föres i landet? Jag återkommer till den frågeställningen.

Det är rätt intressant att läsa 1951 års bostadsutrednings betänkande. Där anges en del mycket talande siffror för år 1950, och så säges det, att vid kvartalsskiftet september/oktober 1951 ökades det totala antalet bostadslösa med 10 procent och att de preliminära siffror, som nu föreligger från hösten 1952, snarast tyder på en fortsatt försämring. Detta är alltså en utvecklingslinje som blir allt mer skrämmande. När vi tidigare har pekat på den väldiga bostadsbrist, som otvivelaktigt råder, har man från regeringshåll och regeringstroget håll sagt, att vi överdriver. Nu är det emellertid officiellt konstaterat, att vi har ett minus av ca 100 000 lägenheter. Å ena sidan har man hållit tillbaka produktionen genom snäv byggnadsreglering, men å andra sidan har man samtidigt stimulerat efterfrågan genom hyresregleringar, subventioner o. s. v. Trots detta — och det är detta som ger anledning till överraskning — säger man i direktiven till den utredning, om vilken jag nyss talade, att den hittills förda bostadspolitik i huvudsak varit framgångsrik och att därför anledning nu saknas att överväga ändring av de allmänna riktlinjerna för bostadspolitik.

Man har på olika sätt försökt förklara bort att politiken har lett fram till det elände, om vilket jag nyss talade. Man hänvisar t. ex. till immigration från utlandet och inflyttning från landsbygden till tätorterna, till hög giftermålsfrekvens och till att befolkningen tillväxt snabbare än tillgången på bostäder. Allt detta är bevisligen felaktigt. Inflyttning-

Statsverkspropositionen m. m.

en till exempelvis Stockholm var under 1930-talet större än under 1940-talet. Giftermålsfrekvensen befinner sig i sjunkande, och befolkningen har ökat med 10 procent, under det att bostadstillgången har ökat med 20 procent. Dessa siffror talar för sig själva.

Vi har nu i detta land fått leva så länge på fagra löften, att man börjar tvivla på — och detta har man gjort länge för resten — att man skall komma ifrån läget på bostadsmarknaden, sådant det nu är. Bostadsprofeterna — som man brukar kalla dem — är emellertid, vilket jag noterar som någonting hoppfullt, inte längre så tvärsäkra, och den strävan att öka produktionen, varom jag nyss talade, inger kanske vissa förhoppningar. Men för att det hoppet skall kunna realiseras, måste, såvitt jag förstår — jag skall strax återkomma till den saken — bostadspolitik, vilket här från andra håll framhållits, liksom den ekonomiska politiken över huvud taget bli en annan än nu. Ett av statsråden skrev för ett par år sen i en bostadsbroschyr: »Vi vilja inte vara med om att den standardhöjningspolitik, som redan givit mycket märkliga resultat, skall få avbrytas.»

Ja, nog kan man säga, att resultaten är märkliga alltid, men till vilket pris har man nått dem? Jag har redan talat om det tidigare. Jag vill bara i förbifarten konstatera, att en annan ekonomisk politik, som hade gått ut på att i första hand hålla tillbaka allmänhetens konsumtion — det är ett impopulärt påpekande men inte desto mindre sant — och främja sparandet, hade kunnat friställa ett större utrymme för de totala investeringarna i samhället och därmed också skapa bättre förutsättningar för bostadsproduktionen.

Här har talats om allmän och enskild företagsamhet, men hur far man fram med den senare? Jag kan t. ex. ett ögonblick se på långivningen för bostadsändamål. Där är det faktiskt så, att de enskilda företagarna missgynnas, medan de kommunala företagen och de s. k. allmännyttiga — vad man nu skall mena med det, eftersom all verksamhet på det

här området väl är allmännyttig — är förmånligare ställda. Även i fråga om byggnadsregleringen har de enskilda blivit missgynnade. Det har lett till att den enskilda byggnadsverksamheten nu är nere i 40 procent av den tidigare produktionen. Först hindrar man alltså på olika sätt de enskilda från att konkurrera på jämlika villkor, och sedan talar man, såsom här tidigare har skett i dag, om att därest inte de enskilda kan klara upp svårigheterna har man minsann en annan ekonomisk politik i bakfickan. Trots vad som här har sagts understryker jag att avskaffande av byggnadsregleringen skulle åstadkomma konkurrens mellan olika företagare och minska förseningar och krångel av olika slag.

Socialministern talade för en stund sedan om att byggnadsregleringen var bra att ha. Den spred ut byggnationen på ett förnuftigt sätt under de olika årtiderna. Det låter ju säga sig, men jag vågar påstå, att de nackdelar den medför är väsentligt större än fördelarna, och även om det skulle ligga något i vad socialministern här sade, får väl ändå byggnadsproduktionen bedömas från sina egna specifika förutsättningar. Jag menar att problemen måste klaras upp inom verksamheten själv genom överenskommelser på olika sätt. Man kunde t. ex. tänka sig att under den dyrare byggnadstiden föra ett annat slags lönepolitik än under sommarhalvåret. Jag är alldeles övertygad om att det skulle kunna medföra en förbättring på marknaden, och därför menar jag att byggnadsregleringen bör avskaffas helt och hållet, ju förr dess hellre. Nu skall det inte bestridas, att det har medgivits vissa lättnader, men det kan gärna gå med litet snabbare fart.

Hur man än ökar byggandet, hjälper inte det, så länge man på olika sätt stimulerar till en ännu större ökning av efterfrågan. Också officiellt erkännes nu — det är jag angelägen att notera — att den avgörande orsaken till bostadsbristen är de relativt låga hyrorna, d. v. s. inkomsterna har stigit väsentligt mera än bostadskostnaderna, vilket självfallet har ökat efterfrågan.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är rätt intressant att läsa vad statens hyresråd säger i sitt yttrande över det betänkande, som jag nämnde om. Hyresrådet säger, att man måste undersöka de egentliga orsakerna till bostadsbristen och få fastslaget, om bristen över huvud taget kan hävas genom nybyggnad. Det är alltså samma resonemang som jag här har fört, och man må tala hur mycket som helst om önskvärdheten av en höjning av bostadsstandarden — därom råder, såvitt jag förstår, ingen som helst åsiktsskillnad — så kan man ändå uppställa frågan: Är det någon anning med att »reglera på» folk högre standard än de vill ha via relativt låga priser t. ex.? Skulle inte människorna själva kunna få bestämma, hur de skall använda sina inkomster? Jag kan tillägga — det är det väsentliga i mitt resonemang — att om vi vore mindre ivriga att hjälpa alla, skulle vi få bättre råd att hjälpa dem som verkligen behöver hjälp.

Nu innehåller 1951 års bostadsutrednings betänkande en hel del förslag, som verkar direkt standardhöjande, och det är, som jag sagt, gott och väl och önskvärt. Men det är, såsom det har betonats, inte det primära i hela resonemanget.

Prispolitiken har emellertid resulterat i inte bara en stor bostadsbrist utan också i att mängder av lägenheter förfaller i brist på underhåll. Vi har visserligen inte ännu här i landet nått så långt i detta hänseende som i Frankrike, men trots alla löften och försäkringar om saneringar och dylikt är vi i alla fall ett stycke på väg.

Nå, säger man — och tröstar sig därmed och försöker trösta andra, vilket är litet svårare — det är så många som fått stora och förstklassiga lägenheter till ett billigt pris. Det är sant och skall icke förnekas, men till vilket pris har detta skett? Jo, till priset av ingenting mindre än en bostadskatastrof.

Därtill kommer att de låga hyror, om vilka man talar, de facto är högre än vad som får sitt uttryck i statistiken, emedan hyresgästerna själva får bekosta reparationer, betala tillträdespengar o. d. Det beräknas t. ex. för Stockholms

vidkommande, att dessa kostnader utgör ca 10 procent av de årliga hyreskostnaderna. Det tycker jag är siffror som talar. Bostäderna underhålls alltså endast av dem som vill och kan ta på sig ansvaret, medan de övriga bostäderna får förfalla. Det är självfallet genom hyresregleringen som hyrorerna har kunnat hållas nere men till priset av ca 200 000 bostadslösa, vilka, väl att märka, via skatterna får hjälpa till att betala hyran för dem som varit lyckliga nog att få bostäder. En hyresreglering i ett aktuellt nödläge är en sak, men att ha en sådan sju å åtta år efter krigets slut, det är någonting helt annat. Denna lagstiftning är, som en författare skrev för några veckor sedan, ett privilegium för dem som har bostad, ett gissel för dem som ingen har. Och det är sådant som kallas social rättvisa här i landet.

Att hyresregleringen för resten försämrar betingelserna för bostadsproduktionen erkände redan 1939 års bostadssociala utredning. Vi har nu haft en sådan reglering i över tio år, och effekten har, som sagt, inte uteblivit. Ändå vill man inte göra upp en plan för en successiv avveckling, som man flera gånger från vårt håll och även från andra håll har begärt. Det är, det vill jag understryka, viktigt att de olika hindren för bostadsproduktionen tages bort, i vissa fall snarast, i andra fall successivt. Det är ju nämligen så, att nativitetsökningen i slutet av 1930-talet och början av 1940-talet kommer att fram till 1960-talet ganska starkt öka efterfrågan på bostäder.

Vi har så en annan sida av saken, där staten griper in med sitt stöd. Jag tänker på subventionerna. Man har ju mer och mer gått fram på subventionsvägen för att hålla hyrorerna under de faktiska kostnaderna. Då säger man: Ja, om inte så skett, hade det varit risk för hyreshöjning. Ja, det är självfallet. Men som det i olika sammanhang uppvisats finns det ingenting som säger att den hyreshöjningen hade behövt bli av någon väsentlig storlek för att det hela skulle ha åtminstone börjat komma in i rätta gängor. Och de 30 procent av ka-

Statsverkspropositionen m. m.

pitalkostnaderna för nyproducerade hus, som staten nu betalar, måste ju tas någonstans. Här har tidigare från en del håll — närmast kanske från den föregående talaren — förts ett resonemang som om man skulle kunna sätta upp en önskelista och säga: Så ska vi ha't, utan att man anser sig ha skyldighet att tala om var man skall ta medlen att bestrida kostnaderna ifrån. Men det är självfallet, att vad som ges ut i subventioner måste tas in skattevägen, och det är alltså hyresgästerna själva som får betala dessa subventioner — hyresgästerna tillsammans med dem som inte har några bostäder alls eller som bor i slumbostäder.

Det har här tidigare talats om att skatteunderlaget, som ju tidigare har ökats, främst på grund av inflationen, numera upphört att växa och att tendensen kanske snart bytes i sin motsats, samtidigt som det kommer fram ökade krav på utgifter från det allmännas sida. Jag skall inte närmare gå in på den saken. Mot denna bakgrund menar jag, att det är nödvändigt att begränsa bidragsgivningen på sådant sätt, att de som verkligen behöver hjälp kan hålla en rimlig standard på bostadsfrontens område. Jag tänker då främst på de barnrika, de gamla och de sjuka. Där emot har vi stora kategorier, som kan bära sin hyreskostnad själva och bära den direkt, vilket skulle leda till ett återhållande av efterfrågan, så att denna mera svarade mot tillgången.

Jag vet, att när man kommer in på dessa resonemang, så säger man: Är det inte önskvärt med en höjning av standarden? Men, som jag sade nyss, man kan inte lyfta sig själv i håret på detta område lika litet som på några andra ekonomiska områden, utan kostnaderna måste tas någonstans. Riktigheten av det resonemang som jag här fört beträffande subventionerna betonades, när subventionerna för bostadsproduktion infördes 1942. Då betecknade man dessa subventioner som en *tillfällig* åtgärd. Bostadssociala utredningen hade 1945 samma inställning och likaså bostadsutredningen i sitt förslag 1951.

Då talades det också om en tillfällig utvidgning av subventionerna. Nu tycks man emellertid vara på väg att utvidga subventionerna till att bli en permanent institution. Det är klart att man till nöds kan acceptera produktionssubventioner för att kapa tillfälliga toppar i kostnaderna liksom att avvecklingen, när det nu finns subventioner, på samma sätt som i fråga om hyresregleringen bör ske successivt för att inte styra till det ännu värre på marknaden än det är. Men en sådan avveckling skulle stimulera till förbilligande av produktionskostnaderna, som ju i och för sig är ett stort problem. Som kanske en och annan av kammarens ledamöter minns diskuterades den frågan här i höstas, och då gavs det exempel på hurusom man på olika vägar på materialsidan och på arbetarsidan vidtagit åtgärder, som faktiskt ökar kostnaderna och som inte skulle behöva vara nödvändiga.

Medan man har talat om en höjning av standarden har alltså läget förvärrats, så att man nu har kommit därhän att man planerar en bostadsransonering i någon form. Vi har alltså kommit så långt, säger jag, på grund av en snedvriden ekonomisk och s. k. social politik. Behovsprövning på bostadsmarknaden är som alla vet föreslagen av hyresregleringskommittén. Denna behovsprövning skall vara frivillig, på försök, men det finns ett lagförslag utarbetat. Denna fråga kommer ju att prövas senare. Betänkandet är nu ute på remiss, men eftersom jag anser att det här gäller en utomordentligt allvarlig sak, tillåter jag mig att redan nu anlägga några synpunkter på detta mycket intrikata problem.

Det förslag som föreligger går ju i korthet ut på att nyproducerade lägenheter skulle få tas i anspråk endast efter anvisning av bostadsförmedlingen. Ensamstående skulle få ett rum och kökvrå, och ett rum och kök skulle hushåll på minst två personer få. I första hand skulle de större lägenheterna gå till familjer med barn, vilket — det vill jag säga i förbifarten — är alldeles riktigt.

För ett par år sedan kritiserades som

flertalet kanske minns den s. k. »enrummarlagen». Det hade då inom socialdepartementet upprättats en PM enligt vilken man skulle ingripa med ransoneringsringar och de ensamstående alltså skulle få ett rum med kokvrå. Mot bakgrunden av — och jag upprepar det igen — den politik som har förts, skulle detta senaste förslag bli ett nytt slags provisorium av permanent karaktär. Ransoneringsringen skulle lägga i myndigheternas hand att bestämma »vem som skall få bostad, var han skall få den, och hur stor den skall vara».

Om jag först ett ögonblick ser på konsekvenserna härav för de ensamstående, som skulle få »breda ut sig» i ett rum med kokvrå, må det naturligtvis vara hänt, att de kan klara sig, men man har inte — och här kommer jag in på själva definitionen av begreppet hushåll — tänkt sig att ensamstående, det må vara syskon eller kamrater som delar bostad, skall kunna betraktas som hushåll, utan de skall få sära sig och ha var sin bostad. Jag vill parentetiskt anmärka, att det är ett exempel på hur man ser på företeelserna med skyggglappar för ögonen. Det är nämligen så att om ett par människor, äldre eller yngre, slår sig samman om en bostad, kan de vid t. ex. sjukdomstillfällen ta hand om varandra och därigenom minska belastningen på samhällets organ, vilket sannoligen inte skulle vara fy skam i dessa tider med överbelastning av sjukhus och dylikt. Det får inte de ensamstående enligt förslaget göra. Man måste fråga sig, hur långt man egentligen tänkt sig för när man lagt fram detta förslag, då de inte får hyra två rum och kök, inte ens två rum med kokvrå, men väl var sitt rum med var sin kokvrå och andra anordningar — badrum, w.c. eller vad det kan vara fråga om. Man frågar sig vad det finns för rim och reson i en sådan anordning, som naturligtvis måste försämra i stället för förbättra läget på bostadsmarknaden. Ett par makar skall få ha högst ett rum och kök. Om man analyserar detta närmare finner man, att de alltså skulle bli relativt sämre ställda än ensamstående.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är klart att ett sådant hot leder till en fastslåsning på bostadsmarknaden, vilket sannoligen inte är någonting att eftersträva, särskilt inte nu när arbetslösheten börjar skymta. Jag uttrycker mig så försiktigt mot bakgrunden av socialministerns plaidoyer för att det här inte är så farligt som man tror. Därvidlag fanns det såvitt jag förstod en skillnad mellan förste vice talmannens och socialministerns uppfattningar beträffande läget.

Nå, säger man nu, detta hot om ransoneringsring på bostadsmarknaden gäller inte dem, som redan har bostäder. Nej, det är gott och väl. Men om dessa av någon anledning vill eller måste flytta, är de fast för ransoneringsringen. Jag skall inte gå närmare in på alla de verkningar som skulle kunna uppkomma av detta. Jag instämmer bara helt kort med vad någon skrev, när betänkandet i november förra året lades fram: »En mar-dröm, det är vad det är, det hela!»

Jag skall också nämna en annan icke oväsentlig sak: Hur blir det med rätts-säkerheten på detta område? Bostadsförmedlingen skulle få stora maktbefogenheter på detta ömtåliga område. I vissa fall skulle det till och med saknas besvärsmöjligheter. Det är såvitt jag förstår ett nytt steg mot förmyndarstaten, där individerna får sona de styrandes missgrepp. I stället för att avskaffa regleringarna skulle det skapas nya sådana, som sannolikt skulle komma att ytterligare försämra läget på bostadsmarknaden. Det skulle också, och det är inte det minst viktiga, bli en dyrbar och obehaglig kontrollapparat såsom biprodukt.

Jag vill för undvikande av varje som helst missförstånd betona vikten av att barnfamiljerna får tak över huvudet — gärna också ett rimligt tilltaget tak. Men att därför göra ingripanden på detta sätt, som skulle försämra läget, begriper jag inte nödvändigheten av. Därvidlag kan jag hänvisa till vad t. ex. TCO säger i sitt yttrande över förslaget, nämligen att lösningen inte står att vinna genom regleringar av detta slag; andra åtgärder måste vidtagas för att få balans mel-

Statsverkspropositionen m. m.

lan tillgång och efterfrågan. Detta kan jag bara ytterligare understryka.

De regleringsåtgärder det här gäller kunde kanske — jag vill betona det också för undvikande av missförstånd — utjämnas som ett ingripande under en kort övergångstid i ett akut nödläge, men om den hittills förda politiken med sina märkliga resultat skall fortsätta, kommer läget sannolikt att förvärras. — Löftena i motsatt riktning tror vi inte längre på. De stora grupper som det här rör sig om — jag tänker på barnlösa äkta makar, änkor, änklingar, fränskilda och andra ensamstående — bör inte på detta sätt placeras i särklass när det gäller att ordna sitt hemliv. Ensamstående bör, menar jag, ha samma rätt att välja bostad som andra medborgare. Jag kan där stödja mig på vad Göta hovrätt sade i sitt yttrande över promemorian 1950, som jag nämnde tidigare, att en kategoriklyvning mellan privilegierade och oprivilegierade hyresgäster ofta skulle te sig »stötande och orimlig». Det har så ofta talats om tryggheten i folkhemmet, och jag undrar om det inte möjligen vore på tiden att tillämpa den tryggheten också för människorna i deras egna hem.

Jag kan sammanfatta vad jag här har sagt ungefär så här: Bl. a. bör hyresregleringen successivt avskaffas, byggnadsregleringen för bostäder tas bort snarast möjligt, de generella subventionerna likaså, och konkurrens på lika villkor för olika företagsformer införas, vilket skulle minska den administrativa apparaten. Detta skulle, menar jag, resultera i en sänkning av kostnaderna, större frihet på bostadsmarknaden och skattelättnader för de enskilda, vilket — och därmed slutar jag, herr talman — samtidigt skulle medföra större möjligheter att effektivt stödja de verkligt hjälpbehövande, såsom barnrika, gamla och sjuka.

Herr WERNER (bf): Herr talman! Vid en granskning av den föreliggande statsbudgeten, särskilt i jämförelse med de senaste årens, finner man att vi här bör-

jat glida in i ett bistrare ekonomiskt klimat. Skatteunderlagets våldsamma stegring de senaste åren som medgett en ofta betydande överbalansering av budgeten har nu stagnerat, och det kan starkt ifrågasättas huruvida de beräknade inkomsterna verkligen kommer att inflyta. Allt beror på den kommande konjunkturutvecklingen och huruvida vi i en allt hårdare konkurrens på världsmarknaden kan behålla våra exportmarknader eller måste söka oss nya sådana för att härigenom bibehålla den fulla sysselsättningen åt de anställda, särskilt inom våra viktigaste exportindustrier. Vissa oroande tecken den senaste tiden visar att våra produktionskostnader, speciellt i lönehänseende, börjat skapa svårigheter för avsättningen och redan lett till vissa permitteringar. Det bör vara ett mål att bibehålla den fulla sysselsättningen, men även att se till att detta kan ske inom den värdeskapande produktionen, så att nationens välstånd därigenom samtidigt ökas. Visserligen saknar vi icke arbetsuppgifter inom landet i redan planerade reservarbeten, och vi är beredda att liksom förut lämna vår medverkan till att hålla arbetslösheten borta, men det är viktigt att reservarbeten, i den mån de måste tillgripas, inriktas på produktiva ändamål, dit jag i särskilt hög grad hänför vägbyggande och vägförbättringar samt ordnande av vatten och avlopp på landsbygden. Läget är emellertid sådant att jag måste uttala en bestämd varning emot ytterligare allmänna lönehöjningar inom både den allmänna och den enskilda sektorn.

Skulle vi på grund av ytterligare kostnadsstegringar drivas ut från våra exportmarknader, står vi inför två huvudalternativ: endera att sänka lönerna eller att på nytt devalvera valutan för att återvinna vår konkurrenskraft. Bägge alternativen är dock så pass allvarliga och olyckliga att alla krafter inom nationen bör samverka för att effektivt förebygga en sådan utgång. För att möta den växande utlandskonkurrensen bör allt stöd ges åt en effektivisering och rationalisering av produktionen, inte bara på så

sätt att produktionsapparaten förses med arbetsbesparande maskinell utrustning utan även så att tendenser till fallande arbetsintensitet motverkas. Tyvärr synes vi i sistnämnda hänseende ligga under vissa av våra svåraste konkurrentländer.

När det gäller att möta konkurrensen genom en modernisering av den materiella produktionsapparaten, som kräver nya kapitalinvesteringar, är det ofrånkomligt att den s. k. investeringsavgiften upphör inom vissa sektorer snarast möjligt och att kreditåtstramningen lättas i de fall där kapitalinvesteringar är en förutsättning för ökad räntabilitet och produktion. Då missförstånd om investeringsavgiftens utsträckning på vissa håll skymtat, är det angeläget att erinra om riksdagens uttalande att avgiftsskyldigheten bör helt upphöra i och med 1953 års utgång.

Då jag betraktar industriens och stadsbildningarnas möjligheter att för framtiden suga till sig och behålla arbetskraften samt bereda denna en jämn och tryggad existens, särskilt om krigsindustrin i världen måste läggas om till civilproduktion, såsom mycket osäkra, så vill jag, herr talman, begagna tillfället att uttala en varning till våra rationaliseringsorgan på jordbrukets område, i detta fall lantbruksnämnderna. De bör gå varsamt fram med utslagningen eller bortrationaliseringen av de mindre jordbruken och stödjordbruken. I tider av arbetslöshet, där familjeförsörjarens arbetskraft inte kan förvandlas i tillräckligt med pengar, innebär en familjeexistens i en tätort en familjekatastrof, då icke familjeförsörjaren längre kan sälja sin arbetskraft, medan däremot ett stödjordbruk med eget hem på landet dock ger åt familjen en viss trygghet utan att därmed beröva familjeförsörjaren möjlighet till lönearbete.

Mycket av de oroande sociala och ekonomiska problem som följer av städernas alltför snabba tillväxt skulle vara obefintligt eller bringas ur världen — jag tänker härvid på den växande ungdomsbrottsligheten, familjelivets upplösning m. m. — om bebyggelsen bibehålles me-

ra jämnt spridd över landet och med det egna hemmet såsom det centrala i familje- och samfundsliv.

Jag riktar detta påpekande till lantbruksnämnderna för att samtidigt erinra om nödvändigheten av att de ofullständiga jordbruken, där så ske kan, förstärks genom en större tilldelning av skog. Arbetet med formerna för hur detta skall ske har gått betänkligt sakta. Här väntar en av de viktigaste sociala jordreformerna i senare tid ännu på sin lösning. Även om frågan är svårlösning, är den dock så utomordentligt viktig, att den måste angripas och bringas till ett avgörande. I tusentals hem i skogsbygderna vegeterar nu familjerna på de ofta skoglösa inägorna till en förut bärkraftig fastighet, sedan fastighetens skog genom ett felaktigt ägostyckningsförfarande avstyckats och därigenom stamfastighetens bärkraft spolierats. Här bör framför allt finnas någon form för återköp, varigenom fastigheten som försörjningsunderlag återställes.

Då jag i det föregående talat om vissa problem, som berör samhällsekonomin och den minskade stabiliteten av statens inkomster, övergår jag, herr talman, att nu tala något om statens utgifter.

Samtidigt som statsinkomsterna stagnerat och troligen kan komma att visa minskning under de närmaste åren, stiger statsbudgetens utgiftssumma med enorma belopp. Låt vara att vi från landsbygdsrepresentationens sida hälsar med stor tillfredsställelse de ökade utgifter, som ligger i den avsevärt förbättrade ålderdomsförsörjning som höjningen av folkpensionerna utgör, liksom också förstärkningen av vårt försvar, men den nu tydligt föreliggande bristande balansen mellan statens inkomster och de våldsamt ökade statsutgifterna måste inge en allvarlig oro och påkalla snabba åtgärder för att bringa utgifterna under kontroll, särskilt då de automatiska utgiftsökningarna.

Med den erfarenhet som vunnits och de perspektiv som öppnats inför den närmaste framtiden måste jag bestämt hävda, att volymen av statens verksamhetsområde inom företagarsektorn icke

Statsverkspropositionen m. m.

bör ökas. En översyn torde därjämte bli nödvändig för att söka rationalisera arbetet inom de statliga organen med sikte på förenklingar och även avveckling av icke längre behövliga, men ännu kvardröjande krisorgan.

Det kan ifrågasättas, om den nuvarande ordningen för de statliga lönefrågornas ordnande är riktig. Efter de två senaste årens betydande lönekomensationer, som på vissa avsnitt innebar reella löneyftningar, hade man en känsla av att det endast återstod vissa smärre justeringar där — det gällde att förbättra läget för vissa låglönegrupper. I stället har genom den så kallade tjänsteförteckningskommitténs förslag, vilken institution här uppträtt som ett auktoritativt förhandlingsorgan å statens vägnar, skett en betydande ytterligare löneyftning även inom de grupper av statsanställda, som förut varit väl kompenserade. Riksdagens beslutsmässighet har här ställts inför redan färdiga resultat, och dess möjlighet att korrigera har varit så gott som obefintlig. Vad som här skett ger vid handen, att det är nödvändigt att skapa mera betryggande former för de statliga lönejusteringarna i framtiden.

I detta sammanhang är det skäl att påtala den ansvarslösa löftespolitik, som inför varje val så ohämmat flödar från särskilt vissa partiers sida. När valen nu inträffar vartannat år, måste de utställda löftesväxlarna inlösas, oavsett om nationens produktionsförmåga eller skatteunderlagets bärkraft ger utrymme för den stegrade skattebelastningen.

Med t. ex. folkpartiets nio punkter i dess interpellation vid höstriksdagen, varav de flesta innebar våldsamma utgiftstegringar, men med klimaxen i det samtidiga kravet på sänkta skatter börjar man utmana löjet. Svenska folket börjar också alltmer inse hur liten tilltro folkpartiets tuvhoppande politik förtjänar. Detta framgår särskilt tydligt genom partiets stora tillbakagång vid omvalen i Kristianstads och Jämtlands län. De skattelättnader som genomfördes av regeringskoalitionen vid fjolårets riksdag och som i valkampanjen framställ-

des såsom plus minus noll innebar dock en skattelättnad, särskilt för familjer med lägre inkomster, med ej mindre än 410 miljoner kronor och samtidigt en minskning av statsinkomsterna i såväl årets stat som även kommande. Man måste, om än på sina håll motvilligt, nu skänka ett erkännande åt finansministern för den fasthet och framsynthet med vilken han bedömde situationen. Skulle riksdagen den gången ha följt folkpartiets och högerns krav på total skattesänkning enligt skattekommitténs förslag, så skulle nu en underbalansering av budgeten icke kunna undvikas.

Herr Ohlon kostade på sig en extra reprimand till mig vid fjolårets remissdebatt, därför att jag en gång tidigare motsatt mig det ensamma folkpartiets krav på sänkning av skatteprocenten, och påvisade mot bakgrunden av de stora överskotten i statsbudgeten hur rätt folkpartiet hade och hur totalt felaktigt vi andra bedömde finanssituationen. Fjolårets optimism måste i år tydligen svalna något inför det faktum att de i fjol beräknade överskottssummorna krympt ihop till ett minimum och i den föreliggande staten kan motses bli förvandlade till underskott. Om man icke vant sig vid folkpartiets tuvhoppande, skulle man kunna kosta på sig en liten erinran till herr Ohlon om alltings förgänglighet, men det kanske räcker med en försynt fråga till folkpartiet, om det inte även i år tänker upprepa sitt för endast något mer än ett år sedan stora slagnummer, kravet på en extra beskattning av de formellt stora skogs- och konjunkturvinster.

Vad jag i detta sammanhang velat säga är att både partierna och regeringen bör vinnlägga sig om större återhållsamhet när det gäller krav som ovillkorligen måste leda till väsentligt ökat skattetryck. Såsom jag ofta tidigare framhållit måste skattebelastningen betraktas såsom en omkostnadsfaktor i produktionen, med en effekt som tager sig uttryck i höjda priser för konsumenterna å varor och tjänster. Genom denna sin indirekta verkan, tillika med den direkta verkan på den skattskyldiges försörj-

ningsunderlag, kan skattetrycket för den ekonomiskt svagare familjen utvecklas till ett socialt ont som berövar denna nödvändiga existensmedel. Samhällets omvårdnad om individen i vissa hänseenden får icke drivas så långt att denna förlorar känslan av skyldighet att under normala förhållanden taga ansvar för sig själv.

I riksstaten signaleras en skattehöjning på bensinen. Höjningen kan accepteras såsom en tillfällig åtgärd, under förutsättning att hela den inflytande bensin- och fordonsskatten går till vägunderhållet och till nödiga vägförbättringar. Det kan med tillfredsställelse konstateras att ett verkligt krafttag nu göres för att iståndsätta det hittills försummade svenska vägsystemet. Även om man erkänner nödvändigheten av att huvudvägarna permanentbeläggs, rätas och bredas för att därigenom spara bilkapitalet och förbilliga driften, så bör icke en lika nödvändig upprustning av bygdevägarna och det enskilda vägsystemet genom statens bristande medverkan efter sättas. För att de anslagna vägmedlen skall få ökad effekt är det ofrånkomligt att maskinell utrustning så långt möjligt sättes in i stället för den manuella arbetskraften och att vägföretagens kostnader blir föremål för effektiv ekonomisk kontroll.

Med tillfredsställelse hälsas regeringens i dagarna vidtagna åtgärd att lindra insättningsskyldigheten å investeringskonto för skog genom att upphäva insättningsskyldigheten för belopp under 2 000 kronor. Mot bakgrunden av det nu starkt försämrade konjunkturläget för skogsprodukterna kan man beteckna hela denna anordning såsom mindre lycklig, en anordning som framtvingats icke minst genom folkpartiledarens bekanta framstöt och den folkpartistiska partitionen vid 1951 års höstriksdag rörande de s. k. skogsvinsterna. Med hänsyn till den förändrade skogskonjunkturen och den hårda beskattningen av både progressiv och proportionell art, som genom det allmänna skattesystemet träffar såväl skogsvärdena som skogsintäkterna, bör det vara naturligt att skyldig-

Statsverkspropositionen m. m.
heten att insätta skogsvinster på spärrkonto avskaffas för år 1953. Redan nu har ovissheten om hur det skall bli härmed tillsammans med de försämrade priserna verkat återhållande på avverkningarna, och det kan befaras att industrien icke erhåller tillräckligt med råvara, särskilt pappersved, samt att en viss arbetslöshet för skogsarbetarna uppstår.

Med hänsyn till att en del skogsägare för gäldande av insättningsbeloppet för fjolåret måst tillgripa hos de virkesköpande bolagen inestående köpeskillingbelopp eller ock tvingas till nya avverkningar är det starkt motiverat att den nuvarande obligatoriska insättningen ersättes med en rätt till frivillig insättning, gärna spärrad i fem år men med skattefrihet under insättningstiden. Denna form av enskilt sparande skulle säkert visa sig välgörande för en fortsatt ekonomisk balans och tillföra kreditmarknaden ett värdefullt tillskott.

Genom det försämrade exportläget särskilt på pappers- och cellulosa-marknaden har skogsägarna framför allt i Syd- och Mellansverige fått stora svårigheter att till normala priser avsätta i första hand sulfatveden. Det bör uppmärksammas att den starkt stigande barrskogsproduktionen i södra Sverige tillsammans med bristen på tillräckliga förädlingsmöjligheter nu för Sydsverige medfört mycket stora avsättningssvårigheter inom landet till skäliga priser, särskilt då när det gäller sulfatveden. Innan den planerade, nu nödvändiga sulfatfabriken kommit till stånd, bör hinder från statsmakternas sida icke resas för en nödvändig avsättning av småvirket genom export. Landet har emellertid ett så starkt intresse av att den projekterade sulfatfabriken snarast kommer till stånd att någon form av stöd även från statens sida bör övervägas.

Landets fastighetsägare väntar, särskilt nu efter den senaste kraftiga höjningen av fastighetstaxeringsvärdena, att någonting äntligen göres åt den föråldrade och till sina verkningar så uppenbart felaktiga fastighetsskatten. Den stegrade kommunala beskattningen, in-

Statsverkspropositionen m. m.

klusive landstingsskatten, kräver därjämte att statsbidragsreglerna enligt de glidande skalorna när det gäller vissa ändamål liksom kommunernas bidragskyldighet till staten för folkpensioner m. m. bringas under revision. Som läget nu utvecklats sig genom det skenbart starkt ökade kommunala skatteunderlaget per kommuninvånare räknat har hela bidragssystemet så att säga hoppat ur gängorna och den en gång avsedda inbördes kostnadsfördelningen i grund förändrats till kommunernas nackdel. Härigenom övertäras kostnaderna för uppenbara statliga skyldigheter från staten på kommunerna, vilket är att vrida klockan tillbaka.

Vad beträffar den allmänna ekonomiska utvecklingen under det senaste året visar det sig att vi för ögonblicket har situationen under en viss kontroll och att inflationsvågen har hejdat eller är på någon tillbakagång. Inom bondeförbundet är vi beredda till fortsatt medverkan i strävandena att hejda inflationen och att skapa ett fast penningvärde, dock under aktgivande på de förändringar i vidtagna åtgärder som betingas av inom produktionen och exporten inträdda ändrade förhållanden.

Herr talman! Då jag här i vissa hänseenden tecknat en pessimistisk bild av den statsekonomiska framtiden, vill jag dock till slut säga att vårt land i sina rika naturtillgångar äger en stark försörjningsbas åt sin relativt glesa befolkning som vid en förnuftigt hushållning och en produktionsfrämjande politik bör bilda ett starkt underlag för att hela vårt folk även i framtiden skall kunna upprätthålla en god och tryggad levnadsstandard, allt under förutsättning att vi får behålla vår fred och vår frihet.

Herr WEHTJE (h): Herr talman! Till en början skulle jag vilja säga några ord med anledning av herr förste vice talmannens inlägg i debatten för en stund sedan. Han redogjorde först för sin syn på konjunkturutvecklingen i Förenta staterna. Det var i ljusa färger han målade, och det finns väl ingen anledning

att ta upp ett meningsutbyte om nyanserna.

Vad jag nu ville framhålla är för det första svårigheten att göra bedömningen på något längre sikt. Utvecklingen blir ju väsentligen beroende av förhållanden på det internationella politiska området och på rustningarna. Om vi får leva i fred, eller om kriget fortsätter i den kalla formen, blir det väl så, att rustningarna snart nog kommer att minska. Möjligheten att rätt bedöma förutsättningarna för att ersätta rustningsarbetena med civil produktion måste dock vara begränsad i nuvarande läge.

För det andra vill jag göra gällande, att de amerikanska förhållandena får en säkerligen mycket begränsad inverkan på vårt läge. Utvecklingen av våra ekonomiska förhållanden under den närmaste framtiden kommer inte mera direkt att påverkas av konjunkturen i Förenta staterna. Jag får anledning att i annat sammanhang återkomma till detta.

Herr förste vice talmannen uppehöll sig vidare vid sysselsättningsfrågorna och framförde som sin mening, att vad som hittills framkommit i verkställda undersökningar ej ger anledning till någon mera pessimistisk bedömning, i varje fall inte till någon panikstämning. Socialministern var sedan inne på samma frågor, och jag skall ta upp en del av dem i annat sammanhang. I stort överensstämmer de framförda synpunkterna med min uppfattning, men jag måste dock framhålla, att det i dagens läge föreligger skäl för betänksamhet.

Herr förste vice talmannen uttalade, enligt vad jag noterade, att företagen väl ändå borde ha räknat med att produktionskostnaderna kunde öka alltför mycket och att avsättningsmöjligheterna i utlandet kunde bli sämre. Han framhöll vidare, att han räknat med att de svenska företagen skulle vara rustade för det ögonblick, då de krigsårjade länderna fått sina industrier återuppbbyggda.

Jag skulle här vilja hänvisa till de bestämda varningar, som under de två

Statsverkspropositionen m. m.

senaste åren framförts mot alla åtgärder, som medfört kostnadsfördyringar, vare sig det gällt stegringar av arbetskostnaderna eller belastningar och pålagor på näringslivet från det allmännas sida. Företagens protester har emellertid förklingat ohörda. Man har såväl från arbetstagarnas som från det allmännas sida ständigt pekat på företagens möjligheter att betala, och man har helt bortsett från den möjlighet, som ändå har funnits att visa återhållsamhet — i stället för genom ökade löner hade man kunnat sträva efter att nå en bättre standard genom lägre priser.

Herr förste vice talmannen uttalade vidare, att det kunde betraktas som en svaghet i systemet om företagarna nu inte är rustade. Detta förhållande får emellertid ses mot bakgrunden av dels att man, som sagt, inte dragit sig för att belasta företagen och dels att den ekonomiska politiken lagts så, att de starka önskemål att konsolidera företagen, som företagarna fäst så stor vikt vid, inte blivit tillgodosedda — man har i stället genom en rad åtgärder försökt begränsa just företagens möjligheter att konsolidera sig och stärka sig för tider, som de räknade med skulle komma och som vi nu är på väg in i med hastig takt.

Herr förste vice talmannen säger, att omkastningen kanske kommit för fort. Till det skulle jag vilja säga, att även om man på visst håll blivit överraskad av den snabba utvecklingen, tror jag i varje fall inte att företagarna kan tillmätas en sådan mera lättsinnig syn på tingen. I den mån som det läge vi nu befinner oss i beror på den förda allmänna ekonomiska politiken, får jag anledning att senare belysa mina synpunkter därpå.

Till slut nämnde herr förste vice talmannen, att han inte trodde att de senaste vidtagna åtgärderna för begränsning av företagens verksamhet var vidtagna av taktiska skäl inför de nu förestående löneförhandlingarna. Jag har bemärkt denna deklaration och menar, att vi bör ta fasta på den. Jag räknar

med att den är grundad på den ingående kännedom om näringslivets verkliga läge, som väl nu finns hos de anställda och deras organisationer och som i sin tur bygger på bättre kontakter och den löpande orientering som numera lämnas i bl. a. företagsnämnderna.

Socialministern behandlade sysselsättningsproblemen ingående. Mot den redogörelse, som han lämnade, finns kanske inga nämnvärda erinringar att göra, men jag vill dock göra ett par påpekanden.

Man fick av socialministerns redogörelse den uppfattningen att läget nu inte är alltför oroande. Jag tycker dock att han kanske kunde ha gjort sina konklusioner av de lämnade uppgifterna något annorlunda. Vi fick inte siffrorna sammanställda på sådant sätt, att vi fick någon uppfattning om utvecklingstendenserna.

Socialministern anförde bl. a., att enligt en helt nyligen företagen inventering finns det redovisade 45 000 arbetsökande hos arbetsförmedlingarna. Man räknar med att 23 000 av dessa skall vara placerade inom två veckor. Antalet arbetsökande är i och för sig inte alltför uppseendeväckande vid denna tid på året. Men om man ser det mot bakgrunden av de uppgifter, som lämnas i finansplanen eller i budgetdelegationens rapport, visar det sig att vi på ungefär en månad har fått en ökning av antalet arbetslösa, som det inte är möjligt att placera på kort tid, från 12 000 till 22 000, vilket jag tycker är ett dåligt varsel.

Sedan omnämnde socialministern, efter vad jag fattade, inte den dolda arbetslöshet som dock finns i ganska stor utsträckning. Därest försämringen av konjunkturen skulle fortsätta, kan den komma att utlösa en verklig arbetslöshet i en takt och omfattning som kan göra att sysselsättningsproblemet blir svårbemästrat.

I beräkningarna borde väl kanske också ha upptagits den icke oväsentliga minskningen av inom landet befintliga

Statsverkspropositionen m. m.

utlänningar. Utlänningskommissionen har enligt en uppgift i tidningarna för några dagar sedan rapporterat, att 50 000 utlänningar lämnat landet. Antalet utlänningar i Sverige har minskat från 280 000 till 230 000, vilket är en ganska avsevärd minskning. Det får väl antas att en stor del av dessa utlänningar har varit produktivt sysselsatta, varför alltså deras hemresa också vittnar om att kadern av anställda inom näringslivet minskat.

Socialminister Sträng uppehöll sig särskilt vid två områden, där han menade att det kanske kunde finnas anledning till vissa bekymmer, nämligen i fråga om verkstadsindustrien och byggnadsindustrien. Statsrådet framhöll, att verkstäderna har en orderstock av inte obetydlig omfattning, varför vi kunde ta de redovisade svårigheterna med ro. Men det är ju så att inom den tunga verkstadsindustrien måste man alltid räkna med att orderstocken belägger en ganska lång tidrymd framåt. Det tar ju åtskilliga månader, kanske ett år eller två, att tillverka tunga maskiner, vilket då redovisas i form av en inelligande orderstock av icke obetydlig omfattning. Man måste ta hänsyn till detta faktum när man bedömer det verkliga läget.

Byggnadsindustrien redovisar en arbetslöshet som jämförd med förkrigsårens motsvarande siffror inte ger anledning till några särskilda erinringar. Siffrorna var i stort sett desamma. Men det är ju ändå så, att vi nu har regleringsanordningarna i funktion, och socialministern framhöll ju att dessa anordningar bl. a. var avsedda att minska vinterarbetslösheten inom byggnadsindustrien. Då är väl en arbetslöshet som procentuellt är lika stor som år 1938, när vi också hade en god konjunktur, ganska anmärkningsvärd.

Socialministern pläderade för bibehållande av byggnadsregleringen. Jag kunde emellertid till slut inte finna något annat motiv kvar för bibehållande av byggnadsregleringen än önskvärdheten att få en jämnare sysselsättning över vinterhalvåret. Jag kan inte förstå att det skall vara nödvändigt att ha i gång

en så stor apparat, som fördröjer och komplicerar arbetet för byggnadsindustrien, som man ju nu vill främja på allt sätt, endast för att få till stånd en jämnare arbetsfördelning över de olika säsongerna. Med den betydande omfattning, som de offentliga investeringarna har, borde det väl vara möjligt för staten och kommunerna att få byggnadsverksamheten så lagd att man övervinner svårigheterna att få till stånd en tillräcklig byggnadsproduktion under vinterhalvåret.

Nu går det ju, för att återkomma till byggnadsregleringens sätt att fungera, mycket lätt att få byggnadstillstånd. Av de lämnade redovisningarna framgår att den enskilda investeringsverksamheten i stort sett kan bli tillgodosedd. Det säges uttryckligen i nationalbudgetdelegationens uttalande, att man har anledning räkna med att önskemålen nu ligger inom den ram, som skall kunna tillmätas för de enskilda investeringarna. Min erfarenhet från min egen praktiska verksamhet är, att de arbetsmarknadsreglerande myndigheterna snarare är angelägna att få till stånd byggnadsföretag än att hålla tillbaka. Jag hoppas därför att det skall finnas anledning att snart nog ta under förnyat övervägande att slopa byggnadsregleringen.

Jag vill sedan, herr talman, gå tillbaka till finansplanen. Däri bedömer finansministern den internationella ekonomiska utvecklingen på ett ur flera synpunkter intressant sätt. Utvecklingen i Förenta staterna, som är av så stor betydelse, kännetecknas av återhämtning efter en tidigare avmattning och nu synes där råda en god stabil konjunktur. Förhållandena i Amerika har sedan utlöst en allmän tendens till stabilisering i den internationella konjunkturen. För Europa är bilden emellertid splittrad. Vissa länder, t. ex. Västtyskland och Schweiz, har goda tider, medan andra har sämre. Till det sistnämnda hör tydligen Sverige. Vårt land kännetecknas enligt finansministerns ord av »en fortsatt intern konjunkturdämpning». Även i ett annat hänseende syns det vara sämre

ställt för Sverige än för en hel del andra länder. Det internationella betalningsläget kommer under den närmaste framtiden att förbättras, tror finansministern. Men samtidigt räknar nationalbudgetdelegationen med en valutaförlust i år av 450 miljoner kronor för vårt lands del, och med ett visst beklagande godtar regeringen detta.

Det förefaller onekligen märkvärdigt, att vi med vårt stora beroende av utvecklingen utomlands skulle få sämre tider, när det blir bättre i t. ex. Förenta staterna och Västtyskland. Och i andra sammanhang, exempelvis i fråga om priserna, understryker finansministern ofta vårt beroende av utlandet. För dem som ansett den förda ekonomiska politiken felaktig ligger det nära till hands att söka förklaringen till vårt isolerade sämre konjunkturläge i just denna politik.

Den kraftiga prisstegringen på världsmarknaden 1950—51 gjorde nämligen, säger finansministern, »en anpassning av det interna pris- och inkomstläget oundviklig under loppet av 1951». Såsom från vårt håll upprepade gånger framhållits hade denna anpassning, med en annan politik än den regeringen fört och alljämt för, inte varit i så hög grad oundviklig. Den hade inte heller sin motsvarighet överallt utomlands. Också för det just tilländalupna året 1952 visar det sig, att inflationen gått längre i Sverige än på många andra håll.

Konjunkturinstitutet framhöll ju redan i våras, att den inhemska inflationen ätit upp hela 1949 års devalveringsvinst i konkurrenshänseende. De erfarenheter vi fått göra under hösten och det läge, vi nu befinner oss i, där kostnaderna är det stora problemet, visar oförtydligt, att den alltför långt gångna inhemska inflationen undergrävt konkurrenskraften mer än konjunkturinstitutet då räknade med. Det ligger också nära till hands att dra den slutsatsen, att vi med oförsvagad konkurrenskraft skulle kunnat hävda oss väl och utan avsättnings- eller sysselsättnings svårigheter i ett internationellt läge, som bär alla drag av väl hävdad konjunktur. En-

Statsverkspropositionen m. m.

gångsinflationen slår över i sin andra ytterlighet, det isolerade sämre konjunkturläget.

Jag skulle tro att det inte råder några delade meningar om att det är vår försämrade konkurrensförmåga, som skapar de nuvarande svårigheterna. Våra kostnader är så höga att det i många fall är svårt, för att inte säga omöjligt, att bjuda lägre eller lika låga priser som våra konkurrenter. I och för sig är det naturligtvis ingenting att invända mot en skärpt konkurrens. Den har tvärtom många fördelar. Men det kan knappast ens bli tal om konkurrens, om svenskt näringsliv skall slåss mot rörliga och fallande priser med ryggen mot orörliga och stela kostnader. Det blir en alltför ojämn kamp.

Det är därför A och O för vårt land att vi med alla till buds stående medel söker bringa ned vår kostnadsnivå. Det är ej till fyllest att vi konstaterar att kostnadsstegringen hejdats. Företagen, liksom det allmänna, måste visa återhållsamhet i utgifterna, avlyfta alla onödiga kostnader och minska dem som är möjliga att reducera genom nedprutningar eller genom effektivisering av arbetet. En del kostnader följer så att säga automatiskt, t. ex. genom treveckorssemesterns fulla genomförande eller genom stegringar av de fasta kostnaderna per producerad enhet vid minskat kapacitetsutnyttjande. Det blir då en uppgift att söka motväga kostnadsökningar av denna art och tillse att dessa belastningar på företagen inte får större omfattning.

Jag vill erinra om de allmänna pålagor som vi har fått. Vi har, som tidigare nämnts här i debatten, investeringsavgiften, beskattningen av industriens användning av elkraft, steriliseringen av skogsinkomster, begränsning av rätten till nedskrivning av varulager och begränsningen av den fria avskrivningsrätten. Dessa förhållanden måste tas med i beräkningen, när vi skall bedöma vårt kostnadsläge och våra konkurrensmöjligheter.

Den samhällsekonomiska fråga, som särskilt synes vara på väg att bli bekym-

Statsverkspropositionen m. m.

mersam, är sysselsättningen. Vi har redan nu en öppen arbetslöshet, som på sina håll med den ojämna fördelningen är en hård belastning. Jag skall inte gå vidare in på den frågan, eftersom jag redan berört den i anslutning till de inlägg, som socialministern gjort här i debatten. I det läge, som vi befinner oss i, är det ju klart att vi måste söka att få våra förhållanden så tillrättalagda, att den fulla sysselsättningen kan upprätthållas i första hand inom företagen.

Finansministern tillsatte dagen före julafton en kommitté, som just skulle få till uppgift att planlägga beredskapsåtgärder för bibehållande av den fulla sysselsättningen. Kommitténs uppgift synes emellertid mera bli att så att säga utreda konsekvenserna för sysselsättningen av den nu förda ekonomiska politiken, således ej att framlägga några nya riktlinjer för denna politik. Det hela går tydligen mera ut på att mildra de ogynnsamma verkningarna än att förebygga dem. Eljest borde väl i direktiven ha sagts ut att meningen i första hand varit att undanröja alla nu förefintliga hinder för utvecklingen av produktion och export, åtgärder som vidtagits under helt andra, nu inte längre rådande förhållanden.

Stöd åt företagsrationalisering genom rationaliseringsfrämjande och kostnads-sänkande investeringar inom såväl industrien som handel och jordbruk är sådant som skall göras till föremål för behandling inom kommittén. Men nu är det ju så att än så länge kvarstår en del av de produktivetsbelastande åtgärderna. Jag vill peka på straffbeskattningen av investeringar. Därvidlag görs det ingen åtskillnad, hur önskvärda vissa investeringar än är. Vidare är att märka att investeringsbeskattningen infördes under helt andra förhållanden, och när vi nu nått balans i vår inre ekonomi, som det uppges, är det väl en anomali att man inte först avskaffar pålagorna. När man inte tar sig an uppgifterna så som jag förmenar att man borde, alltså att man i första hand undanröjer hindren för en produktionsfrämjande utveckling, är det ungefär som att i en uppförbacke

börja lämpa av lasten på en lastbil i stället för att först lossa på bromsarna.

I direktiven nämns också frågan om produktivetsfrämjande åtgärder på skogens område. Det sägs att man vill eventuellt främja skogsvårdande arbetsuppgifter. Det får ses mot den bakgrunden, att samtidigt som man nu skall lämna stöd åt sådana åtgärder lägger man beslag på en del av skogsägarnas inkomster och steriliserar de inkomster, som härstammar från gjorda avverkningar på deras skogar. Jag kan inte förstå att ett sådant tillvägagångssätt rimligen kan förklaras.

Det sägs också att man genom kreditåtgärder skall söka främja produktion och export. Samtidigt vill man emellertid bibehålla kreditrestriktionerna, och det anser jag vara riktigt i ett ovisst läge, men innan man främjar nya vägar att förmedla kredit till företagsamheten måste man väl tänka på att finna andra former för att tillgodose företagets kreditbehov i normal omfattning.

I höstriksdagens ekonomiska debatt framhöll jag, att en expertkommitté för Parisorganisationen, till vilken bland andra professor Erik Lindahl i Uppsala hörde, gjort vissa rekommendationer i fråga om metoderna att uppnå en inre finansiell stabilitet. Experterna hade avrått från direkta kontrollåtgärder och i stället hänvisat till de framgångar, som vunnits med anlitande av en aktiv rörlig penningpolitik. Om jag inte minns fel, har Parisorganisationen också senare konstaterat att vi här i landet haft en jämförelsevis stark kostnads- och pristegring. Av finansplanen är det dock inte möjligt att skönja någon ändrad inställning från regeringens sida till kreditregleringen och räntepolitiken.

Så mycket är väl klart, att en ändrad finanspolitik, d. v. s. en underbalansering av budgeten, blott under vissa bestämda förutsättningar, som nu knappast är för handen, låter sig förena med kravet på en inre finansiell stabilitet, och då kommer vi så mycket mera att vara beroende av penningpolitiken och dess utformning. Inte behöver man väl heller dölja en ur finansiell stabilitets-

synpunkt kritisk inställning till kreditregleringen och dess prioritering av rent oräntabla kapitalinvesteringar eller sådana investeringar, som först på mycket lång sikt förmår omsätta det nedlagda kapitalet.

Bland annat ur denna synpunkt förtjänar det annonserade förslaget om zonexpropriation ingående prövning, eftersom en genomgripande omdaning av våra storstäders centrala delar kommer att dra med sig väldiga kapitalbehov från kommunernas sida. Till de stora statliga kapitalbehoven av olika slag skall alltså läggas växande kommunala behov. Vad som under sådana förhållanden kan bli över av kapital för det enskilda näringslivet verkar inte att bli mycket.

Jag vill inte dölja, att näringslivets kapitalförsörjning inger bekymmer. Såväl för en effektiv konkurrensduglig produktion för export och den inhemska marknadens behov som för sysselsättningens upprätthållande behöver företagen kapital. Med full rätt kan det hävdas, att de enskilda företagen är den första försvarslinjen mot arbetslösheten. Det är också de som intjänar de pengar, som möjliggör exporten. Kreditregleringen, med dess strävan att placera de enskilda företagen längst bak i de lånesökandes växande kö, beaktar enligt min mening inte alls näringslivets legitima kapitalbehov. Om dessutom lönsamheten sjunker, minskar utrymmet för självfinansiering. Alla de företeelser, som vi så väl känner igen från ransoneringar och regleringar på andra områden, har nu visat sig på kreditmarknaden: lång kö, oberäknliga väntetider, en del anmälda behov som egentligen inte är några behov men som försiktigtvis ändå anmäles, en splittrad prisbildning, grå marknad o. s. v. Och därifrån är steget inte långt till en fullständig kvantitativ reglering av krediterna, där helt andra synpunkter lätt blir avgörande än den, som borde vara vägledande för kapitalinvesteringen, nämligen räntabiliteten.

Av den nu framlagda budgeten kan man dra slutsatsen, att statens lånebe-

Statsverkspropositionen m. m.

hov har vuxit väsentligt. Med den kreditpolitik, som föres, betyder det att näringslivet skjutes ännu längre tillbaka i kön — hur långt tillbaka är det dock omöjligt att få något begrepp om. Finansministern konstaterar förhändervärdet av ett lånebehov och pekar på möjligheten under vissa förutsättningar att utnyttja det till 268 miljoner beräknade budgetöverskottet i år samt kommunalskattemedelsfondens 350 miljoner. Tillsammans är det cirka 600 miljoner kronor. Däremot har jag inte kunnat finna någon annan beräkning av lånebehovet än den siffra på halvannan miljard, som finns i finansplanens tablå över kapitalbudgeten. Men det säges uttryckligen, att en hel del av de statliga kapitalutgifterna skall göras blott om den privata investeringsverksamheten visar tendens att vika.

Herr Ewerlöf har redan tidigare i debatten efterlyst en plan från finansministerns sida för hur dessa väldiga kapitalbehov skall kunna tillgodoses. Jag hoppas att vi, sedan finansministern nu kommit in i kammaren, skall få del av en sådan redogörelse.

Dessutom skulle jag, herr talman, vilja understryka den betänksamhet man har anledning att hysa inför den valutaförlust på omkring en halv miljard, som förutses för 1953. Valutareserven är ju inte överdrivet stor, och om vi nu anser oss behöva minska på den så kraftigt, kan vi snart nog befinna oss i det läget att vi måste ångra detta.

Till sist skulle jag, herr talman, vilja göra en helt kort tillbakablick på år 1952. Man har all anledning att känna tillfredsställelse över att året gått till ända med bevarad arbetsfred, att levnadsstandarden i stort sett kunnat hållas på en hög nivå och att lönsamheten för de flesta företagen varit relativt tillfredsställande. De skuggor, som under sista hälften av året framträtt på bilden, har främst härrört från den hårdnande konkurrensen och den vikande sysselsättningen. När vi nu står i början av 1953, frågar vi oss nog litet till mans, om de feta åren är definitivt slut och de magra på väg. Och vi undrar, om

Statsverkspropositionen m. m.

det skall bli oss möjligt att undgå en isolerad inhemsk lågkonjunktur.

Detta beror, som jag tidigare sagt, i mycket stor utsträckning på oss själva. Jag skulle vilja knyta an till ett uttalande av vår förre finansminister i en finansplan för ett antal år sedan: ingenting kan hindra ett helt folk från att bevilja sig ökade inkomster i pengar räknat — och jag skulle vilja tillägga: eller i förmåner — utom insikten att man därmed icke vinner någonting för en höjning av den reella levnadsstandarden. Med den insikten och med avståndet från strävan att ta ut förbättringen av vår levnadsstandard i förskott bör vi söka skapa en verklig grund för upprätthållandet av sysselsättningen och säkrandet av penningvärdet.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Alla är naturligtvis klart medvetna om att man i denna remissdebatt måste konstatera ett långt kärvare läge inom det svenska näringslivet än det som rådde vid förra årets remissdebatt. Väsentligen är det väl tre ting som skapat den ökade kärvheten. De höga priserna under senare år har lett till ökad produktion i världen. Utbudet av varor har ökat, och därmed har konkurrensen skärpts. I sin tur har detta lett till prisfall. Priset har skapat köpmotstånd, som det alltid gör; man väntar på att priserna skall bli ännu lägre. Dessutom har denna gång tillkommit, att priset på råvaror utsatte betalningsläget i England och Frankrike för stora påfrestningar. Man införde importrestriktioner — något som skett också på andra håll — och det har i sin tur ytterligare ökat köpmotståndet.

Till dessa internationella förhållanden kan naturligtvis sedan läggas stegringen av det svenska näringslivets kostnadsläge, som fortgått oavbrutet efter Koreakrigets utbrott.

Nu säger man att det skulle ha varit ett annat läge och att vi skulle ha haft det bättre, om det förts en annan ekonomisk politik. Det var nu sist herr Wehtje som framförde den synpunkten. Vi har diskuterat detta mycket ofta.

Man har sagt — och det har man gjort i dag också — att regeringen valde inflationen i stället för att bevara penningvärdet. Vad vi gjorde var att vi förde en politik, som gjorde det möjligt för de stora löntagargrupperna och för andra stora producerande grupper i landet att få täckning för kostnadsstegringarna. Det är mycket möjligt, att det skulle ha kunnat föras en hårdare och strävare politik, som lett till att våra levnadskostnader legat en eller ett par procent lägre, men med resultat att betydande grupper av svenska folket skulle ha fått en sänkt levnadsstandard. Vi har icke velat göra detta, och vi står för den åtgärden, och jag tror inte att den politiken enbart har varit till skada. Den har nog haft sina fördelar också, även ur allmän ekonomisk synpunkt, och det kanske blir svårt att avgöra vilket som överväger.

I alla fall tror jag man kan våga det påståendet i dag att det inte är det ökade kostnadsläget i den svenska exportindustrien, som förminskat vår export. Det förhåller sig i själva verket på det sättet att man har svårt att få sälja från alla länders sida, just därför att folket väntar lägre priser; man tär på sina lager, man väntar och ser, och det blir en mindre omsättning. Herr Wehtje talade alldeles nyss om att man i vissa länder nu hade goda tider, under det att vi här i Sverige hade dåliga tider, och framför allt pekade han på sina två älsklingsländer, Västtyskland och Schweiz.

Jag vill bara omtala att jag under de sista månaderna läst upprepade rapporter från det västtyska näringslivet, där man allvarligt beklagar sig över den minskade ordertillgången och den minskade omsättningen. Jag fick häromdagen i min hand ett referat av en rapport, som en schweizisk kreditanstalt framlagt över den ekonomiska utvecklingen i Schweiz under förra året och i vilken man får läsa, att det mot slutet av 1952 blev en långsammare orderingång, och man får också där veta att det för att det skall vara möjligt att upprätthålla en oförändrad sysselsättningsgrad är

Statsverkspropositionen m. m.

nödvändigt att underkasta produktionskostnaderna en allt mer ingående prövning; under alla omständigheter måste dessa hindras att stiga. Det är alltså uppenbart att vi här har en företeelse som är lika framträdande även i de länder, som herr Wehtje kallar dem som har goda tider.

Nu är det emellertid en fråga, som det gäller att ta ståndpunkt till, och det är, om dessa nedgångstendenser, som vi har i vårt land och som — vilket jag nyss påpekat — även uppträder på andra ställen, är ett tecken på att vi nu går emot en allmän depression, en allmän försämring av det ekonomiska läget. Jag skulle för min del vilja säga, att detta kan lika gärna vara ett uttryck för en omställning. Vi har länge motsett att det skulle bli ett hårdare klimat, allteftersom de genom världskriget efter-satta behoven blev fyllda och sedan man mättat den stora upprustningen något så när. Det är ett sådant där hårdare klimat vi nu har fått. Det som varit möjligt förut för företagen är inte möjligt nu, och därför känner de för närvarande kraftiga påfrestningar.

I början av förra året råkade den svenska textilindustrin och vissa andra konsumtionsvaruindustrier ut för en motsvarande kris. Den visade sig vara en omställningskris. Efter några månader ledde den till ny balans, låt vara på en lägre nivå, men dock till en balans. Våra skogsindustrier drabbades av motsvarande företeelse, och även de har nått fram till ny balans. Och vi bör väl inte bortse ifrån att det som nu händer inom verkstadsindustrin — det är den som närmast ligger i blickpunkten — kan vara en sådan omställningskris, som om någon tid kan vara övervunnen. Det är nämligen betecknande, att när man tar del av de klagorop, som kommer från detta industriområde, finner man att det i hög grad är den del av verkstadsindustrin, som producerar artiklar för konsumtionsändamål, som utsatts för de hårdaste påfrestningarna under det att producenterna av kapitalvaror mindre känner trycket. Det finns naturligtvis också kapitalvaruindustrier, och framför allt

specialindustrier, som tillverkar vissa artiklar för kapitalvaror med export över hela världen, vilka fått känna på en sådan påfrestning, just därför att man litet varstans ute i världen väntar med sina investeringar i avvaktan på att man skall komma fram till en ny balans i prisläget. Jag menar därför att det kanske inte nu bör sägas att vi står inför en allmän depression. Det förhåller sig ju dock på det sättet, att man i Amerikas förenta stater nu har en god konjunktur, som närmast pekar mot ökad omsättning, och denna ökade omsättning har på vissa områden även gjort sig gällande här i Sverige, och kanske i ännu högre grad i vissa länder i Västeuropa. Det kan därför hända, att vi kommer fram till ett nytt balansläge. Det kommer alldeles säkert inte att likna det som vi hade här under 1950, 1951 och 1952, utan det kommer att bli ett betydligt kärvare läge, där man får kämpa hårdare för att kunna konkurrera och där man får nöja sig med mindre vinster, men där det i alla fall kommer att finnas en produktion och en sysselsättning. Men det är klart att om vi skall kunna på ett tillfredsställande sätt möta även en sådan utveckling, är det viktigt att våra kostnader icke stiger. De måste hindras från att stiga, och om det finns någon möjlighet därtill borde de också pressas tillbaka.

Man har frågat mig i andra kammaren i dag, om det finns en möjlighet för oss här i Sverige att göra mer på detta område än vad andra länder gör — alltså, om det finns någon möjlighet för oss att förbättra vårt relativa kostnadsläge. Jag säger, att vi kanske inte kan göra så mycket för det, men en annan sak är att, så vitt jag kan finna, håller redan nu vårt relativa kostnadsläge på att förbättras. Med varje prissänkning på kol, koks, järn och olja följer att i de länder, där man har subventionerat sin egen industri med särskilt låga priser på dessa varor, den ökade konkurrenskraft som dessa subventioner medför kommer att minskas, och vårt konkurrensläge blir bättre gentemot dessa länder.

Statsverkspropositionen m. m.

Om det nu blir så, som jag i min enfald tror att det kommer att bli, nämligen status quo på lönefronten under detta år, kommer det också att innebära en relativ förbättring av vårt kostnads-läge. Den utjämnande politik, som vi tillämpade under den sista inflationstiden, har nämligen medfört den fördelen att det blev möjligt för de stora löntagargrupperna att i stort sett få en rimlig avvägning av lönerna gentemot levnads-kostnaderna, under det att man i många andra länder, där man förde en kärvare politik, kunde hålla löneutvecklingen och reallönerna tillbaka. Man skall emellertid inte tro, att detta i längden kan lyckas, utan i dessa länder, där löntagargrupper har blivit eftersatta, sipp-rar nu löneförbättringar igenom. Det märker man i England och på andra håll. Även genom en sådan utveckling blir vårt kostnads-läge relativt sett förbättrat.

En sådan anpassning till det nya läget från näringslivets sida fordrar helt naturligt att det sker rationaliseringar. Det kan finnas behov av investeringar, och jag förstår mycket väl, att man tycker att regeringens politik rymmer en motsägelse, när regeringen samtidigt med med att den uppmanar till kostnadsbe-gränsande åtgärder t. ex. bibehåller investeringsavgiften. Det är klart, att där befinner vi oss i ett dilemma, det skall jag för min del inte på något sätt bestrida. Där är läget att vi från regeringens sida menar att vi under den närmaste tiden måste öka de offentliga investeringarna. Vi måste öka bostadsbyg-gandet och bygga mer skolor och sjuk-hus, emedan det är områden som efter-satts i den sociala utvecklingen. Men om vi vill genomföra ökade offentliga inves-teringar, kan vi inte också samtidigt låta de privata investeringarna växa, ty om det får ske, medför det ju en påfrest-ning på kapitalmarknaden, som vi inte kan bära. Då kan vi ställas inför den situationen, att vår inre jämvikt blir rubbad, och det betyder påfrestningar på betalningsbalansen och därmed ock-så på valuta-reserven.

På tal om valuta-reserven skulle jag

bara vilja säga några få ord. Man har här — särskilt gjorde sig herr Wehtje till talesman för den uppfattningen — sagt att det var mycket underligt, att vi utsattes för en påfrestning på vår valuta-reserv. Men man får väl ändå se till läget sådant det är. I och med att råvarupriserna sprang upp, medförde detta en kraftig förbättring av valuta-reserven för alla länder som exporterade råvaror. Det skedde i England, som hade nytta av hela det brittiska impe-riets råvaruförsäljning, och det skedde i Sverige. När sedan råvarupriserna fal-ler tillbaka, minskas valutainkomsterna snabbt, men importen minskas ingalun-da lika snabbt, och då kommer man lätt i ett läge, då man inte längre har en jämn handelsbalans. Det inträffade för England i samband med råvaruprissänk-ningarna, och det tog sig där former som ledde till en mycket kraftig im-portreglering. Det är därför ganska nat-urligt, att när vi nu har haft en myc-ket stark höjning av våra exportpriser på skogsprodukter och priserna däref-ter i fråga om vissa produkter gått ned till hälften, minskas våra valutainkom-ster snabbare än vad vår import minskar. Det är så att säga baksidan av samma sak, och det kan ta någon tid, innan man kommer i balans igen.

Jag kan inte för min del anse det för någonting så fruktansvärt, om vi skulle behöva tappa en halv miljard av vår valuatreserv under nästa år, med hän-syn till att vi ökade den mer än dubbelt så mycket året förut, men det gäller nat-urligtvis under förutsättning att man sedan kommer fram till en balans med en normalt arbetande produktion. Det är klart att skulle man på den andra si-dan en sådan nedgång av valuta-reser-ven möta en djupgående depression blir läget mycket svårt för oss och även för de flesta andra länder i världen.

Nu vill jag emellertid säga, att myc-ket kan göras för rationalisering utan omfattande investeringar. Vi skall inte glömma, att vi har haft en mycket be-tydande investering i det svenska nä-ringslivet under de närmast efter kriget följande åren, och det finns dessutom

Statsverkspropositionen m. m.

mycket att göra inom företagen för kostnadsminskningar utan att man behöver göra stora kapitalinsatser. Företagen har hittills efter kriget inte haft en normal press för att hålla utgifterna nere, och det har därför förekommit mycket som är obehövligt och som nu kan sopas bort. På den vägen finns det säkert mycket att nå. Vi skall inte heller glömma, att trots att vi har en regeringspolitik med kreditåtstramning, investeringsavgift och byggnadsreglering, görs det i alla fall fortfarande mycket stora investeringar i det svenska näringslivet.

Men det är ju klart, att redan den investering som vi räknar med, alltså det ökade bostadsbyggandet och de ökade offentliga investeringarna över huvud taget, kommer att ställa mycket stora anspråk på kapitalmarknaden, och dessa anspråk blir naturligtvis särskilt stora nu, när överbalanseringen av budgeten upphör. Man ställs nu inför frågan, om det är möjligt att ur kapitalmarknaden få pengar till att möta dessa anspråk. Jag vill till en början säga, att när herr Ewerlöf i dag försökte reda ut detta problem, angav han en siffra för det föreliggande behovet av ökade kapitalplaceringar från kreditinstitutens sida, som såvitt jag kan fatta är väsentligt för låg. Enligt de utredningar som jag tagit del av kommer den att ligga väsentligt högre. Sedan är det ju riktigt, som herr Ewerlöf själv anförde, att bruttoanspråken på kapitalmarknaden icke är nettoanspråk, att investeringarna inte kommer på en gång, att lånen inte tas upp på en gång, utan att staten ger ut pengarna och att en del av dem efter en tid löper tillbaka till kreditinstituten och kan användas för ny utlåning. Jag tror därför, att det kanske skall visa sig vara möjligt att få utrymme för dessa behov på kapitalmarknaden, men det är ju klart, att man här får gå fram med stor försiktighet och varsamhet. Vi har nu i flera år varit vana vid att finansiera större delen av statens kapitalinvesteringar via överbalanseringen av budgeten. Nu kommer vi i stället med ökade anspråk och lägger hela tyngden på kapitalmarknaden. När jag i finansplanen

underströk nödvändigheten av en fortsatt restriktiv politik på kapitalmarknadens område genom bibehållande av kreditrestriktioner och åtminstone tills vidare även av investeringsavgifter, syftade jag just på att man skulle skapa ett läge på kapitalmarknaden, som i görli-gaste mån skulle förhindra, att en kreditexpansion från riksbankens sida blev nödvändigt. Men för detta ändamål fordras det, att man har en restriktiv ekonomisk politik, och att vi får tillgripa både kreditbegränsningen och investeringsavgiften och byggnadsregleringen, är enligt mitt sätt att se alldeles klart. Nu förefaller det emellertid av herr Ewerlöfs anförande, som om han ansåge att varje påspädning från riksbankens sida skulle vara en synd, som man över huvud taget icke skulle tillåta sig. Jag skulle vilja fråga, om herr Ewerlöf menar att kreditrestriktionerna och andra restriktiva åtgärder bör skärpas i en sådan omfattning, att man inte i något som helst läge skulle behöva överväga den minsta påspädning genom riksbanken. I så fall måste detta kräva en ytterligare skärpning av kreditrestriktionerna, och denna skärpning måste eventuellt ytterligare kompletteras genom andra åtgärder. Jag skulle vidare vilja fråga, om herr Ewerlöf menade, att man skall ta de konsekvenser på arbetsmarknaden, som skulle inträda i ett sådant läge. För min del har jag den uppfattningen, att de restriktiva åtgärderna bör ha ungefär den omfattning som vi här har sagt och att man sedan från fall till fall får försöka avgöra i vilken omfattning en finansiering genom riksbanken kan vara nödvändig för en kortare eller längre tid. Det är en sådan handlingslinje, vid vars utformning en nära kontakt bör hållas mellan riksbanken och kreditinstituten, som jag i finansplanen uttalat mitt förtroende för.

Man kan naturligtvis ha den mening- en, att resultatet kan bli det jag tänkt mig genom en annan ekonomisk politik än den regeringen förordar. Man kan ju ta den ståndpunkten, att de offentliga investeringarna skäres ned för att be- reda ökat utrymme åt de privata inves-

Statsverkspropositionen m. m.

teringarna. Detta betyder ju inte att man minskar anspråken. De blir ju desamma. Det kommer nog att behövas en starkt restriktiv politik även på den linjen. Annars kan man inte komma till ett balansläge där, såvida man inte på en gång minskar både de offentliga och de enskilda investeringarna. Men man kan ju använda en annan restriktiv politik. Man kan ju t. ex. använda vad som här från flera talares sida har begärts, det som man kallar för en rörlig räntepolitik. Detta är ju ett förskönande uttryck för en räntestegring. Alla vet ju, att en rörlig ränta inte kan skapas. Så snart man släpper räntan loss, stiger den, och ingen vågar säkert låta den stiga så högt som den av sig självt skulle stiga. Då får man göra fast den igen på en högre nivå, och alla sakförståndiga människor säger ju, att en mindre räntestegring än med 1 procent är rätt meningslös att genomföra.

Det är klart, herr Ewerlöf, att om man ovanpå våra restriktiva åtgärder lägger en enprocentig räntestegring, så kan man nog krympa investeringarna. Men vilka investeringar blir då krympta? Ja, det beror på staten. Om staten i det läget vill göra en utökning av de offentliga investeringarna, är det en smal sak för staten att subventionera räntestegringen, och då blir statens kapitalbehov lika stort. Vem faller då tyngden på? Jo, på det privata näringslivet. Vill man i stället ta bort den nuvarande kreditpolitiken med investeringsavgift och byggnadsreglering och ersätta den med en räntestegring, blir det sak samma. Vill man ha de offentliga investeringarna, kommer de att genomföras, och man skapar ingenting annat än en kostnadsstegring för det enskilda näringslivet och möjligen en ändrad fördelning för det enskilda näringslivets investeringar. Här måste man välja vad man vill.

Jag ställer den frågan till herr Ewerlöf om det alltså i högerns politik ingår, att de offentliga investeringarna bör ges en väsentligt mindre omfattning än den som man från regeringens sida har tänkt sig. Sedan kan det naturligtvis sägas, som jag också har märkt att man

gjort här, att detta läge kan ändras genom ett ökat sparande. Jag vill för min del inte förneka möjligheten av att kunna tillgripa en politik, som ökar sparandet. Men om detta skall ske snabbt, så kan den politiken endast läggas på det området att den skapar större möjligheter för de burgna i samhället att spara. Det är klart att om jag väsentligen sänker bolagsskatten, kan sparandet inom företagen ökas. Det är klart, att om jag sänker beskattningen för de större privata inkomsttagarna, kan även där skapas ett ökat sparande. Men detta betyder ju minskning av statens inkomster, och varifrån skall de inkomsterna i stället komma? Skall bördan därför läggas på menige man, eller skall minskningen möjliggöras genom en nedskärning av statens utgifter? Ja, jag vet att högerns tanke är, att man skall skära ned statens utgifter. Men jag har ju en del erfarenhet av detta. Jag hade det nöjet att i andra kammaren höra, huru som högerledaren där talade om att nu skulle högerpartiet gå till en granskning av tvåtusen utgiftsposter i den framlagda budgeten, och jag gratulerar. Är det ett förstagångsgöra — vilket det ju inte är för alla — så kanske det roar, men åtminstone jag, som har till uppgift att varje år själv granska eller låta granska dessa tvåtusen utgiftsposter och försöka pressa ned utgifterna, vet hur pass roligt det är och hur pass långt man når, även om man sedan beskylls för att vara särskilt snål när det gäller att begränsa statsutgifter. Nej, det finns inte så stora möjligheter till utgiftsminskningar. Men det beror nämligen på vad man vill minska på. Vill jag inte minska på försvaret och vill jag inte minska på folkpensionerna, inte på kulturutgifterna eller på vägnslagen o. s. v., så blir det inte så stora sektorer kvar att spara på att det kan leda till någon omkastning i det statsfinansiella läget. Och då finnes ingen annan möjlighet, om jag vill skapa ett ökat sparande hos de burgna i samhället, än att skatterna för menige man ökas.

Det finns ett sätt till att snabbt öka sparandet, och det är att överbalansera

statens budget. Herr Ewerlöf har här sagt, att jag har gjort en dygd av nödvändigheten, och det medger jag att jag har gjort. När statens inkomster har sjunkit och statens utgifter har stigit, har man kommit till det läget att det blivit plus minus noll. Men det läget är ju inte så ofrånkomligt att det utan vidare bör accepteras. Det finnes naturligtvis möjligheter att göra en överbalansering nu också, om man vill lägga på de därför erforderliga skatterna. Att vi inte har dragit denna drastiska konsekvens beror helt på att vi menar, att vi med nuvarande kärvare läge kan avstå från överbalanseringen. Vi kan mjuka upp den ekonomiska politiken på den punkten, men vi kan inte låta denna uppmjukning sedan sprida sig över hela fältet. Jag vet, att det aldrig någonstans har vunnits en erfarenhet om att man på kort sikt — ja, knappast ens på lång sikt — kan med andra metoder skapa ett ökat sparande, som kan bli av väsentlig betydelse. Vår erfarenhet och andras säger också, att ju stabilare man kan hålla penningvärdet, desto lättare är det att få ett ökat sparande. Ett stabilt penningvärde är praktiskt taget den enda utväg man har för att åstadkomma detta.

Därför vill jag med förlov sagt uttala, att jag icke tror att det ens för högern, som dock på något sätt antyder vad den vill, finnes någon möjlighet att här skapa ett ändrat läge. Folkpartiet skall jag i detta avseende inte ägna många ord åt. När man tog del av herr Ohlons anförande fick man närmast det intrycket, att han visserligen hade mycket att säga och mycket att kritisera, men att han i stort sett accepterade den konjunkturbedömning som lades fram, kanske möjligen med det tillägget att han betraktade läget till och med något ljusare än regeringen. Beträffande budgeten faller han ju ett för mig mycket smickrande omdöme. Han säger, att den nog är starkare än den ser ut, och att det finns en del dolda reserver i den. Herr Ewerlöf har rakt motsatt uppfattning. På denna punkten kan man alltså inte tala om någon enhetlig opposition.

Men det är klart, att om man vill ge-

Statsverkspropositionen m. m.

nomföra lättnader i den ekonomiska politiken, är det bäst att teckna läget i ljus. Då kan man enklare motivera vad man vill åstadkomma, och man kan göra det lättare när man tillhör oppositionen än när man är i regeringsställning. Men jag tror inte, att folkpartiet blir i stånd att övertyga andra om att det går för sig att nu mjuka upp den ekonomiska politik vi för.

Men detta som jag nu säger hänför sig givetvis till dagens läge. Jag fäster herr Wehtjes uppmärksamhet på att när han talade om den av mig tillsatta kommittén så blandade han ihop två konjunkturen. Den av mig tillsatta kommittén har till uppgift att lägga fram förslag om den politik, som skall bedrivas om vi råkar ut för en depression, och då är förutsättningen att vi — när den politik som kommittén kommer att rekommendera skall genomföras — skall ha sopat undan kreditrestriktionerna, investeringsavgiften, elektricitetsskatten och dylikt. Då skall vi först ha tagit bort alla dessa bromsar, allteftersom det behövs, för att sedan sätta in de lättnader som kommittén kan föreslå. Jag vill för min del inte på något sätt säga, att läget inte kan ändras. Det kan bli en ändring på två håll. Det kan bli så att den amerikanska konjunkturen åstadkommer en starkare expansion än vi i detta ögonblick tror — det är naturligtvis i sig självt föga sannolikt, men möjligheten föreligger. Det kan också bli så, vilket ju är mera troligt, att det uppkommer en mera allmän depression i världen, när den amerikanska upprustningen nått sin topp, och då kan utvecklingen bero på om man i Förenta staterna har kraft nog att koppla över den ökade produktionsförmågan till civila ändamål. Det är alltså möjligt att det kan bli en längre gående depression, och det är ju alldeles självklart, att vår politik skall ändras, om detta inträffar. Då skall vi genomföra en betydligt lättare politik. Först och främst skall vi ta bort bromsarna och sedan bereda andra lättnader. I det läget kommer kapitalmarknaden inte på något sätt att bli ett problem för oss i vad gäller att upprätthålla

Statsverkspropositionen m. m.

den inre balansen, ehuru — såsom jag förut har sagt — vårt betalningsläge gent emot utlandet då givetvis kommer att medföra ett dilemma.

Vi menar i regeringen, att det är farligt att sätta till mera segel, innan man ser hur vinden blåser. Det är bäst att vänta och se. Låt oss noggrant observera vårt läge och vara beredda att göra en ändring, om det behövs. Riksdagen är ju samlad nu. Det kan bli en ändring när som helst, och under alla omständigheter kommer vi att i maj månad på nytt diskutera hela detta problem. Sikten kan då vara betydligt klarare än i dag. Därför är ju meningsutbytet nu i mycket hög grad av preliminär natur.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle: Herr talman! Finansministerns anförande innehöll så mycket, att jag inte riktigt vet hur jag skall hushålla med tiden för att kunna ge ett bemötande inom ramen av sex minuter. Jag får kanske återkomma.

Först och främst vill jag beröra historieskrivningen. Den har vi diskuterat förut. Här vidhåller finansministern, att det var nödvändigt med inflationen år 1951 för att bevara levnadsstandarden. Jag frågar och har ännu inte fått något svar: Vad hindrade att vid en tidigare tidpunkt än från 1952 års början, då vi hade en nedåtgående konjunktur, sätta in kreditåtstramning såsom det medel för penningvärdets bevarande, som vi alltifrån krigets slut år efter år har framhållit såsom nödvändigt? Det är den expansionistiska penningpolitik som förts ända fram till den 1 januari 1952, som enligt vår bestämda mening är orsaken till att inflationen blev så omfattande, och det finns ingenting som säger, att inte lönernas realvärde skulle ha kunnat bevaras på samma höjd som nu, låt vara på en lägre nominell nivå.

Finansministern varnade emot att se för allvarligt på läget och utgå ifrån att vi har att motse en allvarlig depression. Jag skulle vilja säga att jag bedömer läget på det sättet, att om vi inte använder kloka och riktiga medel för att bemästra den situation i vilken vi nu be-

finner oss, är det mycket stor risk för att vi hamnar i en allvarlig depression, men jag utgår alltjämt från att det finns möjligheter att förebygga en sådan utveckling.

I fråga om investeringsavgiften säger finansministern att det kan tyckas vara en inadekvat anordning att här belasta näringslivet därmed, då man samtidigt begär att näringslivet skall sänka sina kostnader, men det är nödvändigt att hålla tillbaka näringslivets investeringar för att kunna öka de offentliga investeringarna. Ja, i det hänseendet tycker jag att man valt ett ovanligt olämpligt tillfälle för att öka de offentliga investeringarna på de enskilda investeringarnas bekostnad. Man gör det vid ett tillfälle, då överbalanseringen är borta och prisutjämningsavgifterna är borta, allt detta som använts för att täcka statens lånebehov. Samtidigt höjer man den allmänna sektorns investeringar med inte mindre än en halv miljard. Det är detta konststycke som förefaller mig ganska orimligt. Jag måste alltjämt hålla på att det ligger i hela samhällets intresse att vi begagnar den situation, som vi nu är i, till att släppa fram de investeringar som har utsikt att på kortast möjliga tid förbättra vårt konkurrensläge. Jag tror inte att det behöver innebära, att de enskilda investeringarna går över det belopp som man har räknat med i budgeten. För den enskilda sektorn är det ju bara 30 miljoner kronor mindre än man tidigare räknat med. Jag tror inte att efterfrågan är så stor att det inte skulle vara möjligt att utan någon som helst våda ta bort investeringsavgiften, som uppenbarligen icke är adekvat i det läge som nu föreligger och inte längre motsvarar den motivering som man har haft för dess införande.

I fråga om kapitalbudgeteten, som jag ville göra till en huvudpunkt i mitt anförande, fick jag inte annat svar än att finansministern förklarade att mina uppgifter om vad kapitalmarknaden borde kunna rå med upptog för låga belopp. Jag vill då säga finansministern, och jag hoppas han tror mig, att det inte finns den ringaste tendens i de siffror

Statsverkspropositionen m. m.

som jag tillät mig att framföra. Jag räknade med att de sammanlagda anspråken på lånemarknaden skulle för detta kalenderår gå upp till ca tre miljarder kronor och att man kunde räkna med att kapitalmarknaden under samma tid skulle kunna åstadkomma ca en och en halv miljard. Samtidigt betonade jag också den här cirkulationen av pengarna, som jag inte nu skall uppehålla mig vid.

Jag utgår fortfarande från att det icke finns någon som helst möjlighet att realisera detta kapitalinvesteringsprogram utan att i stor omfattning behöva hämta pengarna i riksbanken. Jag hade hoppats att finansministern skulle säga att han tror att detta skall kunna gå ihop, men att, om det under resans gång skulle visa sig att det icke finns andra möjligheter än att hämta pengarna i riksbanken, skall vi stoppa upp och icke låta detta ske. Nu svävade finansministern på målet och sade att han inte kunde inse att inte någon mindre påspädning från riksbankens sida skulle kunna tänkas och att statslån skulle kunna tas upp i riksbanken, inte bara för en kortare tid utan också för en längre period.

Detta är enligt min mening själva kärnpunkten i hela resonemanget. Det måste ordnas på ett sådant sätt att man inte behöver anlita riksbanken för statsupplåning på längre sikt. Annars lagar vi ihop till nästa »engångsinflation».

Herr **OHLON** (fp) kort genmäle: Herr talman! I början av sitt anförande försökte finansministern göra gällande att det inte var de ökade kostnaderna för det svenska näringslivet som motverkade exporten. Han var där inne på samma tankegång som förut i dag har förfäktats av herr Strand. Beviset för att så förhöll sig, menade finansministern och förut herr Strand, låg däri att samma klagomål om köpmotstånd har man försport även i länder med lägre kostnadsläge än vårt. Det var alltså köpmotståndet, beroende på en förhoppning om lägre priser, som skulle utgöra det största hindret för vår export att göra sig gällande. I

statsverkspropositionen förfäktar finansministern en helt annan ståndpunkt. Där understryker han mycket starkt det allvarliga i vårt höga kostnadsläge. Jag skulle därför vilja fråga finansministern vem som har rätt, herr Sköld i statsverkspropositionen eller herr Sköld här i dag. Finansministern understryker ju i statsverkspropositionen också nödvändigheten av att näringslivet genom rationaliseringsåtgärder sänker kostnadsposterna.

Herr finansministern säger, att vi inte kan släppa investeringsavgiften i dag; vi behöver ha den kvar för att ge utrymme för offentliga investeringar. Jag har en fundering i det sammanhanget: Rör sig här inte herr finansministern med inkommensurabla storheter? Man kan jämföra med varandra de privata och de offentliga investeringarna, så länge som de offentliga investeringarna avser produktiva ändamål. Men är det riktigt att subtrahera och addera dessa investeringar med varandra när det är fråga om sådana offentliga investeringar, som icke avser en höjning av produktionen i landet? Det är väl ändå den *privata* investeringsverksamheten, med den ökade avkastning från näringslivet som denna verksamhet medför, som utgör grunden även för den offentliga investeringsverksamhet, vilken inte är av direkt produktiv natur.

Jag vill instämma med herr finansministern i slutet av hans anförande, att så (viss som situationen är, kan överläggningarna i dag bara bli av preliminär natur. Ett bestämt omdöme om de ekonomiska utsikterna får vi vänta med till framemot slutet av vårsessionen.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag vill till herr Ohlon säga, att om han tänker närmare efter, måste han erkänna att det är felaktigt att göra gällande, att jag har förfäktat *en* mening i finansplanen och en annan mening här i dag. Jag har den uppfattningen, att vårt höga kostnadsläge är en besvärande omständighet för oss och att det måste vidtagas kraftiga åtgärder för att sänka detta

Statsverkspropositionen m. m.

kostnadsläge, men det kan jag väl säga samtidigt som jag konstaterar, att detta kostnadsläge hittills har betytt föga när det gäller vår export.

Är det för övrigt alldeles riktigt att säga, att de enskilda investeringarna är produktiva och de offentliga investeringarna icke produktiva? Då kommer vi in i ett resonemang, som inte är så lätt att klara ut, och jag tänker inte gå in på det. Jag tänker bara ställa den enkla frågan till herr Ohlon: Är alltså även folkpartiet emot en ökning av de offentliga investeringarna liksom högern, enligt herr Ewerlöfs deklARATION?

Till herr Ewerlöf vill jag säga, att man visst kan påstå, att den politik vi förde fram till nyåret 1952 icke var tillräckligt hård. Men har herr Ewerlöf tänkt igenom detta riktigt? Var det den överenskommelse, som vi träffade med bankerna och som trädde i kraft i början av 1952, som var avgörande för den skärpning av läget, som då inträdde? Var det inte i stället vissa andra av regeringen tidigare vidtagna åtgärder, som då verkade, nämligen indragningen av prisutjämningsavgifterna, den räntebeläggning som vi införde på kvars-katten, och därtill andra sådana åtgärder som pressade bankernas likviditet?

Det är alltid det tråkiga med alla åtgärder som vidtages, att det tar sin tid, innan de verkar, och att man därför, om man rör sig inom ett konjunkturlöpp som är tillräckligt kort, kan säga att åtgärderna blir sent igångsatta. Men det föreligger väl inte någon egentlig skillnad mellan mig och herr Ewerlöf i fråga om att vi kan göra mycket gentemot en depression, om vi använder riktiga och lämpliga medel. Jag kan inte se annat än att regeringens linje i nuvarande ovissa konjunkturläge, där man icke kan bedöma, om vi står inför en stabilisering, en inflationsunge eller en depression, bör vara att vi förhåller oss avvaktande. Vi är emellertid klart inställda därpå, att om läget förändrar sig, skall också politiken ändras. Om det blir tecken till ökad depression, eller om det bara blir så, att vi får en stabilisering på en lägre nivå, då skall

vi kunna lätta på den politik som nu föres, och blir det tecken till allvarlig depression, skall vi gå över till en alldeles motsatt politik mot den vi fört under 1952 och den vi nu för.

Jag anser inte att man, som herr Wehtje gjorde, skall säga, att investeringsavgiften gör skada och bör tas bort, samtidigt som han säger, att det inte spelar någon roll och att det ändå inte blir någon ökning av investeringarna. Den beräkning av de enskilda investeringarnas omfattning, som nationalbudgeten innefattar, är gjord under förutsättning att vi har kvar investeringsavgiften, och därför kan inte dessa siffror återopas i detta sammanhang.

Vad det ökade placeringsbehovet beträffar vill jag bara säga, att jag efter mycket ingående och mycket vederhäftiga undersökningar funnit, att det ligger mer än en halv miljard högre än den siffra på 1½ miljarder, som herr Ewerlöf här anfört.

Till sist vill jag bara slå fast vad jag nyss antydde, nämligen att herr Ewerlöf nu sagt att högern för sin del inte önskar en ökning av de offentliga investeringarna. Det är alltid en ståndpunkt man kan ha. Och sedan kan man ju ge sin motståndares linje betyget oklok och sin egen betyget klok. Men den frågan är kanske inte så enkelt avgjord.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle: Herr talman! Tiden medger ju inte att jag går in på mer än några få av de många frågor finansministern berört.

Jag skulle först vilja säga några ord om vilken karaktär man får anse att det nuvarande konjunkturläget har. Jag tror ju för min del att i utlandet kan man tala om en omställningskris. Där har produktionen vuxit, och där möter nu ett visst köp motstånd. Men för oss kvarstår att vårt kostnadsläge är för högt. Vi kan inte möta våra utländska konkurrenter, och av de redovisningar som föreligger, framgår tydligt att vi har utomordentligt svårt att konkurrera.

Finansministern säger att man bör

Statsverkspropositionen m. m.

hålla ögonen på kostnadsnivån. I varje fall bör man inte tillåta någon stegring. Kunde man, så skulle man försöka bringa ned kostnaderna. Men, som jag förut sade, om vi går ut ifrån finansministerns hypotes att vi nu befinner oss i ett ungefär balanserat läge, varför skall man då behålla krispålågorna, vad fyller då investeringsavgiften, elektricitets-skatten och annat för funktioner?

Finansministern tillmäter investeringsavgiften en stor betydelse när det gäller investeringsviljan hos den enskilda företagsamheten. Men vi måste ju ändå göra klart för oss att till investeringsavgiften har nu också kommit konjunkturomsvängningen och kreditåtstramningen. Vad som har verkat mest eller kraftigast behöver vi ju inte fästa alltför stort avseende vid. Jag tror för min del att investeringsavgiften har spelat en relativt liten roll och att den nu utgör en pålaga som endast medför en kostnadsökning.

Som ett tecken på att vi nu skulle befinna oss i en omställningskris nämnde finansministern vidare att verkstadsindustrien, vars förhållanden ju är ganska väl redovisade, hade fått vidkännas en särskild försämring när det gällde tillverkningen av konsumtionsvaror, under det att tillverkarna av kapitalvaror inte var så hårt drabbade. Gentemot detta skulle jag vilja peka på att det är varven som haft den största nedgången i orderstocken. De har haft en nedgång när det gäller order som, om jag inte missminner mig, enligt budgetdelegationens redovisning uppgår till 65 procent under de senaste månaderna. Och den tunga elektriska industrien har också haft en utomordentligt kraftig nedgång i sin orderstock.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle: Jag fick inte något svar av finansministern på min fråga, varför inte kreditåtstramning hade kunnat genomföras före den 1 januari 1952 — det är och förblir en nyckelfråga i detta sammanhang — och inte heller på frågan, varför en sådan då skulle ha fått alla de farliga verk-

ningar för sysselsättning och levnadsstandard som finansministern gör gällande. Frågan, om den skulle ha realiserats i den rörliga räntans form eller ej, har vi talat om så många gånger förut, att jag inte nu skall uppehålla mig vid det kapitlet.

När det gäller statslånen får vi väl slå fast att finansministern och jag är överens om att det är nödvändigt att sparande och investeringar balanserar varandra, att investeringar utöver sparandets ram utgör en klar inflationsfaktor. Men om man icke kan nöja sig med äkta sparmedel för att genomföra det program som det här är fråga om, utan, såsom man här tycks utgå ifrån, hämtar pengar i riksbanken d. v. s. från sedelpressarna, är icke detta att åter införa en klar inflationsfaktor i vårt ekonomiska liv, med alla de vådor som detta för med sig, nu kanske större vådor än tidigare?

Finansministern ville fastslå att jag är emot en ökning av de offentliga investeringarna och önskar att de privata skall gå före. Jag vill att de samlade investeringarna skall hålla sig inom sparandets ram, att hela programmet måste avvägas med hänsyn till det och att, när det gäller urvalet, prioritet bör ges åt de investeringar som kan tänkas snabbast leda till en förbättring av vår situation i förhållande till utlandet. Jag tror att samhället är bättre betjänt med det i nuvarande läge. För övrigt är jag fullt på det klara med att det föreligger stora behov av offentliga investeringar. Hur och i vilken omfattning dessa skall få plats i ett sådant program är jag inte i stånd att här klarlägga. Jag har endast velat ange den allmänna princip efter vilken jag menar att frågan bör bedömas.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Herr Ewerlöf vill ha ytterligare svar på frågan, varför vi inte genomförde kreditåtstramningen tidigare. Ja, behöver jag säga att det inte fanns någon möjlighet för oss att komma fram till en effektiv kreditreglering på den väg vi ville gå, förrän vi först hade genomfört en

Statsverkspropositionen m. m.

ränteregleringslag? Om vi inte först hade måst få till stånd en dylik lag, hade kreditåtstramningen kunnat genomföras tidigare.

Vad gäller frågan om riksbanken och kapitalmarknaden vill jag bara säga, att jag ju har samma mening som herr Ewerlöf, att man bör söka undvika en påspädning från riksbanken. Men jag vill inte bindas fast vid att det därvidlag skall vara ett idiotstopp. Därför måste jag uttrycka mig på det sätt som jag nyss gjorde.

Vad herr Wehtje beträffar, skall jag nu bara ta upp några av hans faktiska upplysningar. Han sade att varven har fått vidkännas en förfärlig minskning av sin orderstock. Ja, de har haft en sådan minskning av orderstocken att de fortfarande har order inne för mellan två och två och ett halvt år framåt. Att varvens orderstock minskat, beror icke på varvens kostnader, utan på deras långa leveranstider. De svenska varven har alldeles för mycket order för att kunna vara tillräckligt konkurrenskraftiga.

Vad gäller den tunga elektriska industrien vill jag bara erinra om ett uttalande av direktör Vrethem härom dagen. Han förklarade att den tunga elektriska industrien har tillräckligt med order för alla avdelningar utom de avdelningar som tillverkar småmotorer och andra dylika standardartiklar.

När herr Wehtje påstår, att investeringsavgiften i nuvarande läge inte har någon annan betydelse än att vara en pålaga, vill jag till sist säga, att då måtte alla de personer ljuga, som kommer till mig och förklarar att de vill göra den ena eller andra investeringen men inte kan det, så länge investeringsavgiften finns kvar. Var och en förstår väl, att om investeringsavgiften har en återhållande verkan, så är det just i år, då ju alla vet att den under alla omständigheter försvinner den 1 januari 1954. Man betalar naturligtvis inte 12 procent i skatt till staten utan att vara absolut piskad därtill, när man vet att denna pålaga försvinner, då detta år har gått till ända.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle: Herr talman! Jag vill först säga några ord om investeringsavgiften.

Det är alldeles klart att kreditåtstramningen och ett försämrat konjunkturläge utövar en stark inverkan på de enskilda investeringarna, och jag håller fast vid att i denna situation investeringsavgiften spelar en underordnad roll för en direkt begränsning av investeringarna.

Vad sedan angår sysselsättningen inom den mekaniska verkstadsindustrien, så framgår det ju ej av den redovisning, som finns i nationalbudgetdelegationens rapport, att det i första hand är inom den del av branschen, som sysslar med tillverkning av konsumtionsvaror, som svårigheterna finns. Där är ju ändå redogjort för såväl varven som järn- och stålverken och den elektrotekniska industrien, och av vad som står om dem kan man inte dra den slutsatsen, att det skulle vara så som finansministern i sitt första uttalande gjorde gällande. Att varven har order för två å två och ett halvt år, är ju inte så särskilt uppseendeväckande, ty det tar ju ändå åtskilliga månader att färdigställa ett fartyg.

Då jag hade ordet förra gången, hade jag tänkt säga, att jag inte tror att det är den rätta taktiken att nu slå sig till ro och avvakta utvecklingen till fram i maj, när vi skall ha en ny ekonomisk debatt. Vi ser ändå av de framlagda siffrorna att förskjutningarna när det gäller sysselsättningen sker hastigt, och när det gäller stora områden vet vi ännu inte, hurudant läget är. Vi har en dold arbetslöshet, som måste tillmätas en viss betydelse och som snart nog kan utlösa en öppen arbetslöshet av en omfattning, att det kan komma att krävas nya åtgärder och kanske en fullständig omläggning av politiken.

Jag menar också att man bör inte föra en politik som är antingen utpräglat produktions- och exportfrämjande eller återhållande med tanke på en inflationistisk utveckling. Vi får väl ändå hoppas att det ska finnas någonting mitt emellan. Åtskilliga punkter i finansministerns uttalande tyder på att vi be-

finner oss där nu. Då skall vi väl också försöka få de politiska åtgärderna så avvägda, att man kan säga att de är tillämpliga för normalfallet och vi bör inte gå från den ena ytterligheten till den andra.

Herr **EWERLÖF** (h) kort genmäle: Herr talman! Om investeringsavgiften ville jag bara konstatera att sammanhanget är följande. Man fordrar å ena sidan av näringslivet att det skall kunna sänka sina kostnader, men å andra sidan belastar man det med en investeringsavgift, som skall avhålla näringslivet från investeringar. Investeringsavgiften skall inte längre, såsom tidigare varit fallet, motiveras av icke-fiskaliska intressen, utan den skall uttagas för att täcka direkta budgetkostnader, till skillnad från vad som var meningen, när den infördes. Det uppges att ändamålet med denna extra belastning på näringslivet är att göra det möjligt för det allmänna att öka sina investeringar. Det skall alltså ske på bekostnad av näringslivet, som man begär skall göra allt för att rationalisera och sänka sina kostnader.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! För det första bör herr Ewerlöf kanske tänka på att under nästa halvår, alltså första delen av nästa budgetår, som också är det sista halvår då investeringsavgiften finns, så kommer människornas lust att göra investeringar att bli mycket liten. Följaktligen kommer det inte att flyta in så mycket pengar till statskassan genom denna avgift att det har någon betydelse för budgeten.

För det andra vill jag i fråga om de krisskatter, som har pålagts för att hålla tillbaka konjunkturen, i den mån sådana finns kvar, säga, att, med undantag för begränsningen av den fria avskrivningsrätten, är alla de inkomster, som härflyter härav, använda för sådana tillfälliga utgifter som inte skall komma igen budgetåren efter nästa.

Statsverkspropositionen m. m.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 6, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.;

nr 20, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av skatt å bensin, som användes vid jordbrukets drift;

nr 23, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 20 december 1946 (nr 781) om kontroll å överlåtelse av vattenkraft;

nr 24, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål, m. m.;

nr 25, med förslag till lag om ändring i epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443); samt

nr 26, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 22 april 1949 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 24, av herr *Herlitz*, om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid be-

handlingen av vissa grupper av ärenden;

nr 25, av herrar *Söderquist* och *Spetz*, om vidgad rätt för utlandssvenskar att deltaga i val till riksdagens andra kammare m. m.;

nr 26, av herr *Eriksson*, *Einar*, om en utredning av försvarsorganisation och försvarsutgifter på längre sikt;

nr 27, av herr *Sandler*, om anslag till sjökartverket för anordnande av ett tillfälligt jordmagnetiskt observatorium;

nr 28, av herr *Lindén* m. fl., angående breddning av vissa smalspåriga järnvägar i sydöstra Sverige;

nr 29, av herr *Hällgren* m. fl., om ökat anslag till byggande av fiskehamnar;

nr 30, av herrar *Spetz* och *Hansson*, om ökat anslag till byggande av fiskehamnar;

nr 31, av herr *Lindahl* m. fl., om avhjälpande av vissa brister beträffande eftervården av alkoholister;

nr 32, av herr *Persson*, *Ragnar*, och herr *Mossberger*, om ersättning åt S. T. Magnusson för skada, ådragen under värnpliktstjänstgöring;

nr 33, av herr *Huss* m. fl., om inrättande av personlig professur i hjärt- och kärlsjukdomar;

nr 34, av herr *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till avlöningar vid serafimerlasarettet;

nr 35, av herr *Larsson*, *Nils Theodor*, m. fl., om nedsättning av terminsavgifterna för studerande vid handelshögskolorna och de tekniska högskolorna;

nr 36, av herr *Arrhén* m. fl., om nedsättning av terminsavgifterna för studerande vid handelshögskolorna och de tekniska högskolorna;

nr 37, av herr *Elofsson*, *Gustaf*, m. fl., om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten;

nr 38, av herr *Lindahl*, om rätt för hörselskadade skattskyldiga att vid taxe-

ring till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för i tjänsten använda hörselapparater m. m.;

nr 39, av herr *Damström*, angående vissa ändringar i villkoren för skattefri avsättning till pensionsstiftelse m. m.;

nr 40, av herr *Damström*, angående viss lagstiftning rörande pensionsstiftelser;

nr 41, av herr *Larsson*, *Nils August*, m. fl., angående skydd för de norrländska länen mot skadliga verkningar av exploateringen av vattenkraften, m. m.;

nr 42, av herrar *Bergh* och *Herlitz*, om utredning av redogöransvaret;

nr 43, av herr *Ohlsson*, *Ebbe*, m. fl., om viss ändring i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 44, av herr *Norling* m. fl., angående försörjningen av oförvällat arbetslösa;

nr 45, av herr *Norling* och herr *Persson*, *Ola*, om skyldighet för arbetsgivare att utbetala lön för helgdagar;

nr 46, av herr *Norling* och herr *Persson*, *Ola*, om införande av fem dagars arbetsvecka;

nr 47, av herr *Nilzon*, *Ivar*, m. fl., om åtgärder till fiskerinäringens främjande;

nr 48, av herr *Boman* och herr *Persson*, *Johan*, angående en jordbruksstatistisk undersökning enligt vissa riktlinjer;

nr 49, av herr *Bengtson*, om undantag för medborgare i våra nordiska grannländer från de för utlänning gällande föreskrifterna angående vistelse inom skyddsområde; samt

nr 50, av herrar *Bergh* och *Grym*, om viss ändring i villkoren för statens järnvägars s. k. billighetsresor.

Kammaren åtskildes kl. 5.25 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 januari eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Statsverkspropositionen m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2.

Herr ELOWSSON, NILS (s): Herr talman! När man sökte göra sig förtrogen med den budget, som nu diskuteras, kunde man inte undgå den stilla reflexionen, vilka invändningar oppositionen möjligen skulle ha att göra mot den. I motsats till sina föregångare hade den balanserats, inga nya skatter med undantag för höjningen av bensinskatten hade föreslagits. De önskemål för folkpensionärernas del, som varit mycket omdiskuterade framför allt under valrörelserna, hade uppenbarligen blivit tillgodosedda på ett sådan sätt, att det tillfredsställde alla som visat intresse för den saken, och över hela budgetområdet hade man försökt väga de olika utgifterna mot inkomsterna på ett så riktigt och rättvist sätt som över huvud taget kunde tänkas vara möjligt. Detta senare gällde framför allt avvägningen mellan försvarsutgifterna och utgifterna för den sociala huvudtiteln, och det förefaller inte som om man hade några egentliga invändningar mot de avvägningar, som finansministern i olika avseenden gjort.

Det var därför rätt naturligt om man hyste denna stilla undran, och efter att ha lyssnat till herr Ohlon finner man att den nog inte heller var så obefogad. Hans inlägg i början av denna debatt präglades ju inte av samma friska kritiklusta som den, som kommit de nästföregående budgetförslagen till del. Det föreföll som om herr Ohlon i stort sett tyckte att det hela var ganska gott. Han nödgades därför fylla ut sitt anförande med en hel del andra ting, som väl får

sägas i detta sammanhang vara i rätt stor utsträckning ovidkommande.

Herr Ohlon drog bland annat den mycket märkliga slutsatsen, att när en socialdemokratisk partiombudsman uppe i Jämtland hade begått, låt oss säga, en omdömeslöshet, så skulle detta tyda på att hela det socialdemokratiska arbetarpartiet vore bekajat med dubbelmoral. Man tycker nog att det bör fordras litet grand starkare bevis för att en dubbelmoral existerar än vad herr Ohlon kunde läsa ut ur denna sak.

Han återkallade också i minnet den där affischen från 1950 om att »vi klarade krisen». Jag tycker att den saken klarats ut för så pass länge sedan, att man på folkpartihåll inte borde fortsätta att köra med den. Men uppenbarligen anser man, att man skall utnyttja den så länge som det över huvud taget går.

Herr Ohlon var också inne på en sak, som jag för min del tycker att det var en smula oförsiktigt av honom att beröra. Han hänvisade nämligen till att vi nu kunde haft behov av den omkring halva miljard som Sovjetunionen fått i form av kredit; vi borde inte ha lämnat ifrån oss dessa pengar i det sammanhang det skedde. Herr Ohlon förbisåg här alldeles, att det var hans egen partiordförande, herr Ohlin i andra kammaren, som var handelsminister vid det tillfället och att kreditavtalet träffades på hans förslag. Om man kunnat rätt tolka herr Ohlins något svävande formuleringar sedan han lämnat handelsministerposten, skulle han varit beredd att gå ännu längre än till de ungefär 500 miljoner som krediten nu rör sig om. När man sitter i ett så pass ömtåligt glashus som folkpartiet i detta sammanhang gör, borde man nog inte tala så mycket om saken.

Emellertid fyllde herr Ohlon också ut sitt anförande genom att delge oss litet

Statsverkspropositionen m. m.

av sitt litterära vetande. Jag föreställer mig att detta skulle utgöra en del av mellanfyllnaden i den tårta, som en av oppositionens representanter i andra kammaren tidigare i dag har talat om. Jag vill inte säga annat än att det vittnade om en viss förtänksamhet från herr Ohlons sida, att han smaksatte sitt yttrande just på detta vis.

Liksom andra av oppositionens talare i dag var herr Ohlon inne på frågan, i vilken utsträckning vi har möjlighet att i det nya ekonomiska läget konkurrera på exportmarknaderna. Den frågan har ju alldeles särskilt aktualiserats i dessa dagar genom de pågående avtalsrörelserna. Det finns åtskilliga på arbetsidan som misstänker att den hårda ekonomiska press, som man nu på olika sätt utövar, är en orsak till allt detta tal om exportproblemen. Man gör bland annat gällande, att vår konkurrensförmåga har försvagats och kommer att ytterligare minskas, om det inte blir en sänkning av lönerna inom olika näringsgrenar. Det talas också om att investeringsavgiften och andra avgifter försvagar vår konkurrenskraft.

Om det verkligen skulle existera något hot mot det svenska näringslivet på detta område, tycker man att det borde på något sätt avspeglas när det gäller tilltron till detta näringslivs värde och möjligheter. Men det visar sig att exempelvis den svenska börsen inte på något sätt återspeglar profetiorna om kommande svårigheter. Aktievärdena borde givetvis sjunka inför alla hotande och pessimistiska spådomar, men i stället visar det sig att tendensen snarast är uppåtstående. Så länge ägarna av företagen huser stark tilltro till företagets räntabilitet, kan man väl inte rimligen begära att arbetarna skall vara mera pessimistiska. De måste ju av detta ovillkorligen få den uppfattningen, att det skall vara möjligt att ta ut åtminstone samma löner som nu ur företagen, så länge företagen räknar med att kunna ta ut samma vinster som hittills, i varje fall i stort sett.

Herr Ohlon berörde i dag liksom tidigare en fråga med en viss ideologisk

anknnytning. Han framhöll hurusom näringslivet i vårt land under medeltiden var insnört i mycket hårda bojor och hur det blev den ekonomiska liberalismen som väsentligen fick lösa dem. Han läste i detta sammanhang bland annat upp några stycken ur en historisk skildring, som utkommit på Tidens förlag, och han gjorde den konklusionen, förmodar jag, i sitt stilla sinne, att eftersom den kommit ut på Tidens förlag skulle den väl kunna vara ett memento för socialdemokraterna att handla på det sätt som det stod talat om där.

Nu får man emellertid komma ihåg att den fria konkurrens, som den ekonomiska liberalismen har företrätt och som otvivelaktigt så småningom gjorde slut på skråsystemet, som vi hade ärvt från medeltiden, har inga blivit så dödsförskrämda för som just de företagare och de partier, som ivrigast förordat just den fria konkurrensen. Man blev så rädd för verkningarna av den fria konkurrensen, att man inte såg sig någon annan utväg att bemästra den och de vådor som den förde med sig än att man måste bilda karteller till försvar mot den fria konkurrensens verkningar. Och det märkliga och i viss mån roande var ju, att samtidigt som man med kartellerna praktiskt taget tar struhtag på den fria konkurrensen försöker man genom den muntliga och skriftliga propagandans pulmotor öva konstgjord andning på patienten medan man alltjämt behåller strutaget. Det är först när det från socialdemokratiskt håll har tagits ett initiativ för att genom kartellregistret få slut på den bundenhet av näringslivet, som kartellerna har utgjort och alltjämt utgör, som man kan tala om en återvändande frihet, d. v. s. att den fria konkurrensen så småningom börjar att på nytt få luft i lungorna. När man har det ställt på det sättet inom folkpartiet, alltså de liberala idéernas företrädare, tycker jag inte att man skall gå till andra för att ge dem råd hur de skall bete sig när det gäller att släppa efter på regleringar eller statliga ingrepp av det ena eller andra slaget. Ty i den mån som de företagsits på socialdemokratiskt initia-

tiv och genom den möjlighet socialdemokratien haft att genomföra dessa initiativ, har man ju avsett att skapa ett skydd mot avarter av den fria konkurrensen, i den mån som dessa avarter har siktat till en utplundring av de stora massorna.

Man skall följaktligen inte berömma liberalismen alltför mycket. Man skall inte heller tro att liberalismen är framtidens musik i vårt samhälle eller i vår värld. Så är det uppenbarligen inte. Vi kan inte, lika litet som liberalerna själva har kunnat göra det, godkänna den fria konkurrensens tillämpning i vilka former som helst och under vilka förhållanden som helst, utan vi måste nödvändigtvis tänka oss en annan ordning. Denna andra ordning kan vi nog säga är på väg. Den har tagit sig uttryck på en mängd olika sätt, och den kommer utan tvivel också att vidareutformas efter hand som utvecklingen skrider framåt.

Vad jag i detta sammanhang tänker på är det samarbete, som man kan säga utgör en av grundvalarna för det socialistiska tänkandet, och detta har under de senaste decennierna — för att inte tala om en ännu längre tidrymd — gått såsom en storm genom sinnena i världen, och det fortsätter det alltjämt att göra. Och medan det sker, sitter den nuvarande folkpartiledaren herr Ohlin i sin kammare och sysslar med ett litet pussel, som han kallar för socialliberalism och som han menar skall kunna bli en skärm, som skall skydda honom och väl oss allesamman mot den storm som dånar utanför fönsterrutorna. Det kommer inte att lyckas. Den där skärmen kommer att ryka som stickor och spån. Den kommer aldrig att bli något sådant skydd. Utvecklingen går inte i den riktningen att den kan bli det. Utvecklingen har tagit sig och kommer att ta sig helt andra vägar än de som liberalismen har förordat och också i viss mån har tillämpat. Det är närmast rörande eller barnsligt att tänka sig någonting annat, men det blir samtidigt också i viss mån tragiskt när man tänker på att det är en professor i nationalekonomi, som sysselsätter sig med detta.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr Ohlon sade i sitt anförande vidare, att han till litet längre fram på våren skulle uppskjuta sitt ståndpunkts-tagande till den budget, som nu föreligger. Det är naturligtvis försiktigt gjort att inte ta ståndpunkt till den redan i dag. Men något måste det ändå förvåna, att medan han andra år, lät oss säga ända från år 1945 till och med förra året, varit så absolut säker på sin bedömning av dessa budgetförslags oriktighet, så vågar han nu, när finansministern lagt fram en balanserad budget, inte säga huruvida finansministern har handlat klokt eller ej när han försökt att balansera den och inte överbalanserat den som vid så många tidigare tillfällen.

Till slut nämnde herr Ohlon en sak, som rätteligen inte bör få stå oemotsagd.

Folkpartiet har sedan rätt länge försökt föra in i allmänna medvetandet en legend, som går ut på att praktiskt taget inga andra i detta land än just folkpartiet har bekymrat sig om folkpensionärerna. Partiet försöker i sina tidningar få läsekretsen att tro, att om inte folkpartiet hade bedrivit, som man säger, en så »energisk påtryckning» på regeringspartierna för att folkpensionärerna skulle få det litet bättre, hade folkpensionärerna inte fått den förbättring i sina villkor, som nu är föreslagen.

Det förtjänar att i det sammanhanget erinras om att när det blev klart med jordbrukskalkylen förra året, kom man på regeringssidan underfund med att det indextillägg, som tillämpas på folkpensionerna, inte skulle bli tillräckligt för att täcka den fördyring av levnadskostnaderna, som kunde förväntas, och att det följaktligen var skäl i att ge dem ytterligare tillägg. Det kravet framfördes i en proposition ett stycke fram på vårriksdagen. Då var motionstiden för länge sedan utgången, och hade inte denna proposition framlagts, skulle folkpartiet aldrig haft tillfälle att under vårriksdagen motionera i saken. Nu gjorde man inte det förrän allra sista dagen, när ärendet redan behandlades i utskottet och folkpartiets ledamöter där tagit ställning till regeringens proposition. Då först kom man fram med ett förslag om

Statsverkspropositionen m. m.

att folkpensionärerna skulle få ytterligare ett tillägg, och det är den enda insats som folkpartiet gjort i den saken under förra året.

Sedan nämnde herr Ewerlöf en hel del, som det kunde vara anledning att fästa sig vid, men herr Ewerlöf och finansministern har ju redan klarat upp de sakerna, och det finns därför ingen anledning att närmare gå in på dem. Inte heller finns det så mycket anledning att gå in på det resonemang, som fröken Andersson förde beträffande byggnadsregleringen, men det är ändå en sak som jag skulle vilja fråga om. Jag vet inte om det framgick av hennes anförande — jag kanske var uppmärksam — men jag skulle vilja veta, huruvida man på högerhåll vill avskaffa inte bara byggnadsregleringen utan också hyresregleringen?

Så var det slutligen herr Öhman, som övade sig i innanläsningens konst. Han återkom till en del yttranden, som hade fällt för flera år sedan i samband med diskussionen om Marshallhjälpen, och han gjorde nu gällande, att han tillsammans med sina partivänner varit de verkligt klarsynta, som sett vart det skulle bära hän, om vi i vårt land tog emot någon Marshallhjälp. »Hur ser det ut i världen?» frågar herr Öhman.

Ja, herr Öhman, hur ser det ut i världen? Vi har haft ett krig borta i Korea under den tid då denna Marshallhjälp har kommit till användning, och det kriget har ändrat förhållandena betydligt. Herr Öhman vet lika väl som jag, att det kriget börjades av kommunisterna. När herr Öhman skall rikta förebråelser mot något håll för att det ser ut i världen som det gör nu, behöver herr Öhman inte gå till sig själv, eftersom han inte har kunnat öva något inflytande på kriget i Korea, men han har säkert partivänner i andra länder, som det kunde vara betydligt mer befogat att rikta anmärkningar mot än exempelvis vårt lands regering.

Herr Öhman nämnde också att umgänget mellan de kapitalistiska grupperna präglas av konkurrens och strid. Ja, det är en sak, som minsann inte är ny.

Men det är inte bara mellan kapitalistiska grupper, som det förekommer strid, utan det gäller väl i ännu högre grad i fråga om olika kommunistiska grupper. Och därvid räcker det inte med att de tar pengarna från varandra, utan de hänger varandra, vilket hänt i Tjeckoslovakien. Det är inte alldeles uteslutet att vi, om vi fick kommunistiskt styre här i landet, skulle få se herr Öhman en vacker dag hänga i en snara — såvida vi inte redan dessförinnan själva blivit hängda och därför inte kunde få vara med om det nöjet.

Herr Öhman hade också en del invändningar att göra mot den upplysningsverksamhet — han satte visserligen ordet inom citationstecken — som bedrivs av Folk och Försvar. Den upplysningsverksamheten har betingats uteslutande av den omständigheten, att vi har ett spionparti här i landet, som herr Öhman kanhända känner till. Om jag tillhörde det spionpartiet, skulle jag också vara förargad över att Folk och Försvar bedriver den här upplysningsverksamheten. Men, herr Öhman, jag skulle aldrig låtsas om det!

Herr DOMÖ (h): Herr talman! För de flesta av riksdagens ledamöter och även för de flesta av de politiskt intresserade ute i landet innebär väl den framlagda statsverkspropositionen inga större överraskningar, utom möjligen för en del i fråga om slutsiffrorna. Men den framlagda statsverkspropositionen är en bekräftelse på vad många länge haft på känn, nämligen att vi har svårt att få pengarna att räcka till, då löftespolitikens räkningar strömmar till. Inflationen har blivit starkare och långvarigare än vad socialdemokraterna trott, och framför allt har den blivit mera svärbemästrad. Den så ofta debatterade samhällsekonomiska balansen, som socialdemokratiska statsråd och förresten på senare tid även bondeförbundets representanter i regeringen talat så mycket om och som de ibland ansett sig ha bemästrat och ibland ansett sig ha inom nära räckhåll, synes ännu vara obefintlig.

Statsverkspropositionen m. m.

Budgetförslaget går ungefär jämnt ihop, men ingen och säkerligen inte ens regeringen vill väl påstå, att den framlagda budgeten är något starkt aktstycke. Det är inte bara vissa formuleringar som är flytande och osäkra. I varje fall tycks inte greppet om statsrodret vara särskilt fast, även om det är herr Sköld som står vid rorkulten.

Särskilt oroande är den automatiska utgiftsstegringen. Under tiden från 1945, då socialdemokraterna tog makten och ansvaret, har beslutats många s. k. reformer, vilkas kostnader beräknats i någorlunda normalt penningvärde men för vilka kostnaderna nu skall täckas i ett mycket försämrat penningvärde. Hur kostnadsstegringar under nuvarande förhållanden skall kunna undvikas är ett problem såväl för staten som i särskilt hög grad för vår exportnäring. För den i olika avseenden sent tillkallade och på många områden ingripande utredningsexperten, förre överståthållaren Nothin, blir det säkerligen inte lätt att föreslå effektiva åtgärder emot de automatiska stegringarna i statsutgifterna och få dessa fullföljda och genomförda av regeringen.

För min del, herr talman, skall jag emellertid inte ge mig närmare in på någon storpolitisk granskning av statsverkspropositionen. I stället vill jag framföra några synpunkter i vissa detaljfrågor.

Det förhåller sig väl ofta på det sättet, att statliga åtgärder och ingripanden ter sig olika inte blott ur stockholms- och landsortssynpunkt, utan också av andra skäl, för dem, som är olika berörda. Vad som teoretiskt ter sig ändamålsenligt och förtjänstfullt går inte alltid att genomföra i praktiken på avsett sätt eller i beräknad takt. Ofta är det så, att reformer och nya lagar beslutas i en hastig vändning utan att vara tillräckligt förberedda och utan att alla konsekvenser kunnat överblickas. Statliga åtgärder beslutas ibland utan att de organ eller myndigheter, som skall svara för genomförandet, får erforderliga resurser. Exempel på s. k. pappersreformer saknas ingalunda i vårt land.

Den gamla goda regeln »få lagar men goda lagar» är sannerligen ganska skamfilad och den är också mycket dåligt följd under senare tid. Det är väl så — och jag tror att jag rätt uppfattat den allmänna känslan ute i bygderna — att man bland de lokala myndigheterna, både kommunala och andra, anser att det kommer alltför mycket nya lagar och förordningar. Man vill ha andrum och sätta sig in i det som kommit och växa in i de nya hopade uppgifterna, innan ytterligare nya alltför hastigt lägges på. Det talas så mycket i vår tid om planering, men nog måste vi finna att »planerna för planeringen» ofta är mycket bristfälliga. Tag t. ex. samhällsplaneringen enligt byggnadslagen! Splittringen på olika organ och bristen på kvalificerad arbetskraft framträder starkt redan vid ett ytligt bedömande. Det finns mycket god plats för decentralisering och förenkling på detta område.

Det var mycket intressant att här höra socialministern ge en beskrivning på det nuvarande arbetsmarknadsläget. Jag tror att han bedömde det rätt, när han sade att läget visserligen är labilt och att det finns en del störningar på vissa områden, men att man i stort sett inte bör vara alltför pessimistisk och att det ännu inte är någon överhängande fara. Jag tror att det förhåller sig på det sättet. Men om detta säges av socialministern, kan han vara övertygad om att det läses med uppmärksamhet ute i bygderna, och om socialministerns uttalande skulle vara felaktigt, medför detta vissa svårigheter ute i bygderna, därför att man där tar intryck av den bild, som ges här från socialministerns talarstol. Man rättar sig efter detta, när det gäller planeringar och dylikt, och det är därför det är så oerhört viktigt, att vad som sägs ifrån regeringshåll ger en exakt bild av det verkliga läget.

Vi är nu i en situation, där det finns arbetslöshet eller, för att begagna dagens terminologi: »för stor friställdhet av arbetskraft» är inte bara ett begrepp utan en påtaglig och hård realitet, även om de friställdas antal inte är större än att det uppgår till mellan 2 och 3 pro-

Statsverkspropositionen m. m.

cent. I ett sådant läge kräves — och det med rätta — att de myndigheter och organ som skall svara för att arbete beredes de arbetslösa också kan göra det, snabbt och effektivt. Men det kan de inte, om de arbeten som bäst lämpar sig för hastiga hjälpåtgärder, såsom väg- och broarbeten, vatten- och avloppsledningar, inte är färdigprojekterade i viktiga och avgörande detaljer. Från denna synpunkt beklagar jag, att man inte heller i år under sjätte huvudtiteln i erforderlig mån har tillgossett väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt dess underordnade organ med anslag för behövlig kvalificerad teknisk arbetskraft.

Låt mig som exempel ta anslaget till distriktsingenjörerna för vatten och avlopp. Alla som är någorlunda insatta i frågan vet, att det i varje län måste finnas en Va-ingenjör, som i intimt samarbete med planeringsorganen skall förbereda arbeten och granska planer för vatten- och avloppsledningar; i annat fall hindras normal samhällsbildning och försenas beredskapsplanerna. Såväl Va-utredningen som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har framhållit detta. Nu föreslås *tre* nya distriktsingenjörer, men *tio* måste anses behövligen innan man får den uppsättning, som så gott som från början har förutsatts för denna anordning och är nödvändig om den skall fungera.

Kommunerna är i princip skyldiga att svara för arbetslösheten och bispringa de arbetslösa — detta enligt kungörelsen nr 278/1949 — och därför skall kommun, med stöd av statlig hjälp i någon av de olika formerna, anordna sådana arbeten, att arbetslösheten kan bemästras. Ja, det skall kommunerna göra, men hur ställer det sig sedan i praktiken för dem? Det är inte alltid så lätt. I dagarna har från arbetsmarknadsstyrelsen gått ut ett cirkulär, som jag har här i min hand. Där säger man, att kommunerna inte överallt i tillräcklig grad beaktat sina skyldigheter och att de skall ta itu med dessa problem.

Ja väl, det är det som vi får i länsarbetsnämnderna framhålla vid varje

sammanträffande med de kommunala myndigheterna. Vare sig det är länsarbetsnämnder, länsstyrelser eller andra som framhåller detta, så möts de ofta av det svaret: »Ja, vi vill så gärna, men vad skall vi göra? De arbeten som vi har och vill göra i ordning, dem kan vi ju inte få klara».

För det första drar det ibland en orimlig tid, när de skall prövas och planeras. Ett arbete som gäller vatten och avlopp skall planeras och godkännas av myndigheterna, i första hand av den distriktsingenjör som har att svara för granskning och godkännande av Va-planer. I vissa fall är han ensam i ett län, vilket inte förekommer i många fall. I regel omfattar hans distrikt flera län. Han hinner inte ofta ut i bygderna; folket kan inte i erforderlig omfattning få tala vid honom, då han är överhopad med ärenden. Så går tiden, och arbetenas färdigprojektering drar långt ut på tiden.

I ett samhälle som anses vara tätbebyggt får inga avstyckningar ske och inga län beviljas förrän planerna för det vatten- och avloppsledningssystem som byggnadslagen föreskriver är klart och godkänt. Resultatet blir uppskov, det blir förstärkt flykt från landsbygden till samhällena, och de objekt, som kommunerna skulle ha för att sätta in vid en arbetslöshet, kan man inte få färdiga i tid. Staten skall lämna bidrag till utförande av vatten- och avloppsledningar, men dessa bidrag kan inte beviljas förrän planen är undersökt och godkänd, och då har det gått ibland flera år. För att man emellertid inte skall få en alltför stor förskjutning har man bestämt att kommunerna skall få byggnadstillstånd till sådana arbeten genom ett särskilt beslut, utan att deras rätt till statsbidrag skall bli bortklippt. Det finns nämligen inte pengar i erforderlig mån till de statsbidrag åt kommunerna, som har ställts i utsikt. Man får då ett s. k. påbörjandestillstånd och får låna pengar.

På detta sätt kan man fortsätta att räkna upp många saker i den samhällsplanering, som är särdeles viktig i den situation, vari vi nu befinner oss men

Statsverkspropositionen m. m.

som inte löper på beräknat sätt. Det är lätt att lasta kommunerna för att allt inte går som det bör, men staten bör också göra sitt i rimlig tid.

Jag har, herr talman, med detta inte velat anklaga någon utan har bara velat framhålla hur verkligheten är, när beredskapsplaner skall sättas i gång. För min del vågar jag, herr talman, inte säga att vår beredskap mot arbetslöshet är tillräckligt god.

På s. 14 i sjätte huvudtiteln kan vi läsa vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen refererar från sammanträden med arbetsmarknadsstyrelsen, nämligen: »Vid de överläggningar, som under den senaste tiden ägt rum med de arbetsmarknadsvårdande myndigheterna i anledning av den situation på arbetsmarknaden, som skulle kunna uppkomma under senare delen av 1952 under viss förutsättning, har det visat sig, att beredskapen i fråga om planläggningen av vägarbeten är sådan, att styrelsen inte kan tillgodose ens de önskemål om i-gångsättning av arbeten, som framkommit under det gjorda antagandet att endast en högst begränsad avmattning av sysselsättningen inom näringslivet kommer till stånd».

Det är en bild av vad man kommit till för resultat, när man i de kretsar, som skall fullgöra intentionerna, överlägger om saken.

Vidare har arbetsmarknadsstyrelsen när det gäller bidrag till vatten- och avloppsverksamheten framhållit, såsom framgår å s. 57 av sjätte huvudtiteln, önskvärdheten av att större anslag än vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt ställes till förfogande för bidrag till vatten- och avloppsanläggningar och detta för att inte den nuvarande anhopningen av ansökningar om bidrag skall ökas. Det finnes nämligen en tendens till eftersläpning i bidragsgivningen. Inom loppet av två år har det knappast varit möjligt för kommuner att kunna få statsbidrag till företag, som gällt utförandet av vatten- och avloppsledningar. För att inte denna tid skall ökas ytterligare har arbetsmarknadsstyrelsen framhållit, att det behövs mera pengar

än vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskat. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt 25 miljoner kronor, men det beloppet har arbetsmarknadsstyrelsen ansett vara för litet. Föredragande statsrådet har sänkt beloppet till 20 miljoner kronor.

Jag har här velat föra dessa frågor på tal för att man inom regeringen och inom de organ, som har att handlägga dessa tekniska spörsmål, skall på allvar beakta det nu rådande mycket besvärliga läget. Vi har ju fått nya storkommuner i landet. De styrande inom dessa kommuner är besjälade av sin önskan att fylla sina uppgifter. Men på det ena området efter det andra stöter de på svårigheter, som de har mycket svårt att övervinna. De är många gånger inte själva tillräckligt insatta i dessa olika spörsmål, och de tror inte heller att det är så nödvändigt att sådana åtgärder vidtages omedelbart. Om de har den uppfattningen att arbetslöshetsläget alls inte är oroande blir följden ganska lätt den, att förslagets lösning i obetänksamhet försenas. Och det är just därför som jag har tillåtit mig framhålla vikten av att man från ansvarigt håll ger en riktig bild av läget.

Jag skall ta mig friheten att beröra även en annan sak. I statsverkspropositionen har bebådats en särskild proposition angående bidrag till ålderdomshem, som uppföres av kommuner. Det är bra att nu veta, att ett sådant förslag äntligen kommer — det är litet senkommet. Många kommuner har just betraktat byggandet av ålderdomshem som ett arbete som de i första hand vill genomföra. De kanske också har på förslag uppförandet av en församlingssal eller ett kommunalhus, vilket ofta är en mycket angelägen uppgift. Att ha en branddamm anser man inte vara oviktigt ute på landet, men i elfte huvudtiteln vinkas med kalla handen åt dessa önskemål och sägs ungefär så: »Branddamm får anläggas i en situation då folk bör sysselsättas av arbetsmarknadsskäl».

Ett ålderdomshem är dyrt att uppföra och därför vill kommunen ha bidrag därtill. Detta har också utlovats. Men

Statsverkspropositionen m. m.

man vet ju inte ännu till hur stor procentuell del av kostnaderna man kommer att få statsbidrag. Det är en god sak att vi har kommit så långt att vi har att räkna med en proposition i ämnet. Jag begagnar emellertid tillfället, herr talman, att vädja till socialministern att låta denna proposition komma fram så snart som möjligt och att de förhoppningar, som man har ingivit de kommunala myndigheterna, inte skall gäckas alltför mycket när det blir fråga om att bestämma statens bidragsprocent.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att uttala en förundran med anledning av herr förste vice talmannen Strands anförande förut i dag, då han var inne på sysselsättningen och konjunkturutsikterna. Han sade att läget är svårare nu och att det är ovisst hur det blir, men han uttalade sin förvåning över att företagarna hade blivit så oroliga och handfallna inför det som hittills hade skett. Han hade väntat sig att de skulle vara beredda på större eller, som han uttryckte det, värre hinder än som nu har kommit. Ja, vi kan kanske litet var säga det. Vi har så länge gått och inbillat oss att läget är gott. Men vad jag blev förvånad över var herr Strands konklusion, den nämligen att tål man inte mera, så leder det tankarna till att det behövs »ändringar i systemet».

Säg mig, ärad herr förste vice talman, vad menas med detta? Betyder det att vi har att emotse att därest inte näringsföretagen nu kan — enligt den uppfattning som talar genom herr förste vice talmannen — i tillräcklig mån fullgöra sina skyldigheter, så skall vi ställas inför förslag om ändrad ordning när det gäller företagsamheten? Jag vet inte om man skall tolka det så. Är det inte väl mycket begärt, att sedan man genom varjehanda åtgärder och pålagor klippt klorna ordentligt på företagarna komma och begära, att de skall vara fullt stridsdugliga i långvarig sådan kamp som kanske nu förestår när det gäller vår export.

Sedan kan jag inte neka till att det låg en viss självklarhet i repliken till herr Ohlon, att man från folkpartiets

sida inte skall tala om dubbelmoral när det gäller politikutläggning. Det är nog så att från det hållet är allt sådant tal en bumerang som slår tillbaka — rättvist och hårt.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s): Herr talman! Den som i en följd av år har varit i tillfälle att lyssna på de debatter som föregått remissen av statsverkspropositionen har kunnat göra den iakttagelsen, att det från oppositionens sida har kommit allt sparsammare erkännanden av de förslag som regeringen har redovisat i statsverkspropositionen. Det förefaller som under de senare åren oppositionen fått för sig, att regeringen rent av skulle sakna vanligt enkelt sunt förnuft. Nu medger jag att remissdebatten i dag har utgjort ett undantag. Här har givits erkännanden åt vissa departementschefer, men i stort sett har man ställt sig ganska oförstående till de åtgärder som har signalerats. I synnerhet tycker jag att man har ställt sig oförstående från folkpartiets sida. Men det beror kanske på att folkpartiet så att säga är det ledande oppositionspartiet.

Mer än en gång har jag, herr talman, då jag har avlyssnat dessa debatter erinrat mig en bohyslänning som levde för omkring 150 år sedan. Herr Ohlon gick tillbaka till medeltiden, och då må det tillåtas mig att gå tillbaka åtminstone 150 år och erinra om den märklige bohyslänning som levde då. Jag gör det inte precis därför att jag tycker att oppositionens talesmän, t. ex. herr Ohlon, är särskilt lika denne Thomas Thorild, som för övrigt kanske också herr Ohlon känner till. Thorild var ju, det vet de som har lärt känna honom, en mycket spirituellt och slagfärdig herre. Han sade på sin tid högst tänkvärda saker om dåtida Ohlinare och Ohlonar, och jag tycker att jag skulle kunna få citera något av vad han sade i sin skrift »En kritik över kritiker» — oppositionens talesmän skulle nog ha gott av att fundera på det en liten smula.

Thorild säger om uppgiften att kritisera, att ingenting tillkommer för sina

Statsverkspropositionen m. m.

fels skall utan för sitt värdes skull, och allt skall dömas efter sin grad och sin art. Alldeles särskilt tänker jag på rektor Ohlon, som nu här talar om obegripligheten av en del av vad regeringen föreslår och har föreslagit, då jag erinrar om vad Thomas Thorild sade till en av sina opponenter när han skulle försvara en doktorsavhandling. Även den som tycker att Thorild i övrigt var en bra karl — låt vara att han var litet högfärdig ibland — måste medge att det kanske gick litet knaggligt för honom, men han blev inte svarslös. En av opponenterna, tydligen en lärd herre, började med att säga, att han redan i skolan lärde sig att han borde förstå vad han läste, men han måste medge att han inte kunde förstå den avhandling som Thorild hade skrivit. Thorild svarade då: »Varför blev ni inte kvar i skolan?»

Herr talman! I den första debatt som vi hade i höstas efter valet föreföll det, att döma av uttalandena från oppositionens talesmän här i kammaren, som om den politiska jordaxeln hade ändrat sitt läge och att här måste uppstå ett helt annat politiskt klimat. Detta klimat måste uppkomma därför att socialdemokraterna hade förlorat någon tiondels procent och bondeförbundet förlorat några procent av väljarunderlaget. För min del tycker jag, att dessa uttalanden i höstas vittnade om en överkänslighet och en något uppjagad stämning, som man ändå nu får räkna med har lagt sig en smula. Härvid tänker jag alldeles särskilt på de erkännanden av vad regeringen har förebådat i statsverkspropositionen, som kommit från oppositionen.

Det är inte bara oppositionen som kan ge erkännanden härvidlag. Med tillfredsställelse hälsar säkerligen hundratusentals medborgare de förslag som syftar till åtgärder för att skapa ökad trygghet vid ålderdom, sjukom, invaliditet och arbetslöshet. Det övervägande flertalet ledamöter i denna kammare kommer alldeles säkert att med glädje medverka till beslut i positiv riktning för att skapa denna trygghet.

Av folkpartiets talesman, herr Ohlon,

fick man ju den uppfattningen, att folkpartiet för dagen inte är berett att bjuda över, men erfarenheten säger oss, att man snart nog kan ändra sig, och vi får väl se hur det kan gå, när propositionerna kommer. Det har som bekant hänt att detta parti har ändrat uppfattning!

Herr Ewerlöf har ju som företrädare för högern klagat för kammaren, att det när det gäller det sociala reformarbetet egentligen finns två slags höger. Den ena är en gammal och försiktig höger, och den finner vi i riksdagen. Herr Ewerlöf ville egentligen inte vara med om någonting mer än förbättringen av folkpensionerna — han är mycket betänksam inför att sträcka sig längre. Men vi har ju också blivit bekanta med en mycket hurtfrisk och socialt intresserad höger. Den har vi lärt känna i valrörelsen. Där har man sannerligen inte talat med någon större försiktighet, utan där har man nog litet väljarna förstå, att högern är lika socialt intresserad som något annat parti i detta land.

Men om det nu är så — vilket herr Ewerlöf nickar bifall till — tycker jag att det är alldeles obegripligt, hur man kan vara så betänksam inför de förslag som är signalerade och som uteslutande syftar till att skapa trygghet vid de av mig här nämnda tillfällena. Det förefaller ju rent av, åtminstone att döma av herr Ewerlöfs anförande tidigare i dag, som om högern inte ens skulle vara intresserad av den plan för de sociala reformerna, som folkpartiet synes nöja sig med här i riksdagen.

Jag ber sedan, herr talman, att få säga någonting i anledning av fröken Anderssons bostadspolitiska utläggningar. Mina ord skall inte bli många — det vore ju alldeles överflödigt eftersom vi även i år får en bostadsproposition från Kungl. Maj:t och alltså även en bostadsdebatt här i kammaren. Men det skulle säkerligen inte vara riktigt att låta fröken Anderssons uttalande stå alldeles oemotsagt.

Fröken Anderssons recept — och det är väl också högerns — var ju tämligen enkelt. Det innebar: bort med hyres-

Statsverkspropositionen m. m.

regleringen, bort med byggnadsregleringen, bort med bostadssubventionerna och till sist, som ett positivt element, fram för trygghet i det egna hemmet. Jag vet nu inte, hur fröken Andersson kan komma fram till att man skulle få trygghet i det egna hemmet, om vi slopar hyresregleringen och byggnadsregleringen omedelbart och tar bort bostadssubventionerna. Det kan bara bli en följd av dessa åtgärder: höjda hyror.

Fröken Andersson vet alldeles säkert att bostadsbristen i dag beror på en rad olika faktorer. Jag skall som sagt inte gå in på dessa; det är alldeles överflödigt. Det bör emellertid ändå sägas att ingen vill försvara dessa regleringar längre än de är nödvändiga. Men hellre än kaos tar vi regleringarna. Och ännu är det — det har både finansministern och socialministern i dag tidigare utförligt redogjort för — nödvändigt att ha t. ex. byggnadsregleringarna kvar. Det är enligt min mening ännu mer nödvändigt att ha en hyresreglering för att förhindra en hyreshöjning, vilken såsom det nu ligger till uteslutande skulle komma fastighetsägarna till godo. Och hur de barnrika familjerna skulle kunna känna någon trygghet i hemmet, om det skydd, som dessa regleringar ger, tas bort och de subventioner indras som nu lämnas dem för att de skall kunna hyra människovärdiga bostäder, det förstår ju inte jag.

Behovet av bostäder har på grund av en hel del omständigheter inte kunnat fyllas. Man har här ytterst haft att göra med en avvägningsfråga. Det har gällt att ställa till förfogande materiel och arbetskraft på de mångskiftande områden där så har varit nödvändigt. Tidigare har materiel och arbetskraft använts till investeringar inte minst inom den enskilda sektorn, till den enskilda företagsamheten. Det har ju gällt att rusta upp vår industri så att den skulle kunna möta en lågkonjunktur. Jag vill härvidlag instämma i vad förste vice talmannen sade tidigare i dag, nämligen att det förefaller som om det enskilda näringslivet borde erinra sig denna upprustning nu när det börjar knipa till.

Det är, herr talman, ytterligare ett par ord jag skulle vilja säga. Det är inte så lätt att här beröra det ämne som jag nu tänker ta upp. Det är inte lätt för en gammal pacifist att behöva peka på de våldsamt stora anslag som måste lämnas till vårt försvar. Men när herr Ewerlöf uttalade bekymmer för de framtida kostnaderna för t. ex. sjukvårdsförsäkringen, så tycker jag nog att det vore lika befogat att ge uttryck åt bekymmer för de oerhörda utgifter som vi måste ta på oss för vårt försvar.

Det rör sig enligt det förslag, som har framlagts av försvarsministern, om en ökning från 1 505 milj. kronor till 2 354 milj. kronor, d. v. s. med inte mindre än 849 milj. kronor. Det förefaller precis som om det var i en grå forntid som vi tvistade om ett försvarsanslag på 148 milj. eller 136 milj. kronor — det var, om jag inte minns fel, år 1936. När man ser på de aktuella siffrorna, verkar det som om detta hade ägt rum under medeltiden. Till denna kostnadsökning kommer en ökning av beställningsbemyndigandena från 1 023 milj. kronor till 2 144 milj. kronor.

Och ändå anser jag inte att dessa stora belopp i och för sig är det farligaste. Ty vi alla som har genomlevt åren 1940 till 1945 kan självfallet inte ställa oss likgiltiga inför möjligheterna att försvara vår frihet. Det är inte detta jag ifrågasätter. Men dessa stora utgifter till försvaret synes medföra att ett slags militarisering och ett militärt tänkande tränger in även i vårt civila vardagsliv, och det tror jag kan bli farligt. Det ligger enligt min mening makt uppå att framför allt den militära ledningen, när den får så stora resurser till sitt förfogande, verkligen känner sitt ansvar inför vår demokrati, som inte bör vara en demokrati så där »takt-tu, takt-tu», herr talman, utan en demokrati i anda och sanning. För att tala med gamle Hjalmar Branting — militären bör göra klart för sig att den skall tjäna samhället och inte styra samhället. Jag tycker nog att det ibland av tidningsnotiser, där den högre militären framträder, verkar som om man vore på väg

Statsverkspropositionen m. m.

att glömma detta, och jag tror därför att ett ord om den saken kan vara befogat också i denna debatt. Jag är alldeles övertygad om att försvarsministern behöver stöd av av alla goda krafter för att kunna verka i den riktning jag här har antytt. Att försvarsministern själv är inställd därpå hyser jag intet tvivel om.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle: Herr talman! Jag förstår inte herr Karlssons frågeställning. Jag läste alldeles nyss mitt förra anförande i protokollet, och däri hade jag utomordentligt starkt betonat vikten av att i första hand barnfamiljerna får hyggliga bostäder. Jag glömde då att nämna, att barnfamiljerna redan nu de facto har företrädesrätt. Frågeställningen är alltså på vilket sätt hyrorna skall bestämmas. Man har fått en skräck för höjda hyror, men — och det är problemets kärna — hur menar man då att kostnaderna för bostäderna skall tas ut egentligen? Man får ju ingenting för intet. Kort och gott — jag hinner inte mycket i en replik —: Bör inte bostadskostnaderna tas ut på hyrorna, med sociala hjälpåtgärder åt dem som behöver hjälp? Min mening är att om vi inte via generella subventioner delar ut pengar åt östan och västan, också åt dem som inte behöver någon hjälp utan kan betala hyrorna själva, så får vi mera över för att hjälpa dem som realiter behöver hjälp. Då kan vi också hjälpa dessa mera effektivt.

Sedan uppstår ytterligare en fråga, som jag också var inne på, nämligen om det kan vara riktigt att ett par hundra tusen människor, som går bostadslösa, får hjälpa till att betala hyrorna för dem som fått förstklassiga bostäder. Ja, herr Karlsson, det är erkänt från officiellt håll, att det fattas 100 000 lägenheter, och det betyder att det antal människor jag nämnt är bostadslösa.

Min uppfattning är, att ju mer man reglerar, desto sämre blir läget på marknaden, och det är därför som vi vill ha bort regleringarna: hyresregleringen successivt, byggnadsregleringen ju förr dess hellre.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s) kort genmäle: Fröken Andersson säger, att ett par hundra tusen människor är bostadslösa, men enligt de senaste undersökningarna är det bland dem som står i bostadsköerna 60 000 som är utan egna bostäder.

Man må resonera hur mycket som helst, men de som vill lösa bostadskrisen genom höjda hyror, de tänker ändå inte på dem som har dåligt ställt i detta land.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle: Herr talman! Jag trodde inte att jag skulle behöva ställa herr Gustaf Karlsson inför frågan om han verkligen menar, att det sociala intresset utan vidare kan mätas efter den omfattning i vilken man är med om att delta i sådana förslag, således att den som går längst i yrkanden alltid manifesterar det största intresset. Vi har sett mycket av konkurrens i det hänseendet, och det var inte utan att det skyttade någonting i herr Gustaf Karlssons anförande av oro för att några även i nuvarande situation kunde vilja ställa sig till vänster. Det vore en besvärlig situation, ty då finge man lov att gå ännu längre. Men jag skulle vilja hemställa om en smula utrymme för den åsikten, att det kan finnas lika stark social medkänsla hos dem som vill att det som nu skall ske sker på en hållbar ekonomisk grundval. Det är icke riktigt att mäta det sociala intresset efter den andra måttstocken.

Sedan måste jag säga, att jag inte kände igen någon av de siffror herr Gustaf Karlsson anförde i fråga om försvarsdepartementet. Siffran på driftbudgeten är 1 970 miljoner. Det innebär en ökning med någonting på 465 miljoner kronor. Av dessa 465 miljoner är 350 miljoner kronor rena automatiken i form av höjda löner och dyrare materielpriiser etc. på grund av inflationen. Det ger inte ett dugg till förstärkning av försvaret, utan det som återstår och representerar det nya i denna budget motsvarar ett belopp av 115 miljoner kronor.

Då det särskilt ställts till mig den frågan, huruvida jag kunde vara med

Statsverkspropositionen m. m.

om en sådan höjning, vill jag säga, att jag anser — som jag trodde i likhet med alla kammarens ledamöter — att detta är en primär utgift. För den händelse man äger en fastighet anser man det inte vara god ekonomi att spara på brandförsäkringen.

Herr BENGTSO (bf): Herr talman! Ett årsskifte kanske inte innebär så stora förändringar, men hur det nu är så vill vi gärna göra en återblick på vad som förekommit under det år som gått.

Under 1952 har en avsevärd förändring inträtt i vårt lands ekonomiska förhållanden. Efter det att vi under en följd av år fått kämpa mot inflation har vi nu nära nog gått fram till ekonomisk stabilitet. Detta förhållande måste hälsas med största tillfredsställelse, och i synnerhet måste väl oppositionspartierna vara belåtna, eftersom de under valrörelsen och tidigare ständigt talat om prisstegringarna 1951. Det ständiga temat i oppositionspartiernas kritik under valrörelsen mot regeringen var som bekant, att ekonomisk stabilitet inte kunde åstadkommas så länge denna regering fick lov att bestämma och så länge dess ekonomiska politik fick fortsätta. Det måste väl kännas litet underligt för oppositionen, när den vid riksdagens öppnande i trontalet får höra konstateras, att det ekonomiska läget inom landet präglas av stabilitet. Någon prishöjning har dock förekommit under 1952, men det är att observera, att av denna kommer 2 procent på förbättring av lantarbetarlöner och jordbrukarinkomster och 2,6 procent på övriga löner. Mot bakgrunden av alla de häftiga angrepp, som förekommit mot de höjda livsmedelspriserna, bör det nog samt observeras, att prishöjningarna på grund av höjda lantarbetar- och jordbrukarinkomster stannat vid 2 procent. I det sammanhanget skulle jag gärna önska att herr Ohlon något mer klargör sitt uttalande om margarinpriset. Herr Ohlon synes missnöjd om margarinpriset skulle höjas, och det är möjligt, att herr Ohlon hellre vill ha en sänkning av priset. Jag

tror att landets jordbrukare skulle vara tacksamma, om ordföranden i folkpartiets förstakammargrupp ville göra ett mer bestämt uttalande på denna punkt.

Efter att ha framställt denna lilla begäran till herr Ohlon är det ett par punkter i statsverkspropositionen som jag vill beröra.

Det ekonomiska läget, som nu präglas av stabilitet, återspeglas också i budgeten. Överbalansering har under flera år ingått som ett viktigt led i inflationsbekämpandet, men för kommande budgetår har vi fått nöja oss med en balanserad budget. Det kan ju hända att oppositionen kommer att presentera förslag om stora besparingar. Jag kan som exempel nämna vad herr Domö sade om anslagen till vatten och avlopp, som höjts från 13 till 20 miljoner kronor. Det föreföll som om herr Domö skulle vilja höja dem ytterligare men då får man också tänka på var man skall ta pengarna. Om oppositionen inte framlägger några förslag om besparingar, måste man fråga sig, hur budgetutfallet skulle ha blivit, om högern och folkpartiet fått sitt skattesänkingsförslag av 1952 genomfört och om vi i år skulle ha räknat med samma skatteuttagsprocent. Det skulle ha inneburit en inkomstminskning med några hundra miljoner kronor. Jag förmodar att folkpartiet har något slags patentlösning så att de kan komma med sitt skattesänkingsförslag även i år. Jag kan väl inte tänka mig att folkpartiet, väljarna till behag, kommer med skattesänkingsförslag endast under valår. Eller kanske det är något slags skottårspolitik, så att det endast blir vart fjärde år som folkpartiet, förmodligen efter noggrann prövning efter astronomiska eller andra grunder, i framtiden kommer att lägga fram förslag om skattesänkningar.

När nu inte någon skattesänkning kan erbjudas, får man dock beakta, att viktiga krav på stora utgiftshöjningar inom betydelsefulla områden har kunnat beaktas. Försvaret har fått betydligt ökade anslag, och bland andra huvudtitlar observerar man höjningen på socialdepartementets huvudtitel. Här finner man en

av de punkter i statsverkspropositionen, där regeringens förslag hälsas med den allra största tillfredsställelse, nämligen att folkpensionärerna skall få en förbättrad ställning. Vi har från det parti jag tillhör i motioner och yttranden i riksdagen, bl. a. i remissdebatter vid åtskilliga tillfällen, talat för förbättrade folkpensioner, tyvärr utan att vinna nämnvärt gehör. Men under ett valår kan man få bevittna mycket, och det är glädjande att se att partier, som t. ex. under år 1951 hade en ganska ljum inställning till folkpensionärerna, under valåret 1952 med största iver förklarade att folkpensionärerna måste få det bättre.

Herr Ohlon uttalade sin glädje över att regeringen följt folkpartiets förslag, när den nu föreslår förbättrade folkpensioner. Mig förefaller det vara en ganska märklig historieskrivning som herr Ohlon här presterar. Om man ser på förslagen från år 1951 och 1952, så är ju faktum att det 1951 från vår sida föreslogs en utredning angående förbättrade folkpensioner. Detta förslag stöddes emellertid icke av folkpartiet. Det fanns ingen reservant från folkpartiet i sammansatta stats- och andra lagutskottet, som behandlade frågan. Efter vad jag kunnat finna var det heller ingen folkpartirepresentant som talade för förslaget vid dess behandling i kamrarna. 1952 kom emellertid en folkpartimotion som i den delen innebar samma sak som man gått emot 1951 och som dessutom föreslog att man skulle ge folkpensionärerna ett extra tillägg. Att få detta till att det är folkpartiets linje som regeringen nu har följt är en ganska besynnerlig historieskrivning. Man måste i så fall också fråga sig, om det är folkpartiets ståndpunkt av 1951 eller dess ståndpunkt av 1952, som regeringen nu accepterat och som herr Ohlon menar ligga till grund för det förslag som regeringen nu framlagt.

Det finns emellertid tre svårighetsgrader i fråga om såväl folkpensioner som många andra frågor, vilka bör framhållas i detta sammanhang. Den första etappen är att ge löften i en valrörelse, den andra är att fatta beslut om stora

Statsverkspropositionen m. m.
utgifter, och den tredje och svåraste är att se till att det finns pengar att betala den stora utgiften med. Folkpartiet t. ex. klarade med glans den första uppgiften. Jag hoppas att folkpartiet också klarar den andra etappen, d. v. s. beslutet om höjda folkpensioner. Men jag måste allvarligen framhålla, trots att det sannolikt kommer att vålla stora besvärigheter för folkpartiet, att även den tredje etappen måste klaras.

Den föreslagna höjningen av pensionerna kommer säkerligen att bli synnerligen välkommen hos landets folkpensionärer, och den är efter våra möjligheter för närvarande ganska god. Trots detta vill jag dock mycket starkt betona att den enligt min uppfattning endast är ett steg mot det mål vi bör sträva efter. Jag anser att folkpensionerna bör höjas till ett betydligt större belopp än vad som nu kommer att utgå. Därmed vill jag, herr talman, säga några ord om en viktig princip i fråga om ålderdomens tryggnad.

Pensioneringen sker för närvarande på många olika sätt. Statstjänstemännen är garanterade pensioner med varierande belopp. Många företag har ordnat pensionsfrågan för sina anställda, och nu arbetas det intensivt på att få den s. k. arbetarpensioneringen allmänt genomförd. Är detta då den riktiga principen för att ordna pensionsfrågorna?

Det är givetvis önskvärt att allt fler får sin ålderdom tryggad, men rättvisesynpunkten får inte heller glömmas bort. När företag efter företag ordnar sina anställdas pensionering separat, så blir det likväl vi andra som får bidra till kostnaderna därigenom att företagets produkter, som vi köper, måste bära de ökade kostnaderna. En sådan utveckling leder till att vissa grupper, kanske i många fall de sämst ställda, blir åsidosatta. Om en konfektionsindustri ordnar pensionsfrågan för sina anställda, så får lantarbetaren betala mera för de kläder han köper och sålunda bidra till kostnaderna för pensioneringen. Men det skulle vara intressant att höra hur övriga partier ställer sig till att ordna pensionsfrågan för lantarbetare och

Statsverkspropositionen m. m.

jordbrukare genom att ta in dessa kostnader i jordbrukskalkylen. Det finns många andra grupper, som man kan befara också skall bli bortglömda, om pensioneringen ordnas företagsvis. Det är exempelvis hantverkare, skogsarbetare, diversearbetare m. fl.

Nej, herr talman, denna form av pensionering löser inte problemet på ett rättvist och tillfredsställande sätt. Det är folkpensionen, som skall bringas upp till en nivå som ger en dräglig försörjning åt pensionärerna. Det kan synas otacksamt att nu tala om än högre pensioner då vi fått förslag om väsentlig förbättring, men jag vill dock framhålla, att den nu föreslagna höjningen också bör betraktas som en etapp på väg mot målet — en verkligt tryggad ålderdom åt alla medborgare i vårt land.

Det finns andra delar inom socialvårdens område, där ännu inte någon kompensation lämnats för penningvärdeförsämringen. Jag skall inte ta upp dessa frågor till behandling nu, men jag vill i varje fall framhålla att så snart det finns möjlighet bör barnbidragen höjas, så att också barnfamiljerna får en välbehövlig kompensation för penningvärdeförsämringen.

Remissdebatten är en viss inledning till riksdagens fortsatta arbete, och man kan fråga sig vilken politik som kommer att föras i fortsättningen. Det ger mig anledning att säga några ord om valåret 1952.

Vad det gäller det parti jag tillhör, så är det inte möjligt att räkna upp all den kritik som riktades mot bondeförbundet från högern och folkpartiet. Vare nog sagt att om hälften av allt som sades hade varit riktigt, så skulle väl knappast någon bondeförbundare våga sätta sin fot i riksdagen mera. Det sades bland annat från oppositionen, att bondeförbundet skulle mista om inte allt så dock en mycket stor del av sitt inflytande i riksdagen. Hur har det gått med den saken? Jo, bondeförbundets riksdagsgrupp har jämfört med 1952 reducerats med tre ledamöter. I denna kammare är bondeförbundet i fråga om antalet mandat fortfarande det näst största partiet.

Valet innebär i övrigt att högern återvann åtta av de sexton mandat, som partiet förlorade vid valet 1948, och folkpartiet vann ett mandat. Förskjutningarna är alltså inte så stora när man betraktar valets slutliga resultat.

Skall då dessa relativt små förskjutningar i antalet mandat medföra en förändring i principerna för regeringens politik. Det kan jag knappast tänka mig. Trots att många obehagliga åtgärder har måst genomföras för att bemästra den besvärliga ekonomiska situationen, har väljarna dock i så stor utsträckning röstat med regeringspartierna, att principerna för regeringens politik kan genomföras. Även om inflationen nu hejdat, måste vi dock beakta, att det endast är under kort tid som vi haft ekonomisk stabilitet och att en inflationsväg åter kan uppkomma, om man alltför hastigt avvecklar de åtgärder, vilka genomförts för att nå stabilitet. Alla krisbetonade åtgärder bör avvecklas, men de skall inte avvecklas för att skapa gynnsamma positioner för politiska partier, utan upphörandet skall ske så att det bäst gagnar vårt lands ekonomi och framåtskridande.

Därmed vill jag inte ha sagt att regeringens politik blir oförändrad. Ingen lär väl kunna uttala sig med säkerhet om hurudan den ekonomiska utvecklingen blir under 1953. Man får liksom finansministern nöja sig med att konstatera, att konjunkturutvecklingen är ovisst och att risk kan finnas både för en ny inflation och för tendenser i depressiv riktning. Vi tvingas därför att hålla en viss beredskap för båda dessa alternativ. Vad som mest oroar oss nu är de föga gynnsamma utsikterna för utrikeshandeln. En av de mest angelägna uppgifterna är därför att på allt sätt främja våra möjligheter till export. Detta har också framhållits i finansplanen, där det bland annat säges: »Målsättningen för den ekonomiska politiken kan icke vara någon annan än att med bevarande av den nu vunna inre balansen och en hög sysselsättningsgrad på olika vägar söka förbättra vårt balansläge inom utrikeshandeln.»

Statsverkspropositionen m. m.

Exportindustriens önskemål i fråga om de svårigheter vi har på detta område bör beaktas så långt det är möjligt. Vilka åtgärder som skall vidtagas får väl bli föremål för senare överläggningar, men det bör redan nu konstateras att vad som göres inte får ha sådan form att det äventyrar den inre balansen eller eftersätter kravet på full sysselsättning.

Det är möjligt att många svårigheter kommer att möta under år 1953, men jag har den förhoppningen att de politiska frågorna under detta år skall kunna diskuteras under något lugnare former än under valåret 1952. Det parti jag tillhör har alltid förordat samarbete för att lösa för vårt land vitala problem. Jag hoppas att det vid behandlingen av alla de frågor, som möter oss under 1953, skall finnas god vilja till samverkan från samtliga demokratiska partier.

Herr **OHLON** (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag kan inte förstå varifrån herr Bengtson har fått för sig att det politiska läget skulle präglas av stabilitet. Då man läser statsverkspropositionen får man en klar bild av att år det någonting, som inte utmärker den nuvarande situationen, så är det stabilitet — finansministern har räknat med möjligheten av både depressiva tendenser och inflationistiska impulser.

Sedan har herr Bengtsson tagit upp någonting, som upprepats gång på gång under debatten här i dag, men som jag tidigare inte har itts besvara. Jag vill emellertid begagna tillfället att göra det nu. Man säger att folkpartiets skattesänkingsprogram i fjol inte skulle ha haft täckning — partiet begärde att uttagningsprocenten skulle sättas till 100 i stället för 110. Jag vill erinra herr Bengtson om att enligt vad som meddelades i våras fanns det ett överskott i statsverkets räkenskaper på 1 171 miljoner kronor — det har nu reducerats till 468 miljoner kronor. Men därutöver bör vi komma ihåg, att inbetalningen av den preliminära skatten var abnormt stor i april månad i fjol, varigenom en del av de in-

komster, som skulle ha kommit på det nu löpande budgetåret, i stället kom på det föregående budgetåret, vilket gav ett överskott på 1 084 miljoner kronor.

Det har funnits god täckning i staten för det skattesänkingsprogram, som folkpartiet propagerade för i fjol vår. Att säga någonting annat är att bestrida uppenbara och klara siffror.

Herr **BENGTSON** (bf) kort genmäle: Herr talman! Jag nämnde redan i mitt första anförande, att de ord, som jag fällde om att det ekonomiska läget inom landet präglas av stabilitet, är hämtade från frontalet.

Beträffande uttagningsprocenten vill jag säga att om folkpartiet ville ha ett hundraprocentigt uttag förra året förmodar jag att folkpartiet också i år skulle ha gjort sina beräkningar på denna procentsats. Men nu är budgeten balanserad på det sättet att procenten är 110, och det var i det sammanhanget som vi skulle ha haft några hundra miljoner mindre, om vi räknat med 100 % uttag. I annat fall hade väl folkpartiet tänkt sig att man skulle ha sänkt skatten förra året och höjt den nu igen.

Herr **OHLON** (fp) kort genmäle: Herr talman! Uttagningsprocenten bestäms för varje budgetår för sig, och ingen kan ett år bestämt veta hur den ekonomiska situationen kommer att vara i framtiden. Så har det alltid handlats tidigare. Så handlar kommunerna, och på motsvarande sätt handlar den privata företagsamheten.

Herr **BERGVALL** (fp): Herr talman! Det är ju på det sättet att man skall försöka lära av vad man hör. Jag hörde herr Karlsson i Munkedal, och jag skall försöka lägga på minnet vad han sade om Thomas Thorild och dennes sats, att allting skall bedömas efter sin förtjänst, när jag nu skall rikta några kritiska anmärkningar mot herr Karlssons partivän herr Nils Elowsson.

Statsverkspropositionen m. m.

Om jag då skall karakterisera förtjänsten av herr Elowssons anförande har jag, det vill jag ärligt erkänna, inte kunnat finna något annat omdöme än att anförandet utmärktes av en rik fabuleringsförmåga. Det var ett fantasifullt anförande, men det är omöjligt för mig att utsträcka erkännandet till att gälla även korrektheten i de uttalanden som gjordes och deras överensstämmelse med verkligheten. Jag kan inte gå igenom hela anförandet — debatten är ju långt framskriden — och jag har närmast begärt ordet för att knyta några kommentarer till det som jag tycker är debattens centrum. Jag skall därför endast ta upp ett par saker i herr Elowssons anförande, som jag tycker inte skall stå oemotsagda.

Herr Elowsson sade att det var under herr Ohlins handelsministertid som ryssavtalet träffades. Detta är klart fel. Jag förmodar att kammarens övriga ledamöter minns att det var herr Myrdal som stod för detta avtal. Det är riktigt att det under herr Ohlins tid som handelsminister fördes vissa förhandlingar om ryssavtalet. Jag vill bara konstatera att det då rörde sig om ett annat avtal i ett annat ekonomiskt läge. Detta avtal syftade till ett ömsesidigt utbyte inom avtalets ram. Det är en gammal saga som berättas från en del socialdemokraters sida — ingalunda från alla — men den bör så ofta den hörs avlivas.

Sedan ville herr Elowsson — jag fattade honom kanske inte riktigt på den punkten — beskriva folkpartiet såsom ett parti med förkärlek för karteller och truster och ett parti med rädsla för den fria konkurrensen. Jag måste säga att jag för egen del — och säkert gäller detta alla dem som har samma uppfattning som jag — känner en mycket stor undran inför detta påstående. Jag tror att vi sedan långa tider tillbaka har varit mycket livligare anhängare av den fria konkurrensen än herr Elowsson naturligt nog med sin åskådning kan bli, och jag vill erinra honom om, för att nämna ett faktiskt förhållande, att vi på ett mycket tidigt stadium väckte ett förslag om kontroll över monopol och karteller.

Sedan kommer herr Elowsson — och det är det sista jag skall säga till honom — fram till det som jag förstår att han inte kan undvika och som väl sitter som en tagg inte bara i herr Elowssons sinne utan i nästan alla socialdemokratiska sinnen, nämligen herr Ohlins socialliberalism. Jag vet inte hur många gånger herr Ohlin och socialliberalismen har avlivats på socialdemokratiskt håll. Den här gången skedde det i den formen, att herr Elowsson utmålade folkpartiledaren såsom den som sitter och sysslar med ett pussel, som han kallar socialliberalism i tanke att detta skall kunna hindra den storm, som världen över drar genom sinnena och som skall sopa bort liberalismen ungefär som stickor och strån. Ungefär så föll herr Elowssons ord.

Jag vill om detta bara säga att jag förstår hur taggen sitter i herr Elowssons sinne, hur han måste ge uttryck för sina känslor. Jag respekterar detta. Undertrycker man känslorna så blir det gärna komplex i längden, och det är då bättre att lufta dem fritt. Jag kan tyvärr inte befria honom från ledsnaden och farhågan att alltjämt få möta både herr Ohlin, folkpartiets ledare, och socialliberalismen. Det är väl den frammarsch, som folkpartiet under herr Ohlins ordförandeskap i socialliberalismens tecken gjort och som vi skall försöka fortsätta, som närmast irriterar herr Elowsson. Jag skall med detta lämna herr Elowsson och i stället gå över till debatten i övrigt.

Debatten har som naturligt är rört sig väsentligen om det som ju måste vara huvudfrågan vid ett sådant här tillfälle, nämligen det ekonomiska läget, konjunkturen som den ter sig i dag och konjunkturutsikterna framåt. Bedömandena kanske inte har varit så grundväsentligt skilda. Det ena anförandet har präglats av en litet större optimism än det andra. Några talare har varit mera pessimistiska, andra mera optimistiska, men i stort sett har man väl varit ense på två punkter.

Vi är nu inne i ett kärvare ekonomiskt läge än vi haft tidigare. Det är

det ena man varit ense om. Det andra, som man också varit överens om, är att det är mycket svårt att överblicka den fortsatta konjunkturutvecklingen. Det finns inflationistiska tendenser, men det finns också deflationistiska tendenser, och det är svårt att säga vilka som i det långa loppet kommer att väga över.

När man karakteriserar detta kärva ekonomiska läge har man — och det gäller nästan alla talarna — speciellt kommit in på en fråga, som naturligtvis i detta sammanhang är mycket känslig, nämligen vår exportindustris läge och de svårigheter den har att kämpa med. Det ekonomiska välståndet i vårt land och därmed medborgarnas välfärd i materiellt hänseende beror ju i stor utsträckning av exportindustriens framtid. Det är då mycket betecknande att man från socialdemokratiskt håll — herr Sköld var långt ute i det sammanhanget — försökt få bort ur bilden de betydande svårigheter, som orsakas av det höga kostnadsläge, som den svenska exportindustrin arbetar med. Herr Sköld karakteriserade läget så, att det snarast var förväntningar om kommande prisfall som födde köpmotstånd och därmed åstadkom betydande exportsvårigheter ej blott hos oss utan även på håll där kostnadsläget är gynnsammare.

Detta försök att så att säga eliminera det höga kostnadsläget ur bilden är politiskt förstäeligt, när det göres av dem som i viss mån är ansvariga för detta höga kostnadsläge. Men det rimmar inte riktigt med de uttalanden som i detta sammanhang göres både i statsverkspropositionen och i nationalbudgeten, där existensen av detta höga kostnadsläge poängteras som en oroande faktor. Det är väl ändå fullkomligt självklart, att ett högt kostnadsläge måste öka svårigheterna i en värld där man också, på grund av de förhållanden som exempelvis finansministern nämnde, har att räkna med ett ökat köpmotstånd. Det höga kostnadsläget kan rimligen inte förbättra vår situation — det kan inte gärna annat än försvåra den.

Herr Sköld gör då gällande att vi har valt lönehöjningarnas väg för att lön-

Statsverkspropositionen m. m.

tagarna skulle få den kompensation för prisstegringarna, som de är berättigade till. För att det inte skall uppstå något missförstånd vill jag säga, att det för mig är fullkomligt självfallet att löntagarna var berättigade till kompensation för prisstegringarna och därutöver till den andel som de rimligen bör ha av en växande nationalinkomst. Men den fråga det här ytterst gäller är ju inte penninglönens storlek, utan reallönens, och man borde ha kunnat nå ett jämviktsläge och en förbättring av reallönen vid en lägre prisnivå. Hade man gjort detta, skulle löntagarna överlag — både de till LO och de till tjänstemannaorganisationerna anslutna — haft det lika bra i dag eller måhända bättre, men vi hade haft en lägre prisnivå och därmed ett gynnsammare konkurrensläge i förhållande till utlandet, som gjort det möjligt för oss att se framtiden i en något mera förhoppningsfull dager.

Jag tycker att man inte bör trola bort detta faktum utan komma ihåg det. Hur och i vilken utsträckning man i detta avseende kunnat nå ett bättre resultat, är en fråga som vi diskuterat ofta under den gångna tiden, och jag skall inte gå in på den saken nu.

Det är ett annat problem som bekymrar mig, därför att det är betydelsefullt både på kort och lång sikt, kanske ännu mera i det sist nämnda avseendet. Jag måste ärligt säga att jag inte förstår hur man — jag delar på den punkten till viss grad herr Ewerlöfs pessimistiska uppfattning — skall kunna tillgodose de låneanspråk som i fortsättningen kommer att resas för statliga investeringar, kommunernas betydande låneanspråk för mycket angelägna ändamål — vare sig det nu gäller trafikväsendet, skolor, sjukhus eller sociala inrättningar — och de betydande investeringsönskemål som trots en relativ återhållsamhet alltid måste komma från industriens och näringslivets sida, om detta näringsliv över huvud taget skall kunna följa med i konkurrensen. För att katalogen skall bli någorlunda fullständig vill jag också nämna de stora låneanspråken för bostadsbyggande. Jag förstår inte hur alla

Statsverkspropositionen m. m.

dessa anspråk på tillgängliga resurser skall kunna rymmas inom den ram vårt sparande har. Enligt uppgifter under sista tiden har det enskilda sparandet ökat; sannolikt är den ökningen väsentligt mindre än den samtidiga nedgången i företagssparandet, orsakad av företagens sämre konjunktur. Jag förstår inte hur ekvationen skall gå ihop.

Därför är jag övertygad om att det på lång sikt är något av det angelägnaste och viktigaste — verkningarna av vad man gör framträder naturligtvis inte omedelbart — är att vi för en sådan politik att folk får ökad benägenhet att spara. Och vilket beröm man än kan ge socialdemokraterna för åtskilliga av deras insatser, är det kanske ändå inte riktigt att säga, att de till fullo behjärtat sparandets betydelse i vårt samhälle med hänsyn till medborgarnas framtida väl och att de tagit tillbörlig och nödvändig hänsyn till spararna.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle: Herr talman! Herr Bergvall har gjort invändningar mot min framställning om rysskrediten. Ryssarna begärde ju till att börja med 2 miljarder. Vid den tidpunkten var herr Ohlin handelsminister, och han bjöd 1 miljard. Det var de underhandlingarna som Myrdal fortsatte. När det efteråt blev tal om saken, sade herr Ohlin att beloppet borde ha varit något mindre. Han angav inte en alldeles fixerad summa, men rörde sig i sitt resonemang med omkring 750 miljoner. Det gällde inte något vanligt handelsavtal utan ett kreditavtal, och det är detta kreditavtal som alltså nu har löpt slut. Man har därvid inte kommit upp till en kredit på 750 miljoner, utan till något över 500 miljoner. Man håller sig alltså under det belopp som herr Ohlin vid det tillfället ansåg lämpligt.

Vidare gäller det frågan om folkpartiet och dess ställning till kartellerna. Härvid möter vi på nytt den folkpartistiska dubbelmoral, som man så ofta har talat om. Det förhåller sig dock på det sättet, att högern och folkpartiet före-

träder företagarevärlden i vårt land framför alla andra partier, om vi undantar den del som bondeförbundet företräder. Och det är väl ändå så att det är företagarna, d. v. s. de som stöder högern och folkpartiet, som har ingått dessa karteller antingen det gäller storföretagare eller småindustriidkare eller hantverkare. Det betyder alltså att de handlar som politiker den ena dagen, när de befinner sig på det ena stället, och handlar som företagare den andra dagen på det andra stället. Såsom företagare bildar de karteller, men i sitt politiska framträdande bekämpar de kartellerna. Om inte detta är en dubbelmoral, vet jag sannerligen inte vad dubbelmoral är.

Herr Bergvall trodde att socialliberalismen var en tagg i socialdemokratiens själ. Men hur skulle den kunna vara det, när ingen vet vad socialliberalismen är. Hur skall man kunna bli irriterad av någonting, som är till den grad dimmigt och uddlöst och någonting så gummiaktigt som detta resonemang om socialliberalismen. Det oroar oss inte det allra minsta. Men vi vill ta folkpartiet ur missförståndet att det med socialliberalismen skall kunna rädda den ekonomiska liberalismen ur den ragnarök, som går fram över världen just nu. Jag tror inte ett enda ögonblick att det går.

Vidare skulle jag säga ytterligare ett par ord till herr Bergvall. Han menade att socialdemokratien inte tillräckligt beaktat sparandet. Det har vi visst gjort. Vi har gjort det mer än något annat parti här i landet, ty det finns intet säkrare sätt för folk att spara än att få utnyttja sin arbetskraft så långt det går. Vi har utgått från att det varit mycket förmånligare för vårt folk och vårt land att vi har haft sysselsättning under den tid, då penningvärdet sjunkit, än om vi haft ett penningvärde som varit någon procent högre, men slösat bort massor av arbetstid genom arbetslöshet och allt det som vi nu hunnit tillverka under den tiden.

Herr OHLON (fp) kort genmäle: Herr talman! Ehuru herr Elowsson närmast

Statsverkspropositionen m. m.

vänt sig mot herr Bergvall, har jag likväl velat begära ordet.

Vad beträffar ryssavtalet är det alldeles riktigt att det på hösten 1944 förekom underhandlingar i handelsdepartementet om detta avtal under den tid, då herr Ohlin var handelsminister. Men kom ihåg, herr Elowsson, att det handelsavtal, som det då underhandlades om, var ett helt annat än det som sprang fram ur herr Myrdals huvud. Det ursprungliga handelsavtalet avsåg nämligen ett ömsesidigt utbyte mellan de båda länderna, under det att det handelsavtal, som herr Elowsson och hans kumpaner var med om att genomföra, inneburit en kredit på omkring 550 miljoner kronor i kurrant valuta till ryssarna utan att vi har fått någonting i utbyte. Det är en ofantlig skillnad, herr Elowsson.

Så var det talet om kartellerna. År efter år har vi inom folkkartiet motionerat om en förstärkning av monopolbyrån inom kommerskollegium för att åstadkomma en effektivare övervakning av kartellerna men har blivit nedvoterade av den socialdemokratiska majoriteten. Så ser socialdemokraternas kamp mot kartellerna ut i verkligheten.

Herr ARRHEN (h): Herr talman! Vår vän herr Karlsson i Munkedal ledde nyss tankarna ned till 1790-talet och gav en diskret antydning om vilket öde som han helst skulle vilja att oppositionen skulle drabbas av, nämligen att den, om den inte begrep vad den läste i Kungl. Maj:ts proposition i dagens sammanhang, gjorde bäst i att sitta kvar i skolan. Herr Karlssons hänvisning till svenskt 1790-tal, och speciellt då Thorild, kom mig att tänka på en antagonist till Thorild. Han bar det icke obekanta namnet Johan Henrik Kellgren och skrev en stridskrift mot Thorild, som bar titeln »Man eger ej snille för det man är galen». I det här sammanhanget skulle man kanske kunna formulera om satsen och säga: »Man äger ej snille för det man tänker galet.» Vi menar nämligen, att det inte finns några absoluta garantier för att vad som står i Kungl. Maj:ts pro-

position framställer det *enda* saliggörande medlet, när det gäller att lösa de aktuella problemen, vare sig de är av ekonomisk eller annan art.

Det är fastmera så, att det finns en viss typ av regimen, som älskar att kläda sina tankar i dunkla vändningar, varigenom det, som man säger sig åsyfta, blir mycket svårt att förstå. I det sammanhanget kommer jag att tänka på ett uttalande av Bismarck, som i sina minnen berättar, att han alltid mödade sig om att för den fåkunniga allmänheten framställa styrelsesystemet, alltså konsten att styra en stat, som någonting *ofattbart*. Det var nyttigt både för regimen och för den fåkunniga hopen. Jag vet inte, om det är en liknande tendens, som gör sig gällande i Kungl. Maj:ts proposition — det kan jag kanske inte påstå — men det svårförståeliga och motsägelsefyllda draget i Kungl. Maj:ts sätt att argumentera har man i varje fall belagt till alla delar.

Vår ansvarskännande vän herr Bengtson gjorde den tungt vägande erinringen, att om man skall göra en utgift måste man också ha något att betala den med. Eftersom vi tack vare de litterära pinnarna kommit att tänka på svenskt 1700-tal, kan man säga, att den satsen mycket livligt påminner om rekommendationerna i salig Dumboms leverne. Det är på detta område, vi möter motsägelsefulla uttalanden såväl i propositionen som i kommentarerna kring densamma. Det jag närmast tänker på är, att man å ena sidan utlovar ett fortsatt socialt reformarbete men å andra sidan, såsom herr Ewerlöf framhöll under förmiddagen och även andra talare torde ha gjort under dagens lopp, framlägger en proposition, vilken knappast kan sägas vara balanserad. Det är detta som väcker vår nyfikna uppmärksamhet: Hur kommer fortsättningen på ett dylikt trolletrick att te sig?

Vi har, mina damer och herrar, tillräcklig erfarenhet på det här området. Vi behöver bara tänka på det sätt, varpå detta hus handlade den sociala reformpolitiken under 1940-talets sista år. Det hela kännetecknades därvid därav,

Statsverkspropositionen m. m.

att man iklädde sig för stora förpliktelser, som det senare visade sig omöjligt att infria. Det är därför, som man i andra kammarens debatt i dag — enligt vad vi blev upplysta om genom statsrådet Strängs inlägg på förmiddagen — liknat reformprojekten vid restriktionsrätter, som åker ut och in. Det förefaller alltså — det blir slutsatsen av dessa arabesker kring den allmänna uppläggningsen av propositionen — som om det skulle kunna finnas skäl i att framföra varningar, så att man inte sträcker benen längre än skinnfällan räcker, som ordspråket säger. Och denna sanning bör nog regeringen främst skriva sig till minnes, även om också oppositionen därvidlag har en liknande om också icke helt jämförlig skyldighet.

Ja, herr talman, det sagda har föränletts av vad som förekommit i debatten. Jag har emellertid, som var och en av medlemmarna i denna kammare vet, mina intressen inriktade på åttonde huvudtiteln, och jag skall göra några randanteckningar till den. Det är ju så att vid sådana här tillfällen väntar man sig i allmänhet av en riksdagstalare, att han skall framträda, draperad i kverulantens toga. Jag har emellertid tänkt, att det ibland också kan vara nyttigt att ge regeringen ett erkännande, då den — naturligtvis bara för *en* gångs skull — tänkt och handlat rätt och riktigt och det till och med på ett ganska övertygande sätt.

Jag avser här anslaget under Allmänna läroverk: Bokinköp och bokinbinding, under vilket även anslagen till biblioteks- och materielkassorna vid våra läroverk sorterar. Skolöverstyrelsen hade här i dyster världsvishet inte begärt mera än 20 000 kronor i förhöjning av anslaget, men Kungl. Maj:t har för sin del föreslagit en höjning med inte mindre än 298 000 kronor, från 202 000 kronor till en halv miljon. Det är detta grepp — man kunde väl säga djärva grepp — om ämnet som för mig måste te sig som hedrande för departementschefens omdöme, när det rör dessa ting. Det betyder nämligen vissa ökade möjligheter för våra läroverk att anskaffa

modern utrustning av undervisningsmateriel.

Vad jag emellertid kanske skulle vilja erinra om är, att inflationen innebär fördyringar vid anskaffningen över hela linjen och hela ämnesskalan igenom på ungefär hundra procent och att den eftersläpning, som finns är synnerligen markant. Betänker man det, blir den effektiva höjningen endast omkring 100 000 kronor att fördela på kanske 200 läroanstalter eller kanske mera. Jag vill alltså för min del med erkännande för regeringens initiativ ytterligare understryka denna anslagsposts betydelse för den högre skolans vardagsarbete. Jag vill framhålla, att man på denna väg verkligen har utsikter att på ett effektivt sätt skapa en förbättrad undervisning. Som aktiv lärare vet jag var skon klämmer och att den verkligen klämt hårt på detta område åren igenom. Den halvslumtillvaro som alltför många av våra läroverk, kanske mest ute i landsorten, tvingas att föra genom otillräckliga anslag på denna punkt, måste nu vara slut, och det är, som sagt, för mig en mycket stor glädje att kunna konstatera, att regeringen tydligen är av samma mening i det avseendet.

När man talar om hur våra svenska läroverk för närvarande fungerar och om deras möjlighet att bedriva sitt vardagsarbete på ett för eleverna tillfredsställande sätt, får man inte glömma lokalfrågan, och där står det, som alla vet, betydligt sämre till. För detta ändamål får, som bekant, statsbidrag inte anvisas, vilket dock är fallet, när det gäller byggandet av folkskolor. Att här få en likställighet till stånd, måste vara ett önskemål, fastän jag naturligtvis är fullt på det klara med att detta tillhör framtidsmusiken. Själva tanken bör man ändå försöka hålla levande.

Att döma av skolöverstyrelsens petita i år har man pålagt sig moderation och återhållsamhet. De höjningar som förekommer är av automatisk natur, beroende på prisstegringar eller ökat barnantal. En särställning intar här byggnadsfrågorna, särskilt vid våra folksko-

lor. Här har, som vi vet, ämnet gymnastik drabbats på ett nästan förintande sätt. Gymnastiksalar får, kan man säga, sedan ett flertal år inte längre byggas uti i landet, och det betyder, att man för närvarande knappast kan tala om, att vi har gymnastikundervisning i våra primärskolor, vilket med tanke på att det var här Henrik Ling en gång arbetade och verkade är tämligen chockerande. Vi lever härvidlag i det s. k. etappbyggandets epok.

En svensk skolman, som under föregående år besökt Amerika, har i Folkskolläraernas tidning — om jag minns rätt i oktobernumret — skrivit ned en del av sina erfarenheter från den resan. Han sammanträffade bl. a. med en man, som beklädde posten som högste chef för skolorna i staten New York, och denne, som haft erfarenhet av det s. k. etappbyggandet, uttalade sig på följande sätt, vilket kanske kan ha ett visst intresse för herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att höra. »Barackskolor och etappbyggande», sade han, »är det största misstag och den största dumhet vi begått när det gäller skolbyggnader. Vi kommer aldrig att göra om det.»

Varför uttalade sig denne man på detta tämligen förintande sätt om denna metod för lösande av de byggnadsproblemen, som det här gäller? Jo, därför att barackskolorna i regel byggs med lägre kvalitetskrav och därför efter ett mycket litet antal år måste göras om, vilket medför ökade kostnader. Detta överensstämmer med vår egen erfarenhet. Jag har ett lysande exempel från det läroverk där jag tjänstgör. Vi byggde för 4, 5 år sedan en rätt stor barackanläggning där. Den byggdes om i år av de anledningar, som jag här antytt. På lång sikt förslummas dylika byggnader mycket hastigt. Det har också visat sig, att s. k. etappbyggande i regel bara innesluter den första etappen, inte den andra. Professor Holger Zimdahl, som är en av vårt lands mest kända skolarkitekter, fördömer för sin del etappbyggnadsmetoden och har för resten även erinrat om, när han uttalade sig i det samman-

hanget nyligen, att vi här i landet nu har inte mindre än 550 etappbyggnader. Varför skulle vi inte här kunna ta varning av USA:s och även av våra egna experters erfarenheter?

Vi hade 1951 en byggnadskvot för folkskolorna på 100 miljoner kronor och 1952 på 147 miljoner kronor. Det bör då ihågkommas, att vad vi kunde bygga 1945 för 200 miljoner kronor, det kostade 1949 250 miljoner kronor och 1952 350 miljoner kronor. Där har vi prisstegringarna och inflationen illustrerade. Nu har, som vi vet, folkskolorna ett byggnadsbehov, som beräknas till ungefär 1 miljard kronor, varav drygt hälften anses ge uttryck för aktuella behov. Skolöverstyrelsen har i år nöjt sig med 60 procent av den summan eller 335 miljoner kronor, vilket alltså motsvarar en mindre summa än de 200 miljoner kronor som gällde för året 1945. Under budgetåret 1953/54 beräknar skolöverstyrelsen nu i statsbidrag 92 miljoner kronor, svarande mot 40 procent av byggnadskostnaden.

De siffror, som jag nu här rört mig med ur skolöverstyrelsens petita, representerar enligt dess mening ett absolut minimum, men dessa siffror går inte igen i Kungl. Maj:ts proposition, där man möter en blygsam höjning från 50 miljoner till 53 miljoner kronor. Jag är emellertid naturligtvis fullt på det klara med, att det väsentliga i detta sammanhang inte alls är pengarna, utan i stället den byggnadskvot, som finansdepartementet för upp för skolor på sin förteckning över byggnadskvoter.

Statsutskottet uttalade i fjol att det ansåg, att skolor borde få dra fördel av eventuella överskott på diversekvoten. Det har, efter vad jag efterhört, inte kommit något ut av denna vädjan från statsutskottets sida i fjol. Det är nu min förhoppning, att utskottet i år får tillfälle att precisera och skärpa sin mening om dessa ting. Det är självfallet klart, att bostadsbyggandet kräver sin stora andel av de kvoter, som det här rör sig om, men i mitt tycke bör det vara lika klart, att skolorna hör med i samma bild som bostäderna. Där vi har

Statsverkspropositionen m. m.

folk i bostäder, har vi åtminstone ännu så länge oftast barn, och dessa skall enligt lagens bestämmelser delges skolundervisning.

Det fördärliga systemet med etappbyggen och med förbud mot att bygga gymnastiksalar fortsätter emellertid, och det är i allra högsta grad av nöden att man arbetar för att få detta system ur världen.

Läroverkens byggnadskvot har av skolöverstyrelsen satts till 95 miljoner kronor. Här utgår, som jag redan erinrat om, inget statsbidrag, men däremot är kvotsättningen också här av mycket stor betydelse. Att statsmakterna i år skulle följa skolöverstyrelsens rekommendation var väl otänkbart. Det är sorgligt nog, att man vid sidan därav kan iakttaga ett ganska blekt intresse från de kommunala skolmyndigheternas sida, när det gäller att sätta våra gamla läroverk i stånd att möta den fantastiska elevinvasjon, som ökar år efter år och inte minst stimuleras från detta hus.

Jag har tidigare flera gånger från denna plats talat om arbetet på läroverkens rektorexpeditioner. Det finns, som bekant, en utredning från 1947, som, efter nödig avdämning, skulle kunna läggas till grund för en kunglig proposition. Vi har vidare ett kungligt brev av den 6 juni i fjol, enligt vilket 580 000 kronor skulle få tas ur ljus- och vedkasorna för biträdehjälpen på våra rektorexpeditioner. Nu har Kungl. Maj:t utlovat en särskild proposition på detta område till i mars i år. Det är min livliga förhoppning, att denna proposition kommer att ge en definitiv lösning på detta problem, så att man slipper ha detta trätöfrö att prata om år efter år, i all synnerhet som det kan visas, att de utgifter, som statsmakterna redan nu har för denna detalj, är desamma och, som jag tror, för närvarande högre än enligt det förslag, som utredningen av 1947 kom fram till.

En viktig punkt i departementets arbete för vårt undervisningsväsen intar den nu pågående försöksverksamheten, vilken beslöts av 1950 års riksdag. Vad det här gäller är att få fram möjligheter

att åstadkomma en verklig jämförelse mellan de gamla skolformerna och de nya. Den största risken vid ett bedömande i detta viktiga avseende synes vara att man å ena sidan arbetar med en försöksskola, som man med olika medel stimulerar, genom konsulentverksamhet och genom att ge den bättre undervisningsmaterial o. s. v., under det att man å andra sidan har ett jämförelsematerial, som inte får arbeta under en motsvarande stimulans. Det är detta som skapar ett något bräckligt underlag för ett objektivt bedömande av de olika skolformerna. Om det skall bli någon mening med de försök, som man år 1950 avsåg skulle bli avgörande för den s. k. enhetsskolans uppbyggande, måste man allvarligt eftersträva grunder för en objektiv jämförelse. Statsrådet uttalade under remissen i november i höstas, att man inte behövde vara ängslig för att inte en objektiv bedömning på basis av den nu pågående försöksverksamheten skulle komma till stånd. Det var hugnesamt att höra, men det kan, menar jag, vara skäl för herr statsrådet att skärpa sitt öra för den kritik mot försöksverksamhetens nuvarande bedrivande vilken utan tvivel är under uppsegling.

Hela problemet med den nya skolan är visserligen just nu svårbedömbart med hänsyn till att vi inte ännu fått betänkandet från yrkesdelegationen i skolkommissionen, som representerar en viktig detalj i detta drama. Men vissa elementa borde man väl kunna iakttaga när det gäller att lägga upp denna verksamhet.

Det förefaller bland annat, som om de blivande gymnasieformerna borde bli föremål för en skärpt observation vad organisation och arbetsmetoder angår, innan de tillåts bli permanenta. Ett osäkerhetsmoment har vi alldeles säkert i den s. k. allmänna linjen i det provisoriska gymnasiet, som skall börja sitt arbete nästa läsår, liksom också i det förslag, som berör upprättandet av ett de vuxnas gymnasium. Det senare är en intressant tanke, och jag har livligt understött den tidigare. Jag är litet besviken på den utformning, som den har fått,

Statsverkspropositionen m. m.

därför att det förefaller mig, som om den, som där har fört pennan, icke har bedrivit praktisk pedagogisk verksamhet under de senaste årtiondena. De elever, som han förutsätter skall tillgodogöra sig undervisningen i ett provisoriskt gymnasium av den utformning, som där skisseras, måste vara övermänniskor i fråga om både sin kroppsliga status och sina psykiska gåvor.

Om lärarhögskolan har också annonserats, att förslag skall läggas fram i år här i riksdagen. Jag skulle vilja fråga: Har man kommit fram till beslutet, vars innebörd vi visserligen ännu inte känner i detalj, att inrätta denna högskola genom en jämförelse med det nu tillämpade systemet? Är det försvarligt ur ekonomisk och även ur pedagogisk synpunkt att lägga ned hela vår nuvarande seminariorganisation, i vilken under årtiondenas lopp miljontals kronor investerats, för ett projekt, om vilket man för närvarande inte vet så mycket? Framför allt känner man sig, i varje fall när man läser utredningens betänkande, inte övertygad om att detta nya system är bättre än det system som vi för närvarande har. Det skulle också finnas en möjlighet att bygga ut det nu fungerande systemet på ett vettigt sätt. Det bleve eventuellt bättre för dem, som är berörda av det, och billigare för staten.

Vad man skulle vilja säga om den pågående försöksverksamheten, som jag nyss talade om, är att den förefaller att vara tämligen planlös och som sagt inte ger möjligheter — vilket den ju dock borde ge — att få bedömt, om den föreslagna nioåriga enhetsskolan är bäst i jämförelse med de andra skolformer som vi nu har. Denna bedömning kan inte rimligtvis åvila skolöverstyrelsens försöksrotel, vars huvudsakliga uppgift måste vara av organisatorisk och administrativ natur. Att bedöma arbetets resultat och att göra jämförelserna är en uppgift av vetenskaplig art, och vi har ett organ för dylik forskning i statens psykologisk-pedagogiska institut.

Man kan vid läsningen av statsverkspropositionen fråga sig, varför departementschefen inte mera energiskt använt

detta verktyg i samband med försöksverksamheten. Visserligen erkänner statsrådet, att det föreligger ett behov av undersökningar genom institutets försorg, men skillnaden mellan institutets petita och vad Kungl. Maj:t gått med på är dock 99 500 kronor. Institutet begärde för att kunna fylla sin uppgift, bl. a. i försöksverksamhetens tjänst, 167 400 kronor, men får 67 900 kronor. Det är väl aldrig så, att Kungl. Maj:t på något sätt är rädd för institutet, som arbetar efter den principen, som allmänt tillämpas i svenskt vetenskapligt arbete, att forskningen skall vara fri och förutsättningslös, d. v. s. icke statsdirigerad, i syfte att ge oss garantier för en god skola i framtiden, inte bara för en skola som en viss politisk kombination just nu fått för sig är den bästa? Regeringen borde inse, menar jag, att dess uppgift ligger i att bidra till att nå dylika objektiva garantier. Det är dess plikt mot hundratusentals föräldrar, som med stigande oro frågar sig, vad man nu håller på att tota ihop.

Åtskilliga av oss, som satt i särskilda utskottet 1950, torde vidare med en viss förvåning ha tagit del av departementschefens förslag att redan nu till synes definitivt låta småskollärarynnorna överta undervisningen i klasserna 1—3 i A-skolor. Departementschefen säger att detta »står i överensstämmelse med de år 1950 beslutade riktlinjerna för skolväsendets utveckling». Enligt dessa skall, säger departementschefen, »enhetsskolans lågstadium omfatta klasserna 1—3...». Men, herr statsråd, det står inte riktigt så i 1950 års riksdagsbeslut, utan det står så här: »Enhetsskolan är *avsedd* att uppdelas i tre stadier, vart och ett i regel omfattande tre år. Undervisningen på vart och ett av dessa stadier skall i första hand bestridas av lärare, som särskilt utbildats för undervisning, huvudsakligen på stadiet i fråga.»

Detta arrangemang skall alltså först vidtagas — det är utan tvivel meningen med skrivningen — då man på grundval av försöksverksamheten kommit till insikt om, att man bör genomföra en på nioårig allmän skolplikt grundad en-

Statsverkspropositionen m. m.

hetsskola, avsedd att, om försöken talar härför, ersätta nu existerande skolformer till och med realskolorna. Så långt är vi emellertid ännu inte komna. Departementschefen resonerar här, som om vi redan hade försöksstadiet bakom oss och som om enhetsskolans uppbyggnad redan vore klar. Denna hastiga slutsats synes mig motsäggelsefull och kan i varje fall icke byggas på formuleringarna i 1950 års beslut.

Jag bortser då också från, att jag likasom en del andra år 1950 menade, att småskollärarinnorna borde ha två års allmänbildande kurs i stället för den ettåriga, som riksdagen beslöt, före den egentliga yrkesutbildningen. Departementschefen säger sig nu tro, att småskollärarinnornas utbildning — alltså den nuvarande — räcker till för undervisningen i klass 3. Jag hoppas, att den skall göra det, och i en hel del fall tror jag, att man kan instämma i detta omdöme, men att godta detta antagande som en generell regel tror jag är vanskligt. Det fordras dock en helt annan metodik för att undervisa i klass 3 än för att undervisa i första och andra klassen. En hel del andra frågetecken skulle också kunna sättas i det sammanhanget.

Det förefaller mig även med hänsyn till att departementschefen förutsätter att barnantalet i klass 3 skall vara som på småskolestadiet, som om förslaget måste innebära en mycket dyrbar nybyggnad av klassrum. Den kostar, efter vad en hastig överblick synes ge vid handen, flera tiotal miljoner kronor. Denna kostnad påverkar visserligen inte nästa budgetår men däremot följande budgetår. Det skulle ha varit en helt annan sak, om statsrådet rekommenderat att låta undervisningen i klass 3 bestriktas av småskollärarinnor i samband med försöksverksamhet eller som en åtgärd inför en viss annonserad arbetslöshet på småskolläraryrket. Men den uppläggningsen finner vi inte i propositionen. Den arbetar efter mera definitiva mallar.

Ja, herr talman, vi står sannerligen inför svåra och genomgripande beslut på ett flertal områden inom skolans

värld. När jag här framfört en del kritiska erinringar, så är det inte för att komma den enhetsskola till livs, som jag principiellt anslöt mig till och arbetade för vid 1950 års riksdag. Jag har emellertid känt mig skyldig att erinra om, att vårt beslut då i mycket byggdes på hypotetiska förutsättningar. Det byggdes på och gjordes beroende av de erfarenheter, som vi kunde få av försöksverksamheten. En försöksverksamhet som är hederlig och rejäl har vi ingenting emot. Att vara konservativ, har för övrigt någon sagt, betyder, att man är villig att *pröva*. Den satsen skulle vi kunna tillämpa även på det här området.

Det är av vikt, att man låter diskussion och debatt gå vidare, att man drar konsekvenserna ur försöksverksamheten i alla dess grenar, att man inte gräver ned sig i några teoretiska skyttegravar utan söker, ledd av egna erfarenheter, bygga upp en svensk skola som är fast förankrad i en lång och hedrande utveckling på egen grund. En dylik inställning, herr talman, kan välkomna varje nyhet och varje uppslag, i den mån de bestått provet, men detta inte blott vid den teoretiska utan även vid den *praktiska* prövningen.

Jag skulle med utgångspunkt från ett dylikt betraktelsesätt kunna sluta mitt anförande med Mefistofeles' ord i Faust, adresserade till statsrådet: »Grå, käre vän, är varje teori, men grönt är livets gyllne träd.» De orden skulle jag önska, att herr statsrådet toge till rättesnöre vid det fortsatta arbetet på detta område.

Herr MÖLLER (s): Herr talman! Det är inte min avsikt att blanda mig i vad som här säges vara remissdebattens huvudföremål. Jag erkänner att jag inte betraktar det som min uppgift att ställa några prognoser vare sig i fråga om arbetsmarknaden eller beträffande den ekonomiska utvecklingen. Jag har sett så många prognoser gå i kvav under de senare åren, att jag inte lockas att själv ställa några sådana.

Jag skall tillåta mig att ge socialmi-

Statsverkspropositionen m. m.

nistern en komplimang. Det råder intet tvivel om att hans huvudtitel och vissa löften som finns där betyder att de sociala framstegen har börjat bli moderna igen på fullt allvar. Vad som tilltalar mig mest i det som nu föreslås, är, såsom man kanske kan förstå, ökningen av folkpensionerna. Det är ju en ganska vaccher sak att man ökar pensionen för ensamstående åldringar och invalider från 1 400 kronor om året till 1 750 kronor och för äkta makar från 2 240 kronor till 2 800 kronor. Därtill kommer att majoriteten av folkpensionärerna har större eller mindre bostadstillägg.

Men jag har egentligen inte begärt ordet för att prisa den nya sociala given — jag har för övrigt på en punkt mycket allvarliga erinringar att göra mot den — utan det som har föranlett mig att begära ordet är en legend som man under några år har odlat. Den legenden säger, att vi har så höga skatter, därför att våra sociala utgifter är så våldsamt stora — jag tänker då på statsutgifterna och statskatterna.

Det är klart att man kan tycka så, om man tittar på huvudtitelns slutsumma: närmare 2 177 miljoner kronor. Det är ett belopp av en storleksordning, som vi för, låt mig säga femton år sedan, för att inte tala om tjugo år sedan, skulle ha betraktat som, jag höll på att säga idiotiskt utopiskt, och det är klart att det känns för skattebetalarna. Det finns emellertid vissa ting i detta sammanhang, som man regelbundet glömmer bort, när man skall bedöma den formella siffran i slutet på huvudtiteln.

Femte huvudtiteln har alltså en slutsumma på 2 177 miljoner kronor. Fjärde huvudtiteln slutar i år, om jag bara talar om driftbudgeten, alltså inte om kapitalutgifterna, på 1 970 miljoner kronor. Det betyder att femte huvudtiteln med 206 miljoner överstiger fjärde huvudtiteln.

Men när man gör dessa jämförelser, glömmer man enligt min mening bort mycket väsentliga fakta. När vi genomförde barnbidragen, som nu är upptagna till ett belopp av 518 miljoner kronor, strök vi rätten till skatteavdrag för barn.

År 1947, när beslutet om de allmänna barnbidragen fattades, beräknades denna strykning ge staten en inkomst på omkring 140 miljoner kronor. Om vi tar hänsyn till den förändring av inkomster, som ägt rum sedan 1948, finns ju inte det ringaste tvivel om att man nu måste räkna med en inkomstsida på åtminstone 200 miljoner kronor — för min del håller jag för sannolikt, att det rör sig om åtminstone 250 miljoner kronor, men man kan inte utan speciella utredningar komma fram till en säker siffra. Man skall alltså observera, att de allmänna inkomststegringarna har lett till att människor, som då befann sig på en låg progressionsnivå i skattehänseende, nu kommit upp i en betydligt högre progression, och att följaktligen de, om jag så får säga genom konstruktionen 1947 åstadkomna statsinkomsterna, måste vara ganska betydande. Om man hade en nettoredovisning i stället för en bruttoredovisning i budgeten, skulle alltså rätteligen, med hänsyn till vad jag nu sagt, barnbidragen tas upp inte till mer än en halv miljard utan till endast ungefär 300 miljoner kronor.

I själva verket förhåller det sig på det sättet att vi, när vi införde barnbidragen år 1948, hade ungefär samma utgifter för våra barnbidrag som norrmännen. — Jag har inte några siffror från någon senare tidpunkt. Norrmännen har ett mycket lägre de-facto-belopp än vi har, men de behöll rätten till skatteavdrag. År 1948 utgjorde de norska utgifterna, beräknade på så sätt, att man också tar hänsyn till skatteavdragen, till 192 miljoner kronor. I Sverige räknades då — tydligen även med de särskilda barnbidragen lagda till de allmänna — med en utgift på 435 miljoner kronor. I förhållande till folkmängdens storlek blev det 64 norska kronor i Norge och 64 svenska kronor i Sverige. Skillnaden ligger alltså endast i värdeskillnaden mellan norska och svenska kronor. Man skall inte glömma bort dessa fakta, när man talar om de sociala utgifterna.

Jag kommer sedan till frågan om folkpensionerna, där vi har att ta hänsyn till de speciella pensionsavgifterna.

Statsverkspropositionen m. m.

Folkpensionerna upptar ju ett väldigt belopp — sammanlagt 1 272 miljoner kronor. Men pensionsavgifterna bidrar till finansieringen i den föreliggande huvudtiteln med 272 miljoner kronor och i nästa års huvudtitel, såvitt jag förstår, med åtminstone 405 miljoner kronor, vartill kommer räntorna på pensionsfonden, upptagna här till 26 800 000 kronor. Det gör en summa på sammanlagt 298 800 000 kronor som icke betungar skattebetalarna, försåvitt vi som skattebetalning räknar inte själva pensionsavgifterna, utan den skatt som utgår efter den progressiva skalan.

Vad betyder nu detta? Jo, det betyder, att om man skall få en riktig uppfattning om det skattetryck som femte huvudtiteln utövar, måste man från huvudtitelns utgiftssida dra av 498 800 000 kronor. Det beloppet är hållet i underkant — jag är övertygad om att det rör sig om betydligt mer än en halv miljard kronor som rätteligen bör dragas ifrån. Gör jag den operationen, sjunker femte huvudtiteln från 2 176 miljoner kronor till ungefär 1 678 miljoner kronor, under det att fjärde huvudtiteln är oförändrad. Det innebär att förhållandet mellan de två huvudtitlarna blir omvänt mot det som rent formellt framgår av budgeten. Då finner man alltså att försvarshuvudtiteln med minst 292 miljoner kronor överstiger det belopp som staten ger ut för sina sociala åtgärder.

Jag har velat nämna detta, väsentligen av den anledningen att jag nu i ett par år, för att inte säga ännu något längre tid, har retat mig på de här försöken att skylla vårt väldiga skattetryck så gott som uteslutande på den s. k. sociala välfärdspolitik som vi har bedrivit här i landet. Det förhåller sig helt enkelt inte på det sättet, vilket man finner, om man verkligen undersöker vad det är fråga om. Min avsikt har inte varit att göra något angrepp i dessa avseenden. Jag tillåter mig inte att ha något preciserat omdöme om huruvida fjärde huvudtiteln har fått stiga för mycket i höjden eller ej. Att vi måste ha ett starkt försvar, har jag för min del sedan många år utan någon reservation

accepterat. Men jag tror nog att vi inte får glömma bort att bland det som betungar skattebetalarna räknas in de närmare 2 miljarder kronor på driftbudgeten som nu utgår till försvarsändamål. Jag tycker att det är ganska viktigt att klargöra detta, eftersom alla de, som har tendenser att vilja skapa förutsättningar för en social reaktion, använder skattetrycket som det främsta argumentet emot nya sociala framsteg.

Jag skulle kunna sluta här, men jag vill i alla fall också erinra om en sak som icke under någon längre tid vidare kan undanskjutas, nämligen en justering av barnbidragen.

Vi beslöt de allmänna barnbidragen i anslutning till genomförandet av den nya skattekonstruktionen. Barnbidragen sattes då till ett belopp av 260 kronor per barn. Beloppet var avvägt i icke ringa grad för att relativt högt upp i inkomstklasserna så att säga kompensera för skatteavdraget. Konstruktionen med barnbidrag är naturligtvis ofantligt mycket bättre än den med skatteavdrag, men reformen kommer ju att förlora sitt verkliga innehåll, om man låter bli att följa med i den utveckling som har ägt rum. Hade vi haft kvar skatteavdragen, skulle avdragen ha höjts samtidigt med inkomsterna. Som bekant var ett av motiven för att vi införde barnbidrag i stället för skatteavdrag att en person med mycket stora inkomster genom skatteavdragen fick ett väsentligt högre barnbidrag än en person med låga inkomster. Men hade vi haft kvar skatteavdragen, skulle dessa ha ökat i samband med själva inkomstutvecklingen för familjerna. Nu är den ökning utesluten som följde av själva den progressiva skatteskalen, men vi har inte gjort någonting annat i stället.

Jag har inte ansett mig kunna exakt beräkna vad de nuvarande barnbidragen är värda i 1948 års penningvärde. Men jag skulle tro att de icke överstiger 200 kronor, det belopp som dåvarande befolkningsutredning hade föreslagit men som regeringen höjde. Sannolikt är man något under detta belopp av 200 kronor i 1948 års penningvärde, även om jag

Statsverkspropositionen m. m.

inte vågar uttala någon bestämd uppfattning på den punkten. Om det förhåller sig ungefär så, som jag tror att det gör, tycker jag att det är på tiden att detta problem tas upp inte bara till allvarlig prövning utan också till en faktisk lösning.

Vad jag huvudsakligen har velat göra med mitt anförande här är att slå ihjäl legenden om att det är alla våra sociala utgifter som har skapat det väldiga skattetrycket, medan man tycks bortse från praktiskt taget alla andra utgifter som numera förekommer. Den legenden förtjänar bara *ett* öde, nämligen att avlivas.

Herr LUNDQVIST (h): Herr talman! Jag vill i anslutning till den föreliggande statsverkspropositionen säga några ord om statsmaskineriets expansion i våra dagar och kommunernas självbestämmningsrätt.

Jag skulle då allra först i förbigående vilja säga, att ingen kan väl förneka, att de senaste årens utveckling inom vårt land — trots demokrati och folkstyre — i flera avseenden medfört en stark beskärning av medborgarnas handlingsfrihet.

Jag tänker här helt naturligt på raden av nya lagar och förordningar, innebärande långt gående inskränkningar i den enskildes fri- och rättigheter, t. ex. äganderätten genom de nya byggnads- och expropriationslagarna, jordförvärvs- och förköpslagarna, strand- och fiskelagarna, hyreslagen o. s. v., och jag tänker dessutom på dagens många byggnadsregleringar.

Det är emellertid inte bara enskilda medborgare och olika folkgrupper som på detta sätt fått se sina fri- och rättigheter starkt reducerade. Detsamma gäller i stort sett också kommunerna, landskommuner likaväl som stadskommuner. Ändock talas det så ofta stora ord om vår kommunala självstyrelse. Och förvisso är det också så, att kommunernas självbestämmningsrätt utgör en mycket väsentlig och betydelsefull del av vår svenska samhällsbyggnad. Att storkom-

munreformen ytterligare stärkt kommunernas möjligheter att på ett fullt tillfredsställande sätt fullgöra sina viktiga uppgifter är väl vidare uppenbart.

Inte desto mindre är det ju så i verkligheten, såsom var och en som det minsta känner förhållandena väl vet, att den kommunala självbestämmningsrätten på senaste tiden allvarligt beskurits. En lång rad nya ämbetsverk och andra statliga institutioner har tillkommit med befogenheter och uppgift att ingripa reglerande och övervakande jämväl på rent kommunala verksamhetsområden. Jag nämner som exempel bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, länsbostadsnämnder, länsarbetsnämnder o. s. v.

Jag tänker också på alla de många ingående detaljbestämmelser berörande den kommunala verksamhetens omfattning och bedrivande som numera ofta utfärdas av statliga myndigheter både när statsbidrag är avsedda att lämnas och när så icke är fallet. Alla vet vi att på detta sätt kommunernas bestämmanderätt i mycket hög grad har beskurits, och detta samtidigt som kommunernas förvaltningsbörda extra tynges genom att när det gäller statsbidrag de statliga redovisnings- och kontrollföreskrifterna i många fall drives långt utöver vad som kan anses skäligt eller rimligt. Saken förbättras ingalunda heller av att de direktiv, som de statliga myndigheterna lämnar t. ex. beträffande de olika anstälternas planering och inredning, personaluppsättning och dylikt, inte sällan är sådana, att kostnaderna blir orimligt stora. Jag nämner här endast som exempel barn- och daghemmen, lekskolorna m. fl. I det sammanhanget skulle jag, eftersom jag har nöjet att se herr socialministern närvarande, gärna vilja efterlysa det praktiska resultatet av det betänkande som 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården avgav år 1951, vilket betänkande, såvitt jag kan minnas, innehöll ett flertal reformer av värde inte minst ur ekonomisk synpunkt. Jag har emellertid inte sett till något Kungl. Maj:ts beslut hittills i anledning av detta kommittébetänkande. Att de senaste årens starka utveckling

Statsverkspropositionen m. m.

av statens regleringsmaskineri medfört omfattande ingrepp såväl i näringslivets som i kommunernas självbestämmningsrätt ligger sålunda i öppen dag. Uppenbart är väl också, att ett visst intrång här har varit ofrånkomligt på grund av de onormala förhållandena under de senaste åren och den principiella uppläggning som vår ekonomiska politik haft. Nog synes det mig emellertid, som om under alla förhållanden med god vilja från statsmakternas sida olägenheterna för näringslivet hade kunnat mildras åtskilligt och likaså den kommunala självbestämmningsrätten bevaras intakt i långt högre grad än vad som nu skett. Likaså uppenbart synes mig vidare vara, att den direkta ökning av arbetsbördan, som genom dessa statliga åtgärder vållats kommunerna, hade kunnat göras betydligt mindre betungande än vad nu blivit fallet — utan att detta behövt bli till något som helst förfång för staten eller det allmänna över huvud.

Att jag i detta sammanhang bl. a. tänker på de senare årens statliga stöd till bostadsförsörjningen lär inte förvåna någon som något känner till det avsevärda intrång i kommunernas handlingsfrihet och den extra arbetsbörda, som just denna statliga stödverksamhet vållat och alltjämt vållar kommunerna.

Låt mig här endast få erinra om bostadsstyrelsens nära nog diktatoriska sätt att, när det gäller kommunernas hyreshusbyggen, fastställa tillåtna såväl tomtpriser som administrationskostnader, räntesatser, hyror m. m., och att styrelsens beräkningar därvid mången gång sker utan att väsentliga faktiska förhållanden tillräckligt beaktas, med påföljd bl. a. att i praktiken en normal och sund kommunal fastighetsförvaltning i hög grad försvåras eller direkt hindras.

Samma statliga bostadsstöd utvisar vidare ett redovisnings- och kontrollförfarande, som lämnar utomordentligt mycket övrigt att önska i fråga om enkelhet och ändamålsenlighet över huvud taget. Jag skall såsom exempel endast här nämna familjebostads- och bränsle-

bidragen till familjer i hyreshus. Här har i fråga om själva utbetalningen av dessa bidrag ända fram till slutet av 1952 tillämpats ett praktiskt och smidigt förfaringsätt, som uti kommunerna allmänt betraktats som en uppskattad statlig förenklingsåtgärd. Jag skall icke här trötta med att i detalj gå in på detta tillvägagångssätt utan nöjer mig med att i stället erinra om att bostadsstyrelsen i oktober förra året tyvärr meddelade kommunerna, att på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 4 juli samma år fick inte längre det dittills tillämpade smidiga tillvägagångssättet användas. I stället infördes nu en ordning, som i varje fall ur kommunernas synpunkt är i högsta grad olämplig och tidskrävande.

I fråga om samma familjebostads- och bränslebidrag har kommunerna vidare allt sedan bidragens tillkomst varit skyldiga att före den 15 februari lämna slutlig redovisning till bostadsstyrelsen för under föregående år utbetalade bidrag. Upprättandet av denna redovisning är i hög grad tidskrävande på grund av den mängd detaljer, som skall lämnas uppgift på, med personlig avräkning för varje bidragsmottagare. Denna personliga avräkning förefaller i varje fall mig inte kunna vara av något praktiskt värde för den centrala myndigheten, som inte lär ha andra uppgifter att följa vid sin eventuella kontroll vid bidragens utbetalning, än dem som kommunerna själva lämnat.

Många andra exempel skulle jag här kunna lämna för att belysa det onödigt tidskrävande redovisningsförfarande, som staten ålägger kommunerna. Vad den innersta orsaken kan vara till allt detta, såsom det förefaller mig, skäligen onödiga arbete och därmed förenade ingalunda föraktliga extra kostnader för kommunerna är svårt att förstå.

Här liksom på närbesläktade områden borde väl emellertid regeringen snarast möjligt ingripa för att få till stånd en erforderlig ändring. Vilken mening vi än kan ha om lämpligheten över huvud av den starka utvidgning av vårt statsmaskineri, som ägt rum under efterkrigs-

åren, så borde vi väl alla vara överens om att allt som utan olägenhet kan göras för att förbilliga administration och förvaltning för såväl det allmänna som för näringslivet, också bör energiskt eftersträvas. En särskild utredning i detta syfte synes mig i vad gäller det kommunala verksamhetsfältet vara så mycket mera motiverat just nu som hela den kommunala förvaltningen genom storkommunreformen radikalt förändrats och antalet kommuner väsentligt minskat.

Med vad jag här sagt har jag också velat rikta en vördsam vädjan till regeringen att utan dröjsmål ta upp till närmare välvilligt övervägande vad som här kan göras i det syfte som jag berört. En djupgående upprensning av det snår av författningar och andra bestämmelser, som i dag reglerar såväl de enskilda medborgarnas som näringslivets och kommunernas handlingsfrihet, skulle förvisso hälsas med allmän tillfredsställelse ute i landet. Att en klarare gränsdragning bör ske mellan vad staten å ena sidan och kommunerna å andra skall ombesörja och bära ansvar för och även bekosta synes mig ur många synpunkter angeläget, liksom också att i anslutning därtill kommunerna erhåller största möjliga frihet att handha sina uppgifter efter egen önskan och under eget ansvar. Samtidigt bör staten helt naturligt i göriligaste mån söka fullgöra alla de uppgifter, som skall åvila staten, på ett sådant sätt att bland annat den kommunala verksamheten inte försvåras eller fördröjes på den grunden att så inte sker.

Jag erinrar om och instämmer jämväl hundraprocentigt i vad herr Domö tidigare i kväll i detta avseende har framhållit, t. ex. beträffande planeringsarbetet för vatten och avlopp, som är en fråga av utomordentlig vikt just för kommunerna och där det ju föreligger en stark eftersläpning för närvarande.

Herr talman! Jag nöjer mig med vad jag nu sagt och vill sluta med att upprepa den vädjan till regeringen, som jag nyss gjorde, nämligen att här låta företaga en utredning, vilket jag tror skulle vara en åtgärd från regeringens sida

Statsverkspropositionen m. m.
som skulle både för statskassan och för kommunerna vara av stort värde och som skulle hälsas med stor tillfredsställelse i alla läger.

Herr ELIASSON (bf): Herr talman! Jag har inte tänkt ta upp de finans- och penningpolitiska frågorna. Det fältet är ju ganska avbetat nu. Vad man kan konstatera är två saker. Den ena är att vi har en påtaglig avmattning i konjunkturen, och den andra att vi har en avmattning i oppositionens angrepp mot regeringens politik.

Jag har begärt ordet för att säga något om ett annat problem, som är äldre än de konjunkturproblem vi just nu brottas med, men som jag tycker ändå har en ständig aktualitet. Vid varje nyårsskifte konstaterar man att folkmängden i landsbygdskommunerna minskar och att städernas tillväxt fortsätter. I fjol hade vi en folkomflyttning som innebar att landsbygdskommunerna minskade med ungefär 50 000 invånare och städerna ökade i motsvarande mån. I den siffran inkluderas visserligen inkorporeringar av landsbygdsområden med städer, men den visar ändå att folkomflyttningen fortsätter. Det är möjligt att den kommer att dämpas något, om vi skulle gå in i en period med mera utpräglade depressionstendenser, men på längre sikt tror jag att man måste räkna med att folkomflyttningen kommer att fortsätta, om man inte sätter in effektiva motåtgärder.

För övrigt skulle jag vilja säga, att landsbygdens framtid inte får byggas på några kortsiktiga spekulationer om en depression, som ingen anser önskvärd och som statsmakterna är beredda att möta med olika åtgärder. Jag vill understryka att landsbygdens framtida uppgift inte kan vara att fungera som buffert i konjunkturväxlingarna.

Vad problemet gäller är att söka motverka en folkomflyttning, som medför allvarliga konsekvenser inte bara för glesbygden utan också för de större tätorterna. Det är ingen nyhet om jag säger, att i glesbygden minskar trivseln

Statsverkspropositionen m. m.

och skatteunderlaget. De ekonomiska resurserna blir för knappa för att man skall kunna genomföra de gemensamhetsanläggningar av olika slag, som behövs för en högre social standard och för trivseln. Näringslivet blir mera ensidigt och konjunkturkänsligt. Det blir svårare att skapa ett skolväsen med goda skolformer, särskilt i bygdeskolorna, och att skapa möjligheter till vidareutbildning inom kommunen efter folkskolans slut.

I de större städerna, framför allt i Stockholm, blir konsekvensen av folkflyttningen bostadsbrist, trångboddhet, besvärliga sociala problem och dryga kostnader för trafikleder m. m. Och hur är det, herr talman, med trivseln t. ex. här i Stockholm? Inte tycker jag att det är någon överdriven vänlighet och livsglädje man möter, när man stiger på en buss eller spårvagn under rusningstid. Det finns undersökningar som bestyrker att ensamhetskänslan och bristen på kontakter är utomordentligt stor hos många människor just i storstaden. Kostnaderna t. ex. för stadens kommunikationer och socialvård blir som sagt betydande. Kommunal skatten här i Stockholm har höjts med 2:50, men utdebiteringen förefaller ändå vara i minsta laget, eftersom man i denna landets rikaste stad numera inte tycks ha råd att använda smör i skolbarnsbeispisningen!

Jag avser inte att här ta upp någon debatt om kommunalpolitiken i Stockholms stad. Vad jag vill framhålla är, att det borde vara ett gemensamt intresse för storstaden och glesbygderna att vi undgår en fortsatt koncentration av näringsliv och bebyggelse. Det måste vara en fördel för alla här i landet, att landsbygden och de mindre orterna inte fortsätter att avfolkas i den takt som har kännetecknat de senaste 15 åren.

Stockholms stads nya generalplan har nyligen presenterats i pressen, och jag har för min personliga del gjort den reflexionen, att huvudstadspressens kommentarer varit ganska litet, eller kanske snarare inte alls, färgade av den inställning som kom till uttryck när man

för några år sedan från stadens sida mycket drastiskt uppmanade folk ute i landet: »Res inte till Stockholm.» Den parollen mötte oss från anslagstavlor på järnvägsstationerna runt om i landet. Nu synes man ganska lugnt och kallt räkna med att huvudstadens folkmängd på några år skall växa till 900 000 och Stor-Stockholm så småningom nå en befolkningssiffra av 1,3 miljoner. Stadens investeringar i trafikleder, sjukhus m. m. beräknas nu till 2,2 miljarder i 1949 års penningvärde. I ytterområdena skall 600 hektar mark reserveras för industriändamål, varav en tredjedel för utflyttning av företag som nu ligger inne i staden. Meningen är tydligen att övriga 400 hektar skall användas för nya industrier inom Stockholms område, en utveckling som jag inte kan finna önskvärd.

Jag skall, herr talman, inte kritisera denna generalplan. Det är väl naturligt att experterna gör upp planer för en utveckling, som de finner sannolik. Men frågan måste ställas: Skulle en sådan utveckling, som denna generalplan baseras på, vara lycklig för individ och samhälle? Skulle befolkningsökningen verkligen främja trivseln i huvudstaden? Är det ur nationalekonomisk synpunkt försvarligt att i huvudstaden göra investeringar i nya trafikleder för hundratals miljoner, när samtidigt bygger ute i landet avfolkas i brist på hyggliga kommunikationer? Och kan det ur försvarssynpunkt vara klokt att i atombombens tidevarv tillåta att Stockholms befolkning ökas med ytterligare 200 000 invånare? Kan det verkligen vara rationellt att i ett land med så stort svängrum som vårt koncentrera en femtedel av landets totala befolkning till Stor-Stockholms område?

För dem, som har ansvaret för Stockholms stads förvaltning, borde utvecklingen inge allvarliga bekymmer, eftersom man redan har ganska besvärliga problem att bemästra. Jag skulle gärna vilja ställa frågan om de, som i dag har ansvaret för stadens förvaltning, fortfarande intar den ståndpunkt som föranledde parollen: »Res inte till Stockholm.»

Eller har man möjligen ändrat uppfattning på den punkten, och vad är i så fall motivet?

Vad man har att diskutera här i riksdagen är ju inte så mycket Stockholms planer i och för sig som frågan om hur problemet ställer sig ur statsmakternas synpunkt. För statsmakterna uppstår frågan om en fortsatt folkström hit till Stockholm är önskvärd. Om den frågan besvaras med nej, återstår problemet vilka positiva åtgärder statsmakterna är beredda att tillgripa för att motverka en sådan utveckling. Jag understryker att det bör vara positiva åtgärder.

Problemet är ju att stimulera människorna att stanna på landsbygden, och det problemet måste angripas från olika håll. Det är av avgörande betydelse att de som arbetar inom jordbruk, skogsbruk, fiske eller andra näringar på landsbygden får en med andra grupper likvärdig ekonomisk standard, och denna likvärdighet är inte mindre betydelsefull på det sociala området.

Jag tänker därvid främst på pensionsfrågan. Vi har enligt min mening inte nått en lösning av pensionsfrågan, som innebär en rättvis avvägning mellan olika folkgrupper med hänsyn till deras insatser i produktionen. Pensionsfrågan är inte löst så länge exempelvis de som arbetar i basnäringarna får nöja sig med en trots allt ganska knapp folkpension, medan vissa grupper förutom folkpension har ganska förmånliga tjänstepensioner. Här behövs det en utjämning av förmånerna. Om man vidare jämför pensionsåldern för en småbrukare, en fiskare, en lantarbetare eller en skogsarbetare, med pensionsåldern för vissa andra grupper, blir inte bristerna mindre framträdande i det system, som vi för närvarande har. Tvärtom.

Från samhällets sida bör en mera aktiv insats göras i lokaliseringspolitiskt syfte. Det är självklart att det inte på alla håll finns råvaror, kommunikationer eller en sådan struktur av näringslivet, att det är lämpligt eller möjligt att skapa ett differentierat näringsliv. Men de möjligheter som finns borde kunna utnyttjas bättre, och man skall inte

Statsverkspropositionen m. m.

heller glömma, att möjligheterna vidgas i den mån man sätter in kraftåtgärder för att skapa bättre kommunikationer, förbättrad elförsörjning o. s. v. Låt mig i detta sammanhang framhålla att det för landsbygdens befolkning, dess ekonomi, dess sociala och kulturella standard, är av mycket stor betydelse att befolkningen inte har alltför stora avstånd till mindre tätorter, där det finns affärer, service av olika slag, hantverk, småindustri, samlingslokaler etc.

I den aktiva lokaliseringspolitiken har utan tvivel företagarföreningarna gjort betydande insatser. Man kan peka på Västerbotten som exempel. Men jag undrar om man inte från statsmakternas sida borde stimulera en utbyggnad av denna verksamhet till alla län och ge dessa organ större resurser.

För de lokaliseringspolitiska frågorna har vi nu fått ett litet frö till en byrå inom arbetsmarknadsstyrelsen. Jag hoppas att man där inte lägger ensidigt arbetsmarknadsmässiga synpunkter på problemen. Statsmakterna har här tagit ett initiativ, som jag tycker är glädjande, men det vore än mer glädjande om statsmakterna betraktade det såsom endast ett första steg mot en mera målmedveten och aktiv politik. De erfarenheter, som kan vinnas inom det nya organet, men också de erfarenheter man vunnit inom en mängd andra organ och organisationer bör bli av stort värde för en bedömning av på vilka områden och på vilket sätt samhället skall sätta in större resurser för att medverka till en bättre balans mellan olika näringsgrenar, mellan olika landsdelar och bebyggelse typer.

Jag kommer nu, herr talman, till ett annat problem, som inte heller är nytt men som behöver luftas här i riksdagen. Det är frågan om att flytta ut statliga institutioner från de större städerna, främst Stockholm, till mindre orter. Det är sannolikt att en del kan vinnas på denna väg, men för min del tror jag att man lättare når resultat, om man går den vägen att man undviker att förlägga nya institutioner till Stockholm och andra större städer samt fortsätter arbetet

Statsverkspropositionen m. m.

för att decentralisera förvaltningen och ge de lokala organen större frihet och beslutanderätt.

Låt mig i detta sammanhang erinra om att det föreligger förslag att förlägga en lärarhögskola till Stockholm. Jag måste säga att det skulle vara felaktigt med tanke på lokaliseringen och även ur andra synpunkter att till huvudstaden förlägga en lärarskola, till ett Vällingby, som jag betvivlar kommer att bli någonting annat än en sovstad av den typ som vi har tillräckligt av förut.

Dessutom har skolöverstyrelsen framlagt förslag om att det skall inrättas ett gymnasium för vuxna, vilket under försökstiden skall förläggas hit till Stockholm. Jag tycker det är minst sagt överraskande. Ett gymnasium av denna typ är ju främst avsett för personer, som i sin hembygd inte har möjlighet till gymnasieutbildning. Jag undrar om inte skolöverstyrelsen skulle ha funnit betydligt flera möjligheter än de nu skisserade, om den nedlagt litet större energi på den här frågan. I det sammanhanget kan man inte underlåta att påpeka, att i landsorten — det gäller särskilt länen norr om Mälaronrådet — är man inte särskilt bortskämd med kulturella institutioner. Jag tycker att man borde ha haft även den saken i åtanke, när man bedömt detta spörsmål.

Jag tycker inte att skolöverstyrelsens förslag vittnar om något större intresse för decentraliseringskraven. Så har i varje fall jag tolkat det hela. Men jag utgår från att ecklesiastikministern, som under många år här i kammaren har kämpat med stor energi för en större decentralisering, skall lägga andra synpunkter på problemet än skolöverstyrelsen måttat att göra och att förläggningsorterna inte skall bli de som man i de här båda fallen har tänkt sig.

Låt mig, herr talman, till sist knyta några synpunkter till frågan om decentralisering av förvaltningen. Här har man gjort en del, och jag tror att mycket kan göras ännu. Från landskommunalt håll har man påpekat, att man har fått en ny kommunindelning, som innebär inte bara att antalet kommuner har

minskat med 1 461 utan också att vi har en mera utvecklad kommunal förvaltning. Vi har inte bara ett större urval i storkommunerna av förtroendemän, utan härtill kommer att deras skolning ökar. De lägger ned stor möda på att följa med utvecklingen. Dessutom har man i mycket stor utsträckning kvalificerad förvaltningspersonal. Man har då på landskommunalt håll sagt, att man under sådana förhållanden borde göra en översyn av behovet av statlig tillsyn och inspektion med hänsyn till det ändrade läge som inträtt efter kommunindelningsreformen. Jag tycker att en sådan översyn förefaller mycket motiverad.

En reform av statsbidragen till kommunerna har sedan länge stått på kommunalmännens önskelista, ty vi har nu en verklig snårskog av olika statsbidragsbestämmelser. Här har allmänna statsbidragsutredningen kommit med en mycket intressant och glädjande nyårsgåva, när den i sitt betänkande föreslog, att 32 olika driftsbidrag skulle avlösas av ett enda allmänt statsbidrag. Ett genomförande av den reformen skulle oerhört förenkla det administrativa och kamerala arbetet. Det framgår inte minst av att man har beräknat att 30 000 olika blanketter, ansökningar och rekvisitioner med vidhängande bilagor och verifikationer skulle kunna slopas, om man genomförde reformen. Här finns det mycket att vinna i kampen för ökad kommunal självbestämmanderätt och minskat krångel.

Tyvärr har det ännu inte lyckats mig att komma över ett tryckt exemplar av betänkandet, och jag har därför inte kunnat studera förslaget i detalj. Men jag hoppas livligt att förslaget, vilket så vitt jag kan erinra mig är enhälligt, skall kunna bilda underlag för en efterlängtd reform, som jag hoppas skall kunna genomföras vid nästa års riksdag.

Till den förhoppningen vill jag, herr talman, knyta ytterligare en, nämligen att det skall vara möjligt att på den väg, som utredningen anvisat, inte endast nå en väsentlig förenkling av statsbidragsbestämmelserna och därmed av tillsynen

och kontrollen utan också en annan utomordentligt viktig sak, nämligen en effektiv skatteutjämning.

Herr AHLBERG (h): Herr talman! Det är närmast förmätet att vid denna sena timma ta till orda i en remissdebatt. Jag skall försöka fatta mig så kort som möjligt men ändå anföra ett par synpunkter. Utan att ha någon som helst rätt därtill och ännu mindre något uppdrag anser jag mig böra andraga några tjänstemannasympunkter.

Som några talare påpekat här tidigare har vi orsak att efter detta årsskifte gå att bedöma vad som hänt och skett under de sista åren och i ett avseende är väl alla iakttagelser lika — vi har genomlevt en period av penningvärdeförsämring, till vilken motsvarighet saknats tidigare, i varje fall under fredstid. Verkningarna av denna penningvärdeförsämring börjar stå klarare för oss, men vilka konsekvenser vi får dra av dem är väl ännu inte fullt klart.

Dessa förändringar i penningvärdet har säkerligen varit till olycka för alla, men de har dock drabbat medborgarna högst olika. De som direkt eller indirekt äger våra industriföretag eller fastigheter, jorden, skogarna eller andra realvärden och som vi i vanliga fall betecknar som privatkapitalister har inte haft några — eller i varje fall endast ringa — olägenheter av denna penningvärdeförsämring. Jag skall inte göra gällande, att regeringen haft någon särskild omvårdnad om dessa medborgare. Jag bara konstaterar att det är på det sättet. De som gjort den stora förlusten är de, som i en eller annan form har ägnat sig åt ett kontant sparande. Bland dem som drabbats hårdast har vi pensionärerna och de äldre, som skall försöka att leva på ett litet sparkapital. Det gäller här alla de människor, som under ett långt liv har gnidit och sparat för att på det sättet på egen hand trygga sin ålderdomsförsörjning. Det är de stora grupperna av tjänstemän, framförallt privatanställda, en stor del av arbetarna och andra lägre arbetstagare, som

Statsverkspropositionen m. m.

fått betala mest av alla för den penningvärdeförsämring, som vi har fått vara med om och finna oss i. De stats- och kommunalanställda tjänstemännen liksom andra arbetstagare som har en pension, vilken något sännt följt med de allmänna levnadskostnadsändringarna, har mindre att klaga på. Men alla de privatanställda tjänstemän och arbetare och andra personer, som när krisen satte in på allvar hade fem à tio år kvar till sin pensionsålder och under denna tid inte hann fortsätta ett sparande, som kompenserade dem för denna väsentliga penningvärdeförsämring, behöver vi inte fråga hur de reagerar och hur de ställer sig till denna politik. De har alltför rika tillfällen att se konsekvenserna av vad som här skett. De förstår bättre än andra innebörden i de uttalanden, som fälldes under valkampanjen och som betraktades som välpropaganda, nämligen att spararna förlorat cirka 10 miljarder kronor genom denna penningvärdeförsämring.

Herr talman! Man kan säga att det är överflödigt att i remissdebatten erinra om dessa förhållanden, som är tämligen välkända, och så skulle vara förhållandet, om jag inte hade avsikten att genom att erinra om vad som har skett så starkt som möjligt understryka, att tjänstemännen och med dem många andra i liknande ställning betraktar det som den mest angelägna uppgiften för statsmakterna att i fortsättningen vårda penningvärdet. Det får inte en gång till inträffa, att man öppnar slussarna och låter penningvärdet förändras på det sätt, som skett under den period, som vi nu tror ligger bakom oss. Det kan inte vara riktigt att en del medborgare på detta sätt skall bli offer för inflationen samtidigt som en större grupp i samhället ser sina realinkomster ökade. Detta är särskilt upprörande också därför att dessa sparare tack vare sitt sparande varit med om att skapa de materiella förutsättningarna för den standardhöjning, som vi glatt oss åt i detta land innan krisen på allvar satte in.

Nu kan någon säga, att det väl inte föreligger någon risk för en ny infla-

Statsverkspropositionen m. m.

tion. Detta har i dag varit föremål för diskussion, och jag skall inte tilltro mig någon förmåga att bedöma det spörsmålet med någon större säkerhet än de gör, som menar att en sådan risk inte förefinns. Men jag har svårt att föreställa mig hur det skulle vara möjligt att under loppet av ett år låna upp tre å fyra tusen miljoner kronor, när vi är medvetna om att ett verkligt sparande av denna storlek icke existerar i vårt land. Om det är oundgängligen nödvändigt att samla in dessa höga belopp och om detta till varje pris måste presteras, är vi en vacker dag framme vid att man ånyo börjar handskas med »hemmagjord» pengar, när sedelpressarna kommer i gång igen. Och det är ur dessa synpunkter som jag ser det som en rätt betänkligh och rätt allvarlig fråga, när finansministern här för en stund sedan deklarerade, att ett sådant förfaringsätt visserligen var emot hans vilja, men att han inte kunde vara med på ett »idiotiskt stopp», som han betecknade ett förbud mot att späda ut de verkliga pengarna med dessa hemmagjorda sedeltryckeriprodukter.

Jag vill alltså, herr talman, säga att regering och riksdag i första hand skulle bereda tjänstemännen men även alla andra, som är hänvisade till ett konstant sparande och som funnit detta naturligt och önskar göra det i fortsättningen också, en oerhörd besvikelse, om det i fortsättningen inte skulle vara möjligt att slå vakt om vårt penningvärde. Det bör och får inte inträffa en gång till att det rakar i väg utför som det nu har gjort.

Låt mig vidare säga att tjänstemännen har ett lika stort intresse som övriga arbetstagare av att i detta land trygga full sysselsättning, så att var och en som kan och vill arbeta skall få tillfälle därtill. Detta är inte något speciellt arbetarönskemål, utan det är ett allmänt arbetstagarintresse och naturligtvis ett intresse som vi alla, oavsett ställning och arbetsuppgift, kan ena oss om.

Det är ju många av dem, som yttrat sig i dag, vilka i likhet med mig befarat att den kostnadsnivå, vilken vi uppnått i

detta land, innebär mycket stora risker för en fortsatt arbetslöshet av större omfattning än hittills inom vissa industrier och framför allt inom de allra största, om vi inte på något sätt kan få ned omkostnaderna. Socialministern har i dag tillhandahållit färskta uppgifter — och jag vill tacka honom för det — som synes ge vid handen att den nuvarande arbetslösheten jämförd med den vi hade budgetåret 1948/49 inte på något sätt är oroande. Det är uppenbart att hans siffror och uppgifter är riktiga, men jag har en naturlig benägenhet att ställa mig tveksam så snart jag hör en statistisk uppgift åberopas. Och jag vill medge att jag ställer mig en smula tveksam till den bild vi fick av läget genom de siffror socialministern här anförde — inte därför att de inte var riktiga, utan därför att de enbart gav bilden av arbetslösheten hos sådana arbetare, som är organiserade och medlemmar i erkända arbetslöshetskassor och därför åtkomliga. Tappar vi männe inte i detta sammanhang bort den minskning i hela antalet sysselsatta arbetare, som beror på att en rätt stor del av de många tiotusentals utländska arbetarna som varit sysselsatta i vår industri nu har sökt sig tillbaka till sina hemland? Jag påstår inte att det är på det sättet, men jag tror att om man hade redovisat antalet vid industrien sysselsatta arbetare för en tid sedan och i dagens läge, hade man kunnat konstatera att antalet sysselsatta har nedgått i vida större utsträckning än som framgår av de här lämnade uppgifterna.

Hur som helst — jag tror inte att det i och för sig är avgörande, hur starkt vinden blåser i dag; det avgörande är vindens riktning, d. v. s. tendensen, och det är väl ingen tvekan om att vi särskilt inom verkstadsindustrien har en klar tendens till sjunkande sysselsättning. Det blir antagligen klart inom kort, att vi antingen får försöka få ned framställningskostnaderna för att kunna skapa konkurrensmöjligheter eller också minska vår produktion.

Vad kan man då tillgripa för vägar för att uppnå en sänkning av framställ-

ningskostnaderna? Ja, det första och närmast till hands liggande är väl att utrusta industrien med moderna, tidsbesparande och mer effektiva maskiner och hjälpmedel. På det sättet skulle man kunna få fram större effekt per arbetstimme, kunna bibehålla arbetsersättningen och ändå skapa ett bättre konkurrensläge. Men den vägen är oframkomlig på grund av den ekonomiska politik som regeringen har gått in för och envist fasthåller vid. Man kan i regel inte göra dylika investeringar utan att anlita upplånat kapital, och där hindrar den konstgjorda fördämning som skall svara för kreditåtstramningen. Om kapitalet nu försöker leta sig fram till den plats, där det skulle komma till bäst nytta, så plomberar regeringen den läckan med utnyttjande av de möjligheter som den har, lagstiftningsvägen eller eljest. Vi har ju ett exempel senast i uppgörelsen med försäkringsbolagen. Det blir alltså inte så mycket kapital som letar sig dit, där det bäst skulle få användning för detta ändamål, ehuru finansministern för en stund sedan menade, att så skulle vara fallet.

Vi kan sålunda inte med vår nuvarande ekonomiska politik lösa frågan om ett förbättrat konkurrensläge genom att gå in för en fortsatt och snabbare rationalisering. Den vägen är stängd.

En annan väg skulle då vara möjlig. Man skulle kunna säga, att vi skall utnyttja våra materiella resurser bättre än hittills, särskilt våra dyrbara och mera svåranskaffade maskiner, genom att övergå till treskiftsarbete. Det är klart att den vägen i vissa fall skulle vara användbar, och resultatet skulle då kunna bli, att man med samma arbetsersättning finge en billigare produkt och ett bättre konkurrensläge. Men här är det också stopp. Lagen om olycksfall i arbete, arbetarskyddslagen, förbjuder treskiftsarbete, där inte verksamheten är av sådan natur att treskiftsarbete måste bedrivas. Jag klandrar inte denna lagstiftning — den är tillkommen av omtanke om arbetskraften — jag bara konstaterar att inte heller den vägen är öppen.

Kvar står då endast en lösning, och

Statsverkspropositionen m. m.

det är att få ned arbetarlönerna. Är det regeringens linje? Ja, det vet jag inte, men någonting måste göras, om vi skall förhindra en alltmer ökad arbetslöshet. Om förhållandena ligger till på det sätt som jag här antytt — och de flesta tror att det är så — låt mig då säga att jag inte tror att det är möjligt att i godo få ned arbetskostnaderna inom vare sig verkstadsindustrien eller någon annan industri med mindre än att arbetstagarerna är försäkrade om att levnadskostnaderna också sjunker. För mig är i varje fall den lösningen mycket litet tilltalande.

Har vi alltså inte här fått en konsekvens av penningvärdets försämring och av de upptrissade pris- och lönekostnaderna, en sannolik utveckling mot en växande arbetslöshet eller i varje fall en påtaglig risk för en sådan utveckling? Där har vi som tjänstemän ett stort intresse att bevaka, och vi beklagar en politik, som inte är så inriktad att den stimulerar det sparande, som behövs för att möjliggöra investeringar, en politik som inte är produktionsfrämjande utan som på sätt som här antytts snarare lägger hinder i vägen för produktionen.

Jag vill peka på två speciella tjänstemannafrågor, som kan komma att påverkas av den ändrade konjunkturen och det ändrade läget för staten. Under förra riksdagen justerades lönerna för de statstjänstemän som innefattades i vad man kallar första och andra etappen i tjänsteförteckningsrevisionens uppgift. I år kommer den tredje etappen, som omfattar mycket stora tjänstemannagrupper som skall få sin lönefråga behandlad. De kommer sist, de har fått vänta längst och är följaktligen redan rätt missnöjda. Om nu dessa tjänstemän befarar, att det ändrade konjunkturen och det väsentligt ändrade läget för staten som arbetsgivare leder till att deras lönefråga bedöms på ett annat sätt än tidigare, att man inte gentemot dem vill iakttaga den välvilja som man kan säga att de båda föregående grupperna rönnte, om med andra ord dessa ändrade förhållanden färgar av sig i statens-arbetsgivarens beslut — ja, då har dessa tjäns-

Statsverkspropositionen m. m.

temän givetvis ett mycket starkt underlag för missnöje, och det är klart att ett sådant förfarande kommer att alstra mycket stor irritation.

Om de farhågor i denna riktning, som jag kan ha och säkerligen dessa tjänstemän själva har i än större utsträckning, är obefogade, är det ingen fara. Men skulle dessa farhågor bli besannade, beklagar jag också av det skälet vad som nu har skett.

Vi har en grupp före detta statsanställda, som också här har ett intresse att bevaka. Vi räknar med att nu justera folkpensionerna så att de inte bara får följa med levnadskostnadsstegringen utan också höjas upp till en nivå, som motsvarar det förbättrade löneläget, alltså levnadsstandardsökningen. Man kan väl då inte gärna underlåta att underkasta pensionsförmånerna till de statstjänstemän, som gått i pension under de senaste åren, en motsvarande justering? För dessa skulle det framstå som tämligen obilligt att staten gör en sådan justering gentemot folkpensionärerna, men underlåter att göra den revision av pensionerna, som man i princip genomförde 1947 men som nu behövde göras om, därför att läget är helt nytt. Jag vill erinra om dessa båda snart aktuella tjänstemannafrågor, därför att tisdagen väl i år bör få ta ställning till dem.

Låt mig till sist, herr talman, beröra en fråga, där tjänstemännen och många med dem har ett starkt intresse men som är av delvis mycket ömtålig natur. Det förhåller sig på det sättet att de arbetstagare, som har regelbundet arbete, som tjänstgör hos samme arbetsgivare under loppet av ett kalenderår eller längre tid och inte har annan inkomst än den, som följer av detta deras arbete, måste deklarerat vartenda öres inkomst och därför också kommer att betala den skatt, som belöper på denna inkomst. Det gäller alltså de medborgare, som deklarerar rätt inkomst och erlägger rätt skatt, om vi med rätt skatt menar vad staten, landstingen och kommunerna bestämmer. Det är den stora gruppen tjänstemän och majoriteten bland arbetarna. Jag skall inte säga, att de har en bättre moral eller är mera

lojala mot samhället än andra, det är bara så att de inte gärna har någon möjlighet att »tappa bort» någon inkomst, att underlåta att uppge någon inkomst. De tvingas med andra ord att erlägga rätt skatt.

Skall man klaga på detta? Nej, givetvis inte under den förutsättningen, att övriga inkomsttagare i vårt land på samma sätt uppger sin inkomst och blir föremål för samma beskattning. Om så sker, väger det jämnt. Men om det förhåller sig så, att många och stora grupper av andra inkomsttagare tyvärr inte deklarerar hela sin inkomst och följaktligen inte beskattas för den rätta inkomsten, och sedan kanske helt underlåter att betala sin skatt, blir det uppenbart så att medborgarna kommer att bli snedbelastade av skattebördan. De, som har betalat sin skatt riktigt, får betala för mycket. Utöver vad som skulle komma på deras del får de bära ett extra tillskott därför att andra är försumliga. Detta är inte tillfredsställande.

Jag är angelägen understryka, när jag omnämmer detta skatteskolkanke eller att folk smiter undan sina plikter, att jag inte åsyftar det i pressen nu mest omdebatterade skattefallet. Jag skulle finna det vara ovärdigt att åsyfta det i denna debatt och gör det heller inte, helt bortsett från vad som är rätt eller icke i detta sammanhang. Men vi har nyligen i pressen sett det ena exemplet efter det andra på att personer visat en märklig uppfinningsförmåga när det gällt att komma ifrån att deklarerat sin inkomst, och vi har däribland funnit sådana, som har haft mycket goda inkomster och blivit beskattade för dem men som har lyckats förbruka pengarna så att, när skatten skulle erläggas, ingenting fanns att ta. Detta är inte bra.

Dess bättre har vi i detta land en bestämd motvilja mot angiveri. Det är massor av tjänstemän och andra, som i taxeringskalendrar och på annat håll kan finna exempel på att personer, som erlägger mycket liten skatt, lever på ett sätt som gör det klart att de har betydande inkomster. De underlåter emellertid att anmäla förhållandet för undersökning,

och jag hoppas att vi inte skall behöva få uppleva att vår obenägenhet mot an-giveriet skall slappna.

Risken för att feldeklarationerna eller missförhållandet att man försöker smita undan skatten skall bli större än den redan är ligger givetvis till en del i skat-tens storlek. Vid låg skatt, i varje fall lägre än den nuvarande, är den snedbe-lastning jag här antytt kvantitativt och relativt sett något mindre och över hu-vud taget skattemoralen bättre. Ju högre skatt, desto större blir riskerna i det av-seendet. Ur den synpunkten skulle det därför framstå som önskvärt, att skatten inte behövde vara så tyngande som den är i dag, men det är ju en annan sak. Om det emellertid inte göres någonting från samhällets sida i syfte att få fram en riktig uppgift om de inkomster, som medborgarna har haft, och om det inte vidtages ytterligare åtgärder för att den, som har inkomst, skall erlägga den skatt, som han blivit påförd, medan han för-fogar över sin inkomst, måste missnöjet bland de lojala, punktligt och hundra-percentigt skattebetalande medborgarna oavbrutet växa. Man får en stark känsla av ett slags orättfärdighet i systemet, när man oavlåtligt konstaterar hur den grupp, som uteslutande har löneinkomst, deklarerar vartenda öre i inkomst och betalar vartenda öre i skatt, under det att stora grupper kommer lindrigt un-dan och smiter ifrån.

Jag tror, herr talman, att det inte är betydelselöst, hur de personer som man populärt fångar in i begreppet medel-klass reagerar inför vad som händer och sker i vårt samhälle. Under de sista åren har jag i varje fall haft det intrycket, att just denna medborgargrupp anser, att regering och riksdag inte har infriat de förväntningar man haft rätt att ställa. Den våldsamma penningvärdeförsäm-ringens har gått ut över denna grupp i större utsträckning än över andra. Ris-ken för att en inflation ånyo skall släp-pas lös uppväcker starka olustkänslor och starka betänkligheter hos denna grupp. Beskattningsförfarandet och upp-börds- och skattesystemet lämnar i dess tycke mycket övrigt att önska, och ris-

Statsverkspropositionen m. m.

ken att vi genom en nedsatt konkurrens-kraft i förhållande till utlandet får en arbetslöshet är givetvis en källa till oro för denna grupp i lika hög grad som för arbetarna.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Det har under debatten här i eftermid-dag ställts ett par direkta frågor till mig, som jag inte kan uraktlåta att i allra största korthet besvara.

Den siste talaren gjorde gällande, att min bild av arbetsmarknadssituationen borde ha innehållit även någonting om den inverkan på området, som föränd-ringarna i utlänningarnas sysselsätt-ning innebär. Jag ser också, att herr Wehtje har gjort samma invändning och sagt, att min redogörelse skulle ha bli-vit riktigare, om jag hade talat om de 30 000 utlänningar som avflyttat.

Jag vet inte varifrån herr Wehtje har fått denna siffra. Enligt av de ansvariga myndigheterna lämnade uppgifter, date-rade i mitten av januari månad, uppgick antalet utlänningar på vår arbetsmark-nad — jag gör här den direkta jämfö-relse som herr Ahlberg efterlyser — den 1 januari 1952 till 118 437 och den 1 januari 1953 var antalet 119 123. Vi sys-selsatte således den 1 januari i år mel-lan 600 och 700 flera utlänningar på den svenska arbetsmarknaden än den 1 januari 1952. Men vi har haft en hög-re utlänningssiffra. Det var på hösten 1952, ungefär under september eller ok-tober månad, då siffran var cirka 6 000 högre än den 1 januari 1953. Jag tror att dessa siffror är korrekta och därför vet jag inte varifrån herr Wehtje har fått uppgiften om 30 000 avflyttade ut-länningar.

Vidare har det sags, att min bild skul-le ha blivit riktigare, om jag hade nämnt något om den dolda arbetslöshet som på sina håll är för handen. Att jag inte nämnde någonting om den beror kanske på att jag har den uppfattningen, att den i många stycken balanseras av en dold efterfrågan just nu. Det är nämligen ett gammalt känt fenomen, att om hela ar-betsmarknaden ligger i avtalsförhand-

Statsverkspropositionen m. m.

lingar, som är så pass besvärliga som förhandlingarna är innevarande år, och man inte vet om det blir en uppgörelse i godo eller en arbetsnedläggelse, innebär denna osäkerhet alltid ett återhållande moment för företagen vid nyrekrytering av arbetskraft. Det är inte alls ovanligt — det vet var och en som har praktisk erfarenhet av detta arbete — att man i en sådan situation, om man kan vänta, säger sig: »Vi får väl se hur det går vid avtalsrörelsen, innan vi tar ställning till nyrekryteringen». Det har upplysts från en del länsarbetsnämnder, att det just nu finns ett sådant dolt sysselsättningsbehov, betingat av förhållningsslaget, och man kan kanske säga att detta dolda behov till stor del balanserar den dolda arbetslöshet som det talats om tidigare här i dag.

När jag i mitt anförande med de föreliggande siffrorna velat ge en så korrekt redogörelse för läget som jag kan ge, är det därför att jag har ett behov av att lugna ned en stämning, som kommit till uttryck hos en del talare. Jag har bara kunnat lämna redovisning för år 1952 och fram till dags dato. Självfallet vet jag inte någonting om framtiden. Men vi går emot den tid, nämligen våren och sommaren, som ju alltid arbetsmarknadsmässigt är lättare än den tid som vi nu håller på att passera. Mina prognoser står naturligtvis inte för nästkommande höst och nästkommande vinter. Det är väl heller inte någon som har uppfattat dem på det sättet. Det enda jag här kan säga är att vi inte vet någonting om hur det blir, men att vi för att vara beredda på det värsta rustar oss för en arbetslöshet som är större än den vi har haft innevarande vinter.

Vidare har herr Lundqvist direkt frågat, vad det har blivit av det digra betänkande om den halvöppna barnavården, som lades fram för jag vill minnas ett eller ett och ett halvt år sedan. Jag ber då att få rekommendera min huvudtitel till herr Lundqvists studium. Det finns tolv sidor i femte huvudtiteln, som redovisar detta betänkande. Det är en koncentrerad och kortfattad framställning av ett stort betänkande, men herr

Lundqvist tillhör ju inte dem som älskar många ord utan gärna vill ha ett koncentrerat referat av uppfattningarna. Jag har försökt — alldeles omedvetet — att gå herr Lundqvist till mötes på den punkten.

Vidare fattade jag herr Lundqvists anförande på det sättet, att han rent allmänt ogillade den tendens till centralisering och byråkratisering som gör sig gällande bland annat på bostadspolitikens område. Om herr Lundqvist observerat utvecklingen under det senaste året tror jag herr Lundqvist inte bestriker att man här kan skönja en klar tendens till avbyråkratisering och till decentralisering. Vi har i fråga om byggnadsregleringen slopat de centralt utprickade 240 ortskvoterna och lagt i länsorganens händer att vart och ett inom sitt län disponera byggenskapen efter behov. Vi har lättat på byggnadsregleringen för att avbyråkratisera den. Vi fattade i december månad ett beslut om familjebostads- och bränslebidragens utbetalning efter en överenskommelse med Svenska stadsförbundet vilket beslut innebär att bostadsstyrelsens handläggning av dessa frågor fortsättningsvis kommer att inskränka sig till en sticksprovskontroll över hur verksamheten skötes av stadskommunerna. Även på flera andra områden, som jag inte behöver trötta med att anföra, är en klar strävan till decentralisering för handen. Förflyttningen av flerfamiljshusens lånefrågor till länsbostadsnämnderna från den centrala bostadsstyrelsen är en annan av decentraliseringsåtgärderna, allt i akt och mening att göra kommunikationslinjerna kortare mellan de direkt berörda personerna och myndigheternas organ.

Jag vill till sist svara på herr Domös fråga om statsbidragen till ålderdomshemmen. Herr Domö väddade till mig att så snart som möjligt framlägga en proposition om bidrag för uppförande av ålderdomshem. Den kommer att presenteras denna vårriksdag inom laga tid. Herr Domö uttalade vidare den förhoppningen, att kommunerna icke skulle bli besvikna över den bidragsprocent

som där skulle föreslås. Ja, herr Domö, jag skall göra så gott jag kan. Men jag satt nyss i andra kammaren och hörde herr Domös partiledare herr Hjalmarson ge det Bragelöftet, att här skall i fortsättningen varje enskild utgiftspost granskas och nagelfaras. Detta är naturligtvis ett visst återhållande moment när jag skall försöka gå herr Domö till mötes!

Herr LUNDQVIST (h) kort genmäle: Herr talman! Jag ber att få tacka herr socialministern för svaret på mina frågor. Jag tackar också för hänvisningen till femte huvudtiteln. Det må kanske förlätas den enskilde riksdagsmannen om han inte på den vecka, som har förflutit sedan vi fick den nådiga luntan, hunnit med att läsa igenom alla de olika huvudtitlarna.

Emellertid är jag inte alldeles främmande, herr socialminister, för innehållet i femte huvudtiteln i detta fall. Jag svävar ändå i en viss osäkerhet om vad det praktiska resultatet verkligen skulle bli i det avseende som jag närmast uppehöll mig vid, nämligen beträffande myndigheternas direktiv och standardbestämmelser, mot vilka jag gjorde den anmärkningen, att de för närvarande är tilltagna så i överkant att kostnaderna blir orimligt höga, både för statsmakterna och för kommunerna. Jag har vid den flyktiga granskning jag har hunnit med inte kunnat återfinna några detaljerade bestämmelser, men jag hoppas i alla fall att herr socialministern är vänlig att se till att här verkligen sker en rationalisering, så att det hela blir litet förnuftigare.

Den överenskommelse som socialministern sade har träffats så sent som i december med Stadsförbundet kände jag givetvis inte till, lika litet som de kommunala förvaltningarna. Men jag förstår att man alltså genom denna överenskommelse har tillmötesgått åtminstone ett av de önskemål som jag framställde. Då har jag bara att tacka och hoppas att ärendet expedieras så pass snart, att lättnader blir genomförda forstast möjligt.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle: Herr talman! Jag skall endast med några ord lägga till rätta det påpekande som socialministern gjorde.

Mina uppgifter om utlänningsarna hänförde sig till en för några dagar sedan publicerad uppgift av utlänningskommissionen. De avsåg, som jag också nämnde, det totala antalet utlänningsar här i landet. Jag angav detta helt allmänt, när jag anförde siffrorna, och sade att utvecklingen endast gav en allmän antydning om att det minskade antalet utlänningsar i landet måste tyda på att även de arbetande utlänningsarna inom näringslivet blivit färre. Detta var vad jag nämnde, och det kan ju förklara den stora skillnaden i siffror. Socialministerns uppgifter avsåg antalet arbetsanmälda utlänningsar.

Herr NILSSON, BRÖR (bf): Herr talman! Det är tvevelsutan riktigt, såsom en föregående talare, herr Eliasson, antydde, att den stora folkförflyttning som äger rum i våra dagars Sverige är det mest anmärkningsvärda som händer här i landet och att den säkerligen är långt mera värd att uppmärksamma än som sker. Jag påminner bara om att under loppet av tio år — mellan åren 1942 och 1951 — städernas inneväningarantal ökade med 1,5 miljoner människor och att vid 1951 års slut endast en knapp halv miljon fler människor bodde på landet än i städer och tätorter. Man kan därför ställa den frågan: Har denna folkförflyttning satt några spår i den statsverksproposition som nu diskuteras? Jag skall tillåta mig att i största korthet söka besvara den frågan.

Varje huvudtitel har ju sina lönekonton. Dessa är mycket betydande, det vet vi alla, och en vacker summa skulle det bli, om man lade ihop alla dessa lönekonton. För dem alla gäller den regeln att de är dyrortsgrupperade, vilket innebär dels att lönerna är högre i städer och tätorter än på landsbygden, dels att skatterna är lägre på dessa platser än på den landsbygd varifrån människorna strömmar till de så kallade hög-

Statsverkspropositionen m. m.

re dyrorterna. Såsom det första lilla glädjande tecknet och svaret på min fråga ser jag trontalets löfte om ett förslag till riksdagen om en revision av gällande dyrortsgruppering. Med glädje skall vi landsbygdens representanter hälsa detta förslag om en revision av gällande dyrortsgruppering, och helst skulle vi se att revisionen bleve så kraftig att föga eller intet återstode av denna gamla orättvisa mot den allt mer uttunnade och folkfattiga landsbygden.

När vi kommer till femte huvudtiteln märker vi de kanske djupaste spåren av folkomflyttningen. De kan sammanföras under begreppet bostadsfrågan. De från landsbygden inströmmande människorna möter i tätorterna genast bostadsproblemet. Det är svårt att lösa och det är dyrt att lösa. Samhället träder emellertid till, och vi ser i femte huvudtiteln vad det kostar. Kapitalbudgeten upptar å lånefonden för bostadsbyggande i avskrivningsmedel från riksstaten 118 750 000 kronor och i investeringsbemyndigande 356 250 000 eller sammanlagt 475 miljoner kronor. Driftbudgeten upptar vidare i hyresrabatter för mindre bemedlade barnrika familjer 60 miljoner kronor och till kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån 10 miljoner kronor.

Ehuru det vore frestande att ingå på en kritisk granskning av den statliga bostadspolitiken vill jag vid denna sena timme inte göra det. Dels är det heller inte nödvändigt för belysning av den fråga jag uppställt, dels har denna fråga redan berörts i dagens debatt av flera talar. Det är tillräckligt att konstatera att folkförflyttningen även på detta område förorsakar statsmakterna både utgifter och bekymmer.

Går vi sedan till sjätte huvudtiteln, så märker vi där en ökad intensitet i vägbyggandet. Visserligen är detta en alla bilisters glädjande angelägenhet, men människorna i de avlägsna orterna gläds särskilt åt förbättrade kommunikationer. De behöver nämligen ganska ofta resa till staden, även om de inte reser dit för att stanna där.

Även i åttonde huvudtiteln spåras en

vilja att göra rättvisa åt landsbygdens folk. Jag tänker på stipendierna åt den läroverksungdom som under sin skolgång måste antingen inackordera sig i staden eller resa mellan hemmet och läroverksstaden.

Det är emellertid främst i nionde huvudtiteln, jordbrukets huvudtitel, som vi möter och kan bedöma statsmakternas beteende emot den folkgrupp och den näring varifrån den stora folkflykten äger rum.

Redan vid studiet av nationalbudgeten för år 1953, införd som bilaga 1 till statsverkspropositionen, erinras man om jordbrukets oerhörda betydelse i folkhushållet. I dess tabell I över den privata konsumtionen år 1952 upptages livsmedlen med en summa av 10 387 miljoner kronor, utgörande 43,6 procent av konsumtionen. En del av denna konsumtion består av importerade varor, men det mesta och oundgängligaste har det svenska jordbruket producerat. Ur nationalbudgeten kan även inhämtas att jordbruket under år 1952 ökat sin produktion med ungefär 30 miljoner kronor eller 1 procent, under det att industriens produktion har gått tillbaka med 2 procent, allt i jämförelse med 1951 års förhållanden. Sedan sista förkrigsåret, 1938, beräknar man att arbetskraften i vårt jordbruk minskat med 25 procent. Samtidigt har emellertid produktionsvolymen ökat med 9 procent. Det är förvisso en storartad utveckling, väl värd att notera. Men denna utveckling kan icke pågå hur länge som helst. En dag kommer bakslaget, en tid kommer då vi icke längre med de få armar som finns kvar kan utnyttja den förnämsta och dyrbaraste nationalförmögenhet vi äger — den odlade jorden. Förmå vi icke hejda denna utveckling innan dess, så kommer fattigdomen till oss alla som ett brev på posten.

Men, invänder någon, hur går det, om här blir överproduktion, som det icke går att avsätta till för jordbrukarna tillfredsställande priser? Detta är förvisso också ett problem värt att beakta, särskilt av jordbrukarna själva, men även av statsmakterna. Enligt en uppgift i

Statsverkspropositionen m. m.

Stockholms-Tidningen för några dagar sedan av en moskvarese när, vars namn finns angivet under artikeln, kostar smöret i denna metropol 38 kronor per kilo och mjölken, som syntes vara mycket svår att uppbringa, 4 kronor för en halv liter. Potatisen kostade 2 kronor 50 öre per kilo. Brödet var däremot inte dyrare än här. När det är sådana priser på de animaliska produkterna i ett av jordens bästa jordbruksländer, därtill vår granne, borde det ligga inom möjligheternas gränser att åstadkomma ett förnuftigt handelsutbyte. Den animaliska livsmedelsproduktionen är ingen lätt sak, den kräver mycket arbete och stor insikt och, om man anlägger kaloritänkande, även mycket större areal jord än den enbart vegetabiliska. Både vårt folk, vår jord och vårt klimat passar för den animaliska produktionen, och det vore till stor skada om vi skulle nödgas göra väsentliga inskränkningar i densamma. Särskilt gäller detta om mjölken, vårt allra förnämsta och finaste födoämne.

Hela den nionde huvudtiteln andas, såsom tillbörligt är, den största välvilja mot jordbrukets folk ävensom mot fiskarna. Ämbetsverk, högre och lägre skolor, hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser, veterinär- och lantmäteristater, alla får sin beskärda del. Visserligen icke så mycket de önska, men ändå så att allt detta betydelsefulla fungerar och flyter. Anslaget till prisreglerande åtgärder har upptagits med ett preliminärt belopp, som med 31 miljoner kronor understiger det i löpande budget beviljade beloppet, och spannmålsbolaget får nöja sig med 38,5 miljoner kronor lägre anslag än i fjol, under det att anslaget till den statliga lagerhållningen höjes med 2 miljoner kronor.

De myndigheter som mest har att syssla med den folkförflyttning, varom mitt lilla anförande skulle handla, är de under lantbruksstyrelsen lydande lantbruksnämnderna, vilka som bekant inrättades 1948 på de gamla egnahemsnämndernas ruiner. Åt dessa nämnder har riksdagen givit mycket stora jordpolitiska uppgifter och befogenheter,

främst avseende att rationalisera landets brukningsdelar. Deras uppgifter i berörda avseenden är mycket svåra och resultatet också skäligen magert. Jag har lyckats komma över en stencilerad berättelse över nämndernas verksamhet under åren 1949, 1950 och 1951. Sammanlagt har under dessa tre år 21 551 fastighetsförvärv kommit till nämndernas kännedom genom underrättelser från landets inskrivningsdomare. Av dessa har 107 fall eller icke fullt en halv procent blivit föremål för stämning och alltså givit det resultat som lagen om kronans förköpsrätt åsyftar. Jag klandrar icke nämnderna för denna försiktiga hållning, tvärtom, men man kan fråga sig, om förköpslagen, vilken faktiskt här och där inom lantbrukarkretsar väcker irritation, är behövlig. Jag tror att den när som helst utan olägenhet och utan saknad kunde helt avskaffas.

Det kan förtjäna anmärkas, att nio nämnder under de ifrågavarande åren icke använt sig av förköpsrätten och åtta nämnder använt den endast en gång. Det bör rättvisligen tilläggas, att nämnderna i 88 fall beslutat förköp men träffat frivillig uppgörelse med vederbörande. Det är i alla fall alldeles för magert resultat av en så vidlyftig apparat — och så kostsam sedan.

Antalet expropriationsärenden under samma tid har varit fyra, vilket också är anmärkningsvärt litet, men här kan man icke tala om kostnader på samma sätt som de det gäller förordningen om förköpsrätt. Bäst synes nämnderna lyckas med jordförvärv på den fria marknaden, och detta är också det bästa och lämpligaste sättet. Under de tre ifrågavarande åren har nämnderna inalles — alltså på alla vägar — förvärvat 649 fastigheter, innehållande 4 022 hektar åker och 15 475 hektar skogsmark samt med ett sammanlagt taxeringsvärde av 7 791 732 kronor. Av detta fastighetsinnehav fanns vid 1951 års utgång kvar i nämndernas ägo 461 stycken fastigheter med 2 739 hektar åkerjord och 30 687 hektar skogsmark, taxeringsvärderade till 6 476 307 kronor. Tyvärr ger icke

Statsverkspropositionen m. m.

materialet upplysning om huru många ofullständiga jordbruk som genom denna verksamhet blivit kompletterade med åker eller skogsmark, men tydligen bör det ha blivit en hel del. Nämndernas verksamhet på den inre rationaliseringsområde är dock mera betydande, men jag skall här icke trötta med att anföra siffror.

Jag tvingas nu som flera gånger tidigare säga, att jag finner det inhumant att stämpla vissa mindre jordbruk såsom så kallade övergångsjordbruk, vilka icke kan tilldelas bidrag och lån till förbättringar av byggnader med mera. Redan detta, att säga till en innehavare av ett småbruk, som söker dylik hjälp, att hans jordbruk är dömt att försvinna, att han arbetar på ett sätt som ur samhällets synpunkt icke är önskvärt, är inhumant, ja, på sätt och vis grymt om nu vederbörande kanske i många år bott på stället, odlat och förbättrat detsamma, fött upp barn och på det hela klarat sig bra. Jag tror, ja jag vet, att nämndernas tjänstemän uppträder och faller dessa domar så grannliga som möjligt, men det är ändå svårt och obarmhärtigt för dem som det träffar. Stället, som fått en sådan dom på sig, blir också mindre värt, om det skall säljas, och det gör inte saken bättre. Även genom bortfallen av producent- och kontantbidragen, då ett mindre jordbruk byter ägare, uppkommer olika kategorier av brukningsdelar, nämligen sådana som erhåller dylika bidrag och sådana som icke kan erhålla sådana, liksom det, såsom jag nyss sade, finns de som kan erhålla statligt stöd vid sin upprustning och de som icke kan få sådant.

Allt detta, liksom också förköpsrätten, vållar irritation och oro bland landets mindre jordbrukare. Det vilar något bryskt och inhumant över de jordlagar, som vi åstadkom 1947. Var det manne det nyss genomkämpade världskriget, som gjorde somliga av oss sådana? Samma anda vilar över avvecklingen av de gamla egnahemsnämndernas verksamhet. Vi behöver en ny och humanare anda på detta område, liksom vi har det på alla andra områden av svenskt samfundsliv.

Sedan skulle jag till sist, herr talman, vilja säga ett ord i en fråga som det hart när är en samvetssak för mig att säga. Vi plägar ju kallas för lagstiftare och riksdagen för en lagstiftande församling. Är det inte då av vikt att de lagar, som vi åstadkommer, följes? Har en lag stiftats, som bestämmer huru livförsäkringsbolagen i försäkringstagarnas intresse skall placera sina kapitalinnehav, så är det inte rätt att denna lag sättes ur kraft genom ett avtal med regeringen eller riksbanken. Jag hoppas verkligen att regeringen inte fortsätter på en så farlig och vanskelig väg. Det heter visserligen att nöd bryter lag, men så stor var väl inte nöden i detta fall. Riksdagen finns ju numera alltid till hands.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Herr NILZON, IVAR (bf): Herr talman! Jag hade tänkt att till en början beröra några detaljer i propositionen. Jag hade tänkt tala något om brandväsendet, som jag är särskilt intresserad av och som jag har att göra med hemma. Jag hade också tänkt tala om bilar och vägar. Jag skall emellertid på grund av den sena timman avstå därifrån och bara göra en kort, mera allmän deklARATION.

Statsverkspropositionen visar till fullo att vi har kommit in i ett kärvare ekonomiskt klimat. Under de år som gått har ju en hel del frågor, som borde ha lösts, fått anstå och blivit skjutna på framtiden. Man har ofta i såväl propositioner som motioner mött uttrycket, att »i nuvarande ekonomiska läge» kan inte den eller den åtgärden vidtagas. Jag har ofta funderat över det uttrycket. Vi har ju levat under en högkonjunktur med överfull sysselsättning, och ändå har vi inte kunnat genomföra en hel del saker, som kan anses önskvärda. Hur skall det då vara möjligt att under sämre ekonomiska betingelser kunna klara de frågorna. Vi har ju dock en del sociala reformer, som pockar på sin lösning. Att största möjliga sparsamhet med

Statsverkspropositionen m. m.

statens medel måste iakttagas är vi alla på det klara med, men alla är också på det klara med att möjligheterna att åstadkomma begränsningar i statsutgifterna inte är så synnerligen stora.

Det direkta skattetrycket har nått en sådan höjd, att man knappast kan gå mycket längre. En avvägning mellan olika skatteformer måste därför enligt min uppfattning ske.

Den indirekta beskattningen i vårt land har ju gått i den riktningen att den omfattar en allt mindre del av det samlade skattetrycket. Jag sätter i fråga om man inte har anledning att allvarligt ompröva, huruvida det inte kan vara fördelaktigt att ta ut en större del av skatterna genom indirekt beskattning. Den indirekta skatten har ju tidigare mött ett mycket starkt motstånd, särskilt på den grund att man ansett att den skulle verka ojämnt; den skulle särskilt hårt drabba de lägsta inkomstskikten. Jag sätter dock i fråga huruvida icke dessa olägenheter kan i mycket stor utsträckning elimineras. Om man lägger den indirekta skatten så att säga i botten och den direkta skatten sedan konstrueras så, att de lägre inkomstskikten skyddas för en orättvis beskattning, kommer man förbi den nämnda olägenheten. Kvar står givetvis svårigheterna med de lägsta inkomstgrupperna, som har så små inkomster att de inte får någon inkomstskatt. Man tänker väl då närmast på folkpensionärerna och även barnfamiljerna. Men borde inte här finnas en möjlighet att via folkpensionerna och barnbidragen kompensera dessa inkomsttagare?

En omläggning av beskattningen i denna riktning är givetvis en mycket stor sak som ej kan genomföras utan noggranna överväganden. Jag sätter dock i fråga, om det ej kan vara anledning att statsmakterna har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Det är givet att det samlade skattetrycket ej blir mindre, om man tar ut en större del av skatterna indirekt, men kvar står det faktum, att det ur psykologisk synpunkt går lättare att ta ut en skatt indirekt än då den kommer på skattsedeln.

Jag vet ju inte om denna väg för omfördelning av skattebördan är framkomlig, men jag anser att den bör undersökas. Den indirekta beskattningen är för närvarande föremål för utredning, men denna avser väl endast att finna indirekta skatter för att täcka vissa speciella utgifter på socialvårdens område och inte att ompröva frågan om en omfördelning av skattesystemet i hela dess vidd. Just detta att vi måhända kan bli nödsakade att acceptera införandet av indirekt beskattning i ganska stor omfattning gör det enligt min uppfattning angeläget att en omprövning av de olika skatteformerna med det snaraste äger rum.

Herr förste vice talmannen STRAND (s): Herr talman! Jag har föranletts att begära ordet dels för att göra ett tillrättaläggande av ett anförande av herr Öhman och dels för att svara på en fråga av herr Domö. Nu är ingen av dessa båda herrar, som jag närmast vänder mig till, närvarande, men jag tror ändå att det är värdefullt, om det kommer till protokollet vad jag har att säga.

Herr Öhman talade om Folk och försvar och den upplysnings- och informationsverksamhet som bedrivs genom denna organisation. Han nämnde också att en tjänsteman från Landsorganisationen är med i detta arbete. Så långt är det riktigt, men heller inte längre. Inte ens herr Elowssons slutsats att informationsverksamheten igångsatts därför att vi har ett spionparti i landet är riktig. Både Folk och försvar och dess informationsverksamhet existerade innan vi kände till att det förekom spioneri i den omfattning som har avslöjats under den senaste tiden.

Folk och försvar är ingen militär organisation, utan har till uppgift att bedriva upplysningsverksamhet för att stärka civilbefolkningens hållning under krig och i allvarliga tider. Landsorganisationen har varit medlem av Folk och försvar alltsedan organisationens tillkomst. Något hemlighetsmakeri i fråga om arbetet föreligger inte och inte hel-

Statsverkspropositionen m. m.

ler i fråga om upplysnings- och informationsverksamheten.

Landsorganisationen redovisar i sin berättelse sitt medlemskap i Folk och försvar. Informations- och upplysningsverksamheten har ju för övrigt diskuterats i mycket stora församlingar. Det har anordnats åtminstone ett 25-tal upplysningskonferenser i olika delar av landet, varje konferens besökt av minst 40 personer. Jag tror inte att någon i denna kammare tror att man hemlighåller eller ens tänker att hemlighålla något, om man ger så många personer del av vad det gäller.

Informations- och upplysningsverksamheten går ut på att stärka vaksamheten ute på arbetsplatserna mot skadegörelse genom vårdslöshet, medveten eller omedveten, och mot det som i en allvarlig tid skulle ha karaktär av sabotage.

Herr Öhman var påtagligt irriterad av detta. Jag kan inte förstå att det kan komma av något annat än ett dåligt samvete. Vaksamheten ute på arbetsplatserna vänder sig icke mot det kommunistiska partiet, men naturligtvis mot en kommunistisk arbetare om han är av den läggning att han behöver bli föremål för den vaksamhet som vi vill uppamma. Men den vänder sig också mot alla andra som kan ha en sådan läggning, att de är vårdslösa eller intresserade av att i någons tjänst bedriva, låt mig säga, sabotage. Däremot har den inget med spioneriet att göra och har ingenting militärt över sig. Jag kan följaktligen inte förstå irritationen. Det är heller inte fråga om något hemlighetsmakeri. Tjänstemannen från Landsorganisationen har ingen annan uppgift än att ge anvisningar på personer som är lämpliga att delta i sådana här informationskonferenser, men framför allt också personer som kan vara lämpliga att ta hand om upplysningsverksamheten ute på de lokala platserna.

Jag har velat anföra detta för att inte herr Öhmans snedvridna framställning av det hela skall stå oemotsagd i protokollet.

Sedan ville herr Domö ha ett förtydli-

gande av ett avsnitt i mitt anförande tidigare under dagen. Jag sade, efter att ha förklarat att en omsvängning av konjunkturen hade inträffat och att klimatet blivit kärvare på utlandsmarknaden, att detta inte borde vara något som kommit överraskande för sådana företag som arbetar på exportmarknaden. Jag tillade: »Efter en mer än decennier lång högkonjunktur och konsolideringsperiod av sällsynta mått hade i varje fall jag räknat med att våra företagare skulle vara väl rustade att möta de påfrestningar, som då otvivelaktigt skulle komma.» Jag tillade: »Det verkar föga förtroendeingivande, om redan svaga moln på horisonten skulle vara tillräckliga för det fria näringslivet att söka efter sådana utvägar som lönedepressning och sysselsättningsminskning.» Vad herr Domö vände sig mot var följande: »Om den fria företagsamheten efter alla de goda åren icke känner sig uppgiften vuxen under mera normala förhållanden, kommer detta med rätta att uppfattas som en svaghet i själva systemet och kan ge anledning till nya överväganden om de former, i vilka ekonomisk verksamhet bör bedrivas.» Jag kan inte ta tillbaka någonting av detta, men jag håller med om att ordet »överväganden» möjligen kan vara felaktigt. Så kan ett statsråd tala, men knappast någon som bara är medlem av riksdagen. Jag syftar närmast till att det kan ge fart åt diskussionerna om de former, i vilka ekonomisk verksamhet bör bedrivas, och skrivelser i den riktningen har inte saknats under höstens lopp. Bland annat har Metalls stora avdelning i Göteborg i irritation över förekommande permitteringar ifrågasatt, om vi hade den företagsform som var den riktiga.

Jag har själv understrukt, att jag tror att klimatet har blivit hårdare liksom också konkurrensen. Men jag måste använda ordet *tror*, ty jag har ingen möjlighet att bedöma de priser företagarna tar ut, och jag vet inte heller vilka kostnader utöver lönerna som belastar produktionen. Jag har följaktligen inte heller möjlighet att yttra mig om vilka kostnader man i första hand bör rikta sig

mot när det gäller att pressa en för hög kostnadsnivå nedåt. Men vad jag vänder mig mot är att man på företagsidan, efter tio, femton goda år med inte bara stora redovisade vinster utan säkerligen också en mycket stark konsolidering genom att man haft tillfälle att använda en del av vinsterna för nedskrivning eller fondering av ett eller annat slag, genast skall rikta sig mot lönerna och säga, att de måste ned. År 1952 kommer alldeles säkert att stå som ett utomordentligt gott år för våra företagare. Det är inte säkert att konjunkturerna blir lika goda under 1953, men på arbetsidan har vi i varje fall mycket svårt att förstå, att man nu skulle inrikta ansträngningarna på att pressa ned lönerna bara inför risken av en sämre konjunktur, när man har så många år av goda konjunkturer bakom sig.

Skulle vinsterna pressas är de för närvarande så stora, att de tål en pressning. Om det inte skulle vara tillräckligt, utan när ett år har gått erfarenheterna visar att ytterligare erfordras, finns det möjligheter att då diskutera längre gående åtgärder. Jag tycker att företagen utan större risk skulle kunna lita till sina samlade resurser, i varje fall under ett år, ty så stora tror jag att de är. Jag talar i första hand om den del av vår industri som är exportmarknadsindustri. Det är den stora, tunga industrien och också den kapitalstarka industrien.

Det är förvånande och överraskande att man bara inför risken av en sämre konjunktur skall gå på arbetslönerna i första hand. Textilindustrien hade sina särskilda svårigheter vid årsskiftet 1951—1952, då det var fråga om en väsentlig uppflyttning av lönenivån. I den situationen tillsatte textilindustrien fyra experter, två från eget håll och två från arbetsarsidan, som fick undersöka hur läget egentligen var. Det hedrar dem att de ville ge arbetarna en sådan inblick i företagets ekonomi. Jag är inte övertygad om att verkstadsindustrien i dagens läge skulle vara med om någonting liknande, men får vi belägg för att situationen verkligen är så allvarlig, att

Statsverkspropositionen m. m.

redan nu en sänkning av arbetslönerna är befogad, kanske vi också kan diskutera den frågan ur andra synpunkter, men för närvarande är vi fullständigt oförstående till påståendet att det skulle vara nödvändigt.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1953 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 19, angående bestridande av vissa haverikostnader.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 21, med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 22, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Boo* m. fl. väckta motionen, nr 17, om ökat statsbidrag till Hemmens forskningsinstitut.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Lindblom* m. fl. väckta motionen, nr 18, om avskaffande av investeringsavgiften.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Björnbergs* motion, nr 19, om viss ändring av 17 kap. 9 § handelsbalken.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 20, av herr *Karlsson, Gustaf*, och herr *Andersson, Karl*, om ökat anslag till säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg;

nr 21, av herr *Grym* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om

anslag till byggnads- och underhållsarbeten vid statens skogsskolor; samt nr 22, av herr *Spetz*, om ökat anslag till säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Huss* motion, nr 23, om utredning av frågan rörande auktorisering för offentlig kemisk undersökningsverksamhet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.07 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 21 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 6, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egen- dom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 20, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om substitution i vissa fall av skatt å bensin, som användes vid jordbrukets drift.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 23, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 20 decem-

ber 1946 (nr 781) om kontroll å överlä- telse av vattenkraft;

nr 24, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rät- tegången i tryckfrihetsmål, m. m.; och

nr 25, med förslag till lag om ändring i epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 26, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 22 april 1949 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:

nr 24, av herr *Herlitz*, om inrättande av särskilda organ för samverkan mellan riksdagen och regeringen vid behand- lingen av vissa grupper av ärenden; samt

nr 25, av herrar *Söderquist* och *Spetz*, om vidgad rätt för utlandssvenskar att

deltaga i val till riksdagens andra kammare m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 26, av herr *Eriksson, Einar*, om en utredning av försvarsorganisation och försvarsutgifter på längre sikt;

nr 27, av herr *Sandler*, om anslag till sjökartverket för anordnande av ett tillfälligt jordmagnetiskt observatorium;

nr 28, av herr *Lindén* m. fl., angående breddning av vissa smalspåriga järnvägar i sydöstra Sverige;

nr 29, av herr *Hällgren* m. fl., om ökat anslag till byggande av fiskehamnar;

nr 30, av herrarna *Spetz* och *Hansson*, om ökat anslag till byggande av fiskehamnar;

nr 31, av herr *Lindahl* m. fl., om avhjälpande av vissa brister beträffande eftervärden av alkoholister;

nr 32, av herr *Persson, Ragnar*, och herr *Mossberger*, om ersättning åt S. T. Magnusson för skada, ådragen under värnpliktstjänstgöring;

nr 33, av herr *Huss* m. fl., om inrättande av personlig professur i hjärt- och kärlsjukdomar;

nr 34, av herr *Wistrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till avlöningar vid scrafimerlasarettet;

nr 35, av herr *Larsson, Nils Theodor*, m. fl., om nedsättning av terminsavgifterna för studerande vid handelshögskolorna och de tekniska högskolorna; samt

nr 36, av herr *Arrhén* m. fl., om nedsättning av terminsavgifterna för studerande vid handelshögskolorna och de tekniska högskolorna.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 37, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl., om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten;

nr 38, av herr *Lindahl*, om rätt för hörselskadade skattskyldiga att vid taxering till skatt för inkomst åtnjuta avdrag för i tjänsten använda hörselapparater m. m.; och

nr 39, av herr *Damström*, angående vissa ändringar i villkoren för skattefri avsättning till pensionsstiftelse m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 40, av herr *Damström*, angående viss lagstiftning rörande pensionsstiftelser;

nr 41, av herr *Larsson, Nils August*, m. fl., angående skydd för de norrländska länen mot skadliga verkningar av exploateringen av vattenkraften, m. m.;

nr 42, av herrarna *Bergh* och *Herlitz*, om utredning av redogöraransvaret;

nr 43, av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl., om viss ändring i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.;

nr 44, av herr *Norling* m. fl., angående försörjningen av oförvällat arbetslösa;

nr 45, av herr *Norling* och herr *Persson, Ola*, om skyldighet för arbetsgivare att utbetala lön för helgdagar; samt

nr 46, av herr *Norling* och herr *Persson, Ola*, om införande av fem dagars arbetsvecka.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 47, av herr *Nilzon, Ivar*, m. fl., om åtgärder till fiskerinäringens främjande; samt

nr 48, av herr *Boman* och herr *Persson, Johan*, angående en jordbruksstatistisk undersökning enligt vissa riktlinjer.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Bengtsons* motion, nr 49, om undantag för medborgare i våra nordiska grannländer från de för utlänning gällande föreskrifterna angående vistelse inom skyddsområde.

Föredrogos och hänvisades till kammarens allmänna beredningsutskott den av herrarna *Bergh* och *Grym* väckta motionen, nr 50, om viss ändring i villkoren för statens järnvägars s. k. billighetsresor.

Föredrogos och bordlades ånyo bankokottets memorial nr 1 och 2.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 51, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor;

nr 52, av herr *Arrhén*, om viss ändring i reservbefälskungörelsen för armén;

nr 53, av herr *Andersson, Birger*, och herr *Lindgren*, om en översyn av statsbidragsreglerna för vården av kroniskt sjuka;

nr 54, av herr *Persson, Einar*, m. fl., om anläggande av en mellanriksbana Älvdalen—norska gränsen;

nr 55, av herr *Persson, Ragnar*, om rättande av en kvinnlig befattning i 25 lönegraden hos civilförsvarsstyrelsen;

nr 56, av herr *Arrhén* m. fl., om anslag till ett personligt forskarstipendium för docenten O. H. Olsson;

nr 57, av herr *Fahlander*, om avskaffande av de vid högre allmänna läroverk utgående terminsavgifterna till läroverkens kassor;

nr 58, av herr *Huss*, om en översyn av gällande bestämmelser rörande förvisning från läroverk och andra högre skolor;

nr 59, av herrar *Magnusson* och *Arrhén*, med förslag till lag om ändring av 11 kap. 2 § första stycket jordabalken;

nr 60, av herr *Larsson, Nils Theodor*, m. fl., angående ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde;

nr 61, av herr *Fahlander*, om ändrade bestämmelser för val av biskop; samt

nr 62, av herr *Karlsson, Gustaf*, och herr *Andersson, Karl*, om höjning av maximigränsen för lån ur fonden för fiskerinäringens befrämjande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.03 förmiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.